

Statistisch en demografisch verslag 2009

Migraties en migrantenpopulaties in België

Groupe d'étude de Démographie Appliquée (UCL)

&

Centrum voor Gelijkheid van Kansen en voor Racismebestrijding

Voorwoord

Dit verslag is opgemaakt door Nicolas Perrin en geactualiseerd door Quentin Schoonvaere (*Groupe d'étude de Démographique Appliquée, Université catholique de Louvain*) in samenwerking met het Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding (Centrum). De redactie van dit rapport beantwoordt aan de missie van het Centrum te waken over de grondrechten van vreemdelingen en de overheid in te lichten over de aard en de grootte van de migratiestromen. Derhalve bieden wij u een geactualiseerde versie van het rapport « Statistisch en demografisch verslag 2008 » aan, waarin de meest recente statistieken inzake de migratiestromen en de demografische dynamiek van de immigrantenpopulaties, worden voorgesteld.

Wij willen nog even benadrukken dat de hoofdstukken 1, 2, en 4 over de migratiestromen en de populatie van vreemde afkomst (stocks) nog niet zijn bijgewerkt. De gegevens over de migratiestromen in 2008 en de stocks op 1 januari 2009 zijn momenteel nog niet beschikbaar. Dit is onder meer het gevolg van een juridisch probleem om toegang te krijgen tot een variabele uit het Rijksregister die de AD SEI absoluut nodig heeft om cijfers te kunnen publiceren over de populatie die in België verblijft. Volgens de AD SEI zal deze toegang begin 2010 verleend worden en kunnen de gegevens in de daaropvolgende maanden worden gepubliceerd¹.

Deze tekst was echter nooit tot stand gekomen zonder de hulp van talrijke personen :

- Michel Poulain en Luc Dal van de GÉDAP
- Alle medewerkers van het Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding en meer bepaald die van de dienst Migraties
- Binnen de FOD Economie - Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie, Nicolas Perrin, Lydia Merckx, Leila Bellamammer, Michel Willems en Roger Van Renterghem
- Binnen de FOD Binnenlandse Zaken - Dienst Vreemdelingenzaken, Freddy Rosemont, Benedikt Vulsteke en Arnaud Blondeel
- Binnen de FOD Buitenlandse Zaken, Xavier Rolland
- Binnen de FOD Werkgelegenheid, Frédéric Poupinel de Valencé en Marilyne Despiegeleire
- Binnen Fedasil, Abdel Abbassi

Voor opmerkingen over dit verslag kan men terecht bij :

Schoonvaere Quentin
Groupe d'étude de Démographique Appliquée
Université Catholique de Louvain
Place Montesquieu, 1 bte 4
B-1348 Louvain-la-Neuve

Email: Quentin.Schoonvaere@uclouvain.be

Website: <http://www.uclouvain.be/gedap>

Contactgegevens Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding :

Het Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding
Koningstraat 138
1000 Brussel
Tel: ++ 32(2) 212 30 00
Email: epost@cntr.be
Website: <http://www.diversiteit.be>

¹ Een concrete termijn is nog niet bekend

Inhoudsopgave

Voorwoord	3
Inleiding	7
1: Statistische bronnen over legale migratie: mogelijkheden en beperkingen	9
2: Legale migratiestromen (immigratie en emigratie)	21
3: Omvang van de asielinstream en de perspectieven van de aanvragers	64
4: De vreemde bevolking (in wettig verblijf) en haar kenmerken	98
5: Verkrijgen en toekennen van de Belgische nationaliteit	132
6: De populatie van vreemde afkomst (Stock)	144
7: Migraties en populaties die hier onwettig verblijven: kwantitatieve benaderingen en statistische basisgegevens	171
Conclusie	196
Bibliografie	198
Lijst met afkortingen	204

Inleiding

Zowel in België als in de rest van Europa zijn migraties en de gevolgen ervan voorwerp van heel wat maatschappelijke debatten. En toch, ook al kan de problematiek op heel wat belangstelling rekenen, heel dikwijls wordt ze slecht begrepen. De onwetendheid inzake migratierealiteiten zal het onbegrip binnen een maatschappij - die steeds meer door populaties van verschillende afkomst wordt gekenmerkt - alleen maar versterken en tegelijk dreigt ze tot maatschappijkeuzes en politieke denkpijles te leiden, die slecht aan de realiteit zijn aangepast. Dit verslag wil statistische en demografische elementen aanreiken die burgers en beslissingmakers over de migratieconjunctuur en de migrantenpopulaties informeren.

De inbreng van de statistiek voor een beter begrip van de migratie is slechts een klein onderdeel van een ruimere en meer gedetailleerde denkoefening. Toch kunnen de cijfergegevens als referentiepunt dienen om de situatie beter te begrijpen en in te schatten, en ervoor te zorgen dat het debat over het fenomeen, en over het te voeren beleid, transparant verloopt.

Om de migratie- en demografische dynamiek inzichtelijk te maken, worden 7 facetten belicht:

- **De beschikbare bronnen en gegevens.** Op welke wijze kan statistische informatie bekomen worden? Op welke wijze worden de beschikbare gegevens weergegeven? Wat zijn de mogelijkheden en beperkingen van de gehanteerde indicatoren? Ook al zijn migraties steeds belangrijker en ook al is de analyse van migratiestatistieken een verplichte denkoefening, toch schieten migratiestatistieken vaak tekort (onbestaand, weinig betrouwbaar, onvolledig...) en zijn ze voor een leek moeilijk te begrijpen. Statistieken kunnen voor een beter begrip zorgen maar soms worden ze slecht gebruikt wat nog al eens tot excessen of 'technische' polemieken kan leiden. Het lijkt ons belangrijk de lezer een kritische handleiding aan te reiken over migratiestatistieken, gelet op het debat rond zowel migraties als ook rond de 'immigratiecijfers'. Toch kan de lezer beslissen zich onmiddellijk in de analyse te 'storten' zonder bij deze methodologische inleiding stil te staan.
- **Internationale (legale) migratiestromen,** immigratie en emigratie.
- **Asiel en asielprocedure.** Asielzoekers vormen slechts één van de bestaande internationale migratiestromen. Het politieke belang dat aan asielzoekers en aan de asielprocedure wordt toegekend maken een grondige studie van dit thema interessant.
- **De vreemde bevolking (in wettig verblijf) en de evolutie ervan.** De vreemde bevolking is het resultaat van huidige en eerdere migraties. Vreemdelingen verdienen een blijvende aandacht. Echter, de dynamiek van deze populatie is niet eenvoudig weer te geven. Een gebrekkig begrip van de grondslagen van de dynamiek en de beperking van het concept zijn hiervan de voornaamste oorzaken.
- **Het verkrijgen en toekennen van de Belgische nationaliteit.** De hervormingen aan de nationaliteitswetgeving hebben recentelijk bijgedragen aan een versnelling van de nationaliteitsverwerving. Bijgevolg worden vreemdelingen sneller Belg en blijken nationaliteitswijzigingen zeer belangrijk te zijn voor de evolutie van de vreemde bevolking. Het is noodzakelijk het fenomeen beter te begrijpen als fenomeen op zich, alsook om de statistieken over vreemdelingen beter te begrijpen.
- **De populaties van vreemde afkomst (in wettig verblijf).** De vreemde populatie is een juridisch belangrijk begrip. Tegelijk hebben de internationale migraties en de nationaliteitswetgeving een niet onbelangrijke groep van personen doen ontstaan die aan migratie kunnen gelinkt worden maar over de Belgische nationaliteit beschikken. Ook al zijn alle Belgen gelijk voor de wet, Belgen van vreemde afkomst vormen net als vreemdelingen, het voorwerp van een aantal beleidsinitiatieven die hun integratie moeten bevorderen en die ook de strijd aanbinden tegen discriminaties waarvan ze omwille van hun oorsprong het slachtoffer zijn. Een beter begrip van deze populaties kan dus nuttig zijn om discriminaties beter aan te pakken en een efficiënter integratiebeleid te voeren.
- **Het onwettig verblijf of de irregulariteit.** Personen in onwettig verblijf zijn moeilijk in 'kwantitatief' termen te vatten. Ondanks beperkte informatie en data willen we enkele

verduidelijkingen aanbrengen met het oog op een genuanceerder discours met betrekking tot deze personen. Het beperkte karakter van de data verklaart waarom deze vorm van immigratie apart wordt behandeld.

1. Statistische bronnen over legale immigratie: mogelijkheden en beperkingen²

België wordt vaak voorgesteld als een goede Europese leerling voor migratiestatistieken (Poulain, Perrin en Singleton, 2006). Toch moeten we vaststellen dat hoewel Belgische administratieve bestanden heel wat informatie over immigratie bevatten, die informatie slechts zelden toegankelijk is buiten de vrij beperkte kring van specialisten (Perrin, 2005d). Bovendien heeft men vaak een slecht beeld van de reële en precieze betekenis van migratiestatistieken. Tot slot is er permanente twijfel over de betrouwbaarheid van de informatie en de objectiviteit van de gegevens die over een zo gevoelig onderwerp worden geproduceerd.

Deze methodologische inleiding heeft dan ook twee doelstellingen: hulp bieden om toegang te krijgen tot deze gegevens en toelichting verstrekken over de inhoud en de betrouwbaarheid van de voorgestelde statistieken. Welke databanken en welke administraties registreren en beschikken algemeen over gegevens betreffende het fenomeen? Hoe betrouwbaar zijn die databanken? Welke gegevens zijn tot op heden niet beschikbaar? Wat is de precieze betekenis van de indicatoren?

Natuurlijk moet men geen inzicht hebben in de werking van de bronnen om de migratiedynamiek en de demografische dynamieken eigen aan de uit de immigratie afkomstige populaties te begrijpen. De lezer kan dus onmiddellijk naar onze analyse daarvan gaan. Niettemin wilden we enerzijds, rond dit controversieel onderwerp, zoveel mogelijk klaarheid bieden aangaande de cijfers en zoals zal blijken, zijn het cijfers die zich niet zomaar laten analyseren. Anderzijds leek het ons belangrijk om aan gebruiker de instrumenten aan te bieden waarmee hij een beter inzicht kan krijgen in en zich een kritische visie kan vormen op migratiestatistieken waarmee hij in dit en andere rapporten wordt geconfronteerd.

Aangezien het migratiefenomeen heel ruim is en wijzelf slechts gespecialiseerd zijn in een klein deel van dit grote gebied, nl. de demografie, zullen we ons beperken tot de eenvoudigste indicatoren die inzicht bieden in de dynamiek van de migraties, d.i. de legale migratiestromen, ongeacht of het gaat om immigratie (personen die uit het buitenland naar België komen) of om emigratie (personen die vanuit België naar het buitenland vertrekken), evenals de vreemde populaties of uit de migratie afkomstige populaties.

1.1. De databanken: registratieprincipes en beperkingen

1.1.1. Het Rijksregister

De belangrijkste informatiebron betreffende de migratiestromen is het Rijksregister (RR). Elke vreemdeling die gedurende meer dan drie maanden in ons land verblijft, moet immers worden ingeschreven in het register van zijn verblijfsgemeente en bijgevolg in het RR dat de lokaal bijgehouden registers centraliseert. Zo krijgen we inzicht in de legale immigratiestromen uit het buitenland. Anderzijds moet elke vreemdeling die het land voor lange tijd verlaat zijn vertrek aangeven bij de gemeentelijke overheden die hem uit het register schrappen. Bovendien wordt een vreemdeling uit het register geschrapt indien hij/zij vertrekt en na verloop van tijd vast komt te staan dat hij/zij daarvan geen aangifte heeft gedaan en zijn/haar verblijfsvergunning niet verlengt. Zo krijgen we inzicht in de legale emigratiestromen naar het buitenland. Dezelfde procedures laten toe om op vrij gelijklopende wijze inzicht te krijgen in de immigratie en emigratie van Belgen.

Zoals voor de migratiestromen is het RR ook de belangrijkste bron op basis waarvan we kunnen nagaan hoeveel vreemdelingen en Belgen er op een bepaald ogenblik in ons land wonen; in de demografie hebben we het over 'stocks', een vrij abstract begrip. In plaats van in de databank op zoek

² De tekst van dit deel was het voorwerp van een inleidende werknota: Perrin, Nicolas, 2006d, *La disponibilité de données démographiques sur les migrations internationales et les populations d'origine étrangère en Belgique*, onderzoeksnota geschreven voor het Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding, 23 p.

te gaan naar de nieuw ingeschreven personen, wordt de databank ondervraagd betreffende het aantal aanwezige personen op een welbepaalde datum. Evenzo bestaat de eenvoudigste en meest geschikte manier om toegang te hebben tot de gegevens over nationaliteitswijzigingen erin het RR te consulteren over het verkrijgen van de Belgische nationaliteit door vreemdelingen en het verliezen door Belgen van hun Belgische nationaliteit. Zo kan men inderdaad niet alleen het aantal dergelijke evenementen tellen, maar verkrijgt men ook andere gegevens die in het RR worden opgenomen, zoals de leeftijd, het geslacht, de vorige nationaliteit van de persoon die van nationaliteit is veranderd of de precieze wettelijke procedure die werd gevolgd.

Gewoonlijk wordt de betrouwbaarheid van het registratiesysteem van de bevolking geacht voldoende te zijn. Toch vestigen we de aandacht op een aantal beperkingen van het RR met betrekking tot de vreemde populaties en de internationale migraties.

Om te beginnen komen personen in onwettig verblijf die op het Belgische territorium verblijven niet voor in het RR zolang ze hun situatie niet regulariseren. Bijgevolg worden sommige immigranten en vreemdelingen niet meegeteld of worden zij pas meegeteld op het ogenblik waarop hun situatie wordt geregulariseerd; dit gebeurt soms pas jaren nadat ze de facto in België zijn aangekomen.

Ook immigranten die voor minder dan 3 maanden naar het Rijk komen, worden niet opgenomen in het RR. Andere immigranten die voor een kort verblijf van 3 maanden tot 1 jaar naar ons land komen, worden wel meegeteld.

Aan de betrouwbaarheid van de registratie kan ook worden getwijfeld met betrekking tot migraties van korte duur of in de beginfase na de vestiging voor vreemdelingen die zich vrij mogen bewegen binnen de EU-ruimte. Voor migranten van lange duur is de kans groot dat de inschrijvingsprocedure vrij lang duurt om het vlotte verloop te bevorderen van de formaliteiten die in het kader van het dagelijks leven moeten worden vervuld (openen van een bankrekening, verkrijgen van een attest van woonplaats of van gezinssamenstelling, voordelen van het nationale socialezekerheidsstelsel...). Voor migranten van korte duur wordt deze inschrijving ongetwijfeld vaak uitgesteld of niet uitgevoerd³.

Anderzijds – en dit is een van de grote problemen in verband met deze bron – worden asielzoekers als gevolg van de wijzigingen die in 1995 werden ingevoerd met betrekking tot de opvang van de asielzoekers voortaan ingeschreven in een speciaal register, het wachtregister. Aangezien er met dit register geen rekening wordt gehouden om het officiële aantal bewoners van een gemeente te tellen, komen asielzoekers helemaal niet voor in de officiële statistieken van de Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie van de FOD Economie (AD SEI, ex-NIS) betreffende de migratiestromen. Sinds voornoemde datum komen asielzoekers niet langer voor in de officiële immigratie- en emigratiestatistieken. Zodra ze het statuut van vluchteling verkrijgen of geregulariseerd worden, maken asielzoekers deel uit van de wettelijke bevolking van de gemeenten. Deze wijziging van statuut wordt in de statistiek echter niet beschouwd als immigratie, maar als een ‘aanpassing’. Anderzijds worden erkende vluchtelingen als emigranten beschouwd wanneer zij het land verlaten. Globaal worden asielzoekers dus volledig uitgesloten van de immigratiestatistieken, ongeacht of ze al dan niet het statuut van vluchteling verkrijgen en ongeacht of ze slechts één week of voorgoed in ons land

³ In verband hiermee maken we een onderscheid met de bijzondere situatie van het personeel van de Europese instellingen in Brussel. Deze werknemers worden in het bevolkingsregister opgenomen op verzoek van hun personeelsadministratie aan de FOD Buitenlandse Zaken of op hun eigen verzoek aan hun verblijfsgemeente. Terwijl de registratie van de indiensttredingen en de definitieve vertrekken in het specifieke subregister van de personeelsleden van de Europese instellingen correct lijkt, kan er worden getwijfeld aan de volledigheid van de registratie van het precieze adres van de betrokkenen, die uitsluitend door de personeelsdienst van de Europese Commissie wordt behandeld. Het adres van de Europese ambtenaren komt immers alleen op hun verblijfsvergunning voor wanneer zij dat vragen en de kennisgeving van de adreswijzigingen zou wel eens ontoereikend kunnen zijn. Ook het personeel van de diplomatieke zendingen en van de NAVO kan worden ingeschreven in een specifiek subregister van het Rijksregister. Bij het opstellen van de officiële statistieken betreffende migraties of betreffende de bevolking van het Rijk wordt er met geen enkel specifiek register van de internationale organisaties rekening gehouden.

blijven. Vluchtelingen worden wel opgenomen in de bevolking van een gemeente als ze erkend of geregulariseerd worden en - bij vertrek - in de emigratiestatistieken. Dit alles beperkt de draagwijdte van de geproduceerde statistieken in grote mate en geeft een vertekend beeld van sommige analyses⁴.

Bovendien – en dit is de tweede belangrijke opmerking met betrekking tot de migratiestatistieken – moeten we vraagtekens plaatsen bij de betrouwbaarheid van de statistieken inzake emigratie of de ‘terugkeer’ van vreemdelingen (op enkele details na geldt dezelfde opmerking ook voor de Belgen). De formaliteit van aangifte van het vertrek is immers omslachtig en kan zelfs opzettelijk worden omzeild door sommige personen die de met de inschrijving verbonden voordelen willen blijven genieten (sociale hulp, recht op verblijf, vluchtelingenstatuut...) of die vrezen een aantal van die voordelen te verliezen. Bijgevolg laat de registratie van de vertrekkers zeker te wensen over, zelfs indien, na het verstrijken van hun verblijfsvergunning, de vreemdelingen die niet aanwezig zijn om hun vergunning te verlengen in fine uit de registers worden geschrapt. Een aantal personen wordt ongetwijfeld van ambtswege geschrapt na een langdurige en niet aangegeven afwezigheid van een ingezetene (na 6 maanden). In het geval van de personen die ons land hebben verlaten en naar het buitenland zijn vertrokken, is deze schrapping van ambtswege in grote mate afhankelijk van de bereidheid en de praktijken van de gemeenten die de verantwoordelijkheid dragen voor de schrapping van ambtswege. Voor heel wat gemeenten kunnen we ons afvragen of de schrappingen van ambtswege met de vereiste nauwgezetheid worden uitgevoerd, rekening houdend met de voordelen van een hoog bevolkingscijfer voor een gemeente. Dit probleem waarbij personen die naar het buitenland vertrekken niet of laattijdig worden geregistreerd, is bijzonder opmerkelijk voor de vreemdelingen die het merendeel vertegenwoordigen van zij die van ambtswege worden geschrapt⁵. Bijgevolg is de vrees gegrond dat het aantal vreemdelingen die wettig in ons land verblijven lichtjes wordt overschat, ook al moet de procedure van schrapping van ambtswege deze overschatting op middellange termijn beperken.

Tot slot, terwijl de gegevens van het RR vlot inzicht bieden in de stromen van mensen die ons land binnenkomen, lieten ze, tot zeer kort, niet toe om de redenen van immigratie gemakkelijk te begrijpen, wat hun draagwijdte sterk beperkt. Echter, een nieuwe wettelijke variabele betreffende het motief van afgifte van een verblijfsvergunning werd in het Rijksregister ingevoegd, ten gevolge van de inwerkingtreding van de verordening van 11 juli 2007 betreffende communautaire statistieken over migratie en internationale bescherming. Door deze verordening zijn de lidstaten ertoe gehouden statistische gegevens te verstrekken over de afgifte van de eerste verblijfsvergunningen⁶. Een eerste belangrijk punt van deze nieuwe gegevens is dat ze betrekking hebben op alle niet-EU-nationaliteiten, ook op die groepen die op grond van hun nationaliteit vrijgesteld zijn van de visumplicht. Ten tweede, biedt deze nieuwe informatie een

⁴ Er is duidelijk sprake van een vertekend beeld van het migratiesaldo van de vluchtelingen zoals het in officiële statistieken wordt berekend. Enerzijds worden de vluchtelingen gewoonlijk uitgesloten van de personen die het land binnenkomen, ook nadat ze het statuut van vluchteling in België hebben verkregen. De enige binnenkomende vluchtelingen die worden meegeteld, zijn de personen die reeds als vluchteling zijn erkend vóór ze het land binnenkomen (bv. vluchtelingen die het land tijdelijk hebben verlaten); het gaat om een vrij laag aantal. Anderzijds worden vluchtelingen die het land verlaten wel geteld. Bijgevolg is het migratiesaldo automatisch negatief voor de vluchtelingenpopulatie als gevolg van de berekeningswijze; hier wordt helemaal geen rekening gehouden met de realiteit, die natuurlijk een positief migratiesaldo toont voor België. België ‘produceert’ immers geen vluchtelingen, maar ontvangt daarentegen vluchtelingen. Het geheel heeft een mechanische invloed op het globale migratiesaldo, dat aldus kunstmatig wordt verminderd.

⁵ In verband hiermee merken we op dat de minister van Binnenlandse Zaken, in tegenstelling met wat men gelet op de voorgaande opmerkingen had kunnen verwachten, op 20 april 2006 een omzendbrief heeft gepubliceerd die de gemeenten ertoe aanzet om de schrappingen van ambtswege te beperken. De demograaf kan vrezen voor een nog lagere betrouwbaarheid van de emigratiegegevens in België en voor een grotere overschatting van de bevolking in een bepaald aantal gemeenten.

⁶ Deze gegevens zijn beschikbaar op de website van Eurostat. In principe, moeten de geproduceerde cijfers conform zijn aan de gedetailleerde methodologie die terug te vinden is op de website van Eurostat. Men dient echter voorzichtig te zijn in de interpretatie van voorliggende cijfers, omdat geen enkel element bevestigt dat de gepubliceerde statistieken door België deze methodologie exact opvolgen.

nieuwe typologie verblijfsgronden waaronder die van de internationale bescherming. En ten derde maken deze gegevens, die op basis van gemeenschappelijke definities worden ingewonnen, vergelijkingen mogelijk tussen verschillende landen van de Unie.

Andere databanken kunnen ons ondanks alles een ruw beeld van de situatie geven (databanken m.b.t. visa, arbeidsvergunningen...). Een gedreven onderzoeker, voor zover hij beschikt over passende informatiebronnen en de geschikte middelen, zou toch een poging kunnen wagen om, via een lastig werk van modellering en op basis van het RR, de immigratiecontext te schetsen van de mensen die recent naar ons land zijn gekomen. Vluchtelingen kunnen worden geïdentificeerd, daar er tussen hen en de andere vreemde ingezetenen een onderscheid wordt gemaakt op basis van een verschillende nationaliteitscode in het Rijksregister. Verder laat het RR toe zowel de kenmerken van het individu, als van het gezin waarin hij terechtkomt te kennen. Zo zou een immigrant, die zich vestigt in een al samengesteld gezin en die het kind is van de referentiepersoon van het gezin, kunnen worden geïdentificeerd als een begunstigde van de gezinshereniging of van een adoptie. Hetzelfde geldt voor de persoon die getrouwd is met of die snel na zijn aankomst in het huwelijk treedt met de referentiepersoon van het gezin. Voor complexe gezinnen (d.i. gezinnen met verschillende familiekeren) kan het een stuk lastiger zijn om de familiebanden te reconstrueren, maar het is zeker dat het aantal onoplosbare gevallen beperkt blijft. De enige gevallen die onmogelijk te identificeren zouden blijven, zijn de immigraties om redenen van studie of het verkrijgen van een arbeidsvergunning. In dit geval zou de enige oplossing om nauwkeuriger informatie te verkrijgen erin bestaan te beschikken over de gegevens van de Kruispuntbank van de Sociale Zekerheid (KSZ), die zouden toelaten deze groepen gedeeltelijk te identificeren. Onder de huidige omstandigheden zien we moeilijk hoe men toegang zou kunnen krijgen tot al deze gegevens. Bovendien is het werk van modellering een kolossale maar geen onmogelijke opdracht, zoals blijkt uit enkele gedeeltelijke pogingen (Perrin en Rajabaly, 2005; Pauwels e.a., 2007). Het resultaat moet echter duidelijk worden onderscheiden van een directe vertaling van de wettelijke redenen voor immigratie. Men verkrijgt immers meer inlichtingen over de familiale context van de immigratie dan over de redenen voor immigratie, die nogal van elkaar kunnen verschillen. Zo kan een vluchteling zich bijvoorbeeld herenigen met een gevluchte echtgeno(o)t(e) die zich eerder al in België heeft gevestigd; in dit model zal men spreken van gezinsmigratie, terwijl de betrokkene wettelijk gezien een vluchteling blijft.

1.1.2. De visumdatabank

Aangezien de registratie van de motieven voor het afleveren van verblijfsvergunningen ontoereikend is, kunnen visa ons een idee geven van de redenen voor of van het wettelijk kader van de immigratie van de immigranten die eraan zijn onderworpen.

De FOD Buitenlandse Zaken draagt de verantwoordelijkheid voor deze visa. De databank die deze dienst bijhoudt, maakt het mogelijk een gedetailleerde kennis te hebben van de kenmerken van de vreemdelingen die een visum hebben gekregen en met name van de motieven van het verblijf (Perrin, 2007a)⁷.

Potentieel kunnen we voor elke aanvraag, aflevering of weigering van een visum over de volgende gegevens beschikken:

- De datum van de aanvraag
- De datum van de beslissing
- Het geslacht van de aanvrager
- De geboortedatum van de aanvrager
- De nationaliteit van de aanvrager
- De consulaire post waar de aanvraag is ingediend
- Het soort visum

⁷ De databank van de Dienst Vreemdelingenzaken bevat gedeeltelijke informatie over de visa die worden aangevraagd, afgeleverd of geweigerd, maar maakt het vandaag niet mogelijk om alle visa of visumaanvragen te tellen.

- De reden van het verblijf

Onder de variabelen die inzicht kunnen bieden in de reden van het verblijf, laat het soort visum toe de onderstaande categorieën te identificeren:

- A: Luchthaventransit
- B: Transit
- C1: Heel korte duur (max. 30 dagen)
- C2: Korte duur (max. 90 dagen)
- C3: Meervoudige binnenkomsten, 1 jaar
- C4: Meervoudige binnenkomsten, 2 tot 5 jaar
- D: MVV (machtiging tot voorlopig verblijf) Arbeidsvergunning, Samenwonen, Beroepskaart
- D1: MVV Studies
- D2: MVV Gezinshereniging + Adoptie

De precieze motivering van de aanvraag maakt het mogelijk de situatie precies in te schatten.

Drie belangrijke beperkingen matigen het belang van de statistieken betreffende de visa:

- De informatie geeft alleen inzicht in de bewegingen van onderdanen van landen die aan het visumstelsel onderworpen zijn;
- Het verkrijgen van een visum betekent niet noodzakelijk dat de aanvrager de beoogde immigratie daadwerkelijk uitvoert (iemand kan een visum aanvragen om in België te komen studeren, maar kan uiteindelijk beslissen om niet naar België te komen en in zijn vaderland te blijven of in een ander land te gaan studeren);
- In een aantal gevallen kan een vreemdeling zijn regularisatie vragen zonder dat hij eerst een visum heeft aangevraagd of zonder dat hij de wijziging van zijn verblijfsstatuut heeft gevraagd eens hij in België was.

Ondanks deze beperkingen mag de betrouwbaarheid van de geregistreerde informatie vandaag als bevredigend worden beschouwd. Bijgevolg zijn de statistieken inzake visa vandaag en bij gebrek aan andere bronnen ongetwijfeld de beste bron met betrekking tot de redenen voor immigratie.

1.1.3. De databank inzake verblijfsvergunningen van DVZ

Naast de sociaaldemografische kenmerken⁸, bevatten de variabelen inzake het type vergunning en de geldigheidsdata van die vergunning uit de databank inzake verblijfsvergunningen van DVZ interessante informatie. Zo kan er een onderscheid worden gemaakt tussen vergunningen van korte duur en vergunningen van lange duur. Er kan ook een onderscheid worden gemaakt tussen vreemdelingen die een permanent verblijfsrecht genieten (vestigingsvergunning) en vreemdelingen die een tijdelijk verblijfsrecht genieten (verblijfsvergunning of verblijfsdocument)⁹.

Sinds kort gaat de aflevering van een verblijfsvergunning dan ook gepaard met een registratie van de wettelijke reden voor het afleveren van deze vergunning (procedure van gezinshereniging, studentenvisum...). De gepubliceerde gegevens spitsen zich zo toe op de afgifte van de eerste verblijfsvergunningen die machtigingen tot een verblijf van meer dan drie maanden vormen. Indien bovendien, de termijn om een nieuwe verblijfstitel af te leveren ter vervanging van de oude titel (en dit op identieke gronden) minstens 6 maanden (na verval van de oude titel) beslaat, dan wordt de afgifte

⁸ Leeftijd, geslacht, geboorteplaats, plaats van verblijf.

⁹ Heel wat vreemdelingen beschikken over wat we in het Belgisch recht 'verblijfsdocumenten' noemen (de attesten van immatriculatie), die wettelijk gezien geen verblijfsvergunningen zijn. In een wetenschappelijke context en met name om internationale vergelijkingen te kunnen maken, moet met deze documenten rekening worden gehouden om het verblijfsstatuut van de vreemdelingen te beschrijven. Het gaat met name om de documenten die worden afgeleverd aan de asielzoekers en in een eerste fase aan de EU-burgers die een aanvraag tot inschrijving hebben ingediend.

van de nieuwe titel als een eerste machtiging tot verblijf beschouwd. Deze statistische gegevens nemen alleen de verblijfsvergunningen van niet-EU-onderdanen in aanmerking, dat wil zeggen van alle personen die geen EU-nationaliteit hebben. Niettemin moet men de afgifte van een eerste verblijfsvergunning niet altijd als een immigratie beschouwen, omdat sommige personen hier al waren zonder verblijfsvergunning of met een titel van minder dan drie maanden. Deze cijfers bieden ons dus een zicht op het fenomeen van de afgifte van verblijfsvergunningen van meer dan drie maanden.

1.1.4. Het wachtregister en de databanken inzake asiel

Het aandeel van de stromen van vluchtelingen en asielzoekers in de migratiestromen identificeren, is vandaag een ingewikkelde oefening als gevolg van het feit dat zowel asielzoekers als vluchtelingen volledig worden geweerd uit de immigratiestromen die worden geteld in de officiële Belgische statistieken en vluchtelingen enkel worden opgenomen in de statistieken betreffende de bevolking die in het land verblijft ('stock'). Indien de wettelijke obstakels die tot deze situatie leiden, zouden worden weggenomen, zouden de immigratiestromen van asielzoekers kunnen worden geregistreerd op basis van de registratie in het wachtregister van de asielzoekers (incl. de kinderen of echtgenotes die hen vergezellen).¹⁰ Indien men zou beslissen om alleen de erkende vluchtelingen als immigranten te beschouwen, zouden de beslissingen inzake het statuut van vluchtelingen ook kunnen geteld worden op basis van het wachtregister (ook de personen die bij de vluchteling horen moeten worden geteld).

Terwijl de opname van het asiel in de migratiestatistieken te wensen overlaat, zijn de databanken inzake asiel heel sterk ontwikkeld (Perrin en Poulain, 2006b). Het wachtregister bevat twee soorten informatie: de kenmerken van de asielzoekers en hun begeleidende personen, evenals de gedetailleerde beschrijving van de asielprocedure, d.i. de opeenvolging van de aanvragen, de beslissingen en de gebeurtenissen die leiden tot de erkenning van het statuut van vluchteling of tot het afwijzen van het asielverzoek.

Elk asielverzoek wordt op de datum van de aanvraag als een afzonderlijke gebeurtenis geregistreerd in de databank. Ondanks alles duiken er twee grote moeilijkheden op wanneer men wil overgaan van het aantal aanvragen naar het aantal aanvragers. Immers, enerzijds kan eenzelfde persoon meermaals een asielverzoek indienen. Men zou de eerste aanvraag steeds op een unieke wijze moeten behandelen zodat de volgende aanvragen, die immers vaak eerder een vervolg zijn van de eerste aanvraag dan een volledig onafhankelijke aanvraag, kunnen onderscheiden worden. Anderzijds kan eenzelfde dossier van een asielverzoek betrekking hebben op meerdere personen (een 'hoofdasielzoeker', een echtgenote en kinderen).

In elke geval zou het nuttig en passend zijn oog te hebben voor het aantal personen die asiel aanvragen (zowel de 'hoofdasielzoekers' als hun bijhorende personen), veeleer dan voor het aantal aanvragen of dossiers. In de praktijk hadden de meeste tot hiertoe beschikbare gegevens enkel betrekking op het aantal dossiers, ook al verschijnen er beetje bij beetje gegevens die betrekking hebben op de personen.

¹⁰ De personen die we hier 'begeleidende personen' noemen, zijn de personen, voornamelijk kinderen, die geen asielaanvraag indienen, maar die de 'hoofdasielzoeker' vergezellen en opgenomen zijn in zijn aanvraag.

1.1.5. De KSZ

De variabelen die in het RR worden geregistreerd, zijn gebrekkig omdat ze geen sociaaleconomisch overzicht bieden van de situatie van de immigranten. Het RR bevat inderdaad geen informatie over de economische activiteit, het beroep of het niveau van opleiding. Hoewel dit het kader van deze studie ver overstijgt, past het erop te wijzen dat sommige van die gegevens potentieel elders beschikbaar zijn. Een van deze databanken is de KSZ die met name gedetailleerde informatie verstrekt over de activiteit van de personen.

1.1.6. Het sociaaleconomisch onderzoek van 2001 en de volkstellingen

Net als de KSZ maken het sociaaleconomisch onderzoek van 2001 en de voorafgaande volkstellingen het mogelijk een beter inzicht te verwerven in de kenmerken van de migranten en hun nakomelingen.

België heeft in 1991 een laatste volkstelling georganiseerd. Sindsdien wordt de bevolking direct op basis van het RR geteld, daar dit een vlotte telling van de bevolking volgens leeftijd, geslacht, nationaliteit, verblijfsgemeente... mogelijk maakt zonder dat een volkstelling moet worden georganiseerd. De traditionele telling diende echter ook om inlichtingen te verkrijgen over bepaalde onderwerpen zoals activiteit, opleiding en huisvesting. In het kader van het sociaaleconomisch onderzoek van 2001, dat vaak als een telling wordt beschouwd, werd dit soort vragen gesteld aan alle personen die in het RR zijn ingeschreven. Het is geen telling in de klassieke betekenis van dit woord. Het onderzoek vult de registers aan en biedt inzicht in de activiteit, het niveau van opleiding en de huisvesting van de ondervraagden..., d.i. gegevens die voorlopig slechts op onvolledige wijze worden verzameld door het geheel van administratieve registers. Dit onderzoek is bijzonder nuttig, maar een dergelijke operatie heeft slechts eenmaal (in 2001) plaats gehad en er is geen sprake meer van om de operatie nog te herhalen, aangezien België heeft beslist om al die gegevens in de toekomst op basis van de administratieve registers te produceren. Overigens komt het onderzoek niet volledig tegemoet aan de noden inzake informatie over de immigratie, daar de situatie betreffende de immigratie snel evolueert en het bovendien niet mogelijk maakt de kenmerken te kennen van de immigranten die sinds 2001 in ons land zijn aangekomen.

1.1.7. Enkele andere gegevensbronnen

De bovenstaande lijst van databanken is natuurlijk niet volledig. In sommige gevallen kunnen ook de onderstaande databanken hun nut bewijzen:

- De databanken van de gewesten betreffende de arbeidsvergunningen;
- De databank van het RSVZ betreffende de zelfstandige vreemdelingen die houder zijn van een beroepskaart;
- De databank van de Commissie voor Regularisaties;
- ...

Met betrekking tot de illegale of irreguliere migratie bestaan er bepaalde databanken die we afzonderlijk voorstellen in het gedeelte van dit rapport over de populatie in onwettig verblijf.

1.2. De gepubliceerde of beschikbare gegevens

1.2.1. Gegevens over de migratiestromen

Hoewel heel wat administraties toegang hebben tot het RR publiceert alleen de AD SEI van de FOD Economie regelmatige en betrouwbare gegevens ter zake. Een groot deel van de gegevens van de AD SEI is direct online toegankelijk op de website www.statbel.fgov.be. Dankzij de beschikbare gegevens kennen we het jaarlijks aantal internationale immigraties en emigraties sinds het einde van de jaren 1940 volgens leeftijd, geslacht, nationaliteit, burgerlijke staat en verblijfsgemeente.

Als gevolg van de uitsluiting van de asielzoekers, is de draagwijdte van de indicatoren beperkt tot de legale immigratie met uitzondering van het asiel.

De moeilijke berekening van het aantal immigranten, emigranten en van het migratiesaldo

De statistieken over internationale immigratie zijn vrij gemakkelijk te vatten in de officiële publicaties van de AD SEI, daar ze worden aangeduid met de benamingen ‘externe of ‘externe migratiebewegingen – aankomsten’. We benadrukken echter dat de erkende of geregulariseerde asielzoekers hier niet zijn opgenomen, maar voorkomen in de kolom ‘registerwijziging’ van de aanpassing. Er kan dus een vertekend beeld ontstaan van de officiële immigratie indien de toestroom van asielzoekers hoog is en het aantal erkenningen van het vluchtelingenstatuut hoog is of wanneer de regularisaties om andere redenen talrijk zijn.

We vestigen de aandacht van de lezer op het feit hoe moeilijk het is een duidelijk beeld te krijgen van de internationale emigraties. Ze worden in enkele tabellen aangeduid met de term ‘externe emigraties’, maar respecteren deze realiteit slechts gedeeltelijk als gevolg van het administratieve onderscheid dat wordt gemaakt tussen de aangiftes van vertrek naar het buitenland en de schrappingen van ambtswege. Men mag dus niet vergeten beide categorieën – ‘externe migratiebewegingen’ en ‘bevolking geschrapt van ambtswege’ – samen te tellen en van dat totaal, de ‘geschrapte heringeschrevenen’ af te trekken.

Gelet op de ingewikkelde berekening van immigratie en emigratie blijkt ook de berekening van het migratiesaldo (immigratie – emigratie) bijgevolg vrij complex te zijn. Het feit dat de erkende vluchtelingen niet worden meegeteld in de migratiestromen geeft een erg vertekend beeld van het migratiesaldo.

1.2.2. Gegevens betreffende de visa

Zoals vaak op het gebied van migratie is ook de databank van de FOD Buitenlandse Zaken buitengewoon rijk. De gepubliceerde en toegankelijke statistieken zijn echter heel mager (Perrin, 2007a). Enkele tabellen worden op grote schaal gepubliceerd en verspreid, maar meestal hebben alleen specialisten toegang tot de informatie. Niettemin kunnen we verwachten dat er in de toekomst statistieken zullen worden gepubliceerd die ons inlichtingen zullen verstrekken: 1/ rechtstreeks over de visumaanvragen, het onderzoek van de aanvragen, het afleveren of weigeren van deze visa, en 2/ onrechtstreeks over de migratiestromen. De belangrijkste gegevens die potentieel beschikbaar zijn, zijn de kenmerken van de aanvragers of de begunstigden van een visum of van de personen die een negatief antwoord krijgen (nationaliteit, land van aanvraag, geslacht, leeftijd...), de reden van het verblijf en het type visum, de duur van de procedure en het percentage weigeringen.

1.2.3. Gegevens over het asiel

Alle bevoegde asielinstanties publiceren vandaag statistieken over dit onderwerp. We onthouden meer bepaald de gegevens van de DVZ, van het Commissariaat-generaal voor de Vluchtelingen en Staatlozen (CGVS) en van het Federaal agentschap voor de opvang van asielzoekers (Fedasil), die toegankelijk zijn op hun respectieve websites. De meeste toegankelijke tabellen verstrekken ons inlichtingen over de ingediende aanvragen en de beslissingen die worden genomen in het kader van het onderzoek van de aanvraag. Fedasil publiceert regelmatig statistische rapporten over de evolutie van de opvang van asielzoekers in de gespecialiseerde centra.

In tegenstelling met de andere thema's beschikt België dus wel over statistische publicaties inzake asiel. Vaak echter ontbreekt de samenhang tussen al deze verspreide publicaties, die de lezer soms met twijfel achterlaten. De verschillen die opduiken tussen de verschillende instanties zijn vaak te wijten aan verschillende berekeningsmethodes, afwijkende definities en aan de wijze waarop bepaalde specifieke gevallen worden verwerkt. Sommige aanvragers dienen al dan niet opzettelijk meerdere aanvragen in onder verschillende identiteiten. Met name dankzij het nemen van vingerafdrukken kan een aantal van die dubbele aanvragen worden vermeden. Dit leidt tot een daling van het aantal geregistreerde aanvragen. Afhankelijk van de precieze datum van de statistische berekening kan het aantal nog steeds geldige dossiers dus variëren (Perrin en Poulain, 2006b). Evenzo tellen sommige instellingen de personen terwijl anderen het aantal dossiers tellen. Alles bij elkaar genomen plaatsen deze afwijkingen geen vraagtekens bij de betrouwbaarheid van de registraties (vaak is het wachtregister de oorspronkelijke bron), maar leiden ze wel tot onzekerheid betreffende de precieze situatie. Nog ernstiger is dat ze kunnen leiden tot foute analyses bij gebrek aan documentatie over de precieze berekeningswijzen.

Op basis van de registratie van de asielaanvragen en de beslissingen zou het, naast het aantal aanvragen en beslissingen, mogelijk moeten zijn om het aantal hangende aanvragen en de duur van de procedure te berekenen. Zelden wordt immers een berekening gemaakt en vaak blijft het bij een raming. Een dergelijke berekening maakt het nochtans mogelijk een beter beeld te krijgen van de werklast op het vlak van asiel.

Om een percentage van erkenning te berekenen dat een synthese maakt van deze verspreide gegevens, past het om het aantal definitieve positieve beslissingen in verband te brengen met een aantal aanvankelijk ingediende aanvragen. Het aantal definitieve positieve beslissingen in het kader van de asielprocedure, in eerste aanleg of in beroep, is vrij gemakkelijk te achterhalen. Het kan moeilijker zijn om het aantal negatieve beslissingen te berekenen, daar er verschillende niveaus bestaan waarop een negatieve beslissing kan worden genomen en er in een bepaald aantal gevallen beroep kan ingesteld worden tegen deze negatieve beslissingen. We mogen het aantal positieve beslissingen van het jaar niet in verband brengen met het aantal aanvragen in datzelfde jaar. De definitieve beslissing betreffende een aanvraag wordt soms immers pas vele jaren na het indienen van de aanvraag genomen. Gelet op de snelle evolutie van het aantal aanvragen zou het feit waarbij het aantal positieve beslissingen van een jaar in verband wordt gebracht met het aantal aanvragen in datzelfde jaar een sterk vertekend beeld geven. We mogen het aantal positieve beslissingen ook niet zomaar zien als een percentage van het totale aantal beslissingen in de loop van een jaar, want deze indicator geeft een al even vertekend beeld als het vorige (Legoux, 1995; van der Erf, 1998). Dit impliceert dus dat de aanvragen moeten worden opgevolgd om een niet vertekend percentage van erkenning te berekenen (Poulain, 1996; van der Erf, Heering en Spaan, 2006; Perrin en Poulain, 2006b). In theorie kan een definitief erkenningspercentage alleen worden berekend wanneer alle aanvragen van een jaar zijn verwerkt. Bij wijze van overgang kunnen er echter tussentijdse erkenningspercentages worden berekend na 1, 2, 3... jaar, ook al kunnen deze tussentijdse percentages sterk de invloed ondergaan van de evolutie van de werklast van de bevoegde asielinstanties, van de mogelijke opstopping van de procedure en van de verlenging van de procedure als gevolg hiervan. In België konden het CGVS of de DVZ (Perrin, 2005c) of wetenschappers (Poulain, 1996; Perrin en Poulain, 2006b) dergelijke erkenningspercentages van tijd tot tijd intern en per cohort berekenen. Er worden echter geen gegevens officieel gepubliceerd en er zijn vandaag geen gegevens over dit onderwerp gemakkelijk

toegankelijk. Toch gaat het om het meest geschikte instrument om de resultaten van de asielprocedure te evalueren.

In het geheel van ontbrekende gegevens zou het grootste probleem betrekking hebben op de procedures van subsidiaire bescherming en, meer algemeen, op de regularisatie van de situatie van asielzoekers op andere gronden dan de asielprocedure stricto sensu (cf. 3.1). Het creëren van subsidiaire bescherming maakt het mogelijk deze lacune te vullen sinds het najaar van 2006. Ondanks alles blijft er echter vaagheid bestaan over de diverse vormen van regularisatie van de asielzoekers buiten de procedures van internationale bescherming, (i.e. buiten de asielprocedure en de procedure voor subsidiaire bescherming). Deze statistische vaagheid is nadelig, want ze verbergt wat er gebeurt met de vele asielzoekers die uiteindelijk een verblijfsvergunning krijgen in de marge van het stelsel van internationale bescherming.

1.2.4. Gegevens over de ingezeten vreemde bevolkingsgroepen ('stock')

Zoals dit ook geldt voor de statistieken betreffende de migratiestromen en hoewel heel wat administraties toegang hebben tot het RR, publiceert alleen de AD SEI regelmatige en betrouwbare gegevens over vreemdelingen die in ons land verblijven¹¹. Een groot deel van de gegevens van de AD SEI zijn direct online toegankelijk op de website www.statbel.fgov.be. Op basis van de beschikbare gegevens kunnen we nagaan hoeveel vreemdelingen er op 1 januari van elk jaar in het land verblijven, ingedeeld volgens leeftijd, geslacht, nationaliteit, burgerlijke staat en verblijfsgemeente.

Zoals dat gebeurt bij de migratiestromen worden ook hier de asielzoekers uitgesloten. In tegenstelling met deze statistiek echter worden de vluchtelingen wel meegeteld. Ondanks alles worden ze afgezonderd en ondergebracht in een fictieve categorie (vluchtelingen) die geen rekening houdt met hun afkomst. Bijgevolg wordt de grootte van sommige groepen nationaliteiten met een hoog aantal vluchtelingen sterk onderschat.

1.2.5. Gegevens over nationaliteitswijzigingen

Hoewel de wijzigingen van de nationaliteit van personen die in België verblijven goed worden geregistreerd op basis van het Rijksregister, zijn de publicaties hierover beknopt, verspreid en weinig gedetailleerd. We vermelden de afzonderlijke statistieken van de AD SEI, de Kamer voor Volksvertegenwoordigers en de DVZ. Tot op heden bestaat er over dit onderwerp geen eenvoudige of gedetailleerde publicatie, ook al zijn de gegevens op aanvraag verkrijgbaar bij de AD SEI. Bovendien spreken de verschillende publicaties elkaar overduidelijk tegen.

1.2.6. Gegevens over de arbeidsvergunningen

De gewesten publiceren elk jaar het aantal arbeidsvergunningen die ze afleveren aan buitenlandse werknemers. De FOD Werkgelegenheid, Arbeid en Sociaal Overleg publiceert een synthese van deze gegevens per gewest, nationaliteit, geslacht en type vergunning op de website <http://www.werk.belgie.be>. Hoe interessant ook, deze informatie laat zich moeilijk gebruiken door het grote aantal vrijstellingen van arbeidsvergunning voor bepaalde categorieën werknemers.

¹¹ We stellen vast dat de DVZ gegevens produceert voor intern gebruik en die gegevens gedeeltelijk publiceert op zijn website (www.dofi.fgov.be). Hoewel deze gegevens worden geproduceerd op basis van dezelfde bron als die welke de AD SEI gebruikt, zijn ze heel verschillend (m.b.t. de vreemdelingen die in het Rijk verblijven, waren er volgens de DVZ 250.000 personen meer in het begin van 2006). Niettemin moeten, ten gevolge van de regelmatigheid, de gedetailleerde beschikbare informatie en de betrouwbaarheid van alle gegevens van de AD SEI, deze gegevens voorrang krijgen boven de gegevens van de DVZ, die met de grootst mogelijke omzichtigheid moeten behandeld worden.

1.3. Ontoereikende of ontbrekende gegevens

Uit de bovenstaande beschrijving blijkt dat heel wat belangrijke elementen ontbreken met betrekking tot de migratiestatistieken:

- Asielzoekers worden feitelijk uitgesloten van de officiële gegevens betreffende immigraties en vreemdelingen. Om inzicht te verwerven in de migratieconjunctuur en haar gevolgen zou er uiteraard rekening moeten worden gehouden met de asielzoekers.
- De recente publicatie van statistische informatie over de verblijfsmotieven om tegemoet te komen aan de Europese verordening van 11 juli 2007 betreffende de communautaire statistieken over migratie en internationale bescherming verdient ook onze aandacht. Het betreft een niet te verwaarlozen verbetering om het wettelijk kader van het verblijf te kunnen begrijpen. De Dienst Vreemdelingenzaken werkt momenteel echter nog aan de verbetering van deze gegevensbron. Zo is het niet ondenkbaar dat de Europese burgers in de toekomst geïntegreerd zullen worden in deze nieuwe statistieken om de volledigheid van de informatie te verbeteren. .
- Er wordt geen enkel gegeven officieel gepubliceerd over populaties van vreemde afkomst, ook al maken de AD SEI (AD SEI, 2007) en sommige overheidsinstanties plannen om statistieken over dit onderwerp op te stellen en met name om evaluatiesystemen te creëren betreffende de situatie op de arbeidsmarkt van de populaties van vreemde afkomst (CGKR, 2007). Zoals we hierna zullen aantonen is het mogelijk om dergelijke gegevens te produceren op basis van het RR. De meest gedetailleerde beschikbare gegevens steunen vandaag op de nationaliteit bij de geboorte, de enige variabele die doorgaans enige indicatie kan geven over de nationaliteit bij de geboorte van de ouders. Dergelijke informatie biedt, in vergelijking met de officiële statistiek op basis van de nationaliteit, vooruitgang, daar zij toelaat enkele gevolgen op lange termijn van de immigratie aan te geven, doch blijft slechts een lapmiddel. De kinderen van immigranten verkrijgen vandaag vaak de Belgische nationaliteit bij hun geboorte. Bovendien worden deze gegevens alleen geproduceerd door onafhankelijke onderzoekscentra, zonder enige officiële garantie. Het initiatief van diverse overheidsinstanties om regelmatig meer gedetailleerde informatie te produceren over de situatie van de migrantenpopulaties, kan alleen maar worden aangemoedigd.
- Gegeven dat gegevens over de demografische structuur en ontwikkeling van de populaties van vreemde afkomst moeilijk te verkrijgen zijn, moeten we vaststellen dat de inbreng van de bestaande statistieken in het kader van het integratiedebat beperkt is. Gegevens over het sociaaleconomisch profiel van de immigranten zijn niet gemakkelijk toegankelijk (de gegevens van de KSZ geven geen aanleiding tot regelmatige statistische publicaties over dit onderwerp en de andere mogelijke bronnen staan huiverachtig tegenover dergelijke analyses). De ad-hoc studies over dit thema hebben interessante resultaten opgeleverd betreffende de etnische stratificatie van de arbeidsmarkt, maar diezelfde gegevens ontbreken voor een recentere periode (Vertommen, Martens en Ouali, 2006). Vandaar opnieuw een pleidooi voor meer gedetailleerde gegevens over de discriminatie op basis van afkomst op de arbeidsmarkt (waarvan we weten dat ze bestaat).

1.4. Een gemengde stand van zaken

De toegang tot de gegevens en de publicatie van statistieken over de onderwerpen die ons bezighouden, blijven beperkt voor wie niet gespecialiseerd is in migratiestatistieken. Officiële statistische publicaties over immigratie zijn immers beperkt toegankelijk, indien we geen rekening houden met de demografische publicaties van openbare statistieken (AD SEI) en de publicaties over asiel. Dit gebrek aan iets gedetailleerdere statistische publicaties over immigratie is des te betreurenswaardiger nu de belangrijkste kenmerken van de immigratie en van vreemde populaties vandaag min of meer duidelijk worden uit analyse van de administratieve databanken. Wie cijfermateriaal wenst te verkrijgen over immigratie, moet dus vaak een beroep doen op de specifieke

werkzaamheden van universitaire onderzoekers die toegang hebben gekregen tot administratieve databanken. Dit maakt een continue opvolging in de tijd onmogelijk en biedt evenmin enige garantie betreffende de betrouwbaarheid of de onafhankelijkheid van de voorgestelde gegevens.

Wanneer we in detail treden, bestaat het gevaar dat de definities die in de beschikbare publicaties worden aangenomen en die op administratieve definities steunen de analyse vervormen. Het feit dat onvermijdelijke populaties, zoals de asielzoekers, niet worden opgenomen in de migratiestatistieken, is niet onverwaarloosbaar en in afwijking met de internationale en Europese normen ter zake (Perrin en Poulain, 2006a; UNECE, 1998). Bovendien is het sociaaleconomisch profiel van de migranten, waarvan men kennis kan hebben dankzij moderne instrumenten zoals de KSZ, zowel bij aankomst als na hun aankomst in de praktijk alleen op aanvraag toegankelijk voor onderzoekers. Als gevolg daarvan zijn de mogelijkheden om rekening te houden met de sociaaleconomische integratie van deze bevolkingsgroepen beperkt tot een kring van specialisten.

Met betrekking tot de uitdagingen inzake de opvolging van populaties van vreemde afkomst of die voortkomen uit de immigratie, is heel wat onderzoekswerk verricht. Daarbij wordt de nadruk gelegd op de onaangepastheid van de definities die in officiële statistieken worden gebruikt om inzicht te verwerven in de gevolgen op lange termijn van de immigratie en de integratie van immigranten en hun kinderen. Dit belet echter niet dat de nationaliteit het belangrijkste of zelfs het enige geregistreerde criterium blijft om een onderscheid te maken en een beeld te krijgen van de populatie van vreemde afkomst. Van tijd tot tijd zijn er alternatieve pogingen ondernomen tot reconstructie van populaties die in het buitenland geboren zijn of die geboren zijn uit buitenlandse ouders. Die pogingen moeten verder worden ontwikkeld en moeten worden toegepast om een beter beeld te krijgen van de populaties die uit de immigratie afkomstig zijn.

Tot slot mag de ontwikkeling van statistieken op basis van administratieve bestanden ons niet uit het oog doen verliezen dat een niet te verwaarlozen deel van de immigratie volledig door de mazen van het net glipt. De weinige statistische gegevens betreffende de illegale immigratie of de aanwezigheid van vreemdelingen die onwettig in ons land verblijven, zijn weinig betrouwbaar, heel onvolledig en laten in geen geval toe een bevredigend beeld te krijgen van dit fenomeen dat op politiek niveau nochtans centraal staat. De bewustwording van dit feit op Europees niveau is vandaag veralgemeend en we durven hopen dat dit op termijn praktische gevolgen zal hebben. De weinige statistische elementen die wel bestaan, stellen we elders afzonderlijk voor (zie 7.).

2. Legale migratiestromen (immigratie en emigratie)

2.1. Evolutie en historisch perspectief

2.1.1. Immigratie en een historisch hoog migratiesaldo

Voor we dieper op de buitenlandse immigratie ingaan, willen we wijzen op de stijgende migratiebewegingen van zowel Belgen als vreemdelingen.

Met iets meer dan 146.000 immigraties (Belgen en vreemdelingen¹²), was 2007 het jaar met het hoogste aantal geregistreerde internationale immigratie sinds er zo'n statistieken bestaan en vermoedelijk ook sinds het ontstaan van België (fig. 2.1). De vorige maxima werden in 1948 en in 1964 opgetekend na de ondertekening van akkoorden die de rekrutering van de buitenlandse arbeidskrachten moesten vergemakkelijken. In tegenstelling tot de vorige periodes met immigratiepieken, kan de huidige groei niet als conjunctureel worden beschouwd. De immigratie kent immers een bijna continue groei sinds halfweg de jaren 1980¹³. Daar waar de vorige stijgingen van de instroom het gevolg waren van tijdelijke en bijzondere gunstige migratievoorwaarden, is de laatste groeifase van de immigratie een proces van lange duur dat volledig losstaat van een volutaristisch migratiebeleid.

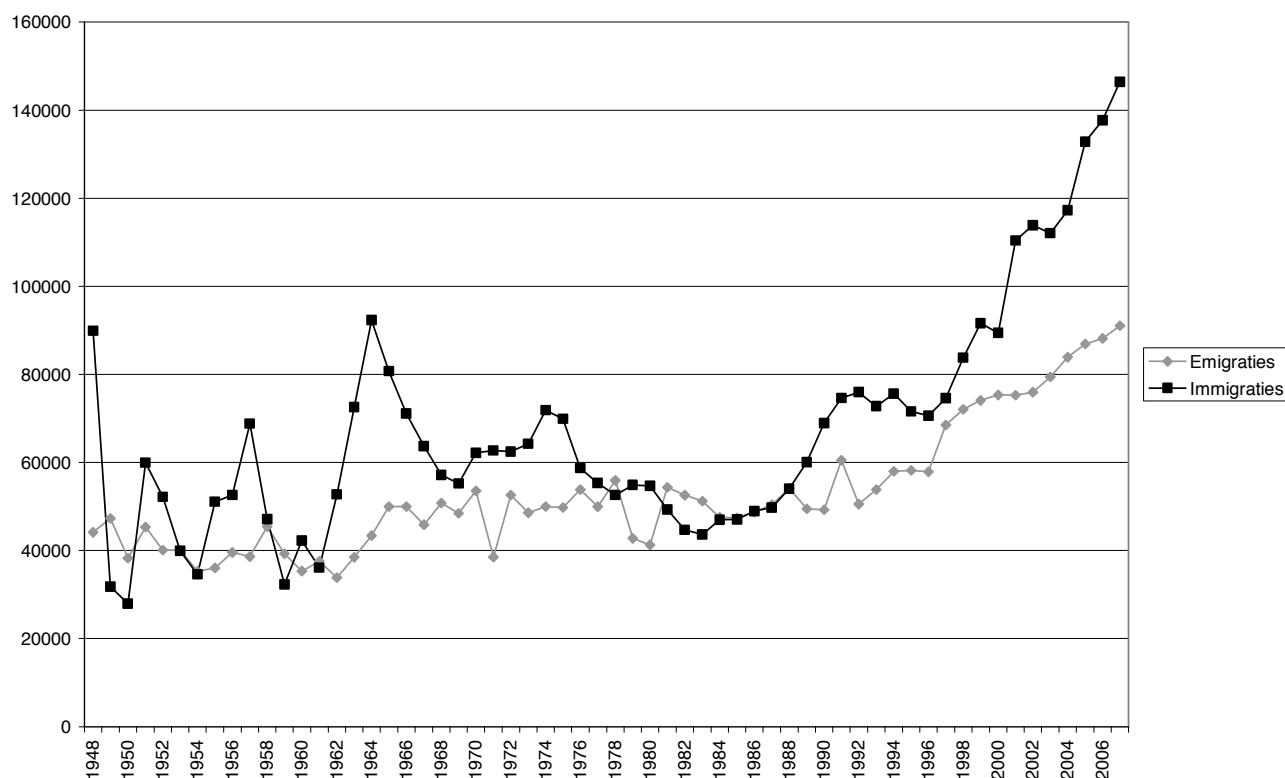
Tezelfdertijd lijkt de stijging van emigraties dezelfde tendens te volgen als de stijging van de immigratie. Sinds het midden van de jaren 1980 is het aantal vertrekken (Belgen en vreemdelingen) gestegen van ruim 40.000 naar meer dan 80.000 (fig. 2.1). Toch blijft het migratiesaldo ruimschoots positief (ongeveer 55.000 in 2008) en stijgt het sinds 1984. In 20 jaar tijd heeft het migratiesaldo rechtstreeks tot een groei van 471.000 inwoners geleid, kinderen van migranten die in België zijn geboren, niet meegeteld.

Over het algemeen kent België dus een sterke en stijgende internationale mobiliteit. Ook al zijn ze interessant voor de algemene Belgische demografie, toch moet men verder kijken dan enkel die totale migratiestromen van Belgen en vreemdelingen om de onderliggende mechanismen te begrijpen. Eerst is het noodzakelijk een onderscheid te maken tussen de immigratie- en emigratiestromen van Belgen en vreemdelingen.

¹² Rekening houdend met de erkende of geregulariseerde asielzoekers gegroepeerd binnen de categorie 'registerwijzing' Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie (verder in de tekst AD SEI genoemd), terwijl die gewoonlijk niet in aanmerking worden genomen.

¹³ De daling in de statistieken uit de jaren 1990 is vooral te wijten aan het feit dat de asielzoekers uit de immigratiestatistieken zijn uitgesloten.

Figuur 2.1. Evolutie van het aantal immigraties en emigraties van vreemdelingen (Belgen en vreemdelingen), 1948-2007¹⁴.

Bron : RR – AD SEI

2.1.2. De internationale mobiliteit en stijgende emigratie van Belgen

De instroom van vreemdelingen mag dan al veel aandacht krijgen, men mag evenwel niet vergeten dat ook de migratiebewegingen van Belgen die ons land verlaten of terugkeren niet te onderschatten zijn (fig. 2.2). Het is inderdaad zo dat in 2007 45.615 Belgen het land hebben verlaten en dat 36.484 het land (weer of voor de eerste keer) binnen zijn gekomen¹⁵. Belgen waren in 2007 dan ook goed voor ongeveer 25% van de geregistreerde immigranten en 50% van de emigranten (fig. 2.3).

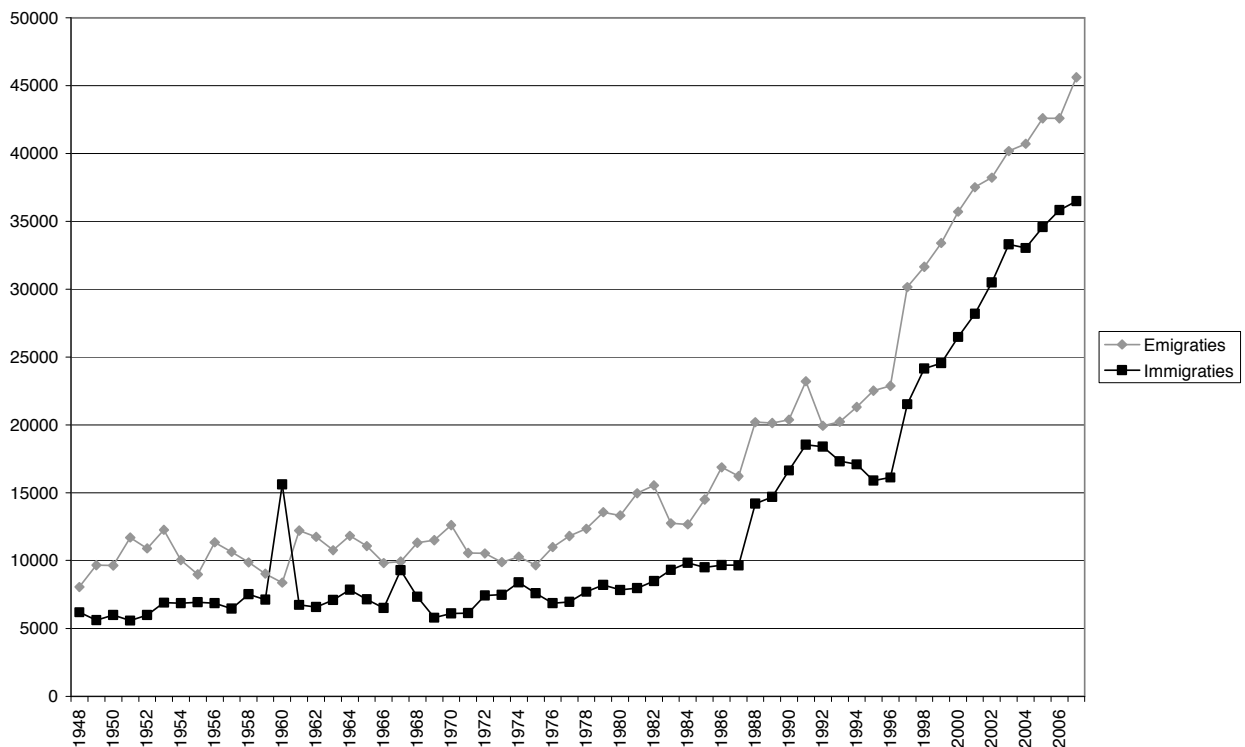
Op vandaag is België vooral een land van immigratie maar Belgen hebben ondanks alles toch ook de neiging om het land te verlaten. Dit negatieve migratiesaldo is geen nieuw fenomeen. Tot in de XIXde eeuw was België vooral een emigratieland, ook al wordt dit aspect soms wel eens uit het oog verloren. (Morelli, 1998). De evolutie van de vreemde immigratie uit de XXste eeuw krijgt alle aandacht maar dit betekent daarom niet dat er geen emigratie van

¹⁴ Vanaf 1988, hebben we de herinschrijvingen van de ambtelijk geschrapte personen in de immigraties meegerekend, en de ambtelijk geschrapte personen in de emigraties. De gepubliceerde cijfers in het 'Jaarverslag Migratie 2007' nam in de emigraties enkel het geheel van de ambtelijk geschrapte personen en de herinschrijvingen op. Deze praktijk, die de realiteit beter weergeeft, verklaart de verschillen die kunnen voorkomen tussen de gegevens die wij reeds publiceerden in onze vorige rapporten. De erkende of geregulariseerde asielzoekers werden bij het aantal immigranten meegerekend, in tegenstelling tot de praktijken die AD SEI er sinds 1999 op nahoudt (de gegevens zijn voor de vorige periode niet beschikbaar).

¹⁵ De vertrekken die in aanmerking zijn genomen zijn deze die gebaseerd zijn op verklaringen van vertrek naar het buitenland alsook zij die gebaseerd zijn op ambtelijke schrappingen. Geschrapt die terug werden ingeschreven werden in aanmerking genomen onder de categorie binnenkomsten.

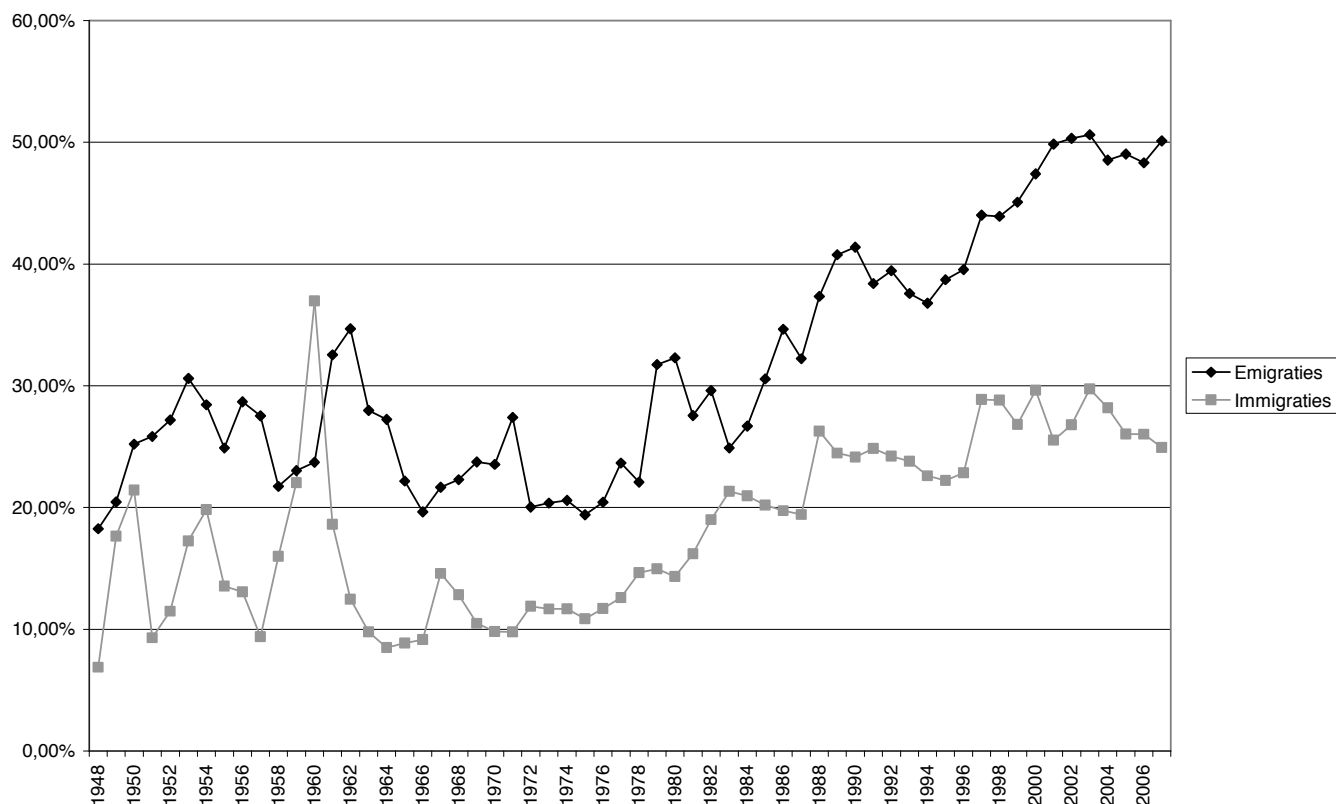
Belgen meer bestaat. Wel integendeel. Sinds de Eerste Wereldoorlog lag het aantal Belgen dat het land verlaat steeds hoger dan het aantal Belgen dat naar België terugkeert (Dufrasne, 1943 ; Wattelar, 1988). Er zijn twee uitzonderingen. Met de crisis aan het begin van de jaren 1930, lag het aantal Belgen dat terugkwam hoger dan het aantal vertrekkenden en tijdens de jaren 1960 keerden ongeveer 16.000 Belgen terug als gevolg van de onafhankelijkheid van Congo. Behalve enkele uitzonderlijke crisisperiodes, is de emigratie van Belgen dus een constant gegeven maar sinds de tweede helft van de jaren 1970 heeft die beweging zich nog sterker doorgezet.

Figuur 2.2. Evolutie van het aantal immigraties en emigraties van Belgen, 1948-2007

Bron : RR – AD SEI

Figuur 2.3. Aandeel van de Belgen in de internationale immigraties en emigraties met een impact op België, 1948-2007

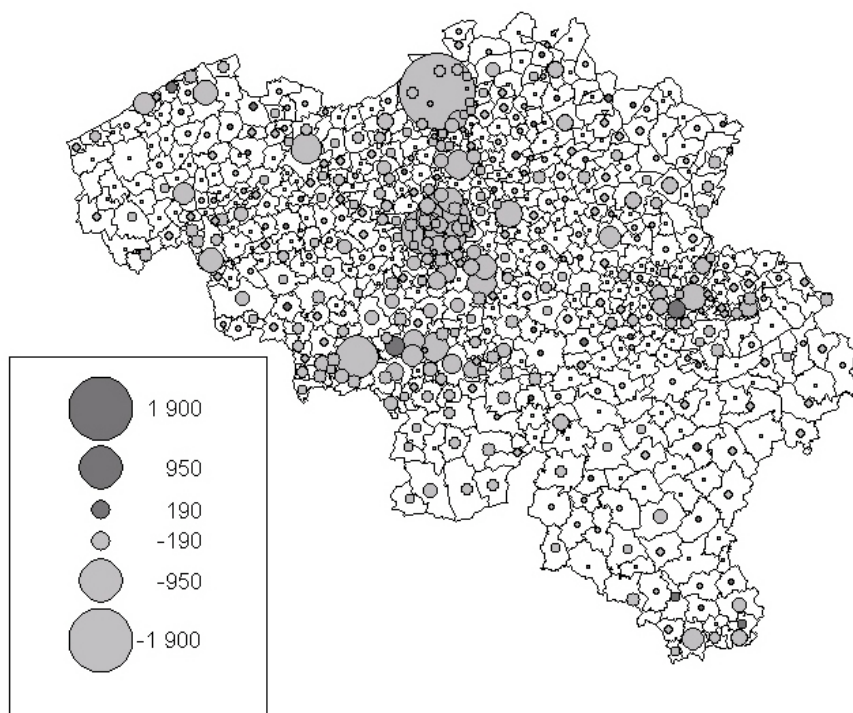

Bron: RR – AD SEI

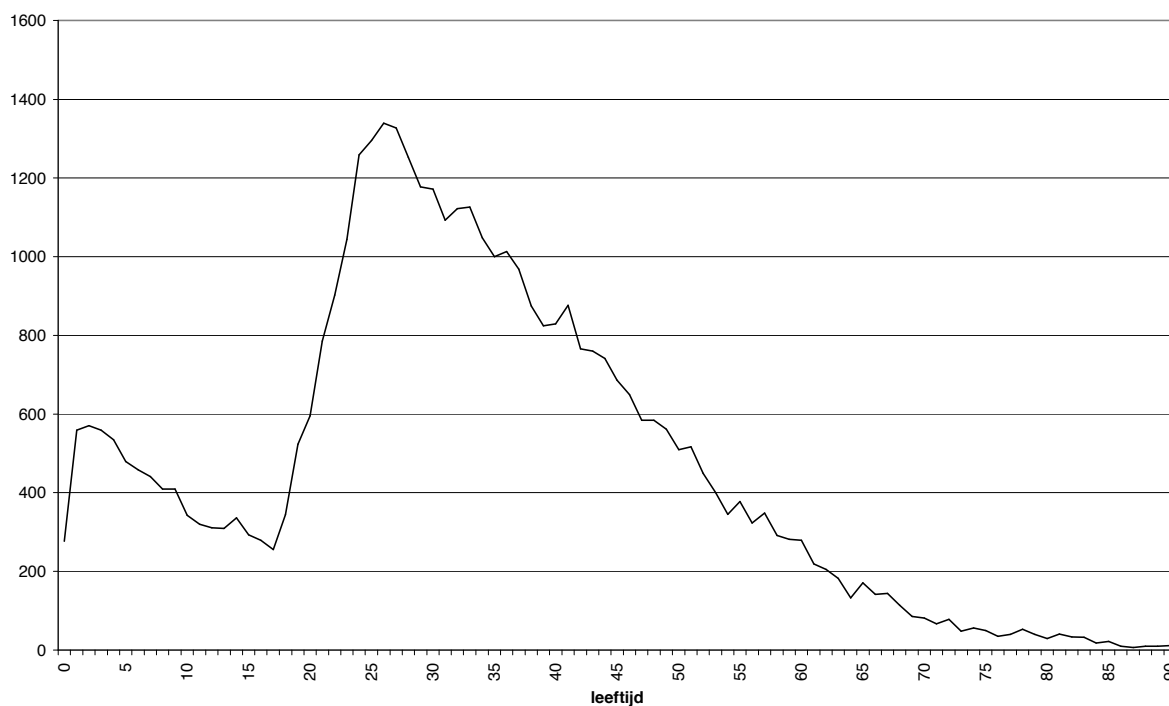
In tegenstelling tot wat men zou kunnen denken, worden ongeveer alle gemeenten van het land door de Belgische emigratie getroffen (fig. 2.4). Slechts enkele gemeenten kennen een positief migratiesaldo voor wat de populatie met Belgische nationaliteit betreft. Nog steeds in tegenstelling tot de clichés, gaat het bij Belgen die vertrekken eerst en vooral om volwassenen op actieve leeftijd, meestal jonge mannen, maar ook koppels met kinderen en in mindere mate jonge gepensioneerden (fig. 2.5), wat grosso modo met de immigratieleeftijd van vreemdelingen overeenkomt. De vreemde immigratie speelt dus in termen van demografie ook een vervangende rol, o.m. op actieve leeftijd.

De omvang van de migratiebewegingen van de Belgen en vreemdelingen zijn niet rechtstreeks vergelijkbaar, ze mogen evenwel ook niet volledig los van mekaar worden gezien. Enerzijds wijst de steeds frequentere migratie van Belgen, net als de instroom van vreemdelingen, op een algemeen toenemende internationale mobiliteit met een stijgende impact op de Belgische samenleving. Anderzijds ligt hetzelfde proces aan de basis van het sterker worden van beide types internationale migraties, migraties van Belgen en migraties van vreemdelingen, namelijk de mondialisering. Ons verslag richt zich op de internationale migratie van vreemdelingen maar de groeiende internationale mobiliteit van de Belgen mag daarbij niet worden vergeten om het algemene kader te begrijpen waarin deze vreemde immigratie zich afspeelt.

Figuur 2.4. Migratiesaldo van de populatie met Belgische nationaliteit (2003–2007)

Figuur 2.5. Leeftijd van de Belgische migranten, 2005

Bron: RR – AD SEI

2.1.3. Een nooit geziene groei van de buitenlandse immigratie

Ook al hebben Belgen de neiging om het land te verlaten, toch blijft het totale migratiesaldo van België (Belgen en vreemdelingen inbegrepen) ruim positief dankzij de inbreng van de buitenlandse immigratie.

De instroom van het aantal vreemdelingen is historisch. In 2007 werden meer dan 109.000 buitenlandse immigraties geregistreerd¹⁶. Daarmee zitten we ver boven de vorige recordcijfers uit 1948 en 1964, wat om meer dan een reden opvallend is (fig. 2.6). In de periode na de oorlog en in de jaren 1960 was buitenlandse immigratie immers gewenst en georganiseerd door de overheid. Bovendien waren de vorige pieken eerder conjunctureel, terwijl deze stijgende buitenlandse immigratie, die allesbehalve het resultaat van de conjunctuur is, er een van lange duur is, aangezien het begin van de stijgende instroom halweg de jaren 1980 te situeren is.

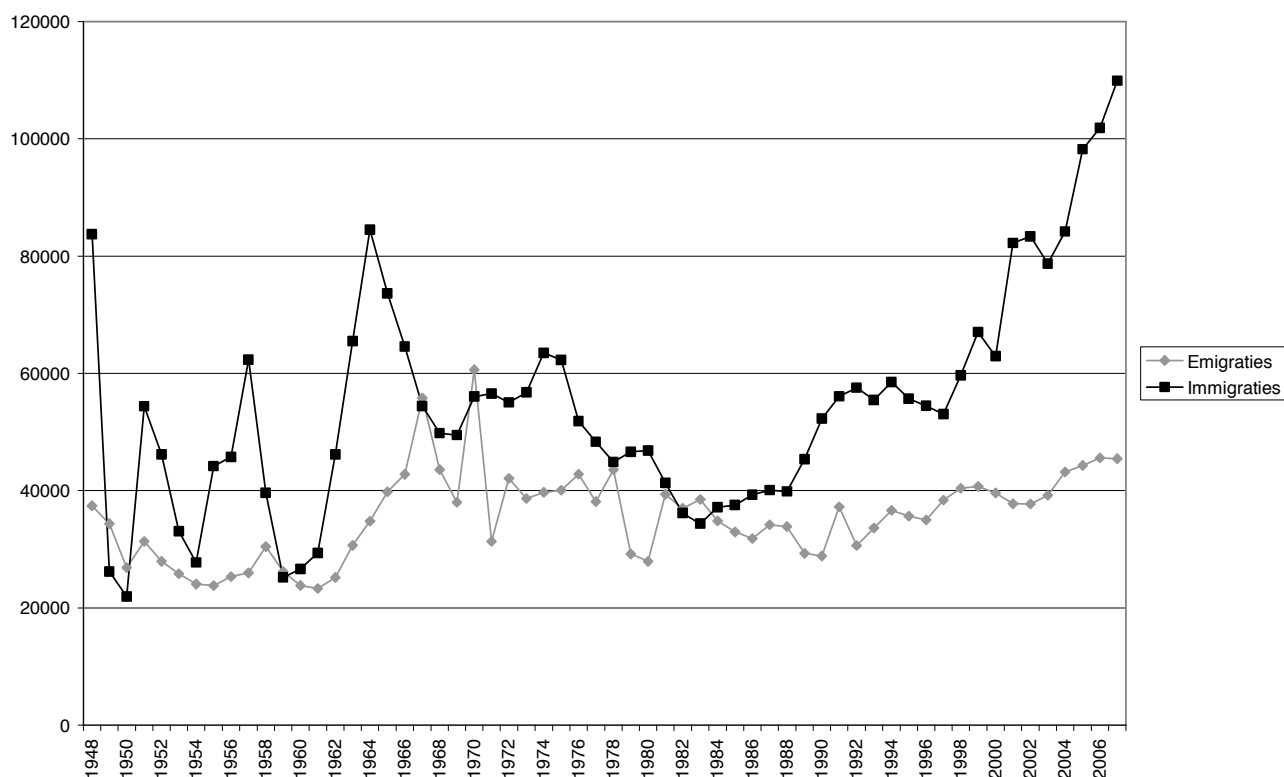
Na de eerste oliecrisis in 1974 werd beslist een einde te stellen aan de arbeidsimmigratie met een duidelijke beperking van het aantal buitenlandse immigraties als gevolg, in die mate zelfs dat het migratiesaldo in 1982 en 1983 negatief was. In 1984 was de instroom evenwel weer groter dan de emigratie waardoor het migratiesaldo weer in evenwicht kwam. De modaliteiten van deze immigratiestijging zijn algemeen bekend en eerst en vooral toe te schrijven aan de ‘gezinshereniging’. Enerzijds zijn er de reeds in België gevestigde vreemdelingen die vóór hun immigratie een deel van hun familie in het buitenland hebben achtergelaten, en van wie de familieleden het recht hebben om te immigreren. Anderzijds zijn er de reeds in België gevestigde vreemdelingen en Belgen die met vreemdelingen huwen, die daardoor het recht krijgen om zich in België te vestigen. De heropleving van immigratie in de jaren 1980 loopt gelijk met een heropleving van de immigratie van Europeanen, die ook door de crisis in de jaren 1970 was stilgevallen.

Vanaf het begin van de jaren 1990 neemt de instroom snel toe, niet enkel door de gezinshereniging en de Europese immigratie, maar ook als gevolg van een derde fenomeen: de spectaculaire toename van het aantal asielaanvragen sinds 1989. De daling van de asielaanvragen van 1994 tot 1997 leidt tot een tijdelijke beperking van de instroom, die nog wordt versterkt door het uitsluiten van de asielzoekers uit de immigratiestatistieken vanaf 1995 (de dalende instroom is van 1995 tot 1998 redelijk artificieel). En toch gaat de instroom vanaf 1998 weer sterk stijgen, waardoor we momenteel op een recordniveau zitten. Door het uitsluiten van de asielzoekers uit de statistiek is het moeilijk deze statistiek te gebruiken. Ze is immers op een officiële definitie van immigratie gebaseerd, die niet helemaal met de realiteit overeenkomt¹⁷. Dit ‘statistische achterpoortje’ minimaliseert aanzienlijk de heropleving vanaf 1998, maar negeert vooral een belangrijk feit : de massale instroom van asielzoekers van 1998 tot 2001. 2001 was met bijna 40.000 geregistreerde asielzoekers vermoedelijk een piekjaar in termen van internationale immigratie. Na deze piek is de instroom wat gaan liggen met een nieuwe opvallende stijging in 2005 als gevolg van de uitbreiding van de Europese Unie en de opvallende stijging van de stromen, vooral vanuit Polen.

¹⁶ Inclusief de bewuste wijzigingen van de registers die overeenkomen met het verkrijgen van een verblijfsvergunning door asielzoekers na de erkenning als vluchteling, wat het verschil in schatting verklaart t.o.v. het officiële door de AD SEI gepubliceerde cijfer.

¹⁷ AD SEI houdt bij de berekening geen rekening met de vluchtelingen die in de immigratiestromingen zijn erkend, maar brengt ze onder in de categorie ‘aanpassing’ onder de administratieve benaming ‘verandering van register’. We zijn er in geslaagd ze in bepaalde grafieken op te nemen, die duidelijk zijn geïdentificeerd (figuren 2.1, 2.6 en 2.7.) om een meer realistisch beeld van de situatie te geven.

Figuur 2.6. Evolutie van het aantal immigraties en emigraties van vreemdelingen, 1948-2007 (excl. niet erkende of geregulariseerde asielzoekers)¹⁸

Bron: RR – AD SEI

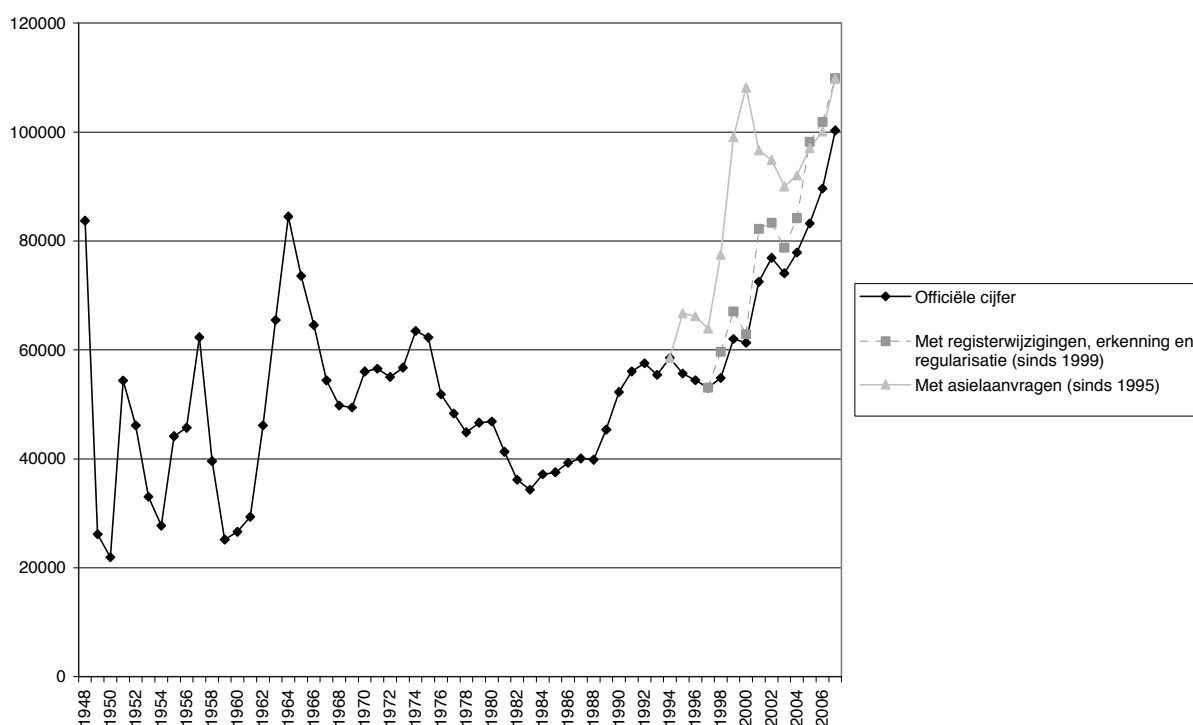
Om een beter idee te krijgen van de evolutie, kunnen we een poging doen om de evolutie van de totale instroom te schatten, door het aantal nieuwe asielzoekers via de officiële statistiek (fig. 2.7, lichtgrijze curve) bij de geregistreerde immigraties te voegen. Men kan de immigratie ook inschatten door geen rekening te houden met de asielzoekers maar wel met de asielzoekers die een verblijfsvergunning ontvangen, nl. zij die erkend zijn of op een of andere grond zijn geregulariseerd (fig. 2.7, grijze curve). Men kan er immers vanuit gaan dat asielzoekers niet over een duurzaam verblijfstatuut beschikken en ze dus niet systematisch in de statistiek moeten worden opgenomen, maar ze zouden minstens moeten worden meegerekend in de migratiestromen wanneer ze een meer stabiel statuut verkrijgen. In beide gevallen zien we dat de officiële statistiek sinds 1995 een uiterst vertekend beeld geeft van de reële immigratiestromen (fig. 2.7, zwarte curve). Door de asielzoekers op te nemen van zodra ze hun aanvraag indienen komt de statistiek met de onmiddellijke migratierealiteit overeen. Door enkel rekening te houden met de aanvragers die een stabiel statuut verkrijgen, kan de impact van de ‘ongegronde’ asielaanvragen worden beperkt, waarbij tegelijk de asielaanvragers die een duurzaam verblijfstatuut verkrijgen worden opgenomen. Het gevolg is dan wel dat de aankomstdatum vertekend is, die niet dezelfde is als de datum van erkenning

¹⁸ De erkende of geregulariseerde asielzoekers werden bij het aantal immigranten meegerekend, in tegenstelling tot de praktijken die AD SEI er sinds 1999 op nahoudt (de gegevens zijn voor de vorige periode niet beschikbaar). Het saldo van de ambtshalve geschrapt en heringeschrevenen die ambtshalve zijn geschrapt werd bij de emigraties meegerekend.

van het vluchtelingenstatuut of regularisatie. Deze datum kan een heel stuk verwijderd liggen van de datum van reële immigratie¹⁹.

Jammer genoeg zullen we verderop in dit werk geen rekening kunnen houden met de asielzoekers om de migratiestromen, de vreemde populaties of de populaties van vreemde afkomst te karakteriseren, de gegevens over de asielzoekers zijn immers veel beperkter dan de gegevens die we over vreemdelingen die geen asielzoeker zijn hebben²⁰.

Figuur 2.7. Schatting van de evolutie van het aantal buitenlandse migraties al naargelang asielzoekers al dan niet worden opgenomen, 1948-2007

Bron : RR – AD SEI – Wachtregister – Dienst Vreemdelingenzaken

¹⁹ De tussenperiode tussen aankomstdatum en datum van het verkrijgen van een duurzaam statuut verklaart het feit dat men voor het jaar 2005 een grotere instroom telt indien men rekening houdt met de erkende vluchtelingen en de geregulariseerde asielzoekers. Deze schatting ligt hoger dan die die we verkrijgen door rekening te houden met alle asielzoekers. De vluchtelingen en de in 2007 erkende of geregulariseerde asielzoekers komen gedeeltelijk uit de groep asielzoekers die de jaren daarvoor asiel hadden aangevraagd tijdens dewelke er meer asielaanvragen werden opgetekend ...

²⁰ De exacte kenmerken van de aanvragers zijn niet goed gekend. Vooral het aantal hangende aanvragen wordt slecht in geschat en wanneer dat al het geval is, dan beschikt men slechts over een totaal aantal hangende dossiers zonder mogelijkheid de kenmerken te kennen van de aanvragers van wie de aanvraag lopende is. Zonder juiste kennis over de hangende aanvragen, is het niet mogelijk in de berekening van de indicatoren die betrekking hebben op de vreemdelingen die in het land verblijven, rekening te houden met de asielzoekers.

2.1.4. Een geringe re-emigratie en terugkeer van vreemdelingen

Het proces van her-emigratie (vertrek van een migrant naar het buitenland) en dat van de terugkeer werd kwantitatief slechts heel zelden grondig onderzocht (Cassarino, 2004), terwijl het bevorderen van die 'terugkeer' lange tijd politiek naar voor werd geschoven als een mogelijke oplossing voor een aantal immigratiegebonden problemen.

De instroom van vreemdelingen is sinds het begin van de jaren 1980 opnieuw sterk toegenomen, het aantal vreemdelingen dat opnieuw vertrekt is daarentegen relatief gering (fig. 2.6). Op lange termijn, blijven de vertrekken van vreemdelingen relatief stabiel, met een lichte stijging sinds het begin van de jaren 1990. De stijging van dat aantal vertrekken blijft een matige stijging die bij lange na niet de reële explosie van de binnenkomsten compenseert.

De redenen voor deze stagnatie in de terugkeer zijn divers en al naargelang het standpunt van de auteurs, ook vaak tegenstrijdig. Om te beginnen blijft het verschil in levensstandaard tussen de traditionele emigratielanden en België hoog, waardoor emigratie nog steeds aantrekkelijk blijft en de terugkeer van migranten veel minder. Bovendien gaan bepaalde immigraties reeds ver in de tijd terug, heeft er zich een tweede generatie (personen met geïmmigreerde ouders, die in België zijn geboren) en zelfs derde generatie ontwikkeld, waardoor een terugkeer voor migranten en hun nakomelingen minder evident is, ook al gaan ze soms nog naar hun land van herkomst terug. De moeilijkheden bij de immigratie hebben ongetwijfeld een pervers effect, dat door een ongegronde angst de terugkeer afremt, terwijl het recht op terugkeer naar België voor een aantal categorieën vreemdelingen die beslissen het land te verlaten heel dikwijls bij wet is vastgelegd.

Zowel in termen van emigratie als van immigratie moet het falen worden vastgesteld van een beleid dat de instroom wil beperken en de omvang van de terugkeer van migranten overschat. Met een lage emigratie en een toenemende immigratie is het migratiesaldo van de vreemde populatie ruim positief en stijgend.

Terugkeer en verwijderingen : verwarren van de termen

Wanneer we het over 'terugkeer' hebben, verwijzen we naar het proces van terugkeer van migranten die hier wettig verblijven en die het land verlaten, of die verondersteld zijn het land te hebben verlaten als gevolg van het niet verlengen van een verblijfstitel. In een bepaalde administratieve taal en in de vakliteratuur over illegale immigratie, wordt de term 'terugkeer' volgens ons verkeerdelijk gebruikt om de gedwongen of begeleide terugkeer van vreemdelingen die hier onwettig verblijven aan te duiden. Om geen amalgaam te maken tussen immigratie en onwettig verblijf, zal deze tweede betekenis van de term 'terugkeer' in dit verslag niet worden gebruikt en in een ruimere zin moet die ook worden vermeden. Het fenomeen dat door deze tweede betekenis wordt bedoeld zal daarentegen in het tweede deel van het verslag over de statistieken van de situaties van onwettig verblijf worden behandeld.

2.1.5. Een Europese immigratie ondanks de evoluties en percepties

2.1.5.1. Overzicht

In 2007 zijn vier nationaliteiten prominent aanwezig. Het gaat om Fransen, Nederlanders, Polen en Marokkanen die respectievelijk 13%, 12%, 10% en 8% van de buitenlandse toestroom vertegenwoordigen. Andere nationaliteiten, zoals Duitsers, Roemenen en Turken, vertegenwoordigen slechts 4% van de totale instroom. Daarna volgen zowat alle mediterrane EU-lidstaten en ten slotte de Britten en Amerikanen. Met uitzondering van Marokko en Turkije zijn vooral EU-landen of landen met eenzelfde economisch niveau als de Verenigde Staten verantwoordelijk voor het leeuwendeel van de migratiestromen. De ontwikkeling van specifieke stromen uit bepaalde opkomende economieën als India en China is eveneens te noteren.

In tegenstelling tot wat wordt aangenomen, betreft immigratie de laatste jaren vooral onderdanen uit EU-lidstaten (fig. 2.8). Zo ging het bij de 93.345 immigraties in 2007²¹, om 59.025 onderdanen uit EU-lidstaten (62%) en die migranten komen vooral uit de 15 oude lidstaten van de Europese Unie zoals die tot 2004 bestond (38.447, of 41% van de volledige instroom). Het aandeel van de onderdanen van de lidstaten die in 2004 tot de Unie zijn toegetreden blijft evenwel stijgen zonder ophouden (in 2006 waren de nieuwe Lidstaten goed voor 10% van het totaal der binnenkomsten, in 2007 goed voor 12%). De onderdanen van Roemenië en Bulgarije, die toetraden in 2007, verdubbelden hun binnenkomsten tussen 2006 en 2007, stijgende van 5% tot 8% van het totaal aantal binnenkomsten. De stijging van deze bepaalde migratiestroom na deze recente uitbreiding van de Europese Unie is de laatste jaren opvallend. Het gaat vooral om Polen en in iets mindere mate om Roemenen en Bulgaren, waarbij het nog te vroeg is om zich definitief uit te spreken over het effect van de toetreding van deze landen tot de EU op de migratiestromen uit deze landen. Voegen we er aan toe dat dankzij deze stijging, de migratiestromen uit die nieuwe Lidstaten, in 2007 belangrijker waren dan de binnenkomsten uit Afrika.

De niet-EU immigratie is het laatste decennium weliswaar sterk gestegen, toch mag de toename van de immigratie binnen de Unie, die minder als dusdanig wordt ervaren, niet worden onderschat. Sinds 2000 is de groei van de EU-immigratie (zowel oude als nieuwe lidstaten) in absolute cijfers immers hoger dan de niet-EU-immigratie (fig. 2.9)²².

Na Europa is Afrika het tweede continent waar nieuwe migranten vandaan komen. In tegenstelling tot wat algemeen wordt aangenomen blijven de migratiestromen vanuit Afrika, behalve Marokko en enkele landen zoals Congo (D.R.C.) of Algerije beperkt en leiden ze niet tot een opvallende legale immigratie. Het feit echter dat de asielzoekers niet worden meegerekend, beperkt op een kunstmatige manier het aandeel van de Afrikanen die een groot deel van de asielzoekers uitmaken.

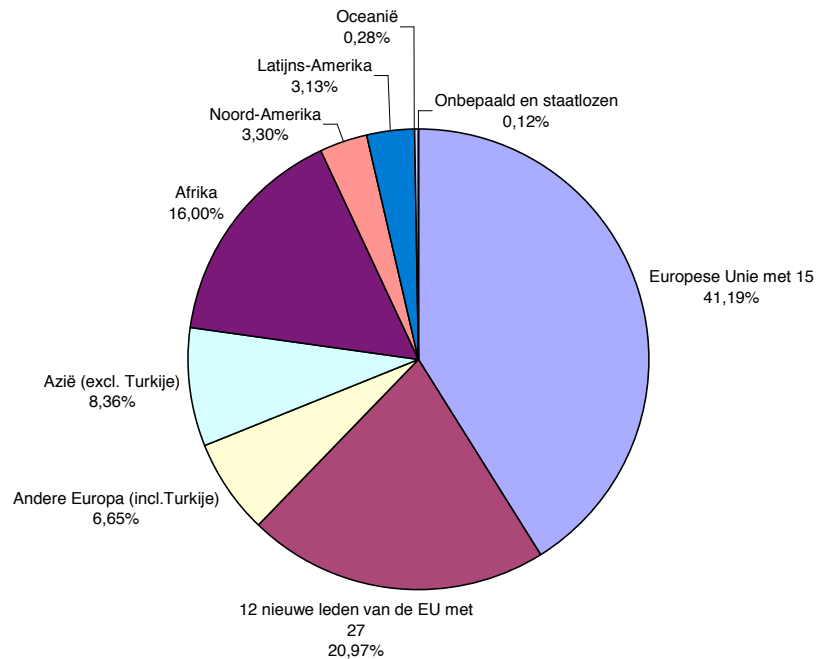
Ook een spectaculaire toename van de nieuwe Aziatische migranten (Turken uitgezonderd) is redelijk opvallend met grote contingenten migranten uit India, China, Japan, Thailand, Pakistan, de Filipijnen ... De Chinese migratie, die helemaal in het begin van de jaren 2000

²¹ Het gaat om 93.345 immigraties van vreemdelingen waarvan de nationaliteit werd bepaald. Er is een groep getiteld 'andere' die erkende vluchtelingen of geregulariseerde asielzoekers omvat evenals terugkomsten van specifieke vreemdelingen (zij die hun vertrek niet hadden gemeld) en van wie nog de nationaliteit wordt onderzocht. Deze zijn niet inbegrepen in het totale aantal van figuur 2.8.

²² Het feit dat met de asielzoekers geen rekening wordt gehouden heeft uiteraard een invloed op de verdeling.

sterk gestegen was, daalde tussen 2003 en 2005 om vanaf 2006 licht te stijgen en vanaf 2007 weer licht te dalen. Deze heterogene groep nieuwe Aziatische migranten is bijzonder interessant. Ook al krijgt deze groep weinig aandacht van media en onderzoekers²³, toch ontwikkelt hij zich razendsnel.

Figuur 2.8. Geregistreerde immigraties: verdeling per grote nationaliteitengroepen in 2007 (excl. asielzoekers en vluchtelingen)

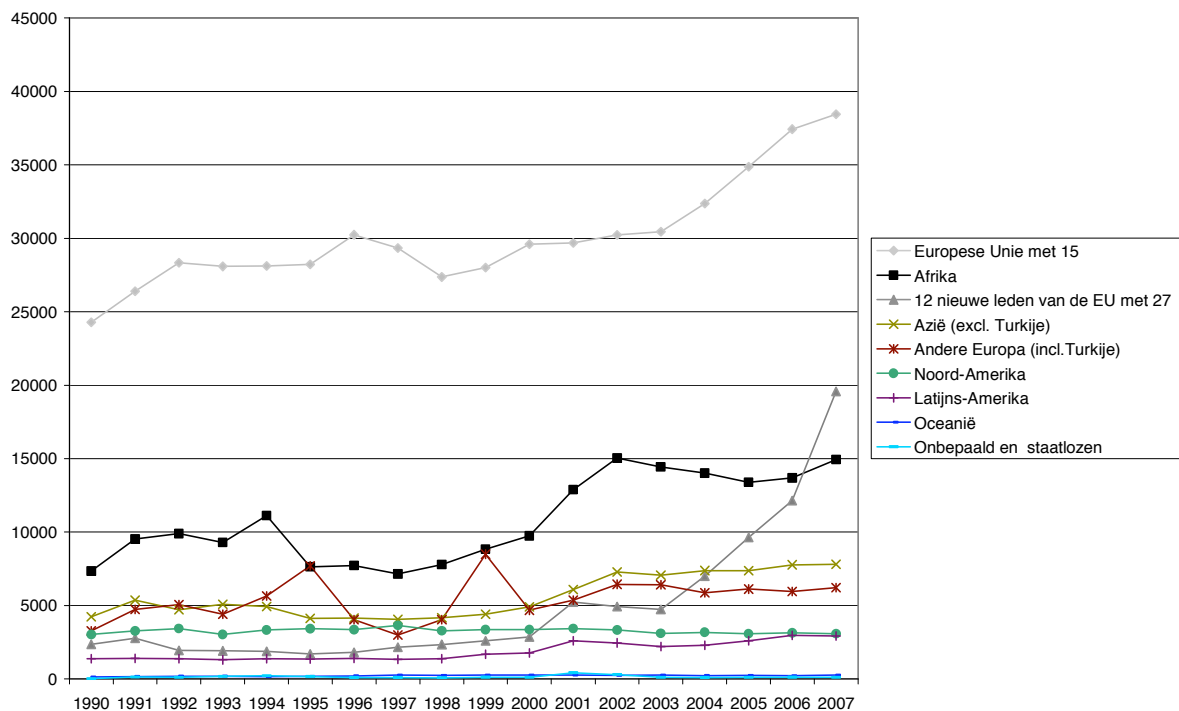

Bron: RR – AD SEI

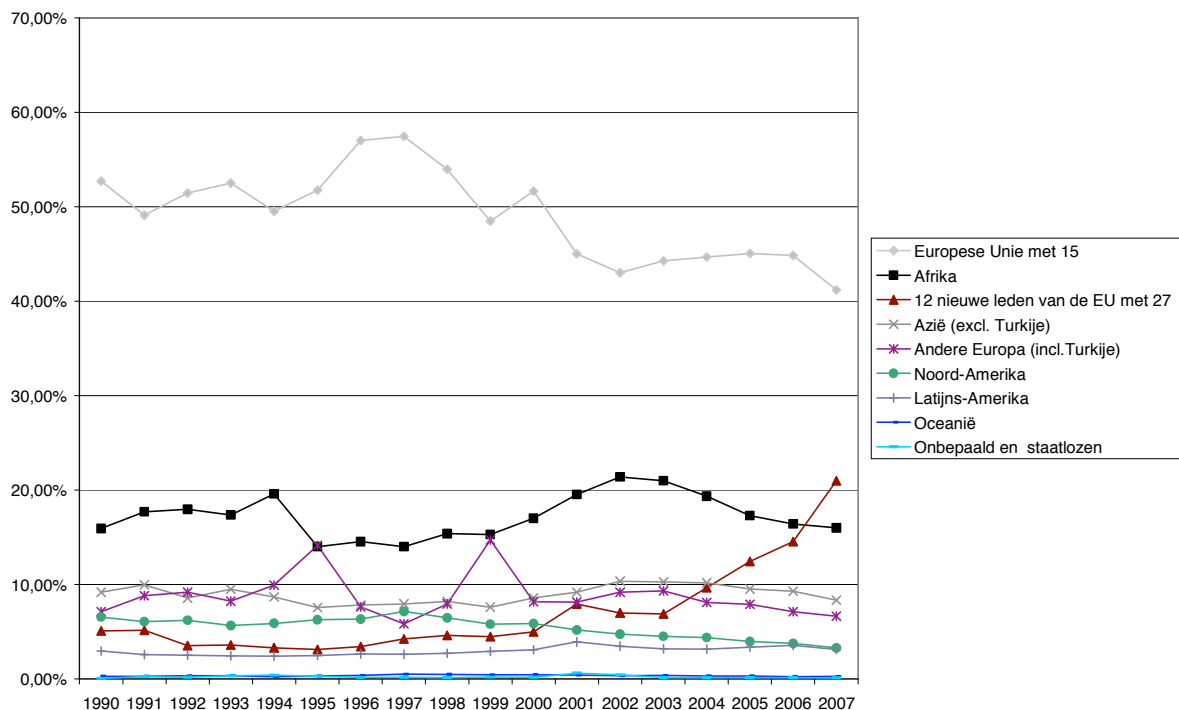
²³ Een studie toont het belang van die nationaliteiten aan binnen het kader van huwelijksmigraties (Pauwels e.a., 2007).

Figuur 2.9. Evolutie per geregistreerde grote nationaliteitengroepen, 1990-2007 (excl. asielzoekers en vluchtelingen sinds 1995)²⁴

A. Absolute cijfers

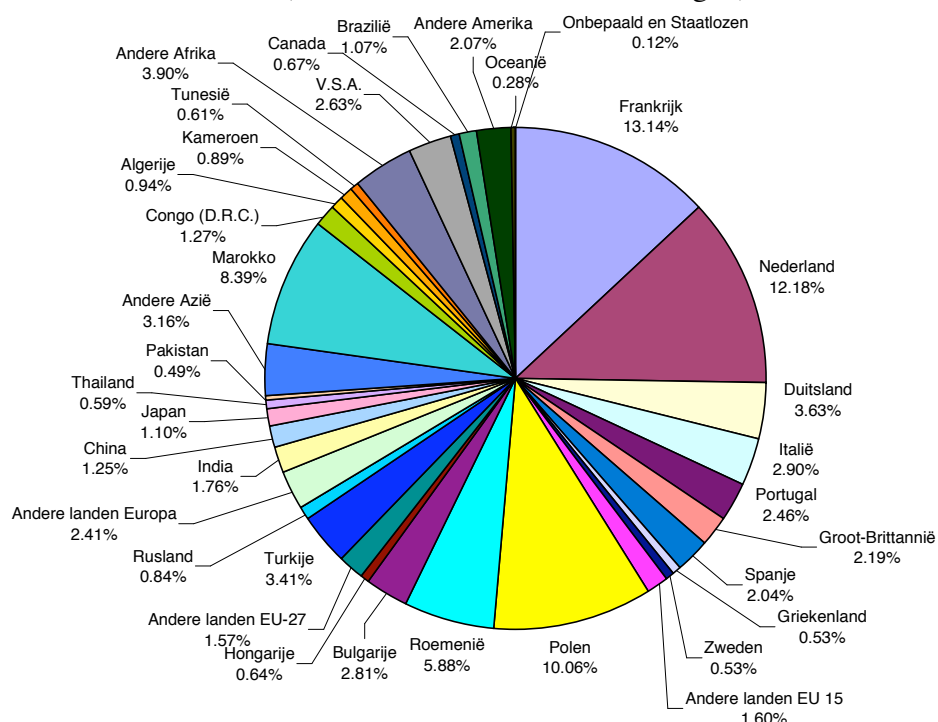
B. in percent

Bron: RR – AD SEI

²⁴ Vanaf 2007 heeft AD SEI hun manier om de immigraties per nationaliteit te berekenen gewijzigd. De herinschrijvingen van de ambtelijk geschrapte personen worden aan de immigraties toegevoegd en de ambtelijk geschraptten aan de emigraties. Hetgeen, in vergelijking met de oude methode, een stijging van het aantal immigraties en emigraties als effect zal hebben, zonder weerslag te hebben op het migratiesaldo.

Figuur 2.10. Nationaliteit van de geregistreerde immigraties in 2007
(excl. asielzoekers en vluchtelingen)

Bron: RR – AD SEI

2.1.5.2. Een sterke Europese immigratie²⁵ die verandert

De jaren 1990 en het begin van het millennium stonden in het teken van de terugkeer van migranten uit Centraal- en Oost-Europa en bij de meeste Europese immigraties gaat het op vandaag nog altijd om onderdanen uit de 15 oude lidstaten van de Europese Unie (fig. 2.11, tab. 2.1 en tab. 1.1). Eind jaren 1990 en met uitbreiding in mei 2004 is de stroom uit de nieuwe lidstaten en vooral uit Polen sterk gegroeid. Met de toetreding van Roemenië en van Bulgarije in 2007 zijn de binnenkomsten van uit die landen opmerkelijk gestegen. Toch blijven die stromen redelijk beperkt in vergelijking met de instroom uit de oude lidstaten van de Europese Unie. De Europese immigratie afkomstig uit landen die geen deel van de Unie uitmaken, neemt meer chaotische vormen aan. De voornaamste stroom vanuit Turkije is traditioneel de enige niet-EU stroom. Toch viel er in de jaren 1990 een stagnatie vast te stellen. De jaren 1990 werden eveneens gekenmerkt door een sterke instroom van asielzoekers op het ogenblik dat de crisissen in Bosnië en Kosovo het hevigst waren, nl. in het begin en aan het einde van het decennium. Die instroom blijft echter maar tijdelijk en beperkt vergeleken met de continue ‘golven’ van EU-migratie. Deze instroom van asielzoekers wordt vanaf 1995 wat vertekend door het uitsluiten uit de statistieken van de asielzoekers (fig. 2.11).

²⁵ In alle tabellen en grafieken valt Turkije binnen de categorie ‘Europa’, conform het statistische gebruik en de classificaties die binnen de Belgische (AD SEI) en de Europese (Eurostat) statistiek worden gehanteerd. We zijn er ons van bewust dat deze classificatie tot controversen kan leiden. Om alle verwarring te vermijden, hebben we beslist een onderscheid te maken tussen onderdanen van de Europese Unie en onderdanen uit de rest van de wereld. In de mate van het mogelijke hebben we ook gepoogd de specifieke situatie van Turkije apart te behandelen.

De vier buurlanden (Frankrijk, Nederland, Duitsland en Luxemburg) nemen 42% van de Europese immigraties voor hun rekening (fig. 2.12). Deze nabije migratie evolueert snel en betreft meer dan gewone migratie langs de grenzen. De toename van de migratiestromen vanuit Frankrijk en Nederland is perfect te vergelijken met de niet-Europese stromen. De stroom van immigratie vanuit Frankrijk bereikte reeds pieken tijdens de jaren 1960 maar tijdens de crisis van de jaren 1970 kwam daar verandering in. Op vandaag heeft die instroom opnieuw een historisch niveau bereikt (meer dan 12.200 inwijkelingen in 2007) waardoor het meteen de belangrijkste immigratiestroom is (fig. 2.13). In het geval van de Nederlanders (fig. 2.14) is de groei meer lineair maar daarom niet minder opvallend. De instroom vanuit Nederland komt op de tweede plaats inzake legale immigratie naar België met haast evenveel Nederlanders als Fransen die zich hier komen vestigen, ver voor de immigratie vanuit Marokko (iets meer dan 11.300 in 2007).

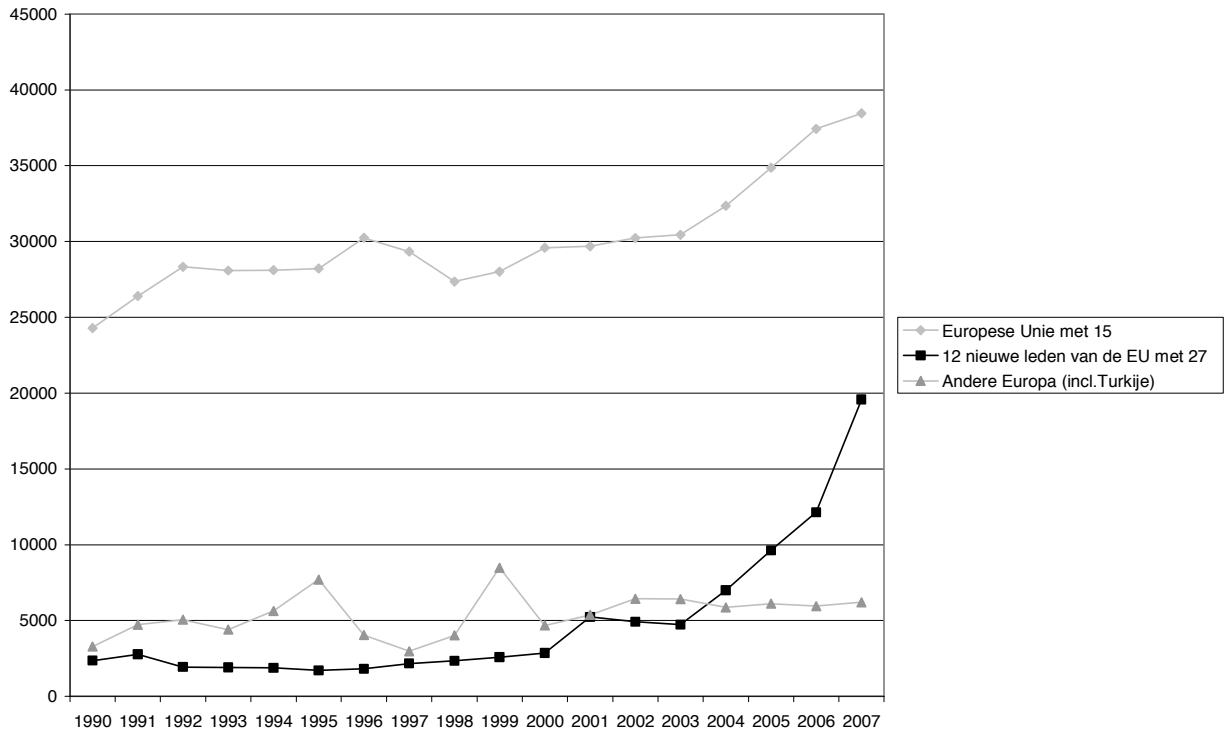
Naast de buurlanden komt er ook een groot deel van de migraties vanuit andere lidstaten van de Europese Unie met als voornaamste landen Italië, Groot-Brittannië, Portugal en Spanje. De enige nieuwe migratiestromen die zich de laatste jaren opvallend hebben doorgezet zijn die vanuit Polen (instroom van iets meer dan 9.393 personen in 2007), Roemenië (5.491 personen) en Bulgarije (2.625 personen). Het is dus passend de belangrijke toename van de immigratie uit de nieuwe Lidstaten van de Unie nogmaals te onderstrepen. Om een idee van haar grootte-orde mee te geven, voor hun toetreding in 2003, was de totale omvang van de instroom van uit de – twaalf – landen die Nieuwe Lidstaten worden genoemd, goed voor 7% van het totaal van de binnenkomsten van vreemdelingen terwijl in 2007 hun aandeel goed is voor 21%. Hoewel het toch nog te vroeg is om de impact hiervan te evalueren en de verdere evolutie ervan te bepalen, dringt de vaststelling zich op dat de stijgende toename van binnenkomsten van onderdanen van de nieuwe lidstaten onmiskenbaar is (het gaat voornamelijk om Polen, Roemenen en Bulgaren).

De Turkse immigratie blijft, het gaat immers nog steeds om de tweede niet-EU instroom. Terwijl de instroom van Marokkanen en Turken aan het begin van de jaren 1990 ongeveer gelijk was, is de Turkse migratie veel trager gaan stijgen dan het gemiddelde (fig. 2.15) en in procenten zelf gaan stagneren (fig. 2.16). Uiteraard heeft de bias die met de uitsluiting van de asielzoekers sinds 1995 samenhangt, een impact voor de Turken gehad²⁶, terwijl die geen invloed heeft gehad op andere stromen, zoals de stroom vanuit Marokko. Dit verschil alleen is evenwel geen voldoende uitleg voor het verschil in dynamiek. De Turkse asielaanvragen zijn op vandaag immers gering. Terwijl er voor de Marokkanen een duidelijke stijging is, is er bij de Turken sprake van een stagnatie.

We mogen dus algemeen stellen dat de Europese immigratie sterk blijft. Ook al ondergaat de migratie wijzigingen, toch is migratie vooral uit de buurlanden afkomstig en blijft het ritme waarop de wijziging zich doorzet relatief matig. De nieuwe instromen uit Polen en Roemenië, en, in iets mindere mate uit Bulgarije, kenmerken zich door hun dynamiek en verdienen het nader onderzocht te worden. Ze stijgen met een opvallend ritme, op dit ogenblik besluiten trekken over de toekomst van die instroom zou wel nog voorbarig zijn.

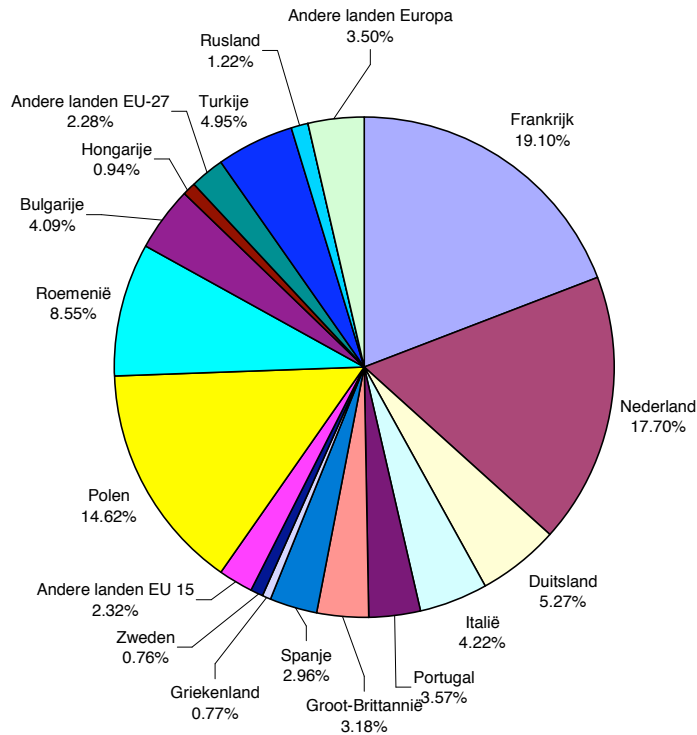
²⁶ De terugval van de Turkse immigratie in 1995 en de omkering van de tendens (fig. 2.15 et 2.16) geeft een goed beeld van de bias.

Figuur 2.11. Evolutie per grote nationaliteitengroepen van de Europese immigraties, 1990-2007 (excl. asielzoekers en vluchtelingen)

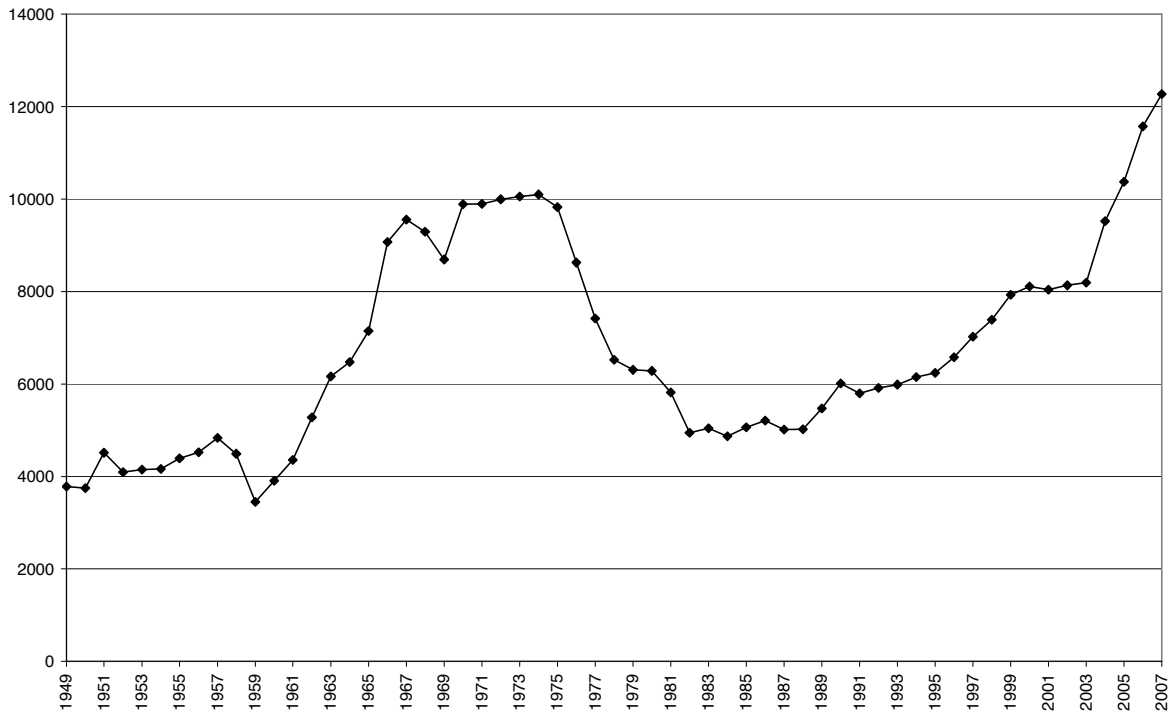
Bron: RR – AD SEI

Figuur 2.12. Voornaamste nationaliteiten van Europese migranten, 2007 (excl. asielzoekers en vluchtelingen)

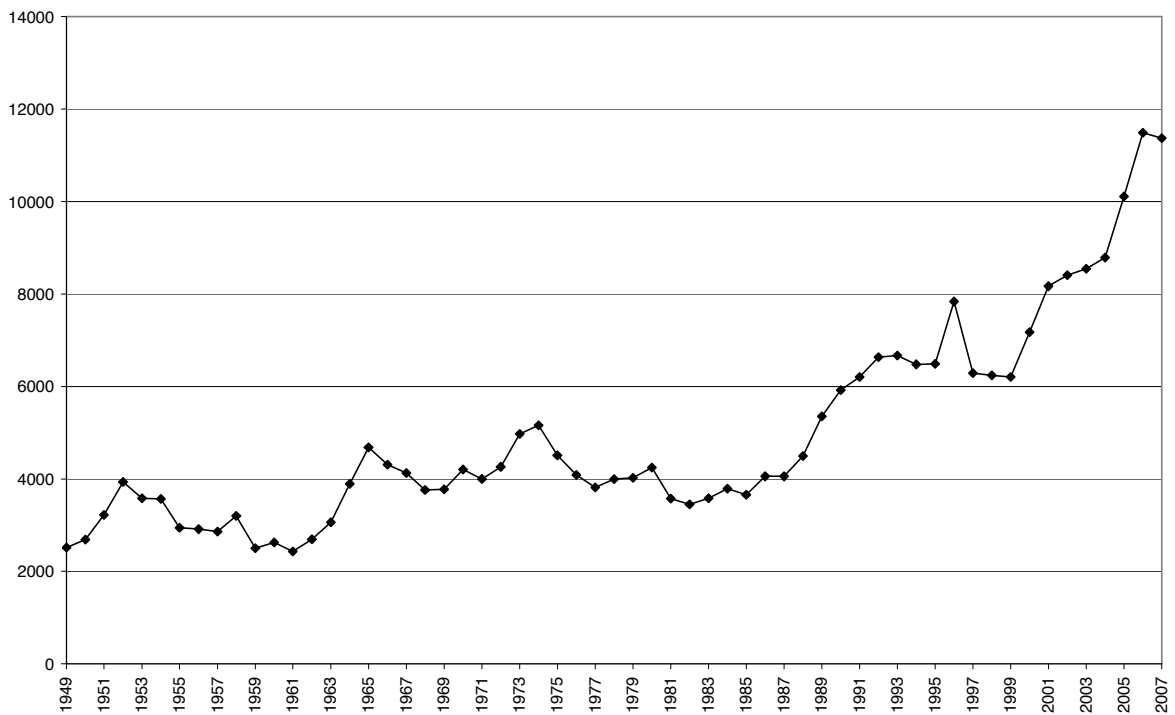
Bron: RR – AD SEI

Figuur 2.13. Evolutie van de immigraties van Fransen, 1949-2007

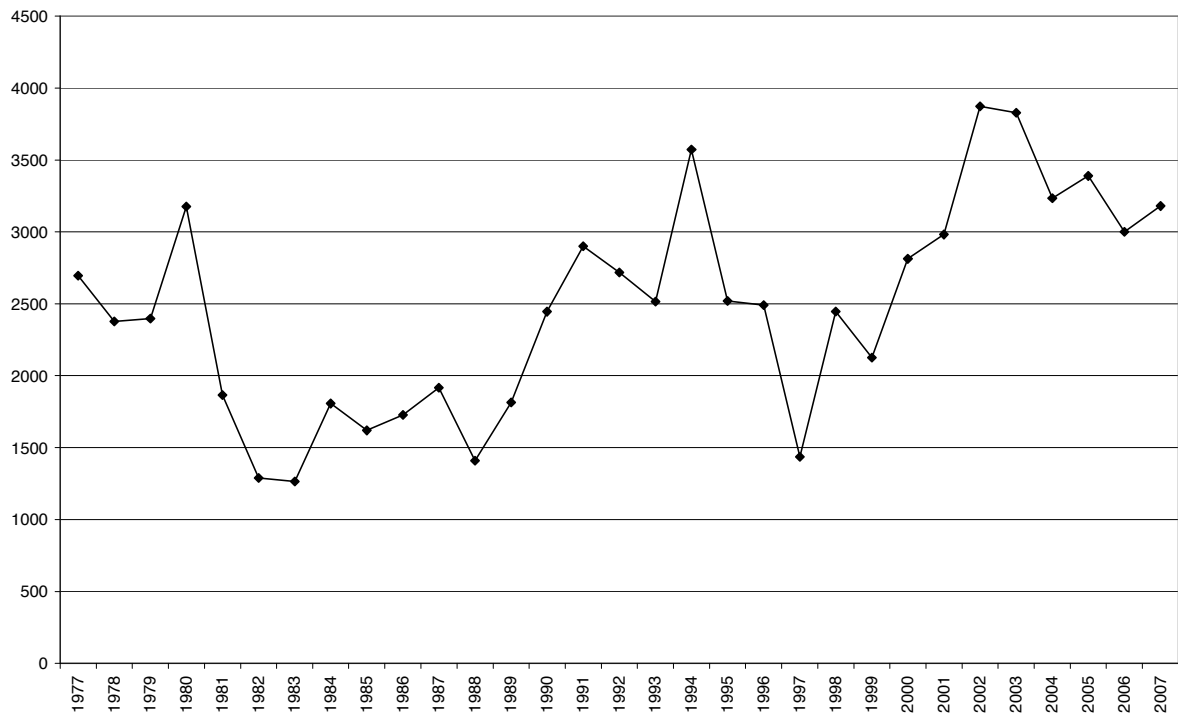
Bron: RR – AD SEI

Figuur 2.14. Evolutie van de immigraties van Nederlanders, 1949-2007

Bron: RR – AD SEI

Figuur 2.15. Evolutie van de immigraties van Turken, 1977-2007, (absolute cijfers / excl. asielzoekers en vluchtelingen vanaf 1995)

Bron: RR – AD SEI

Figuur 2.16. Evolutie van het aantal Turken in de immigratie van 1990 tot 2007 (en % / excl. asielzoekers en vluchtelingen vanaf 1995)

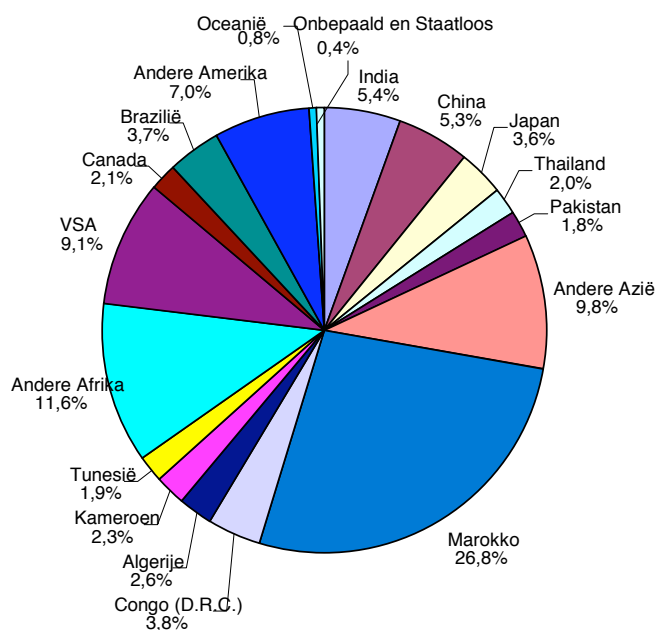

Bron: RR – AD SEI

2.1.5.3. Een hernieuwde niet-Europese immigratie

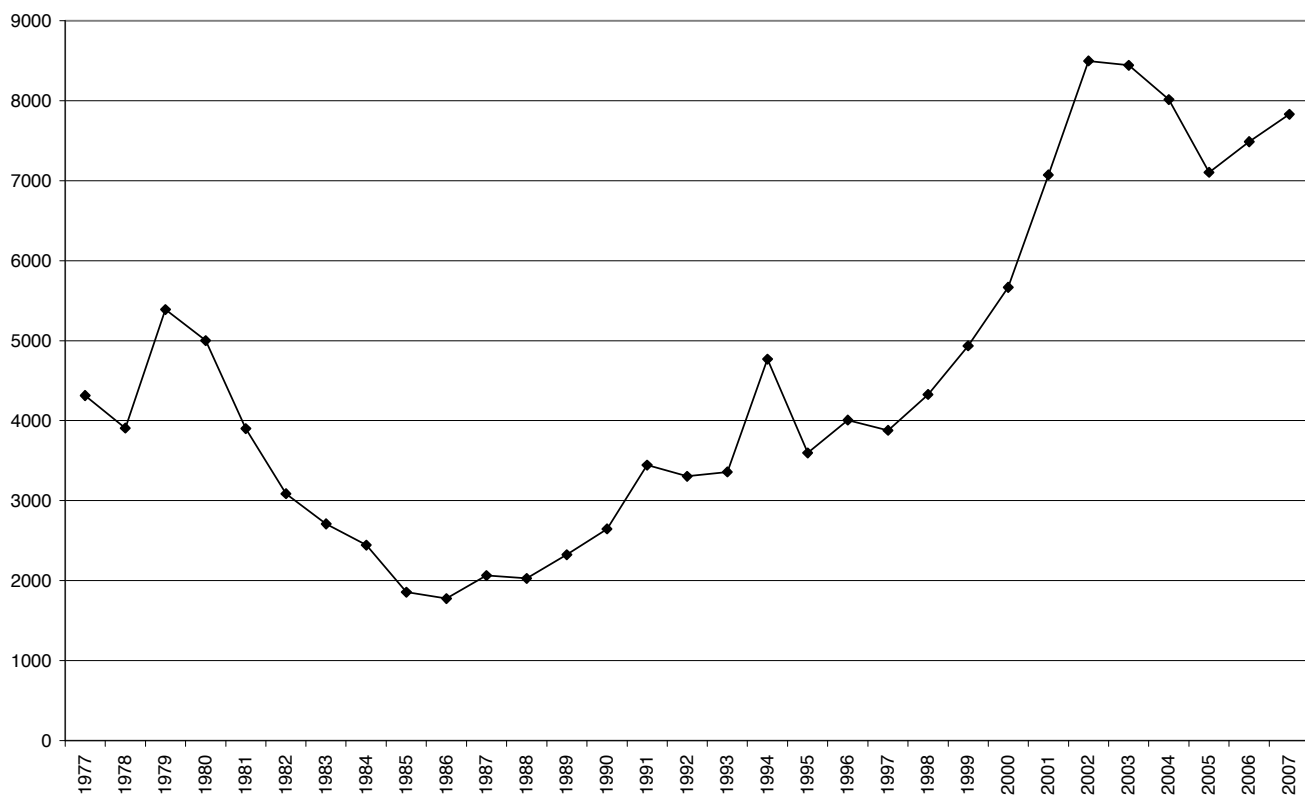
Typische voor de niet-Europese immigratie is eerst en vooral de Marokkaanse immigratie die een veel grotere plaats inneemt dan de andere met iets meer dan 8% van de totale instroom en 27% van de niet-Europese instroom (fig. 2.17, 2.18 en 2.19). Deze immigratie uit Marokko is voor België intussen een migratie die ver in de tijd teruggaat aangezien ze al meer dan 40 jaar een van de belangrijkste migratiestromen is. Net als voor de andere immigraties, heeft ze sterk onder het einde van de arbeidsmigratie te lijden gehad, om halverwege de jaren 1980 geleidelijk aan opnieuw toe te nemen. In tegenstelling tot andere immigraties, werd het einde van de jaren 1990 getekend door een sterke stijging van de instroom (fig. 2.18 en 2.19), die we bij weinig andere groepen terugvinden. Voor deze heropleving zijn verschillende redenen. Eerst en vooral is er de impact van de uitsluiting van de asielzoekers waardoor, door het penaliseren van andere nationaliteiten, de Marokkaanse immigratie meer opvalt. De Marokkaanse immigratie is immers niet op deze grond is gefundeerd. De voornaamste oorzaak is een heropleving van de gezinshereniging. In een tweede fase werd die trouwens nieuw leven ingeblazen na de regularisatiecampagne in 1999. Toch verklaart die campagne niet alles aangezien de heropleving van de Marokkaanse immigratie van veel vroeger dateert. Het in stand houden van huwelijksgewoonten die huwelijken van mannelijke en vrouwelijke Marokkanen uit België met mannelijke en vrouwelijke Marokkanen die in Marokko verblijven aanmoedigen, zit daar vermoedelijk voor iets tussen maar de rechtstreekse impact ervan is moeilijk in te schatten als gevolg van een gebrek aan officiële cijfers over de migratieredenen. Ook al is de wettelijke mechaniek die immigratie mogelijk maakt slecht ingeschat, het resultaat liegt er niet om: in een tiental jaren, van 1990 tot 2002, is het aandeel van de Marokkaanse migratie in de totale immigratie van 5 naar 12% (fig. 19) gestegen. Vanaf 2003 stellen we dan opnieuw een terugval in de migratie vast, tot deze in 2006 en 2007 opnieuw een stijgende lijn volgt. Vanuit statistisch standpunt bieden de gegevens geen enkel antwoord en het fenomeen is nog te recent om het gemakkelijk te interpreteren.

Figuur 2.17. Voornaamste nationaliteiten van de niet-EU migranten, 2007
(excl. asielzoekers en vluchtelingen)

Bron: RR – AD SEI

Figuur 2.18. Evolutie van de immigraties van Marokkanen, 1977-2007

Bron: RR – AD SEI

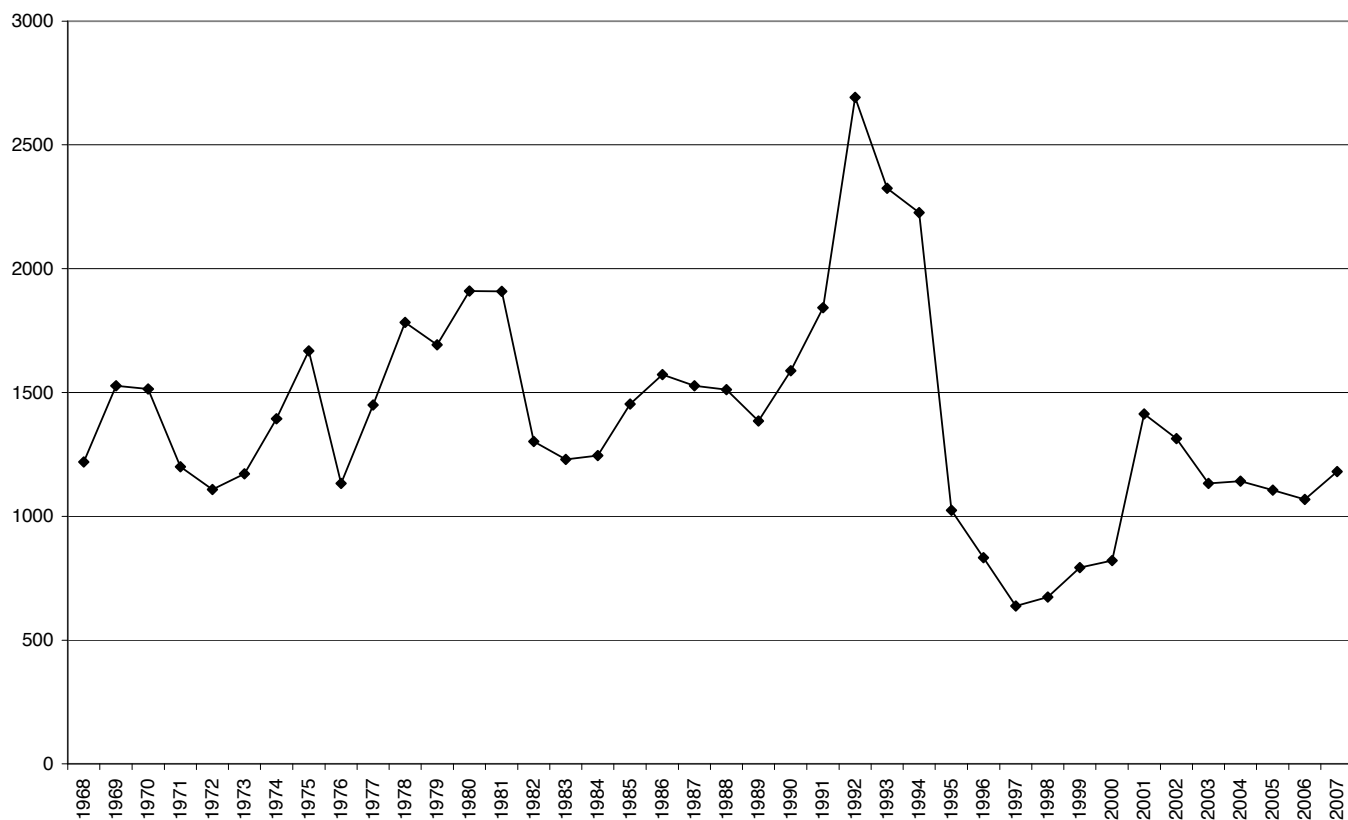
Figuur 2.19. Evolutie van het aantal Marokkanen in de immigratie van 1990 tot 2007
(excl. asielzoekers en vluchtelingen)

Bron: RR – AD SEI

Indien we abstractie maken van rijke landen zoals de Verenigde Staten en Japan die voor een aanzienlijke maar vaak tijdelijke instroom zorgen, vormen de Congolezen (D.R.C.) de derde immigratiegroep naar België. Ook al zijn ze nog een grote groep als gevolg van de bijzondere banden tussen Congo en België, toch is de Congolese immigratie op basis van de officiële statistieken, numeriek niet meer zo belangrijk als in het verleden. Het is in de eerste plaats het gevolg van de beslissing om vanaf 1995 de asielzoekers niet langer meer als migranten te beschouwen. Op die manier werd het officiële aantal Congolese immigraties tussen 1994 en 1995 meer dan gehalveerd (fig. 2.20). Door de opeenvolgende politieke crisissen in Congo in de jaren 1990 en de sluiting van de andere immigratie-‘kanalen’, is de Congolese migratie steeds meer een asielmigratie geworden. Door het wijzigen van de definitie konden ze buiten de statistieken worden gehouden maar daarmee kon het aantal Congolese asielaanvragen, die sinds het begin in de asielswestie in België een constante zijn, niet worden beperkt. Dat de Congolese immigratie op vandaag minder belangrijk is, is niet enkel een gevolg van de statistische definities. Er moet ook rekening worden gehouden met nieuwe meer dynamische stromen dan de ‘traditionele’ Congolese migratie en met het fenomeen van de heroriëntering van de Congolese immigratie naar andere landen die aantrekkelijker lijken te zijn dan de voormalige koloniale macht.

Figuur 2.20. Evolutie van de immigraties van Congolezen (D.R.C.), 1968-2007, (excl. asielzoekers en vluchtelingen vanaf 1995)

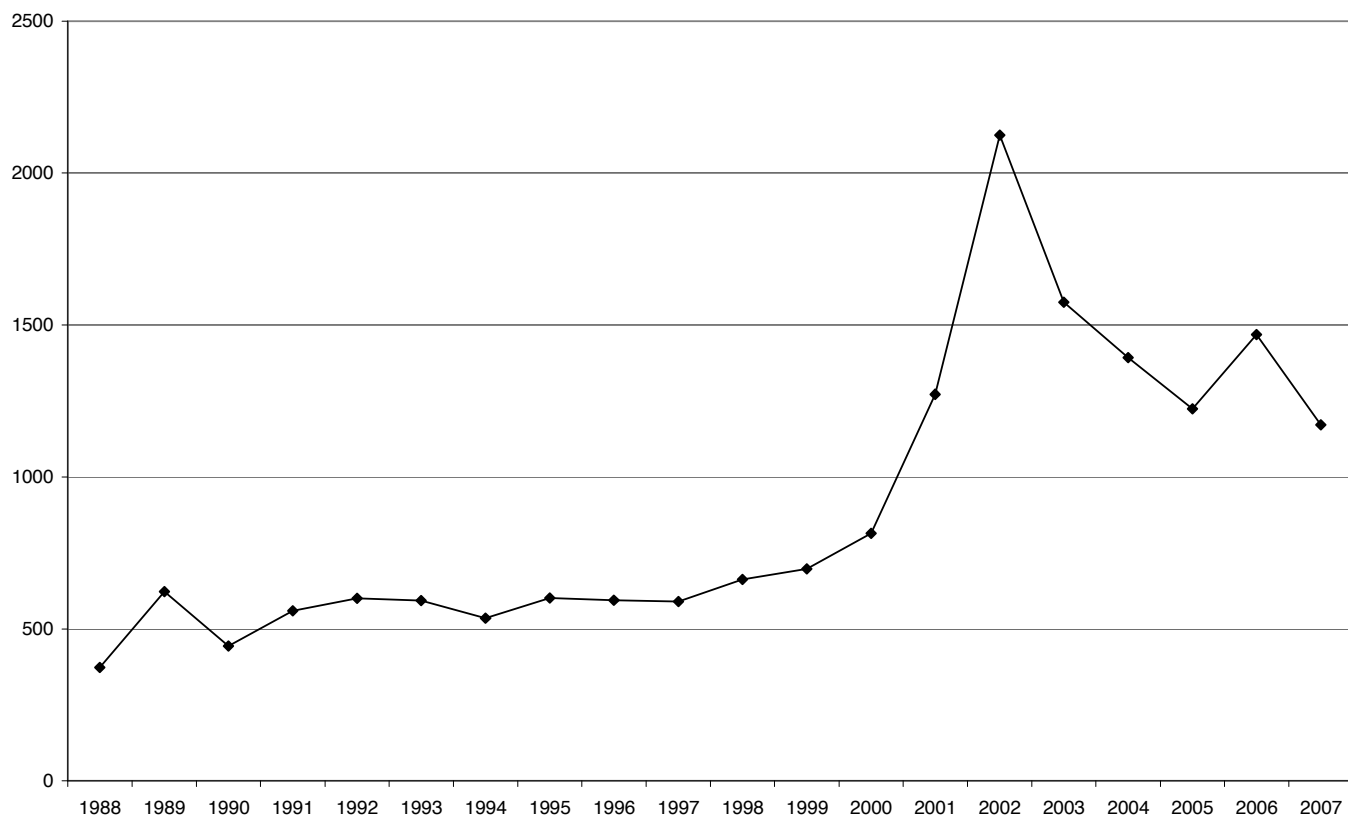

Bron: RR – AD SEI

Het laatste decennium zijn een aantal migratiestromen vanuit Azië bijzonder dynamisch gebleken: het gaat o.m. om migraties vanuit China, India, Pakistan en vanuit Zuid-Oost Azië, vooral Thailand en de Filipijnen. Deze nieuwe migraties zijn allesbehalve homogeen en lijken zich op verschillende gronden te hebben ontwikkeld.

De eerste Chinese migratiepiek kwam er rond 2001 waardoor China plots op de 5de plaats op de ranglijst van herkomstlanden stond. Nadien ging dit aantal weer sterk dalen (fig. 2.21). Zoals uit heel wat studies blijkt (Pang, 2005), heeft het gewijzigde beleid inzake toekenning van visa in de Verenigde Staten na de gebeurtenissen van 11 september 2001 ervoor gezorgd dat een deel van de stromen die traditioneel naar de Verenigde Staten trekken, in België zijn terechtgekomen. In de jaren na 2001 vormden de Chinezen ook de grootste groep vreemde studenten aan bepaalde Belgische universiteiten. Deze boom in de Chinese instroom bleek achteraf toch maar tijdelijk. Zitten de Belgische maatregelen om beter de uitreiking van de studentenvisums in China te controleren er voor iets tussen, of heeft het eerder te maken met de aanpassing van de Chinese migratiestromen aan de situatie na 2001? We moeten het antwoord schuldig blijven.

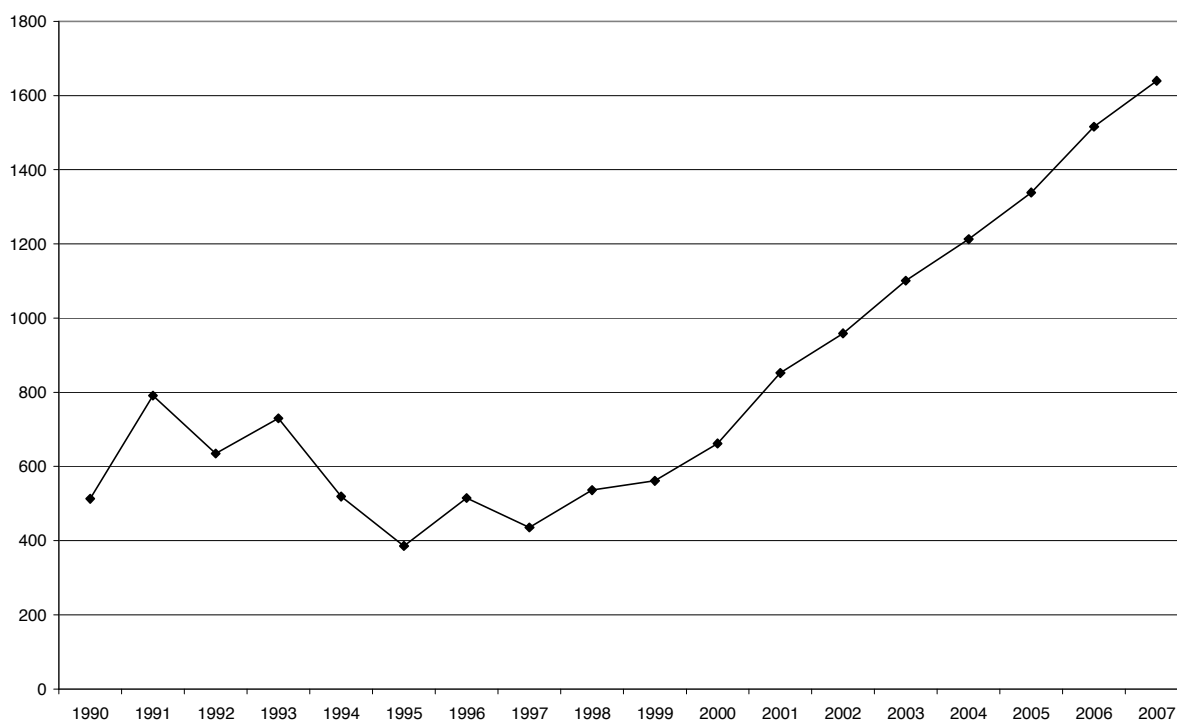
Figuur 2.21. Evolutie van de immigraties van Chinezen (R.P.), 1988-2007

Bron: RR – AD SEI

De Indiase migratie heeft niet dezelfde pieken gekend als de Chinese migratie maar de evolutie ervan is daarom niet minder opvallend. Op vandaag tellen we immers meer dan 1.600 Indiase immigraties per jaar (fig. 2.22). Tegelijkertijd is India, zonder dat dit veel ruchtbaarheid krijgt, het voornaamste aanvraagland voor visa geworden (Perrin, 2007a). In het rapport 'Migratie 2008' werd aangetoond dat 759 Indische onderdanen in 2007 een visum kregen op basis van werk in loondienst. Dat is goed voor - bij benadering - drie keer het aantal visa met het oog op werk voor Japanners en onderdanen van de V.S.A. (die respectievelijk de tweede en de derde plaats innemen wat betreft dit soort visa). Een zichtbaar symbool van deze instroom is de Antwerpse diamantsector met een sterke Indische aanwezigheid maar ook de instroom van IT- en telecommunicatiespecialisten, o.m. in en rond Brussel. Parallel zien we ook een niet te onderschatten Pakistaanse immigratie die minder aandacht krijgt, ook al lijkt het fenomeen niet minder opvallend.

Figuur 2.22. Evolutie van de immigraties van Indiërs,
1988-2007

Bron: RR – AD SEI

Naast de Chinese en Indiase migraties, zijn ook de stromen vanuit Zuid-Oost Azië toegenomen, eerst en vooral vanuit de Filippijnen vervolgens vanuit Thailand en Vietnam, die een identiek parcours volgen ook al is de omvang ervan geringer. De specificiteit van deze stromen zou grondig moeten worden onderzocht aangezien het om een vorm van huwelijksmigratie gaat die vaak wordt vergeten. Het gaat hier om huwelijken tussen Belgen en jonge buitenlandse vrouwen die steeds couranter lijkt te worden (Pauwels e.a., 2007).

Andere stromen tekenen zich af of zetten zich door. Het gaat o.m. om de Zuid-Amerikaanse migraties, vooral vanuit Brazilië en bepaalde Afrikaanse migraties vanuit Kameroen en Tunesië bijvoorbeeld. De beschrijving van al die nieuwe stromen gaat evenwel veel verder dan het kader van dit verslag. De lezer die zich voor één bepaalde stroom interesseert kan terecht in tabel 2.1 die een overzicht geeft van de meest opvallende migratiestromen.

We willen er echter nogmaals op wijzen dat de klassieke statistiek van de legale immigratie niet bepaald de beste manier is om nieuwe stromen te detecteren. Met alle vormen van illegale of tijdelijke migraties wordt in die statistieken immers geen rekening gehouden. Nieuwe stromen dienen zich evenwel vaak zo aan, wat betekent dat de nieuwe stromen vaak met vertraging in de statistieken opduiken, verschillende jaren na de reële aanvang van het proces op een ogenblik waarop de immigratie zich stabiliseert en zich op lange termijn bestendigt, of op het ogenblik waarop migranten die hier onwettig verblijven, zijn geregulariseerd.

Tabel 2.1. Geregistreerde immigraties: verdeling per nationaliteit, 1998-2007 (excl. asielzoekers en vluchtelingen)

Nationaliteit	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Totaal	61.252	68.443	68.599	77.572	82.637	81.890	85.370	90.337	96.290	146.409
België	10.572	10.681	11.320	11.610	12.423	13.113	12.932	12.950	12.857	36.483
Vreemdelingen	50.680	57.762	57.279	65.962	70.214	68.777	72.438	77.387	83.433	109.926
Europa (inclusief Turkije)	33.739	39.111	37.133	40.294	41.581	41.602	45.231	50.615	55.531	100.716
Europese Unie met 27	29.704	30.614	32.451	34.916	35.139	35.185	39.362	44.500	49.573	57.973
Europese Unie met 15	27.358	28.018	29.593	29.685	30.220	30.446	32.356	34.872	37.435	38.395
Duitsland	3.206	3.070	3.036	2.883	2.965	2.942	3.307	3.250	3.290	3.385
Oostenrijk	262	258	205	220	258	248	248	254	250	282
Denemarken	397	385	408	383	326	339	299	343	318	295
Spanje	1.141	1.163	1.355	1.527	1.503	1.545	1.591	1.827	1.848	1.902
Finland	416	411	462	389	510	388	421	387	377	389
Frankrijk	7.385	7.931	8.108	8.039	8.134	8.187	9.520	10.377	11.570	12.269
Groot-Brittannië	2.722	3.020	3.222	2.660	2.545	2.496	2.364	2.207	2.015	2.042
Griekenland	539	605	531	554	593	636	601	716	558	495
Ierland	352	328	339	344	348	292	278	285	256	228
Italië	2.502	2.603	2.600	2.439	2.310	2.293	2.301	2.459	2.613	2.708
Luxemburg	194	184	189	218	234	231	227	244	301	246
Nederland	6.242	6.200	7.178	8.167	8.403	8.546	8.789	10.109	11.488	11.370
Portugal	1.384	1.313	1.320	1.347	1.565	1.822	1.907	1.933	2.030	2.293
Zweden	616	547	640	515	526	481	503	481	521	491
Andere EU-landen met 27	2.346	2.596	2.858	5.231	4.919	4.739	7.006	9.628	12.138	19.578
Polen	1.120	1.152	1.132	2.929	2.427	2.085	3.481	4.815	6.694	9.393
Bulgarije	197	227	269	425	474	498	706	853	797	2.625
Roemenië	388	587	650	966	996	998	1.438	2.322	3.059	5.491
Andere EU-landen met 27	641	630	807	911	1.022	1.158	1.381	1.638	1.588	2.069
Europese landen buiten de Europese Unie (inclusief Turkije)	4.035	8.497	4.682	5.378	6.442	6.417	5.869	6.115	5.958	6.260
Bosnië-Herzegovina	19	47	28	76	77	90	113	99	101	80
Kroatië	53	57	41	112	95	60	86	99	96	114
Macedonië	84	120	114	185	233	232	201	267	253	
Rusland	204	223	319	445	449	486	492	497	760	783
Paspoort ex-USSR	298	310	260	200	145	124	107	150		
Servië-Montenegro	66	4.245	70	161	222	259	296	281	465	
Paspoort ex-Joegoslavië	172	593	122	180	169	149	155	165		
Turkije	2.449	2.132	2.815	2.987	3.874	3.831	3.237	3.389	2.999	3.180
Andere Europa	690	770	913	1.032	1.178	1.186	1.182	1.168	1.284	2.103
Azië (exclusief Turkije)	4.161	4.406	4.917	6.074	7.281	7.072	7.385	7.370	7.772	7.801
China	667	700	821	1.280	2.127	1.579	1.394	1.225	1.469	1.171
India	536	561	662	852	959	1.101	1.213	1.339	1.516	1.640
Japan	872	956	890	798	820	938	1.083	1.027	999	1.027
Pakistan	221	167	147	283	383	390	564	673	511	456
Filippijnen	430	397	410	559	538	399	368	349	435	436
Thailand	276	325	373	447	469	553	614	573	546	555
Andere Azië	1.159	1.300	1.614	1.855	1.985	2.112	2.149	2.184	2.296	2.516
Afrika	7.792	8.835	9.741	12.884	15.025	14.435	14.012	13.388	13.690	14.933
Algerije	357	425	466	674	710	732	769	725	736	879
Kameroen	181	207	249	335	468	456	510	618	638	835
Congo (D.R.C.)	674	793	822	1.413	1.313	1.133	1.143	1.106	1.068	1.181
Ghana	174	213	273	370	617	387	261	529	411	385
Marokko	4.327	4.936	5.667	7.072	8.495	8.438	8.014	7.106	7.488	7.831
Rwanda	158	145	177	147	138	207	203	163	192	263
Tunesië	258	290	354	440	494	510	445	494	530	567
Andere Afrika	1.663	1.826	1.733	2.433	2.790	2.572	2.667	2.647	2.627	2.992

Noord-Amerika	3.285	3.347	3.360	3.430	3.331	3.110	3.181	3.073	3.137	3.081
Canada	457	459	566	540	632	628	578	665	584	626
Verenigde Staten van Amerika	2.828	2.888	2.794	2.890	2.699	2.482	2.603	2.408	2.553	2.455
Latijns-Amerika	1.384	1.685	1.760	2.587	2.450	2.196	2.294	2.594	2.969	2.925
Brazilië	296	323	416	487	472	451	584	737	1.022	996
Andere Latijns-Amerika	1.088	1.362	1.344	2.100	1.978	1.745	1.710	1.857	1.947	1.929
Oceanië	243	256	263	278	241	259	234	240	212	262
Onbepaald en staatlozen	76	122	105	415	305	103	101	107	122	110

Bron: RR – AD SEI

2.1.6. Intra-Europese mobiliteit en definitieve niet-Europese immigratie?

Ook al is de Europese en EU-immigratie goed voor het grootste deel van de instroom in België, ook al is dat typisch voor België in vergelijking met de buurlanden, ook al levert ze een sterke bijdrage tot de groei van het land ... toch zien velen deze continentale immigratie als heel verschillend van de niet-Europese. Een vaak gehoorde uitleg is dat deze Europese immigratie niet als immigratie zou moeten worden beschouwd maar eerder als een vorm van mobiliteit op korte termijn die eigenlijk niet meer is dan een interne migratie binnen de Europese ruimte. Los van het subtiel onderscheid in het taalgebruik tussen ‘mobiliteit’ en ‘migratie’, kan men proberen het idee te objectiveren, als zou de Europese immigratie enkel een mobiliteit op korte termijn betekenen, terwijl de niet-Europese immigratie enkel een definitieve immigratie zou zijn.

Er is weinig sprake van terugkeer naar Afrika en Azië (tabel 2.2) om redenen die we reeds hebben aangehaald (cfr. 2.1.4.) en het migratiesaldo is dus heel sterk en stijgend voor de niet-EU onderdanen. Typisch voor de traditionele immigratielanden naar België zoals Marokko, Turkije en Congo (D.R.C.) is de omvang van het fenomeen. Voor Marokko ligt het netto instroomsaldo boven de 7.500 voor het jaar 2007. Men kan alleen maar vaststellen dat de huidige beleidsmaatregelen die de instroom moeten beperken hun verwacht effect niet gehaald hebben. Men is dus in staat om zich af te vragen of de huidige immigratievoorwaarden de immigratie van lange duur, te meer daar zij de instromen niet beperken, in de hand werken.

Voor de Europeanen moeten echter een aantal vooroordelen worden bijgesteld. De re-emigraties zijn veel frequenter bij de Europeanen, en zeker bij de EU-onderdanen, toch blijft het migratiesaldo meer dan opvallend : meer dan 34.033 in 2007 voor Europa in het algemeen (inclusief Turkije) en meer dan 28.044 voor de 27 landen die sinds 2007 de Europese Unie vormen. Dat saldo ligt gevoelig hoger dan dat voor Afrika (+ 13.758), het continent met het laagste terugkeercijfer. Het migratiesaldo van de ‘EU-burgers’ is dus hoger dan het opgetelde migratiesaldo (dat hoger is dan 21.559) van de onderdanen uit Afrika, Azië (excl. Turkije) en Zuid-Amerika. Het Europese saldo is onlangs trouwens nog sterk gestegen. Misschien blijft een deel van de Europese immigratie slechts voor korte duur maar wordt ze snel hernieuwd, toch blijft de immigratie van lange duur aanzienlijk. Drie landen springen er bij die Europese migratie van lange duur bovenuit: Frankrijk, Polen en Nederland met respectieve migratiesaldo's van meer dan 9.339, meer dan 7.644 en meer dan 7.013. Marokko, dat vroeger het sterkste migratiesaldo had, bevindt zich op de derde plaats na Frankrijk en Polen. De stijging van het migratiesaldo is erg duidelijk voor de Polen, die nu goed zijn voor het hoogste netto-saldo na dat van de Fransen. Roemenië en Bulgarije lijken dezelfde weg op te

gaan met saldi die goed zijn voor respectievelijk de vijfde en de zesde plaats, met 5.093 en meer dan 2.456.

Tabel 2.2. Immigraties, emigraties en migratiesaldo per nationaliteitengroep, 2007
(excl. asielzoekers en vluchtelingen voor de immigraties / excl. asielzoekers voor de emigraties)

Nationaliteit	Immigraties	Emigraties	Migratiesaldo
Totaal	146.409	91.052	55.357
België	36.483	45.615	-9.132
Vreemdelingen	109.926	45.437	64.489
Europa	100.716	66.683	34.033
Europese Unie met 27	57.973	19.829	38.144
Europese Unie met 15	38.395	16.705	21.690
waarvan			
Duitsland	3.385	2.070	1.315
Oostenrijk	282	141	141
Denemarken	295	233	62
Spanje	1.902	1.013	889
Finland	389	278	111
Frankrijk	12.269	3.930	8.339
Groot-Brittannië	2.042	1.551	491
Griekenland	495	338	157
Ierland	228	169	59
Italië	2.708	1.403	1.305
Luxemburg	246	149	97
Nederland	11.370	4.357	7.013
Portugal	2.293	690	1.603
Zweden	491	383	108
Andere landen van de			
Europese Unie met 27	19.578	3.124	16.454
waarvan			
Polen	9.393	1.749	7.644
Bulgarije	2.625	169	2.456
Roemenië	5.491	398	5.093
rest EU10	2.069	808	1.261
Andere Europa	6.260	1.239	5.021
waarvan			
Bosnië-Herzegovina	80	11	69
Kroatië	114	22	92
Albanië	136	240	104
Rusland	783	224	559
Zwitserland	253	15	238
Turkije	3.180	488	2.692
Andere Europa	1.714	239	1.267
Azië	7.801	2.790	5.011
waarvan			
China	1.171	417	754
India	1.640	726	914
Japan	1.027	860	167
Pakistan	456	35	421
Filippijnen	436	77	359
Thailand	555	100	455
Andere Azië	2.516	575	1.941
Afrika	14.933	1.175	13.758
waarvan			
Algerije	879	70	809
Kameroen	835	44	791
Congo (Kinshasa)	1.181	143	1.038
Ghana	385	10	375
Marokko	7.831	269	7.562
Rwanda	263	37	226
Tunesië	567	55	512
Andere Afrika	2.992	547	2.445

Noord-Amerika	3.081	2.491	590
waarvan			
Canada	626	377	249
Verenigde Staten	2.455	2.114	341
Latijns-Amerika	2.925	725	2.200
Brazilië	996	193	803
Andere Latijns-Amerika	1.929	532	1.397
Oceanië	262	167	95
Staatlozen en onbepaald	110	3	107

Bron: AD SEI

2.2. Demografisch portret van de migranten

2.2.1. De leeftijd van de migratie

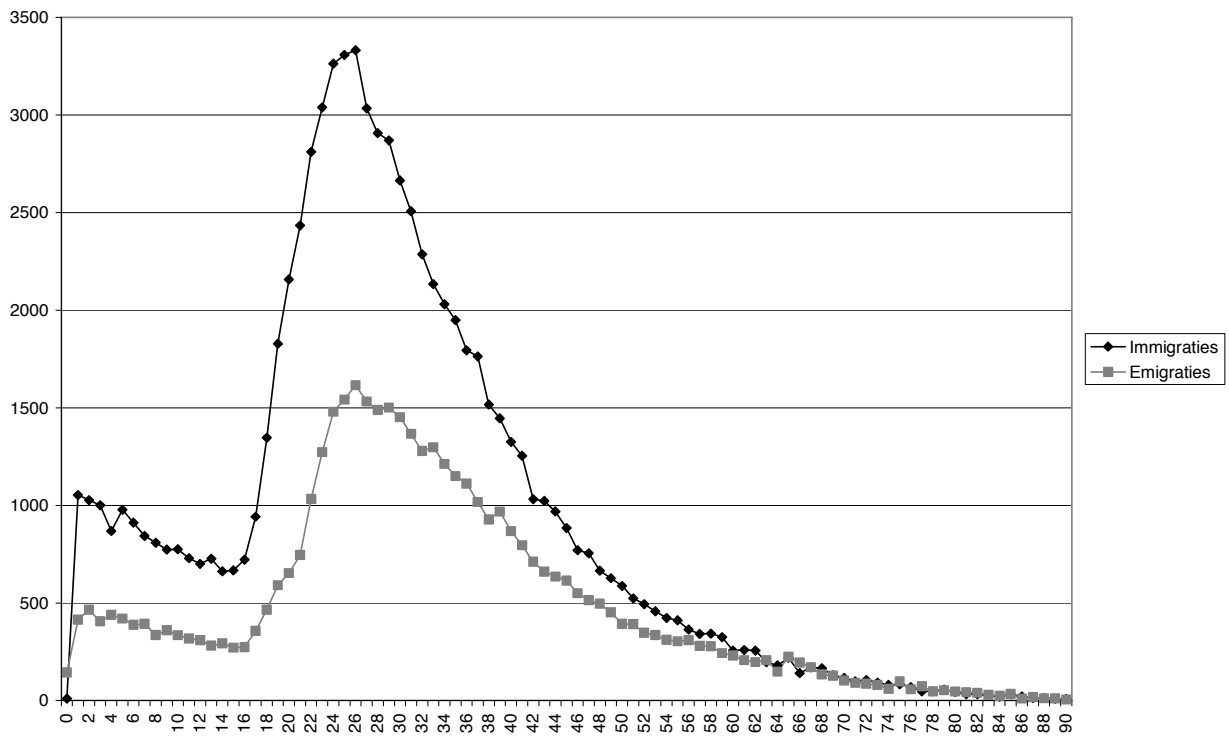
De meeste migranten komen tussen hun 18 en 40 jaar in België aan (65% van de instroom in 2005) met een uitgesproken modale leeftijd²⁷ bij de immigratie van 25 jaar. Deze immigranten waren soms in gezelschap van kinderen, onder wie een niet gering aantal jonge kinderen. Het aantal van deze kinderen moet evenwel niet worden overschat, de minderjarigen maken immers niet meer dan 17% van de instroom uit (fig. 2.23).

Wanneer ze opnieuw vertrekken, doen de vreemdelingen dat over het algemeen kort na hun aankomst. De kans dat ze opnieuw vertrekken is immers het grootst bij vreemdelingen die nog niet lang in het land verblijven. Hoe langer hun verblijf duurt, hoe kleiner die kans (Perrin, 2007b). In tegenstelling tot bepaalde voorspellingen, zijn er toch een aantal die terugkeren op het ogenblik dat ze de pensioensgerechtigde leeftijd hebben bereikt. Dit aantal blijft echter beperkt (fig. 2.23).

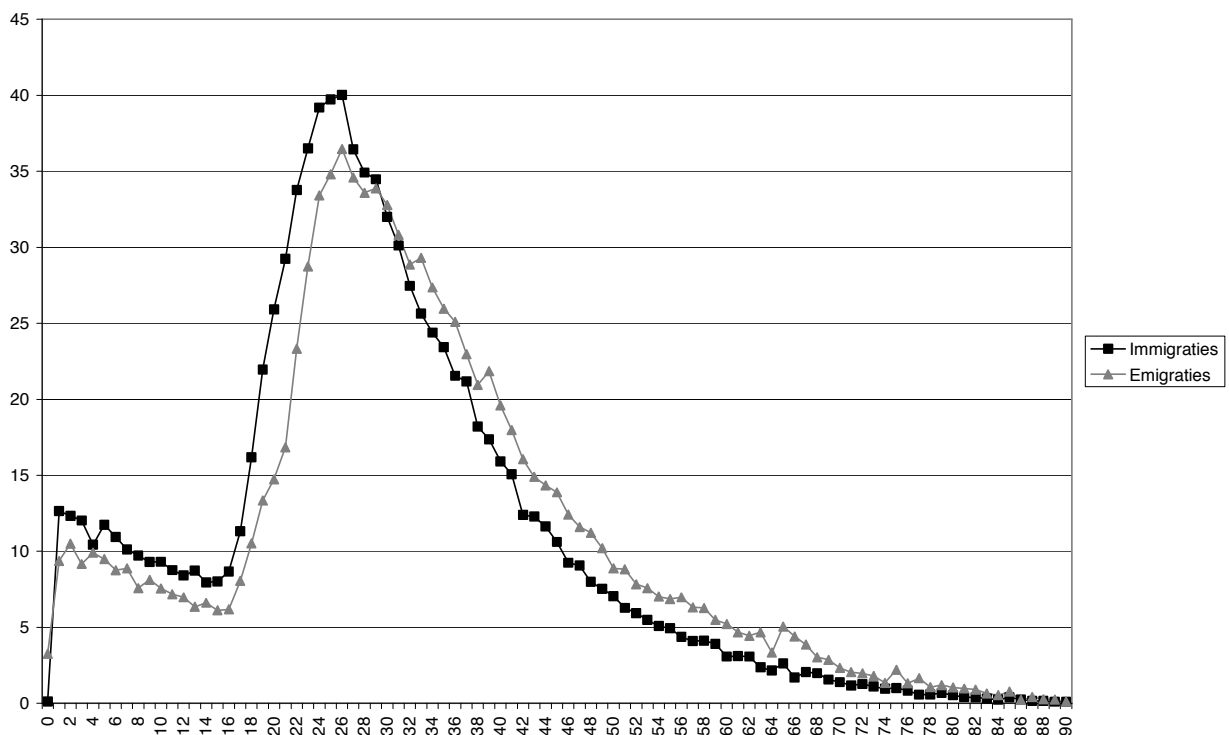
Door de moeilijke registratie van het vertrekcijfer kunnen bij de betrouwbaarheid van de gegevens over de emigraties vragen worden gesteld. Wegens de schrappingen van ambtswege en de schrappingen in geval van niet hernieuwing van een verblijfsvergunning, moet de impact van deze bias op middellange termijn worden beperkt. Het is overigens vanzelfsprekend dat dat soort gegevens geen melding kan maken van bepaalde vormen van multi-verblijfplaatsen waarbij verblijfsperiodes in België met verblijfsperiodes in het herkomstland worden afgewisseld.

²⁷ De modale leeftijd bij de immigratie is de leeftijd waarop de instroom het grootst is.

Figuur 2.23. Leeftijd bij de immigratie en de emigratie van vreemdelingen, 2005
A. Aantal per leeftijd

B. Cijfer (per duizend)²⁸

Bron: RR – AD SEI

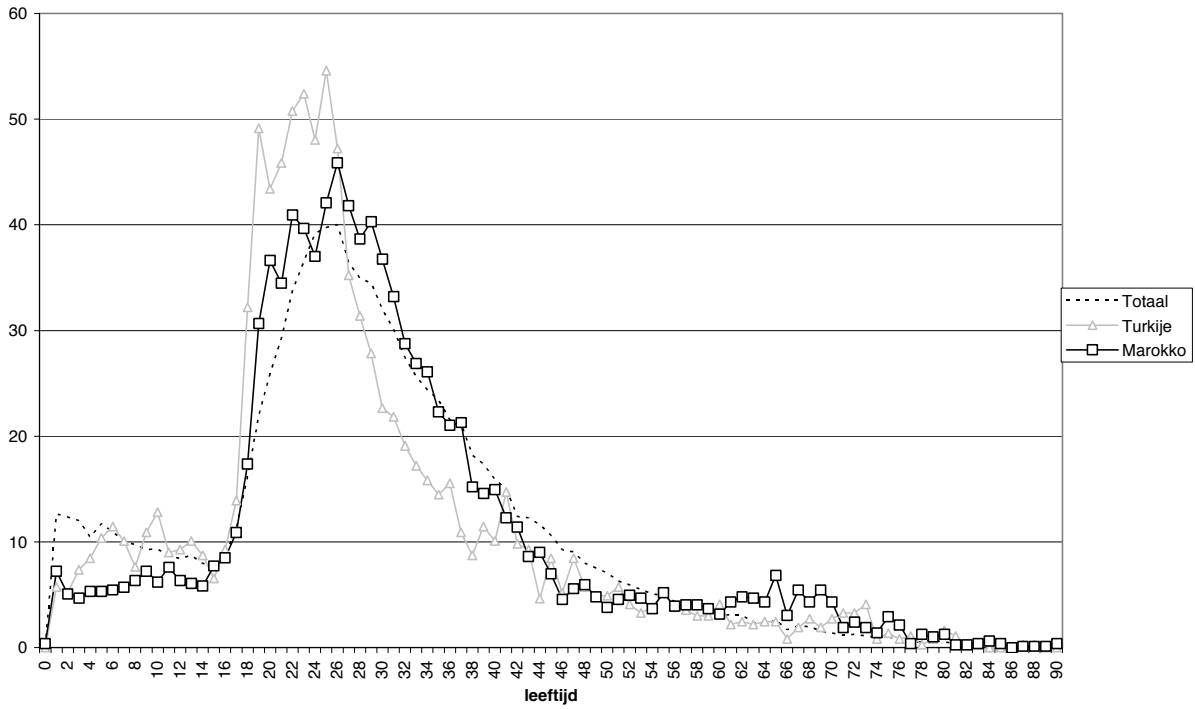
²⁸ De gegevens geven de kalender van de fenomenen weer. De verschillende intensiteiten van immigratie en emigratie (het vertrekcijfer is minder hoog dan de instroom) werden geneutraliseerd door het gebruik van percentages waarbij het vertrekcijfer en de instroom per leeftijd in verband werden gebracht met het totale vertrekcijfer en de totale instroom.

De leeftijd bij aankomst verschilt sterk in functie van de nationaliteit. Over het algemeen komen EU-burgers op meer diverse leeftijden aan en vaak met kinderen (fig. 2.24 B). Toch gaat dit model niet helemaal op voor de nieuwe migraties vanuit Centraal- en Oost-Europa, waar het dikwijls gaat om jonge volwassenen met kinderen. Niet-EU-burgers komen op vroegere leeftijd aan. In tegenstelling tot wat men zou kunnen denken, komen ze slechts in een aantal zeldzame gevallen met hun kinderen (fig. 2.24 A). De jonge leeftijd van de pas aangekomenen is vermoedelijk het gevolg van een grote instroom van niet-EU-burgers na een huwelijk. Dit huwelijk vindt soms op heel jonge leeftijd plaats, terwijl de instroom van EU-burgers meestal iets later gebeurt na het einde van de studies of tijdens het actieve leven. Zo is de opvallend jonge leeftijd van instroom van Turken het gevolg van de leeftijd waarop er binnen deze groep wordt gehuwd²⁹. Wat de kinderen betreft, dient er te worden op gewezen dat we voor de Marokkanen en de Turken (de grootste groep niet-EU-burgers) in een fase van de migratiecyclus zitten waar het gezin vóór de migratie in het land van herkomst wordt opgebouwd, wat meteen verklaart waarom deze groepen zo weinig geïmmigreerde kinderen tellen. Op vandaag is het vaak zo dat de partner in het land van herkomst wordt gekozen maar het samenwonen en het begin van het koppelleven beginnen meestal in België, waar dus ook de kinderen worden geboren. Voor alle groepen stellen we een stijging vast van de immigratie van oudere personen. Dit is bijzonder opvallend voor bepaalde niet-Europese nationaliteiten zoals de Marokkanen, wat wijst op de diversiteit van de familiale migraties, die vaak enkel onder de term gezinshereniging zijn gekend.

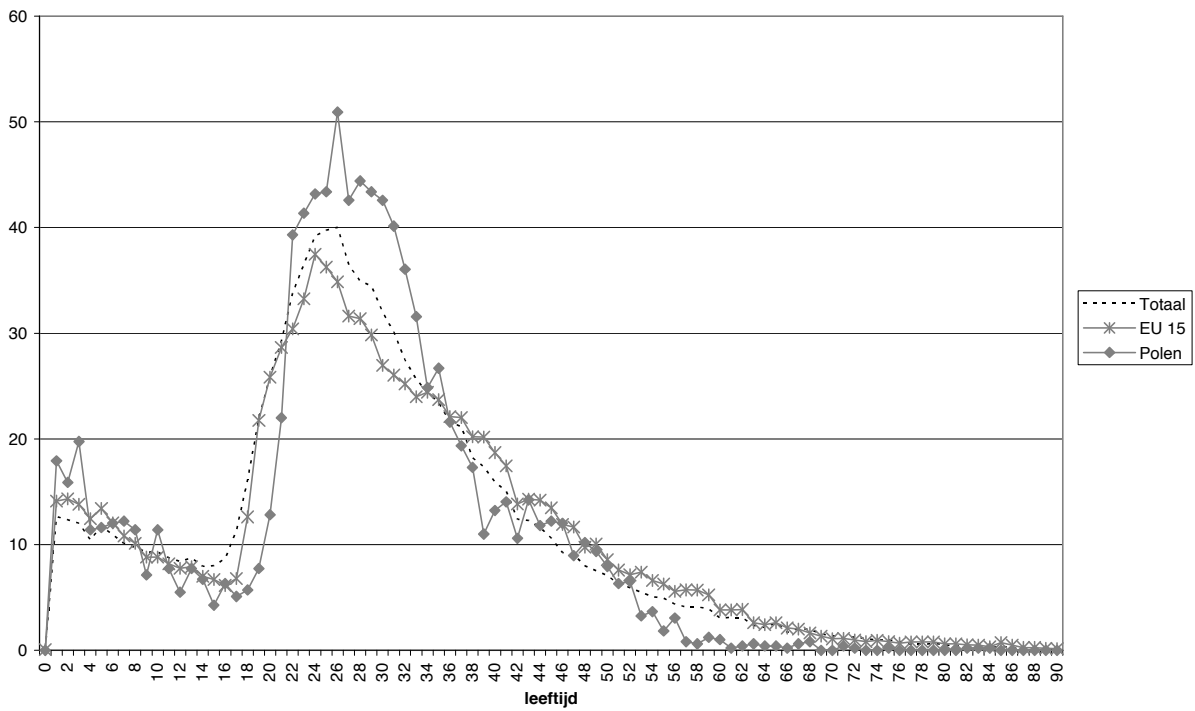
²⁹ Opvallend is de differentiatie van twee leeftijdspieken voor de instroom, de ene iets vroeger voor de vrouwen, de andere iets later voor de mannen.

Figuur 2.24. Leeftijd bij de immigratie van de vreemdelingen volgens de nationaliteit, 2005

A. Marokkanen en Turken

B. Oude lidstaten van de Europese Unie en Polen

Bron: RR – AD SEI

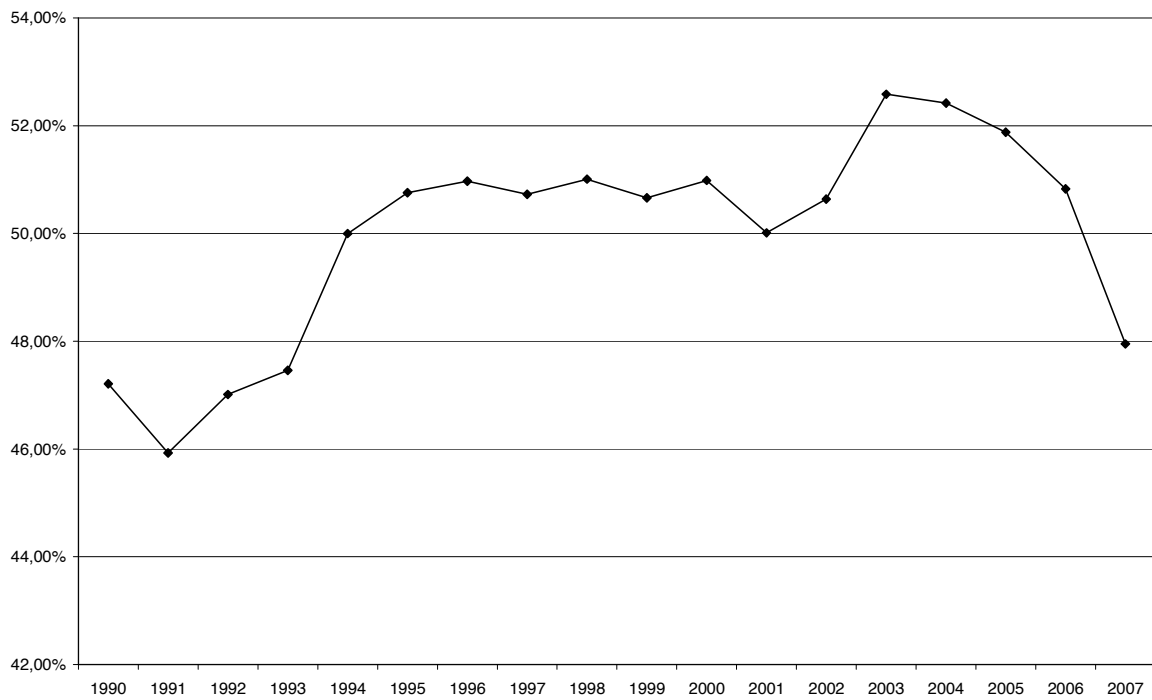
2.2.2. De vervrouwelijking van de immigratie

De immigratie tijdens de 30 jaar na de oorlog was vooral een zaak van mannen. De crisis in de jaren 1970 en de nieuwe migratiestromen die daarna op gang zijn gekomen, hebben tot een opvallende vervrouwelijking van de immigratie geleid, in die mate dat de meerderheid van de nieuw geregistreerden in 1995 vrouwelijk was (fig. 2.25). Deze vervrouwelijking van de immigratie werd nog in de hand gewerkt door de gezinshereniging waarvan de echtgenotes van de arbeidsmigranten als eerste gebruik hebben gemaakt. Sinds 2003 nemen we een vermindering waar van het aandeel van vrouwen, om in 2007 47,95% vrouwen op te merken bij de binnenkomsten van vreemdelingen. De meer recente vervrouwelijking is dan weer meer het resultaat van nieuwe vormen van migratie en van nieuwe migratiestromen waar de vrouw een centrale plaats inneemt. De meest extreme vormen van dit soort migraties zijn algemeen bekend, het gaat namelijk om migraties uit Oost-Europa, Azië en Zuidoost Azië. Zo is meer dan $3/4^{\text{de}}$ van de Thaise en Filippijnse migranten een vrouw. Dit is ook het geval voor resp. 70%, 72% en 81% van de immigraties uit Rusland, Oekraïne en Wit-Rusland. Opvallend is de vermannelijking van de migraties afkomstig uit de nieuwe Lidstaten van de Europese Unie. Geven we het voorbeeld van migraties uit Polen, Roemenië en Bulgarije, waar mannen in de meerderheid zijn. (fig. 2.26)³⁰.

Bij enkele landen is er nog een oververtegenwoordiging van mannelijke migranten maar dit aantal lijkt af te nemen. Het gaat vooral om landen van de Europese Unie (o.m. Italië, Portugal, Nederland en Groot-Brittannië). Ook uit enkele niet-Europese landen is de migratie nog vooral een mannenzaak (zoals uit Tunesië en India).

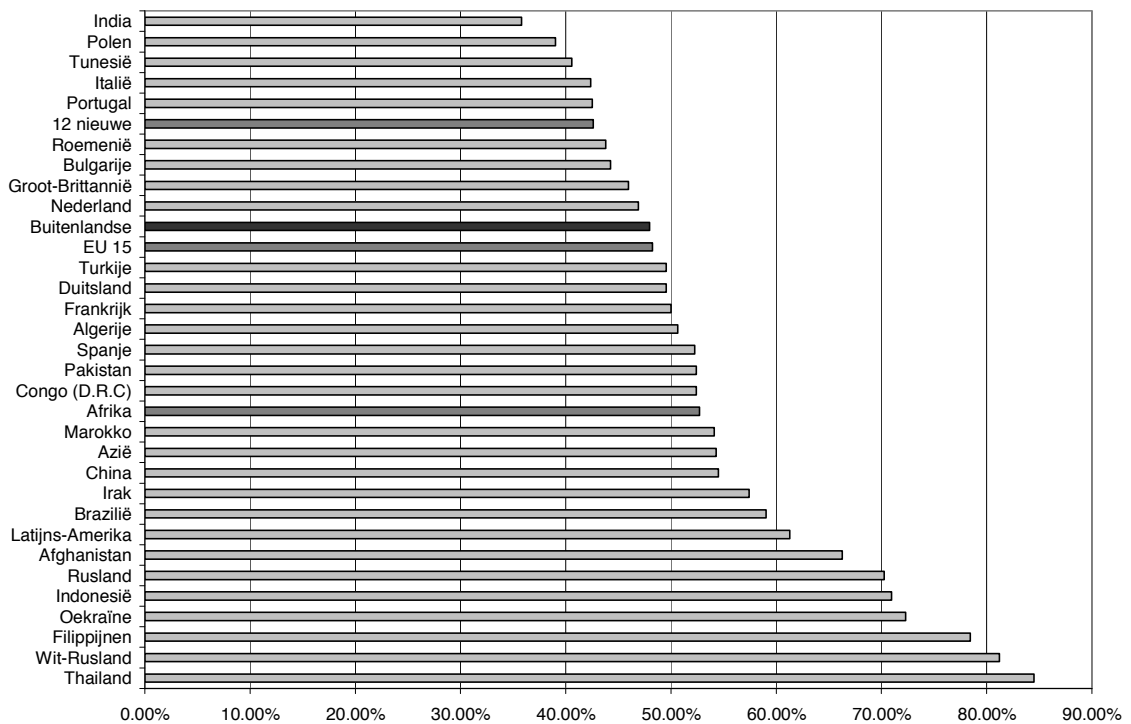
³⁰ Sommige van deze extreme waarden moeten worden genuanceerd. Enkel personen die hier wettig verblijven worden in de statistieken opgenomen. Op vandaag is het evenwel vaak zo dat buitenlandse vrouwen met Belgische mannen huwen, terwijl het omgekeerde (een buitenlandse man die met een Belgische vrouw huwt) veel minder vaak het geval is. Buitenlandse vrouwen die hier onwettig verblijven hebben dus meer kans dan mannen om een verblijfsvergunning te verkrijgen en in de statistieken te worden opgenomen (Perrin en Rajabaly, 2005). Een mooi voorbeeld van die scheeftrekking zijn de onderdanen uit de nieuwe lidstaten. De nieuwe immigratiemogelijkheden die geleidelijk aan worden ingevoerd, leiden tot een plotse stijging van het aantal mannen in de statistieken.

Figuur 2.25. Aandeel vrouwen bij de immigratie van vreemdelingen, 1990-2007

Bron: RR – AD SEI

Figuur 2.26. Aandeel vrouwen bij de immigratie van vreemdelingen volgens de nationaliteit, 2007

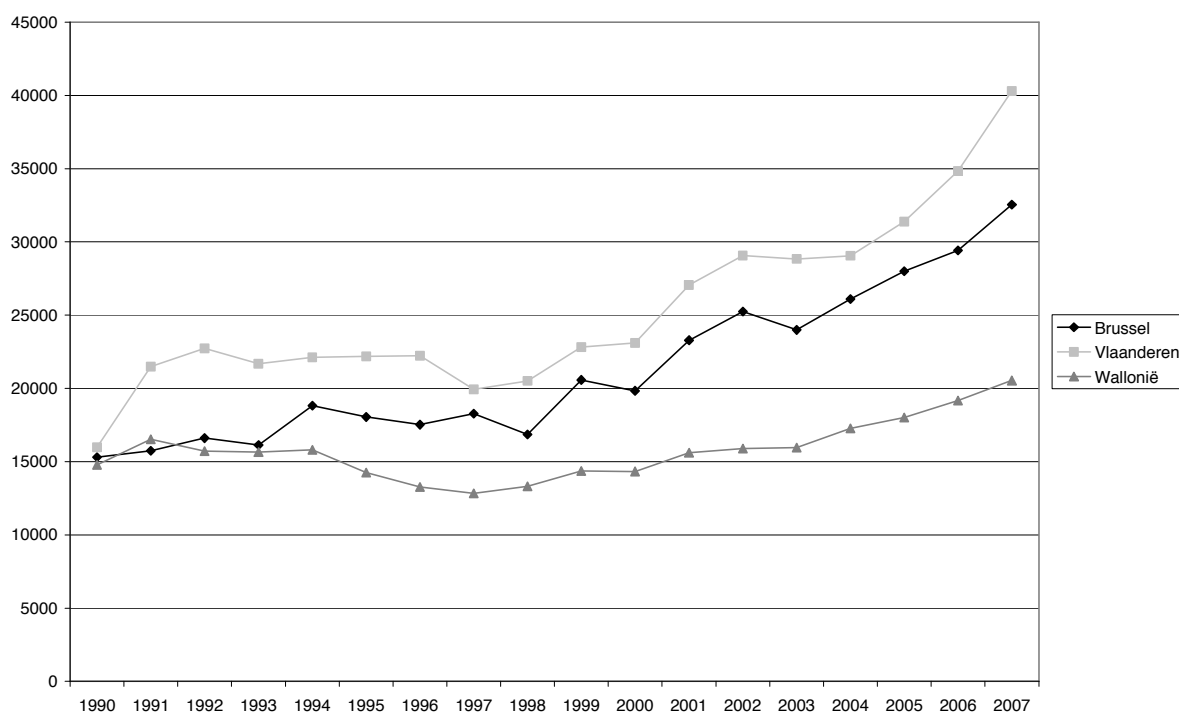
Bron: RR – AD SEI

2.2.3. Geografie van de bestemming van immigranten

Heel lang was Wallonië de voornaamste immigratiebestemming in België maar die tendens is intussen volledig gekeerd. De meeste nieuwe migranten komen intussen in Vlaanderen terecht, vervolgens in Brussel (fig. 2.27). De instroom van het aantal vreemdelingen in Wallonië stijgt opnieuw, maar dit verloopt veel trager dan in de beide andere gewesten. Door zijn beperkte oppervlakte, is de impact in het hoofdstedelijke gewest uiteraard het meest merkbaar.

In de drie gewesten hebben zich de laatste jaren ook steeds meer EU-burgers gevestigd. Deze tendens is het sterkst in Brussel, die steeds een aantrekkingspool voor EU-onderdanen is geweest en waar ook de meeste onderdanen uit de nieuwe EU-lidstaten heen trekken. Wat de niet-EU immigraties betreft, onthaalt Brussel sinds 2004 minder en minder immigranten dan Vlaanderen. Niettemin ontving Brussel tussen 1997 en 2002 evenveel als tot zelfs meer immigranten van buiten de EU dan Vlaanderen, vooral als gevolg van de regularisaties binnen het kader van de wet uit 1999 (fig. 2.28).

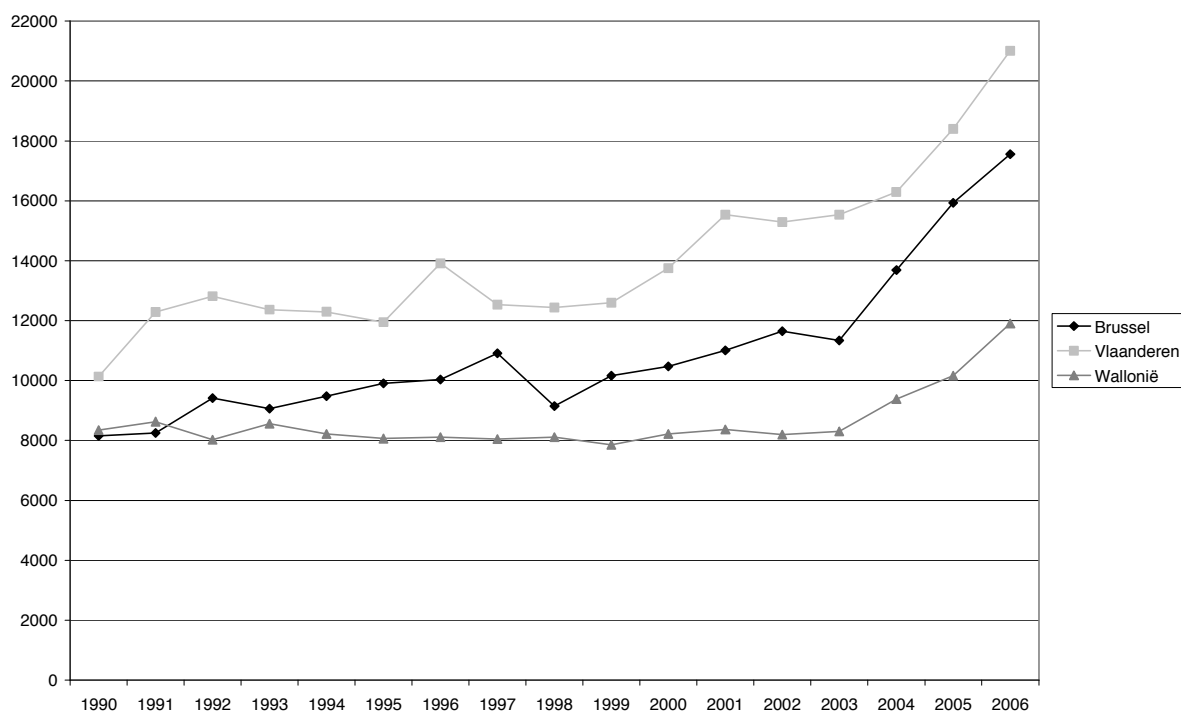
Figuur 2.27. Evolutie van de immigratie per gewest, 1990-2007 (excl. asielzoekers en vluchtelingen)

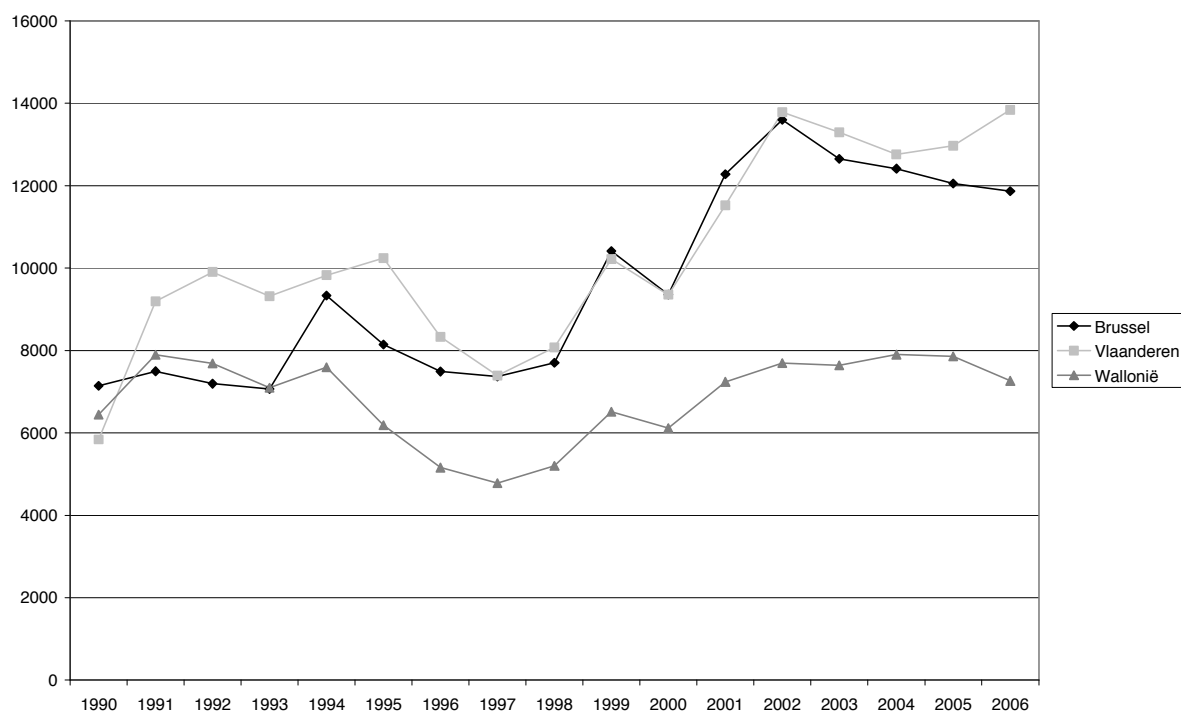
Bron: RR – AD SEI

Figuur 2.28. Evolutie van de EU en niet-EU immigratie per gewest
1990-2006 (excl. asielzoekers en vluchtelingen)

A. EU

B. Niet-EU

Bron: RR – AD SEI

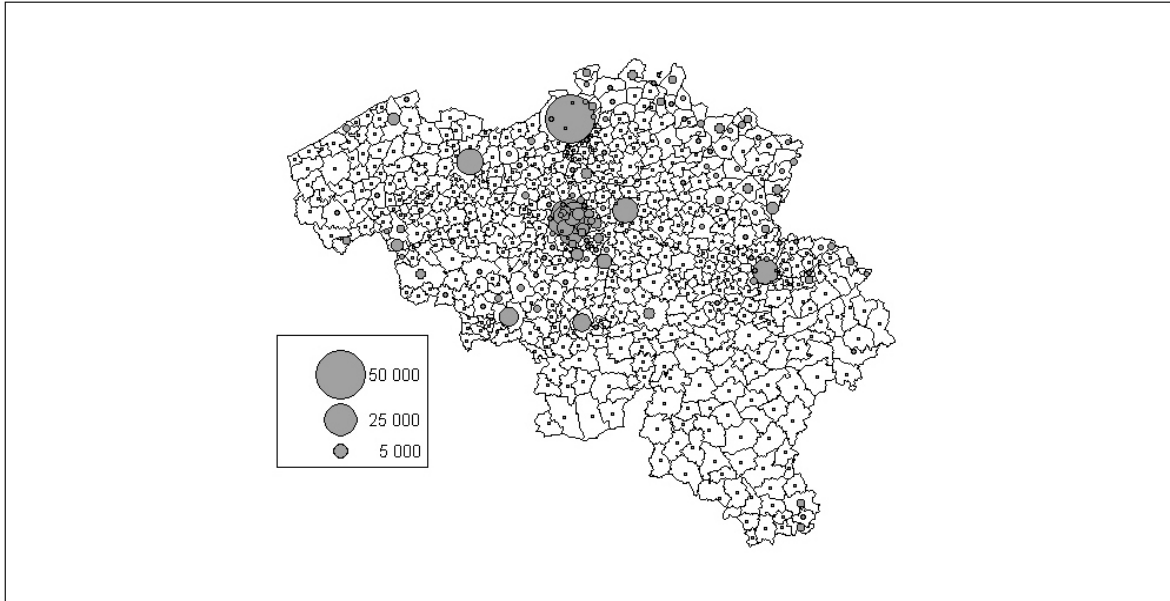
Typisch voor de immigratie is dat ze zich op een aantal welomlijnde gebieden concentreert. Het Brussels Gewest en Antwerpen zijn tijdens de laatste 7 jaar waarvoor we over gegevens beschikken (2001-2007), duidelijk de aantrekkingspolen die het meeste immigranten opvangen. De aantrekking van Brussel reikt veel verder dan enkel het administratieve kader van het Brussels Gewest in de strikte zin, nl. de 19 gemeenten. In het oosten en het zuiden breidt het fenomeen zich immers uit naar de gemeenten die dichtbij Vlaams en Waals Brabant liggen. Naast de twee voornaamste agglomeraties van het land, tekenen er zich in mindere mate een aantal secundaire aantrekkingspolen af. Het gaat dan eerst en vooral om de universiteitsstad Leuven in Vlaanderen³¹. Vervolgens zijn er nog de belangrijkste steden van het land zoals Gent, Luik, Bergen en Charleroi. In een aantal andere zones is de immigratie meer verspreid. Vooral in Limburg maar ook langs de grens met Nederland, Luxemburg en Frankrijk (fig. 2.29).

De traditionele Europese immigratie vanuit de landen van de voormalige EU met 15 wijkt opvallend veel af van het algemene model door de vestiging van Fransen, Nederlanders en in mindere mate Duitsers langs de grenzen (fig. 2.30). De immigranten afkomstig uit de nieuwe lidstaten van de EU met 27 en de niet-EU migranten daarentegen vestigen zich in de belangrijkste steden (fig. 2.31 en 2.32).

Ondanks de gelijkenissen, zijn er heel duidelijke eigenheden voor de voornaamste niet-EU immigraties wat hun geografische verdeling betreft. Zo vestigt de Marokkaanse immigratie zich vooral langs de as Brussel-Antwerpen, ondanks een hoge instroom in Charleroi en Luik (fig. 2.33). De Turkse immigratie is veel verspreider (fig. 2.34) met heel wat immigranten in Brussel, Gent en Antwerpen maar met een opvallende Gentse pool die groter is dan die van Brussel en Antwerpen. Ook in de industriële gebieden in Limburg, Charleroi, Luik, Verviers ... is er een opvallende aanwezigheid. Naast Brussel, zijn de Congolezen (D.R.C.) ook opvallend sterk aanwezig in de streek rond Luik maar nog meer in Louvain-la-Neuve en de omliggende gemeenten (fig. 2.35).

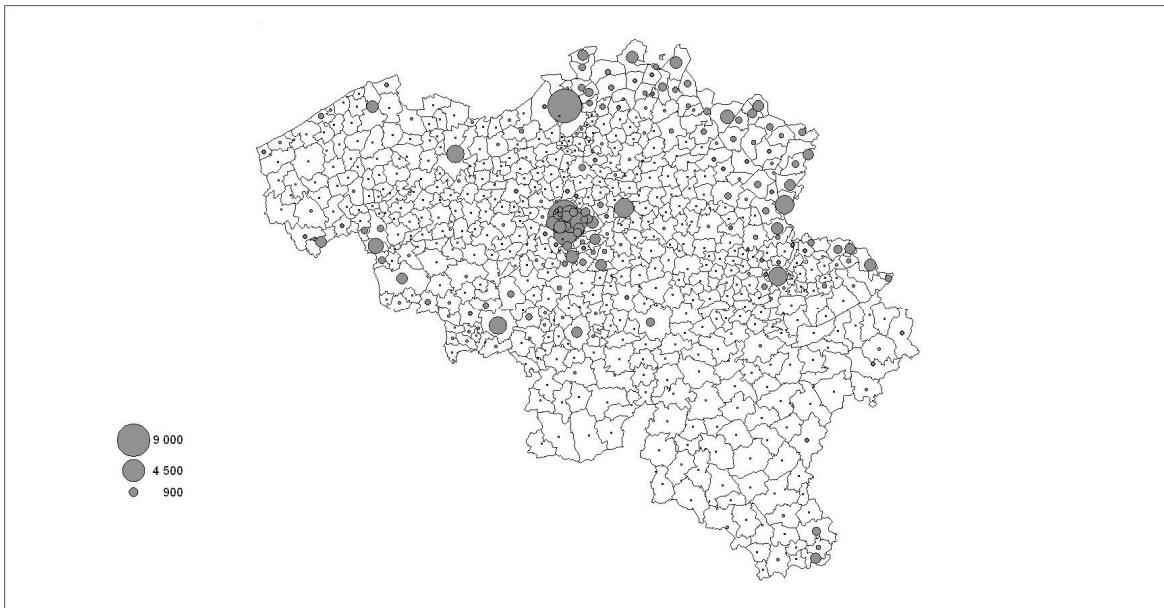
³¹ Hetzelfde fenomeen doet zich op veel kleinere schaal voor in Louvain-la-Neuve.

Figuur 2.29. Immigraties van vreemdelingen per gemeente, 2001 - 2007

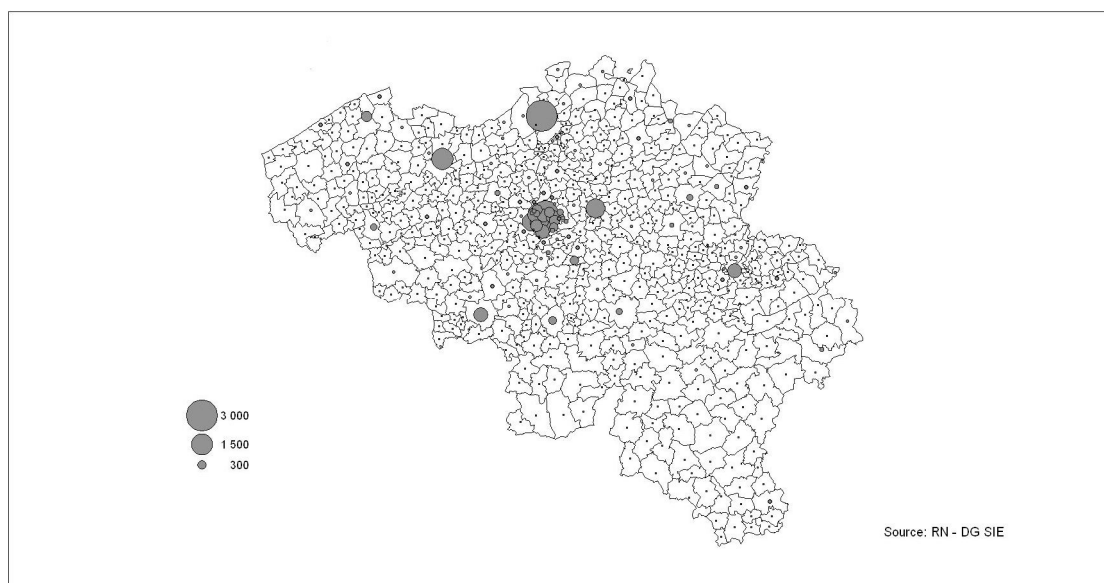
Bron: RR – AD SEI

Figuur 2.30 - Immigraties van EU onderdanen van de voormalige EU met 15, 2001-2005

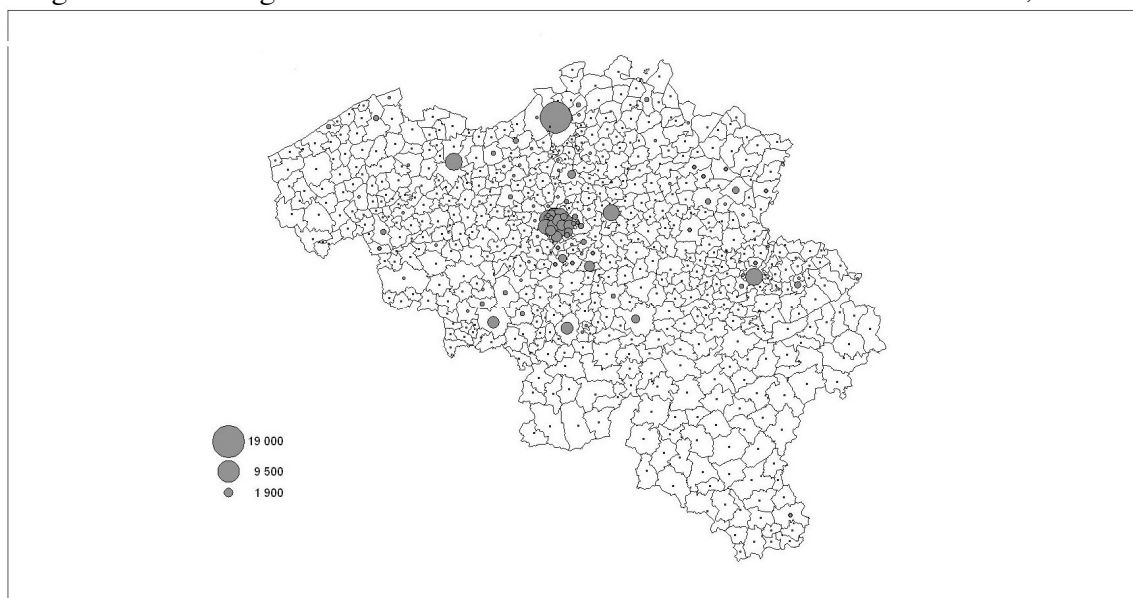
Bron: RR – AD SEI

Figuur 2.31. Immigraties van onderdanen uit de 12 nieuwe lidstaten van de EU met 27, 2001-2005

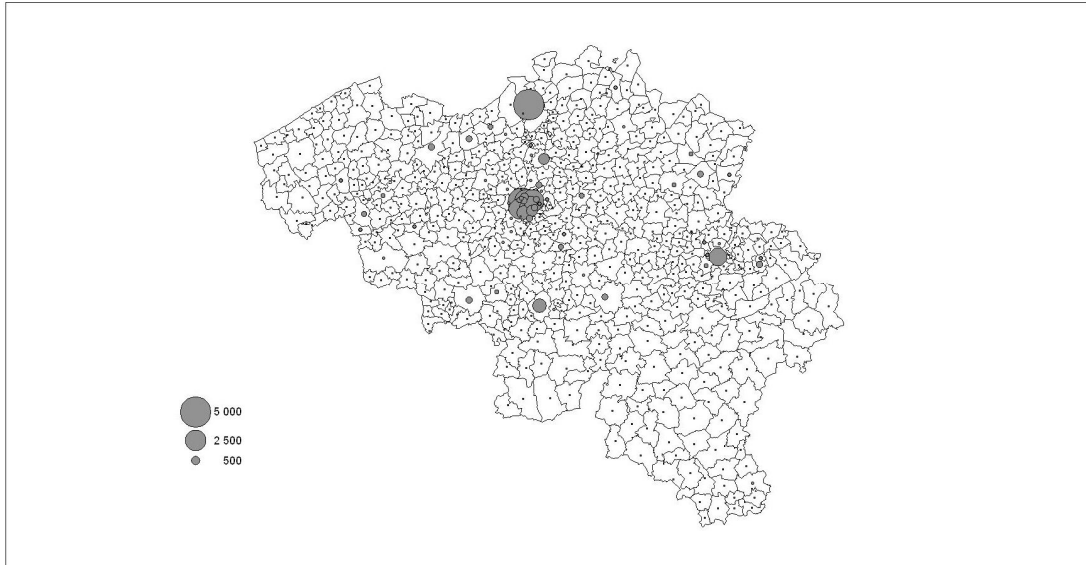
Bron : RR – AD SEI

Figuur 2.32. Immigraties van onderdanen uit niet-Lidstaten van de EU met 27, 2001-2005

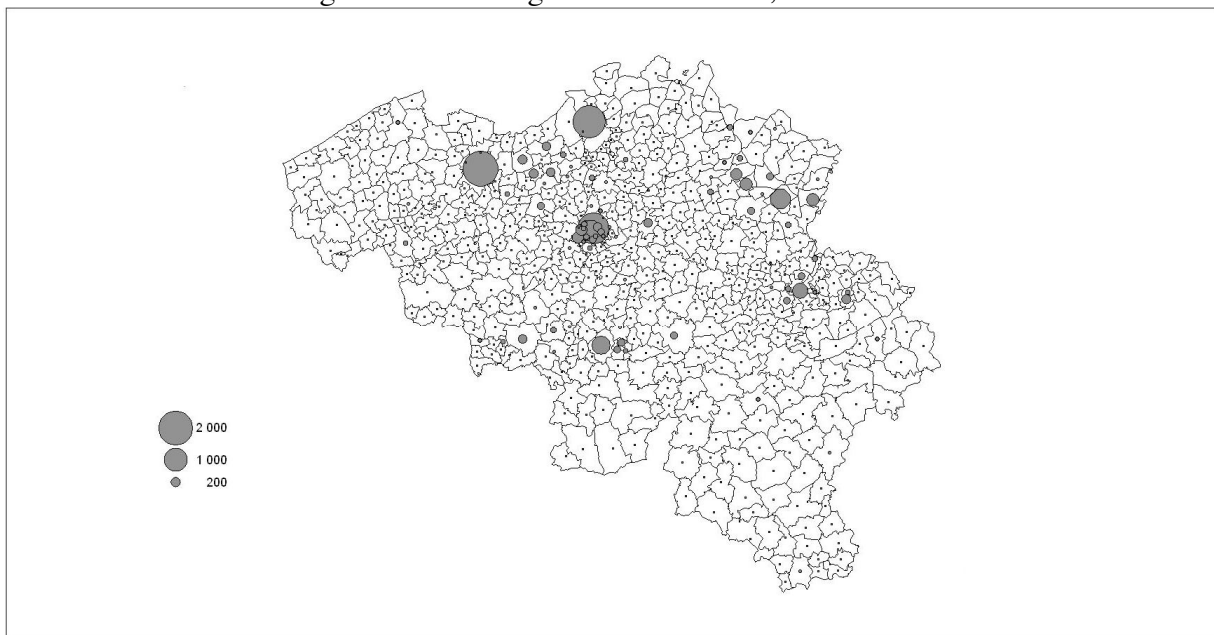
Bron : RR – AD SEI

Figuur 2.33. Immigraties van Marokkanen, 2001-2005.

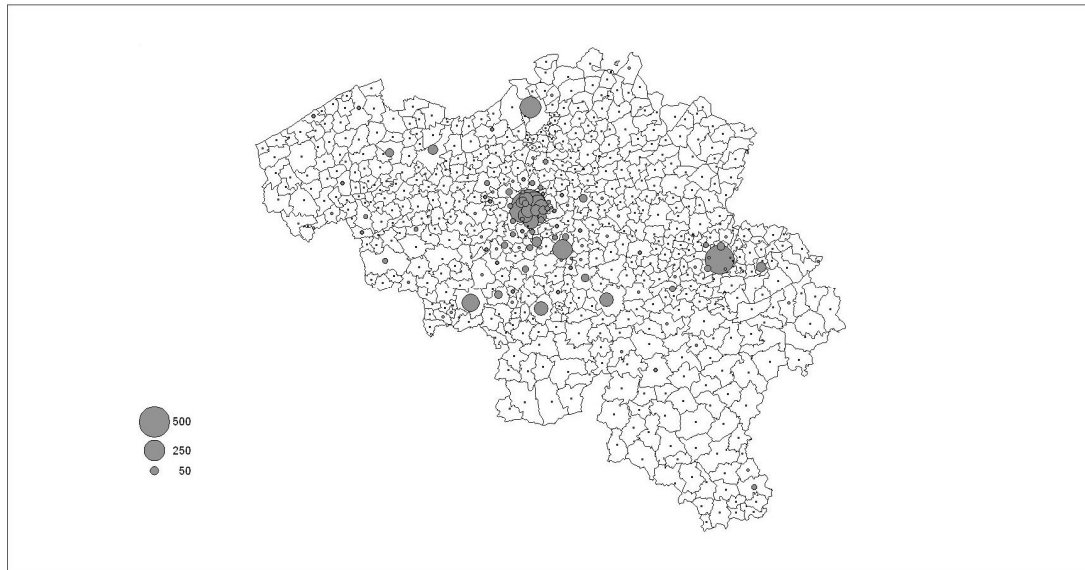
Bron: RR – AD SEI

Figuur 2.34. Immigraties van Turken, 2001-2005

Bron: RR – AD SEI

Figuur 2.35. Immigraties van Congolezen (D.R.C.), 2001-2005

Bron: RR – AD SEI

2.3. De wettelijke motieven voor migratie³²

Uit de statistieken betreffende vreemdelingen en immigranten zijn het wettelijke kader en de redenen van hun verblijf niet af te leiden. Er zijn gegevens beschikbaar over het aantal vreemdelingen per leeftijd, geslacht, nationaliteit, huwelijksituatie, gemeente ... maar over het algemeen is het onmogelijk duidelijke en precieze informatie te verkrijgen over de motieven waarom de personen België zijn kunnen binnenkomen en zich hier hebben kunnen vestigen. Heeft dit te maken met de procedure gezinshereniging? Na een huwelijk? Om studies in een Belgische instelling te kunnen voortzetten? Na het vinden van een job in België?

Voor een goed begrip van de migratiemechanismen is deze informatie essentieel, en zeker om:

- een inzicht in de migratiestromen te krijgen;
- de impact te beoordelen van de maatregelen die zijn genomen om de migratiestromen in goede banen te leiden (en ze in sommige gevallen te beperken);
- de regelgeving inzake immigratie efficiënt te kunnen wijzigen in functie van een aantal politieke doelstellingen.

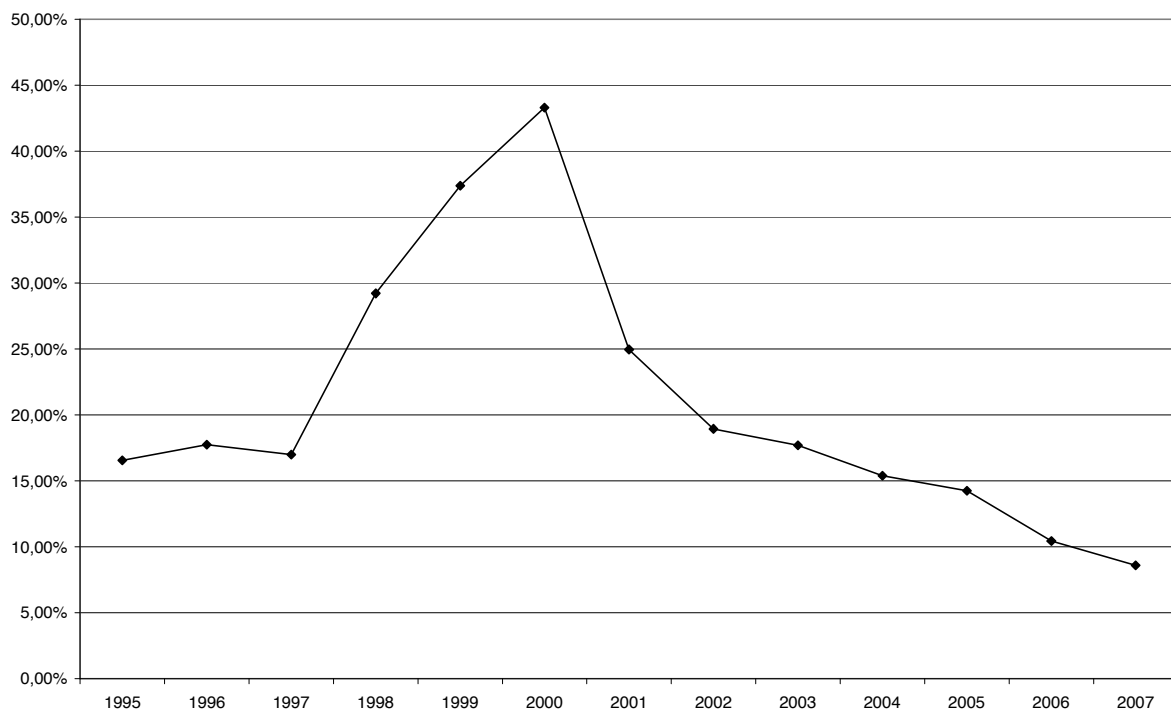
Jammer genoeg bestaat er over de redenen van de immigratie weinig betrouwbare informatie. Dit probleem is vooral opvallend voor de gezinshereniging, omdat het gaat over de komst van een partner, een kind of een ouder, ongetwijfeld de voornaamste bron van immigratie van de laatste 30 jaar. Dankzij bepaalde indirecte gegevens, o.m. inzake visa, begrijpen we dat het fenomeen grootschalig is maar een voldoende opvolging van de situatie is daarmee niet mogelijk. Eenvoudige maatregelen zullen dit probleem in de toekomst kunnen verhelpen

³² In dit deel van het verslag staat een nota die reeds was opgesteld voor de internationale dag van de migrant van 18 december 2006 : Perrin, 2006c, *Les motifs de séjour et les regroupements familiaux*, Werknota voor de Internationale Dag van de Migrant georganiseerd door het Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding ter ondersteuning van de internetsite www.migrantvandedag.be, 24 p.

(door registratie van de reden van de uitreiking van de verblijfsvergunningen). Voorlopig moeten we het evenwel met substitutiemethodes stellen.

Het onderdeel dat het makkelijkst te beoordelen zou zijn, is asielgebonden migratie. Na het invoeren in 1995 van een specifiek register voor asielzoekers, het Wachtregister, werden asielzoekers uit de immigratiestatistieken uitgesloten (wat deels de omkering van de tendens in de officiële statistieken halfweg de jaren 1990 verklaart). Toch kan de totale legale immigratie inclusief asiel worden ingeschat, door de nieuwe asielaanvragen en officiële immigraties excl. asiel mee te rekenen (fig. 2.36). Later kan het aandeel van asiel in deze immigratie worden afgetrokken. Volgens deze ruwe schatting zou asiel in 2007 goed zijn geweest voor ongeveer 8% van de legale immigratiestromen. Op basis van de gegevens voor de jaren daarvoor blijkt dat het aandeel van asiel in 2000 mogelijks tot 43% kon bedragen (fig. 2.36). Asiel was de facto dan de eerste immigratieoorzaak.

Fig. 2.36 Schatting van het aandeel asielzoekers in de legale immigraties³³, 1995-2007

Bron: RR – AD SEI - DVZ

Berekeningen: Nicolas Perrin en Quentin Schoonvaere (GéDAP-UCL)

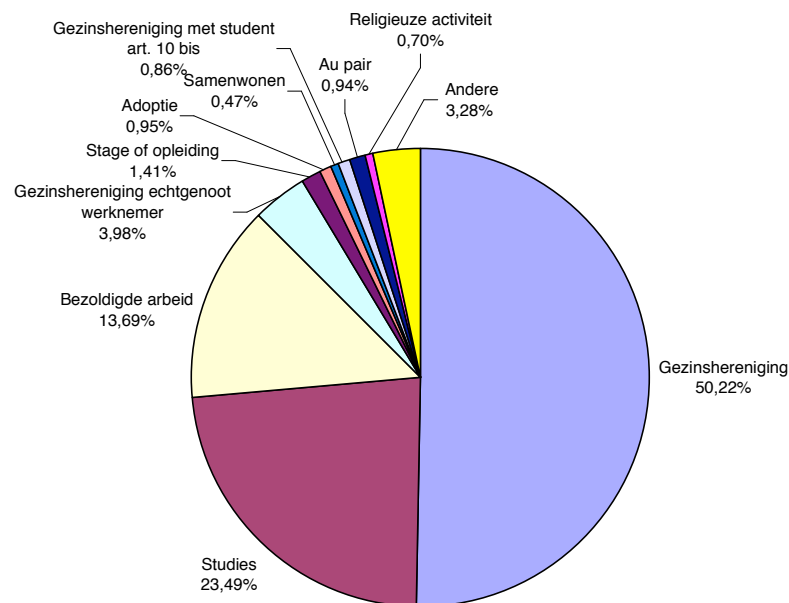
Tot voor kort is de FOD Buitenlandse Zaken, die informatie over de afgeleverde visa publiceert met onderscheid naar de motieven van afgifte, een van de weinige informatiebronnen over de legale migratiemotieven (Perrin, 2007a). Bij gebrek aan beter is er aan de hand van die gegevens slechts een eerste schatting mogelijk. Ze hebben immers geen betrekking op alle migranten, aangezien een onderdanen van een aantal landen vrijgesteld zijn van visumplicht. Bovendien kunnen mensen een visum aanvragen, deze ook krijgen, maar uiteindelijk niet naar België komen. Anderen krijgen dan weer een visum voor een bepaald type verblijf, waarna hun statuut wordt gewijzigd eens ze in België zijn. Een aantal personen ten slotte komt België op illegale wijze binnen (of komt België binnen voor een korte periode waarvoor geen visum is vereist), blijft in het land en laat zich achteraf regulariseren zonder ooit een visum te hebben aangevraagd. Toch blijft er een verband tussen het aantal uitgereikte visa en de reële immigratie.

In 2008 werden 25.159 visa van lange duur (goed voor een verblijf van meer dan drie maanden) toegekend aan vreemdelingen die aan de visumplicht waren onderworpen. De helft van deze visa wordt uitgereikt in het kader van gezinshereniging, onder meer voor de overkomst van een partner, kinderen of een ouder. Net als in 2006 en 2007 was het tweede motief voor de uitreiking van een visum de voortzetting van studies (23,5%), gevolgd door werk (13,6%). Uit deze cijfers blijkt dat gezinshereniging momenteel een hele belangrijke reden voor immigratie is. Toch kunnen wij niet bevestigen dat deze redenen alle migraties verklaren. Sommige personen zijn immers niet aan de visumplicht onderworpen terwijl andere migranten zonder dit document het Belgische grondgebied betreden. In het verleden (onder meer omstreeks 1993 en 2000) lag het aantal asielverzoeken zelfs

³³ Het aantal eerste asielaanvragen werd bij de som van de geregistreerde migraties geteld (immigraties van de AD SEI en eerste door de DVZ geregistreerde asielaanvragen).

hoger dan het aantal gezinsherenigingen. Wij moeten dus op zoek gaan naar alternatieven om ons een totaalbeeld te vormen van de migratiemotieven die in België spelen.

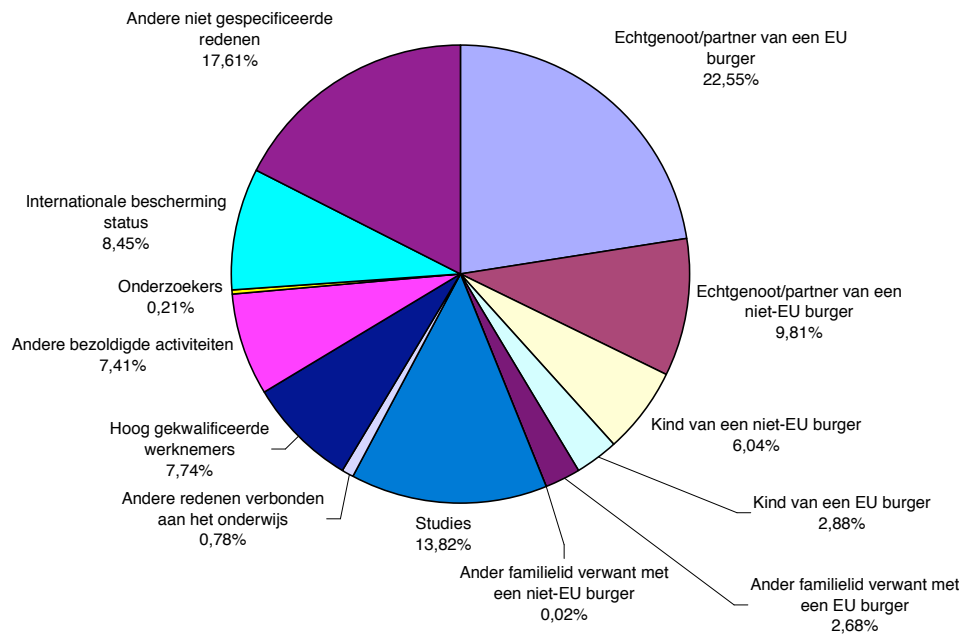
Figuur 2.37. In 2008 uitgereikte visa voor lange duur in functie van de reden van het verblijf

Bron: Database 'visa' van de FOD Buitenlandse Zaken
Berekeningen: Quentin Schoonvaere (GÉDAP-UCL)

De Eurostat gegevens over de afgifte en gronden van afgifte van de eerste verblijfsvergunningen geldig voor meer dan drie maanden, zijn een nieuwe bron die het mogelijk maakt de gegevens te vervolledigen die betrekking hebben op de afgifte van visa (figuur 2.38). Op de 46.200 eerste verblijfsvergunningen die in België zijn afgeleverd in 2008, werden er 44% afgeleverd voor redenen die verband houden met gezinsbanden. De tweede meeste belangrijke eerste verblijfsgrond is de bezoldigde activiteit (15,4% van de afgegeven vergunningen) nabij gevolgd door studies (14,6% van de afgegeven vergunningen). Deze categorieën, in detail bekeken, tonen ons dat 22,5% van de verblijfstitels afgeleverd zijn aan personen die een echtgenoot of partner vervoegen die een EU-onderdaan is. 10% komt een niet-EU-onderdaan als partner vervoegen. Studies maken zoals gezegd de grond uit van 14% van de afgeleverde vergunningen in 2008. Wat de bezoldigde activiteit betreft stellen we vast dat 'hooggeschoold werk' en andere activiteiten goed zijn voor 7% van de verblijfsvergunningen afgegeven in 2008. Tenslotte maakt internationale bescherming de verblijfsgrond uit voor iets meer dan 8% van de personen die een machtiging voor een verblijf van meer dan drie maanden in België ontvingen.

Figuur 2.38 Verdeling van de voornaamste redenen voor afgifte verblijfsmachtiging in 2008

Bron: Eurostat

3. Omvang van de asielinstroom en de perspectieven van de aanvragers³⁴

Asielmigratie is sinds de sluiting van de grenzen in 1973-1974 een gegeven waar we in Europa niet omheen kunnen. De figuur van de asielzoeker mag dan al ‘populair’ zijn geworden, de kennis over het fenomeen en de evolutie ervan zijn vaak ofwel heel beperkt, ofwel sterk vervormd. Om die asiodynamiek, en meer algemeen de migratiedynamiek waarvan asiel maar een onderdeel is, beter te begrijpen, volgt hieronder een overzicht van een aantal eenvoudige basisgegevens. Wat is ‘asiel’? Hoe is het aantal asielaanvragen de laatste decennia geëvolueerd? Hoeveel asielaanvragers zijn er vandaag? Wie zijn ze? Waar komen ze vandaan? Hoeveel zijn er als vluchteling erkend? Hoeveel worden er afgewezen? Waar komen vluchtelingen en uitgeprocedeerden terecht eens hun verzoek is afgesloten? Wat is de omvang van het fenomeen in België, indien we dit in zijn globale context bekijken?

3.1. Enkele definities

Het Verdrag van Genève uit 1951 regelt de asielprocedure en de erkenning van de vluchtelingen. Ze werd na de Tweede Wereldoorlog goedgekeurd en de doelstelling was om personen, die omwille van bepaalde redenen hun land moesten ontvluchten, een minimale bescherming te bieden. Deze redenen zijn duidelijk in het Verdrag van Genève omschreven en in tegenstelling tot wat er in de publieke opinie vaak wordt aangenomen als gevolg van de algemeen verspreide maar onjuiste term ‘politieke vluchteling’, gaat het niet uitsluitend om politieke redenen. Het gaat hier om een persoon die met reden vreest “te worden vervolgd op grond van zijn ras, godsdienst, nationaliteit, het behoren tot een bepaalde sociale groep of politieke overtuiging”. Een vluchteling is een persoon die erkend is door een Staat die het Verdrag van Genève heeft ondertekend en die aan de door het Verdrag bepaalde criteria van bescherming beantwoordt. Zolang hij die erkenning niet heeft gekregen, wordt de persoon ‘asielzoeker’ genoemd. Om als vluchteling te worden erkend moeten de door de asielzoeker aangevoerde vervolgingen verankerd zijn in één van die vijf criteria, die exhaustief zijn maar vatbaar voor interpretatie.

Krachtens een in Belgisch recht omgezette Europese richtlijn zijn de asieloverheden sinds 10 oktober 2006 ook bevoegd om de subsidiaire beschermingsstatus toe te kennen (voor meer informatie – cf. Jaarverslag 2007 ‘Migratie’, Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding). Deze bescherming is er voor personen die niet als vluchteling kunnen worden beschouwd maar die in geval van terugkeer naar hun land van herkomst een reëel risico lopen te worden blootgesteld aan de doodstraf of executie, aan wrede, onmenselijke of mensonterende behandelingen, of aan ernstige bedreigingen t.o.v. hun leven of hun persoon, omwille van blind geweld in geval van intern of internationaal gewapend conflict (dit geldt enkel voor burgers, niet voor militairen).

3.2. Context: de internationale situatie

Asielmigratie wordt sinds de sluiting van de grenzen voor economische migratie in 1973-1974 beschouwd als een aspect van migratie waar Europese landen niet omheen kunnen. Hoewel asielzoekers niet weg te branden zijn uit de media, blijft de kennis over het fenomeen en de ontwikkeling ervan vrij beperkt. Voor wij de gegevens over internationale bescherming

³⁴ De tekst uit dit deel was het voorwerp van een voorafgaande nota : Perrin, 2006b, *Les demandeurs d'asile*, Werknota voor de Internationale Dag van de Migrant, georganiseerd door het Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding en als ondersteuning van de website www.migrantvandedag.be, 24 p.

in België analyseren, lijkt het ons belangrijk om deze vorm van migratie opnieuw in een ruimere context te plaatsen.

Vanuit Belgisch standpunt lijkt het aantal vluchtelingen groot, maar toch is het aangewezen om eens een vergelijking te maken met het aantal personen die elders als vluchteling of gelijkgestelde geregistreerd staan. Opvallend is dat zuiderse landen veel vaker migranten opvangen die crisissituaties ontvluchten, dan landen in het noorden (figuur 11). De Verenigde Staten en Duitsland vangen respectievelijk 281.200 en 578.900 personen op die onder de bevoegdheid van het UNHCR (Hoog-Commissariaat voor de Vluchtelingen van de Verenigde Naties) vallen en zijn daarmee de twee belangrijkste noordelijke opvanglanden³⁵. Volgens het UNHCR genoten begin 2008 ongeveer 17.500 personen internationale bescherming in België, wat vrij weinig lijkt, gelet op het aantal verzoeken op jaarbasis (zie 3.3). Hiervoor zijn er drie belangrijke redenen: slechts weinig personen worden als vluchteling erkend; sommige personen kunnen beslissen om terug te keren naar hun land van herkomst; en ten slotte worden de meeste vluchtelingen vrij snel Belg (Perrin, 2009).

De andere voornaamste opvanglanden zijn zuiderse landen die vaak zelf problemen hebben. Zo ving Pakistan begin 2008 ruim twee miljoen vluchtelingen op en Iran nagenoeg één miljoen³⁶. Volgens het UNHCR ging het meestal om Afghanen. Andere kleinere landen, zoals Tanzania en Tsjaad vangen een vluchtelingenpopulatie van respectievelijk 435.600 en 294.000 personen op. Opvallend in 2006 was de massale instroom van Iraakse vluchtelingen in Syrië en Jordanië. Ook in 2007 kwamen heel wat Iraakse vluchtelingen naar Syrië, waardoor het land begin 2008 het tweede belangrijkste opvangland voor vluchtelingen was (UNHCR, 2008).

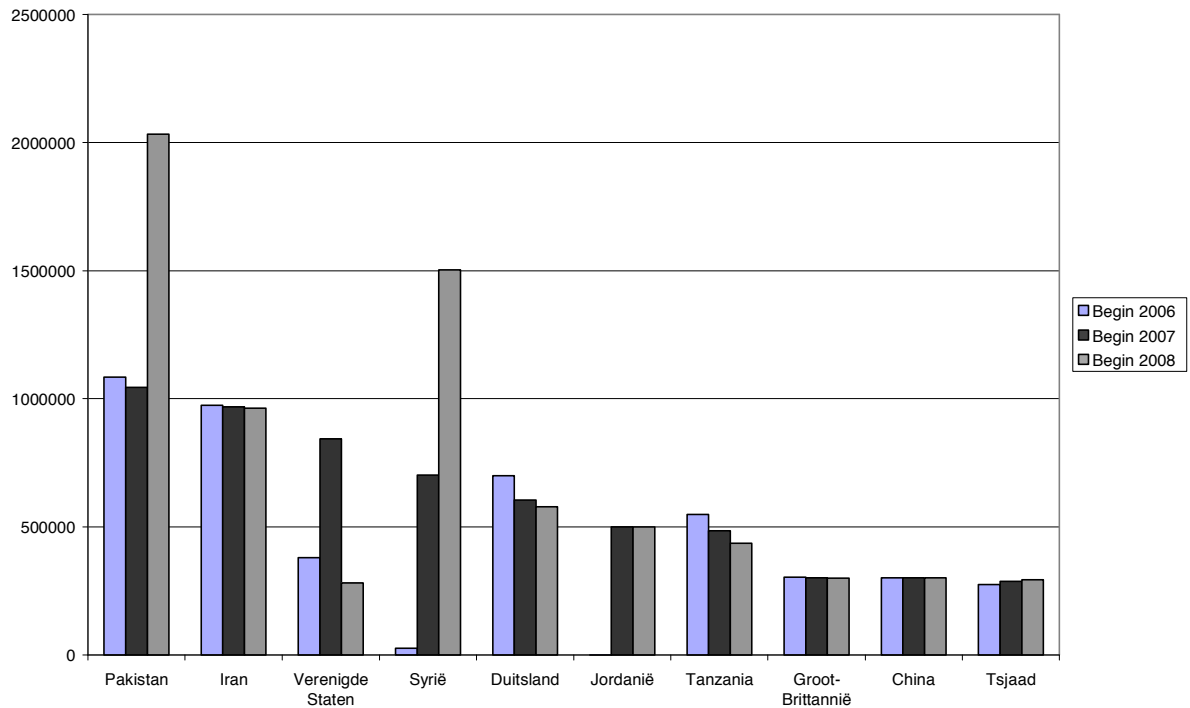
Dit alles maakt duidelijk dat in een crisissituatie vooral nabijgelegen landen instaan voor de opvang van het merendeel van de migranten die hun land ontvluchten om elders internationale bescherming te vragen. Het UNHCR beklemtoont dan ook dat de figuur van de vluchteling die de industrielanden overrompelt, een mythe is. 86% van de populatie die internationale bescherming geniet, woont en leeft immers in hun streek van herkomst.

Binnen een enger Europees kader staat het aandeel van België met ongeveer 2000 niet in verhouding tot zijn grootte: meer dan 10% van de aanvragen die in de Europese Unie werden ingediend (op 15 dus), was aan België gericht (fig. 3.2). In enkele jaren is het aandeel van België echter aanzienlijk teruggelopen (meer dan gehalveerd) omdat ons land het aantal aanvragen sterk kon reduceren, terwijl het aantal aanvragen in landen als Zweden, Italië en Spanje is blijven groeien.

Figuur 3.1. Belangrijkste opvanglanden van vluchtelingen in 2006 en 2007 (volgens UNHCR)

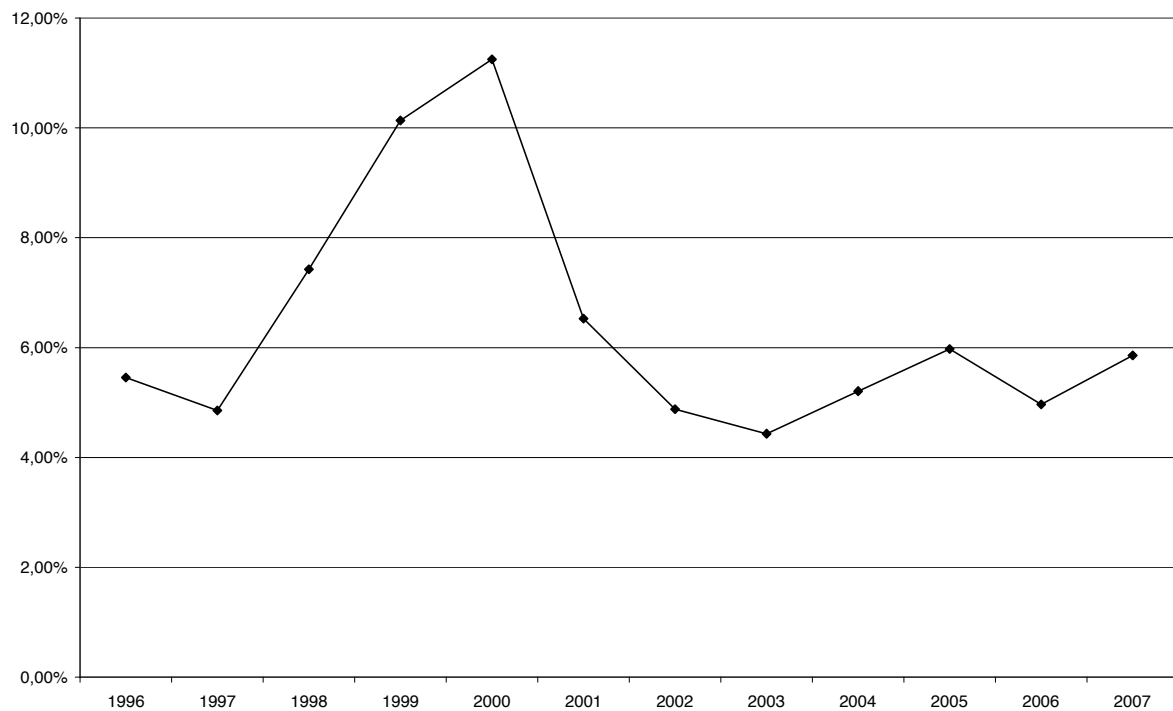
³⁵ Het UNHCR benadrukt dat de daling in de Verenigde Staten te wijten is aan een nieuwe manier om deze populatie te tellen.

³⁶ De toename van de vluchtelingenpopulatie in Pakistan heeft te maken met het feit dat Afghanen worden meegeteld die in vluchtelingenkampen verblijven.

Bron: Statistisch verslag van het UNHCR

Figuur 3.2. Evolutie van het aandeel van België in het aantal asielaanvragen dat in de Europese Unie (met 15) is ingediend

Bron : Eurostat

3.3. Evolutie van de asielaanvraag

Migratie met internationale bescherming als motief, komt het vaakst voor in gebieden die geografisch grenzen aan crisisgebieden. Toch is deze vorm van mobiliteit één van de best gekende aspecten van migratie in België. De voorstelling van enkele gegevens en eenvoudige feiten moet deze specifieke vorm van migratie beter omlijnen.

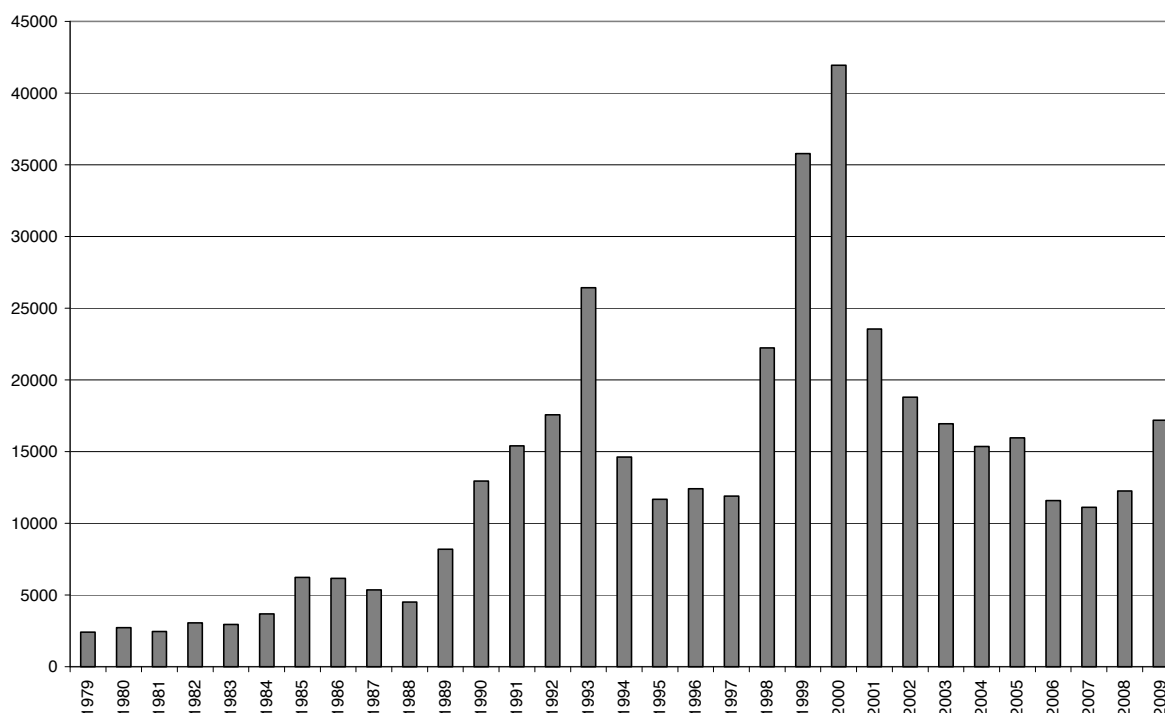
Het aantal asielzoekers bepalen, mag misschien niet moeilijk lijken, toch blijven enkele methodologische problemen bestaan. De grootste moeilijkheid is uit het aantal asielverzoeken het aantal asielzoekers afleiden. Eén persoon kan immers meerdere keren om asiel verzoeken. De opeenvolgende aanvragen vormen vaak een gevolg van het initiële verzoek. Eén dossier kan echter ook betrekking hebben op verschillende personen (een 'hoofd'asielzoeker, een echtgenote/partner en kinderen). Wij zijn van oordeel dat de indicator om 'asielverzoeken' te meten, moet uitgaan van het aantal personen dat een eerste aanvraag heeft ingediend. Deze indicator is het beste geschikt om een beeld te vormen van de migratiestromen die plaatsvinden met het oog op het verwerven van internationale bescherming.

De statistieken die de verschillende asielinstanties publiceren, verwijzen naar het aantal aanvragen. De afdeling van de DVZ die zich bezighoudt met de registratie van asielverzoeken - het 'Bureau R' - publiceert elke maand hoeveel aanvragen in België zijn geregistreerd (Perrin 2009). Sinds kort bepaalt het nieuwe Europese reglement voor communautaire statistieken over migratie en internationale bescherming dat de gegevens over het aantal aanvragers en eerste aanvragers moeten worden gepubliceerd. Deze cijfers worden via Eurostat gepubliceerd, maar zijn nog maar sinds 2008 beschikbaar. Een dergelijke vergelijkende indicator is belangrijk om de evolutie op langere termijn te kunnen analyseren. Op dit ogenblik is de ontwikkeling van het aantal registraties door 'Bureau R' de enige maat voor vergelijkingen op lange termijn.

Het aantal asielaanvragen is de laatste 20 jaar sterk toegenomen met twee relatief duidelijke crisissen tijdens dewelke de instroom sterk is gestegen, nl. de periodes 1989-1993 en 1998-2000 (fig. 3.1). Zoals in heel wat andere Europese landen waren sinds 1989 de geleidelijke ineenstorting van de communistische regimes in Centraal- en Oost-Europa en de ontmanteling van ex-Joegoslavië het begin van een gevoelige stijging van het aantal asielaanvragers in België. De toestroom van asielaanvragers kende in 1993 een eerste piek met meer dan 25.000 aanvragen, vooral uit Congo (D.R.C.), Roemenië en ex-Joegoslavië (in deze eerste fase hoofdzakelijk uit Bosnië). Tussen 1994 en 1997 daalt het aantal aanvragen gevoelig, zonder echter het niveau van vóór 1989 te bereiken. Na deze luwte volgde echter een nog grotere toestroom van aanvragers dan tijdens de vorige periode. Na een historische piek van zo'n 40.000 aanvragen in 2000, is het aantal aanvragen opnieuw gedaald. In 2007 waren het er nog 11.115. Dat is het laagste niveau sinds het begin van de jaren 1990. In 2008 werden 12.252 aanvragen geregistreerd. Dat is een lichte stijging in vergelijking met de twee voorafgaande jaren. We merken op dat de groei die in de loop van 2008 op gang kwam, in 2009 aanhield. 'Bureau R' registreerde in dat jaar 17.186 aanvragen. Toch blijft het aantal aanvragen relatief laag als we rekening houden met de toevloed van aanvragers in de afgelopen twintig jaar.

Op dit ogenblik **trekt in België het aantal asielaanvragen opnieuw aan zonder dat we precies weten hoelang deze groei zal aanhouden en hoe groot die zal zijn.**

Figuur 3.1. Evolutie van het aantal asielaanvragen in België, 1979-2009

Bron: UNHCR tot en met 1987 en DVZ van 1988 tot 2009

Sinds 2002 maakt het CGVS in zijn statistieken een onderscheid tussen eerste asielaanvragen en andere. Als je de evolutie van het aantal eerste aanvragen bekijkt, merk je dat het verschil tussen meervoudige en eerste aanvragen sinds 2002 groter wordt. In 2002 was er sprake van 6% meervoudige aanvragen. Sinds 2007 gaat het om bijna 25% van het totaal aantal aanvragen. Nader onderzoek van dit fenomeen zou interessant zijn om de mechanismen achter deze stijging beter te begrijpen.

De nieuwe Europese regels voor statistieken over migratie en internationale bescherming verplicht de publicatie van statistieken op basis van het aantal verzoekers. Sinds 2008 publiceert Eurostat gegevens waarin rekening wordt gehouden met mogelijke begeleiders voor dezelfde aanvraag. Daarvoor werden bepaalde schattingen van het aantal aanvragers berekend op basis van het wachtregister (zie Perrin 2009). Het aantal begeleiders varieert ook van jaar tot jaar. In de jaren met een sterke stijging van het aantal aanvragen, i.e. tussen 1998 en 2000, lag het gemiddelde aantal begeleiders vrij hoog (gemiddeld tussen 1,1 en 1,6 personen per aanvraag) (figuur 3.5). Na 2000 daalde het gemiddeld aantal begeleiders samen met het aantal nieuwe aanvragen en sinds 2006 zien we opnieuw een stijging van het aantal begeleiders. Volgens de Dienst Vreemdelingenzaken zou, in 2008 en 2009, het aantal nieuwe asielaanvragers resp. op 11.395 en 17.200 personen uitkomen (figuur 3.4)³⁷.

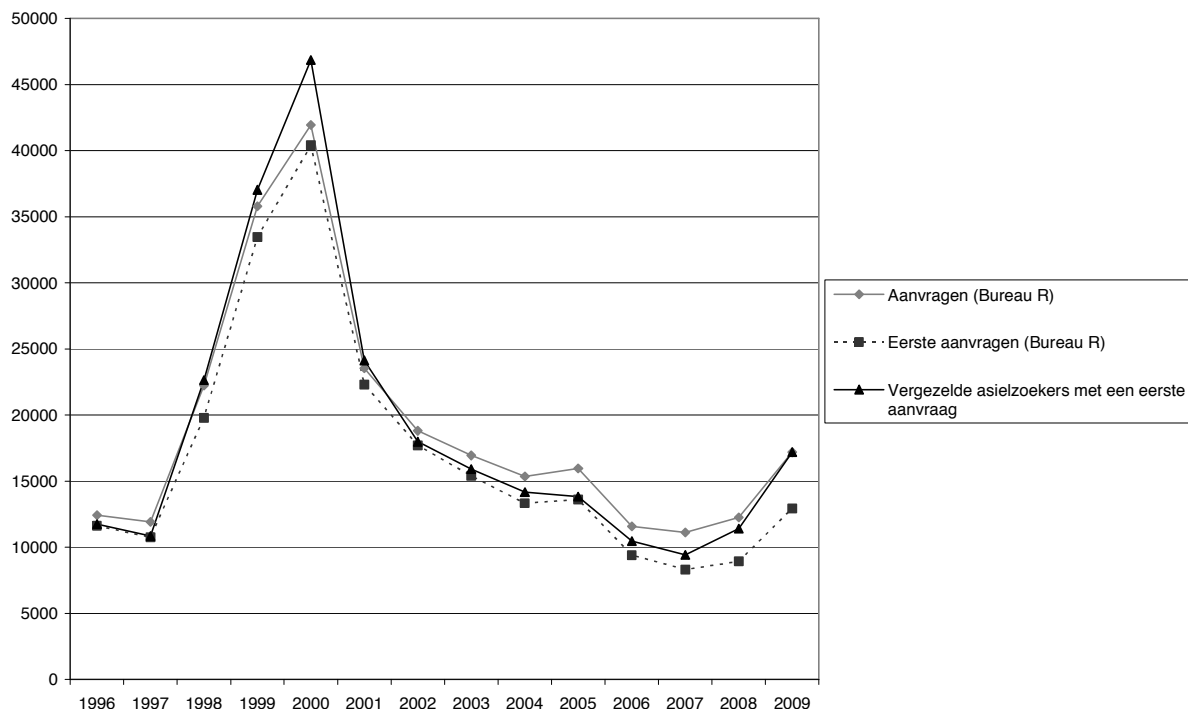
Op dit ogenblik krijgt België relatief weinig aanvragen in vergelijking met de toestroom van asielzoekers in de periode 1998-2000. In 2008 en 2009 zagen we echter een heropleving van het aantal nieuwe aanvragen en een groeiend aantal begeleiders.

³⁷ <http://epp.eurostat.ec.europa.eu> .

Men kan zich dus afvragen of dit een fase is met een nieuwe toevloed van asielzoekers of dat het om een meer conjuncturele herneming gaat die na verloop van tijd zal stabiliseren en zelfs afnemen.

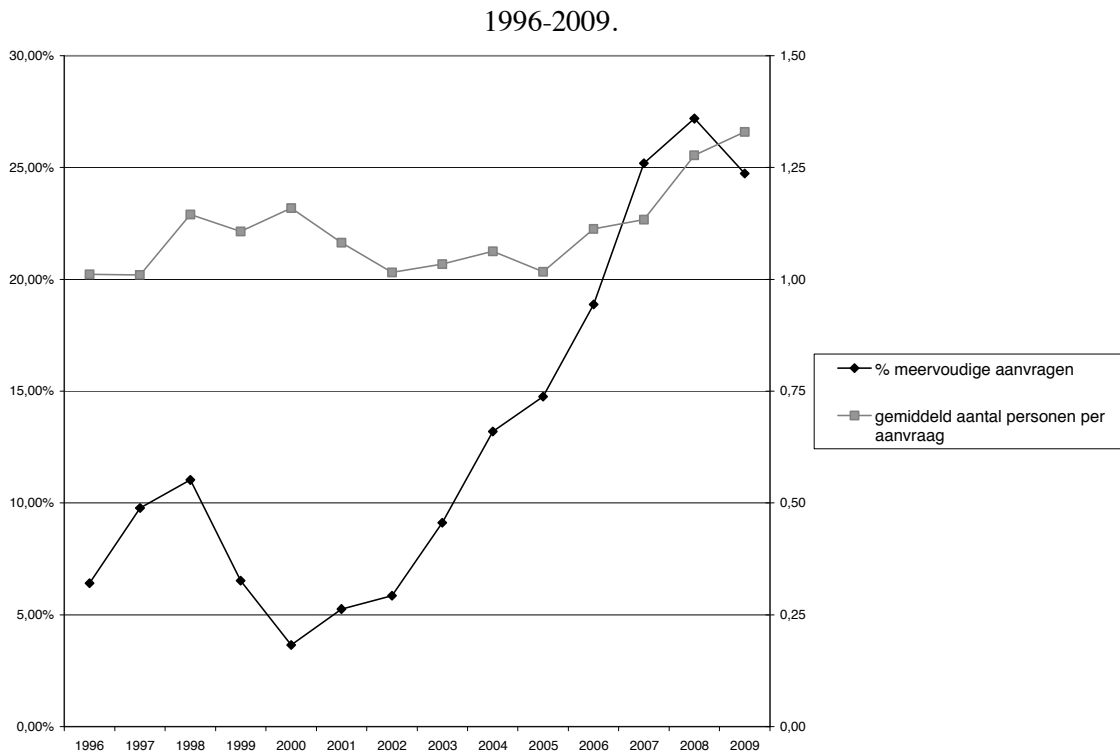
Zelfs al zijn de tendensen voor een groot deel hetzelfde, toch is de gekozen indicator belangrijk omdat het aantal asielaanvragen afhankelijk is van die indicator. Welke indicator is het meest geschikt om het fenomeen te meten? Dat is afhankelijk van wat men precies wil. Als het de bedoeling is om de werklast te meten die de administratie heeft met de asielprocedures, dan kan men het beste van het totaal aantal aanvragen vertrekken, d.w.z. de dossiers die moeten worden behandeld. Indien men wil nagaan welke opvangstructuren nodig zijn, lijkt het meer aangewezen om uit te gaan van de evolutie in de stroom van asielzoekers op basis van de indicator ‘eerste aanvragers’ die het aantal personen in rekening brengt.

Figuur 3.4. Evolutie van het aantal asielaanvragen op basis van de meting van het fenomeen, 1996-2009

Bron: DVZ “Bureau R” en DVZ Wachtregister

Figuur 3.5 Percentage van meervoudige aanvragen en het aantal personen per asielaanvraag,

Bron: DVZ 'Bureau R' en DVZ Wachtregister

Hoe moeten we de evoluties uit het verleden interpreteren? De analyses zijn sterk uiteenlopend...

Tot in 1973 en gedeeltelijk nog tot in 1989 werden asielaanvragen vooral, om niet te zeggen volledig, gezien als het gevolg van politieke instabiliteit in bepaalde regio's van de wereld, wat tot een migratie heeft geleid die toen nog onder de intussen verouderde term 'politieke migratie' bekend stond.

De stroom asielaanvragen blijft nog altijd gedeeltelijk het gevolg van de instabiliteit in bepaalde regio's op aarde, maar toch wint het idee terrein dat een deel van de personen die om internationale bescherming verzoekt, een asielverzoek indient om de vanaf 1973 in Europa ingevoerde restrictieve immigratieregels te omzeilen, zonder dat hun persoonlijke situatie aan de asielcriteria van het Verdrag van Genève uit 1951 en het protocol van New York uit 1967 beantwoordt.

Met de officiële sluiting van de grenzen voor arbeidsimmigratie in 1974 en de stijging van het aantal asielaanvragen vanaf 1989, worden de analyse-elementen relatief radicaal omgegooid.

Van 1945 tot 1973 bestond de hoofdplicht van de opvangstaten er immers niet in een onderscheid te maken tussen de echte vluchtelingen en de personen die oneigenlijk het statuut trachtten te bekomen. In die periode ging het voornamelijk om het opvangen van vluchtelingen na de chaos van de tweede wereldoorlog en het opvangen van vluchtelingen uit het Oostblok. De politieke immigratie werd toen niet als bedreigend ervaren, wel integendeel. Het ging meestal om een weinig 'zichtbare' Europese migratie. Bovendien werd er arbeidsmigratie door mogelijk gemaakt, die welkom was en waardoor de 'politieke immigranten' als een positieve steun werden beschouwd. In die tijd was het zelfs waarschijnlijk om als 'politieke vluchteling' niet het statuut vluchteling op te eisen,

aangezien een verblijf vaak mogelijk was zonder dat statuut van vluchteling. In de loop van de jaren 1990 ruimt de notie van de politieke vluchteling die na de tweede wereldoorlog gedurende een dertig jaar bleef bestaan plaats voor de figuur van de asielzoeker. Terwijl de vluchteling nog een positief imago had met duidelijk politieke motieven voor de migratie, wordt de asielaanvrager een 'twijfelachtig figuur' met beweegredenen waarbij heel wat vragen worden gesteld.

Deze omkering in de perceptie van de asielaanvrager leidt tot twijfel over de zin die aan de cijfers inzake asielaanvraag moeten worden gegeven.

Eerst en vooral zou elke asielaanvraag uiteraard als het gevolg van de instabiliteit in de wereld moeten worden gezien. Net zoals arbeids-, studenten- of huwelijksmigraties, is asielmigratie geglobaliseerd, ook al zijn het de Europeanen die de hoofdrol spelen bij de opeenvolgende asielcrisissen. Zo is er een verband te leggen tussen de 'asielpieken' en de voornaamste evoluties in recente conflicten, en meer in het bijzonder diegene die voorkwamen op het grondgebied van ex-Joegoslavië. De eerste asielpiek valt samen met de val van de communistische regimes en de opening van het 'ijzeren gordijn', gevolgd door de opeenvolgende onafhankelijkheidsverklaringen van Slovenië, Kroatië, Macedonië en Bosnië met bloedige gewapende conflicten als gevolg, o.m. in Bosnië tijdens het eerste deel van de jaren 1990. Tegelijk blijft ook het aantal asielaanvragen uit het Zaïre van Mobutu hoog. De tweede piek doet zich voor tijdens het uiterst ernstige conflict in Kosovo, de heropflakking van de gevechten in Congo (D.R.C.) en het begin van de tweede oorlog in Tsjetsjenië vanaf 1999.

De 'grote asielcrisissen in België' mogen dan al als een weerspiegeling van de instabiliteit in de wereld worden gelezen, een steeds vaker gemaakte tweede analyse ziet in die verschillende crisissen vooral een opeenvolging van aanzwellende golven van ongegronde aanvragen, die de lacunes in de procedure exploiteren, gevolgd door terugtrekkende golven die dan het gevolg zijn van een hernieuwde aanpak van de Belgische overheden die de asielprocedure wijzigen waarmee ze erin slagen de ongegronde aanvragen terug te dringen. Ook hier komt de timing van de hervormingen goed overeen met de periodes van verminderde aanvragen. Zo kan de daling uit 1994 worden gezien als het resultaat van de reorganisatie van het onderzoek van de aanvragen waardoor de procedure kon worden versneld, de uitbreiding van het personeel van de verschillende instanties en de efficiëntere verwijderingen³⁸. De daling van het aantal aanvragen in 2001 kan dan weer worden gezien als het gevolg van de wijzigingen van de toekenningvoorwaarden voor sociale steun (toekenning van sociale steun in de open centra enkel tijdens het onderzoek naar de ontvankelijkheid) en de nieuwe verwerkingsmethodes van de dossiers, o.m. de invoering van het LIFO (Last In, First Out) – principe.

Zoals zo vaak gebeurt wanneer we een globale visie willen hebben, zijn een hele reeks factoren, die niets te maken hebben met simplistische verklaringen zoals de internationale situatie en omzeiling van de asielprocedure, de oorzaak van de realiteit en de evolutie van het aantal aanvragen. Bovendien speelt deze realiteit zich af binnen het kader van een migratiebeleid dat de immigratiemogelijkheden aan banden legt, waarbij sommigen de asielprocedure zullen trachten naar hun hand te zetten om een verblijfstitel te verkrijgen, hoewel de bepalingen uit het Verdrag van Genève misschien niet op hun situatie van toepassing is. Het gevaar schuilt hem uiteraard in het feit dat de beschrijving van de reeks

³⁸ Als voorbeeld kunnen we het 7de activiteitenverslag van het CGVS aanhalen, die voor het activiteitenjaar 1994 een gedetailleerd overzicht van de genomen maatregelen geeft.

factoren die aan de asielaanvraag ten grondslag ligt, aan de complexiteit van de realiteit voorbijgaat en enkel die elementen aanhaalt die een bepaalde politieke lijn of politiek standpunt ondersteunen.

3.4. Oorsprong en nationaliteit

Tijdens de jaren '90 en tot kort na de millenniumwissel kwamen de meeste asielaanvragers uit Europa (vooral uit Centraal- en Oost-Europa en meer bepaald uit ex-Joegoslavië). In de eerste jaren van het nieuwe millennium nam het aandeel van de Europeanen af en bleef het totaal aantal aanvragen van Aziaten hoog. De laatste jaren stellen we een grotere internationalisering in de herkomst van de asielzoekers vast. In 2008 was Afrika het continent met het meeste nieuwe aanvragen, waarbij opvalt dat de aanvragers uit heel veel verschillende landen komen. In 2009 dienden de Aziaten het meeste nieuwe aanvragen in.

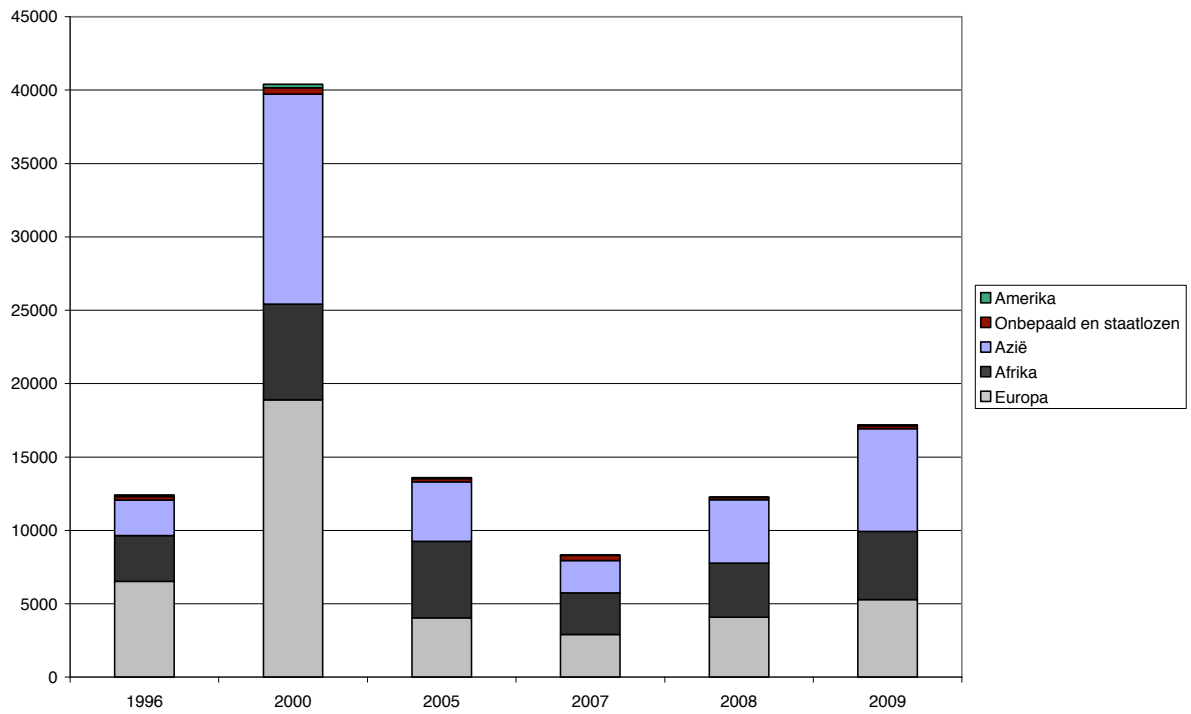
In 2008 vormden de Russische onderdanen nog steeds de grootste groep nieuwe aanvragers. We moeten in dit opzicht rekening houden met de splitsing van Servië en Kosovo, die in 2007 nog als één geheel werden genomen en toen de tweede belangrijkste groep vormden. Als we deze beide groepen samen nemen dan bevinden de Serviërs en Kosovaren zich net voor de Irakezen. Onderlijnen we ook de stijging in vergelijking met 2007 van het aantal eerste asielverzoeken die werden ingediend door Guineërs en Afghanen, die in 2008 respectievelijk de derde en de vierde groep van nieuwe aanvragers vormen.

In 2009 zijn het de Kosovaren die het hoogst aantal nieuwe asielverzoeken indienden, waardoor dit cijfer verdriedubbelde in vergelijking met het jaar daarvoor. De Russische onderdanen, waarvan het aantal eerste aanvragen stabiel is gebleven in vergelijking met 2008 werd de tweede belangrijkste groep, terwijl zij de eerste plaats innamen sinds 2006. Merken we ook de stijging op van de eerste aanvragen door Armeniërs, die verdubbeld zijn in de loop van één jaar.

Preciseren we ook dat Afghanen, Iraniërs, Irakezen en Chinezen verantwoordelijk zijn voor een hoog percentage meervoudige aanvragen, die variëren, in 2009, van 45% voor de Afghanen tot 69% voor de Iraniërs. Deze vaststelling onderstreept het belang van de juiste indicator om de asielverzoeken in te schatten. Als we alle asielaanvragen van 2009 in rekening brengen (eerste en meervoudige aanvragen), dan vormen de Afghanen de belangrijkste groep die om internationale bescherming vraagt. Als we voor 2009 alleen de eerste asielverzoeken in rekening brengen dan blijken het de Kosovaren te zijn die de grootste groep vormen en vormen de Afghanen de zevende groep.

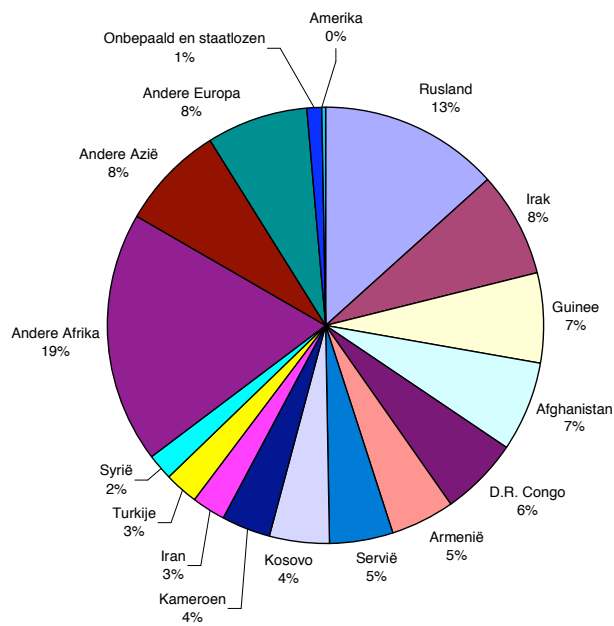
Figuur 3.6. Oorsprong van de nieuwe asielaanvragers

A. per continent in 1996, 2000, 2005, 2007, 2008 en 2009

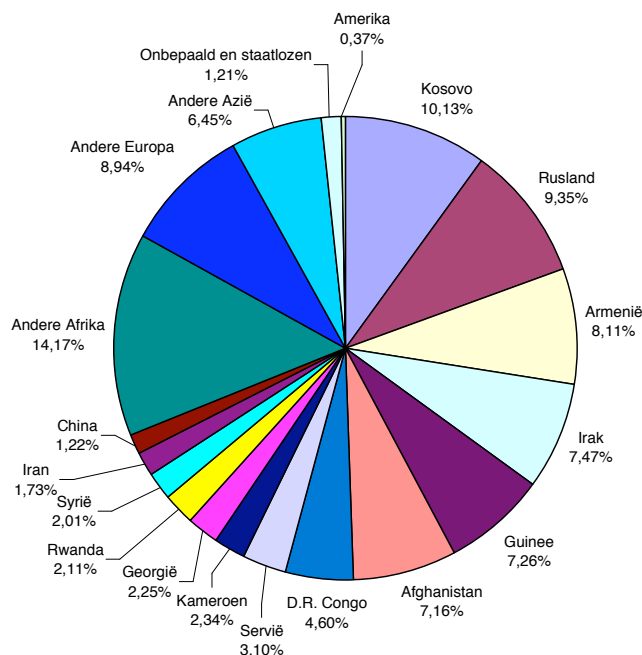
Bron: Dienst Vreemdelingenzaken (Wachtregister) en CGVS

B. per nationaliteit en continent in 2008

Bron: CGVS

C. per nationaliteit en continent in 2009

Bron: CGVS

Sinds kort worden de statistieken over de eerste aanvragers per nationaliteit voor 2008 en 2009 via Eurostat gepubliceerd³⁹. Eerste vaststelling: het aantal begeleiders is afhankelijk van de afkomst van de aanvragers. Russen, Serviërs en Kosovaren hebben gemiddeld meer begeleiders. Kameroeners, Turken, Algerijnen of Congolezen daarentegen hebben over het algemeen weinig begeleiders. Een tweede vaststelling is dat tussen 2008 en 2009 het gemiddeld aantal begeleiders voor verschillende nationaliteiten is gestegen, met name voor Armeniërs (+16%), Serviërs en Kosovaren (+15%), Russen (+8,3%) en Rwandezes (+8%). We stellen een daling van het gemiddeld aantal begeleiders vast voor de Iraniërs (-9,6%), Syriërs (-4,3%) en Irakezen (-2,8%).

In 2009 was bijna 50% van de asielaanvragers (hoofdaanvragers + begeleiders) tussen 18 en 34 jaar, 23% was jonger dan 14 jaar en 20% tussen 35 en 64 jaar. Er zijn heel weinig mensen tussen 14 en 17 jaar (8%) en minder dan 1% van de aanvragers is ouder dan 64 jaar. Een indeling op basis van leeftijd én nationaliteit toont aan dat een groot deel van de Russische, Kosovaarse en Afghaanse asielaanvragers jonger is dan 14 jaar (resp. 42%, 35% en 23% van de asielzoekers of begeleiders is jonger dan 14) (fig. 3.9). Het gaat om nationaliteitsgroepen met een hoog begeleidersgemiddelde.

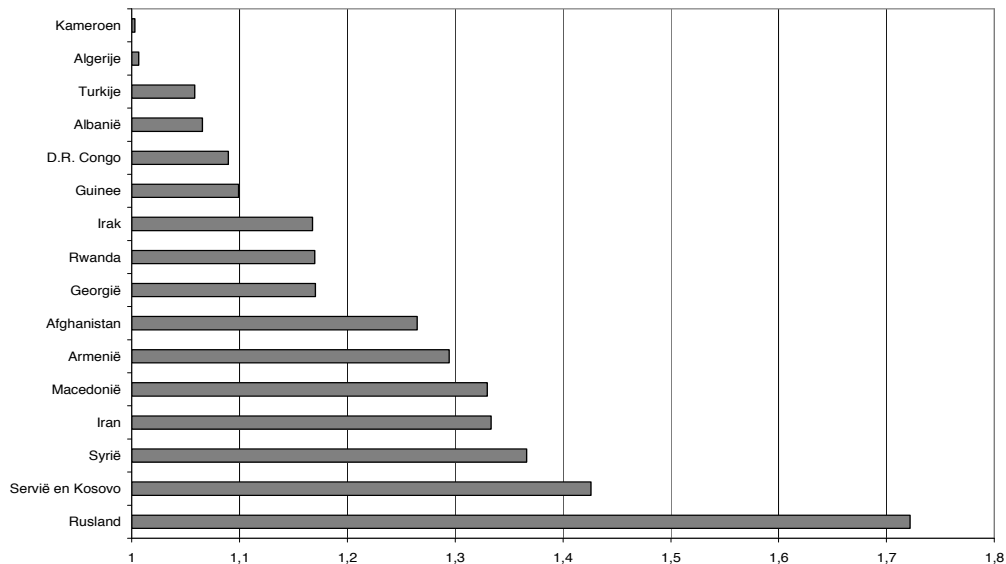
Deze indicator geeft een ander beeld van de herkomst van de asielzoekers. Terwijl de Kosovaren in 2009 de meeste aanvragen indienden, vormden de Russische staatsburgers toch de grootste groep aanvragers als je rekening houdt met de begeleiders. Een gelijkaardige situatie zien we bij de Afghanen: met begeleiders erbij zijn zij de vierde grootste groep aanvragers. Kijken we alleen naar de eerste aanvraag, dan nemen zij de zesde plaats in.

³⁹ <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/>

Dit geeft nog maar eens aan hoe belangrijk een precieze omschrijving van de indicator is om de asielaanvragen te meten. Als je de administratieve inspanningen meet die nodig zijn om de dossiers te behandelen, lijken de Kosovaren de koplopers voor 2009 te zijn. Kijkt men echter naar de opvangstructuren voor nieuwe aanvragers, dan ontstaat er een heel ander beeld. Dan zijn de Russen de belangrijkste groep voor 2009.

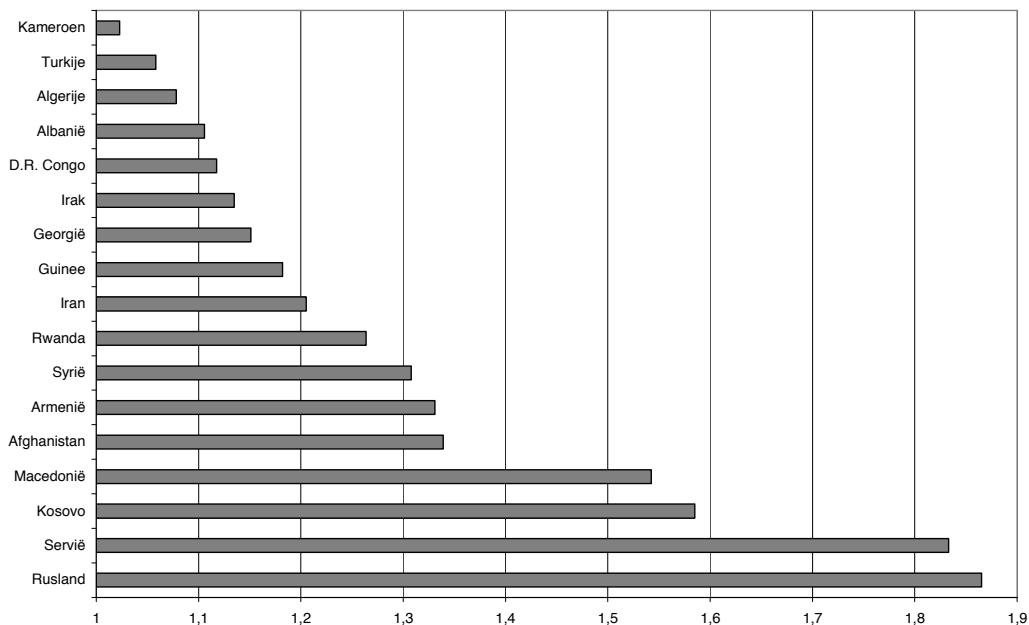
Figuur 3.7. Aantal personen per aanvraag en per nationaliteit

A. 2008

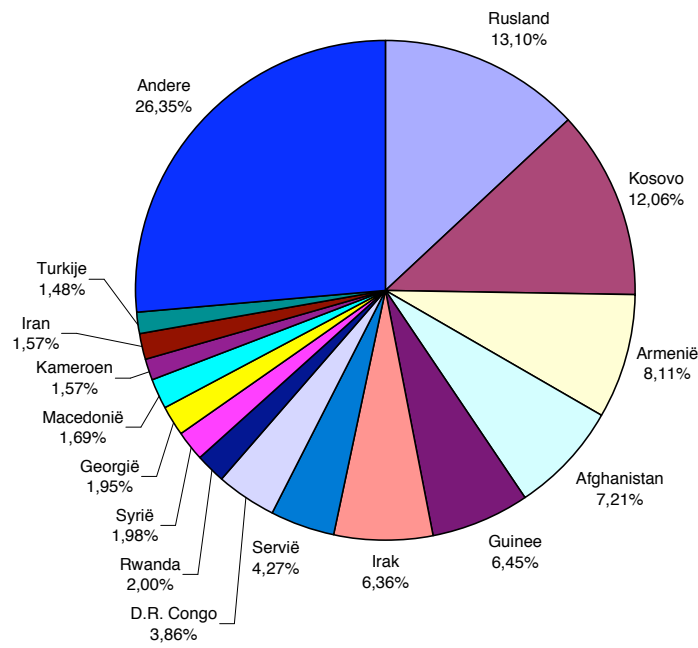
Bron : CGVS en Eurostat

B. 2009

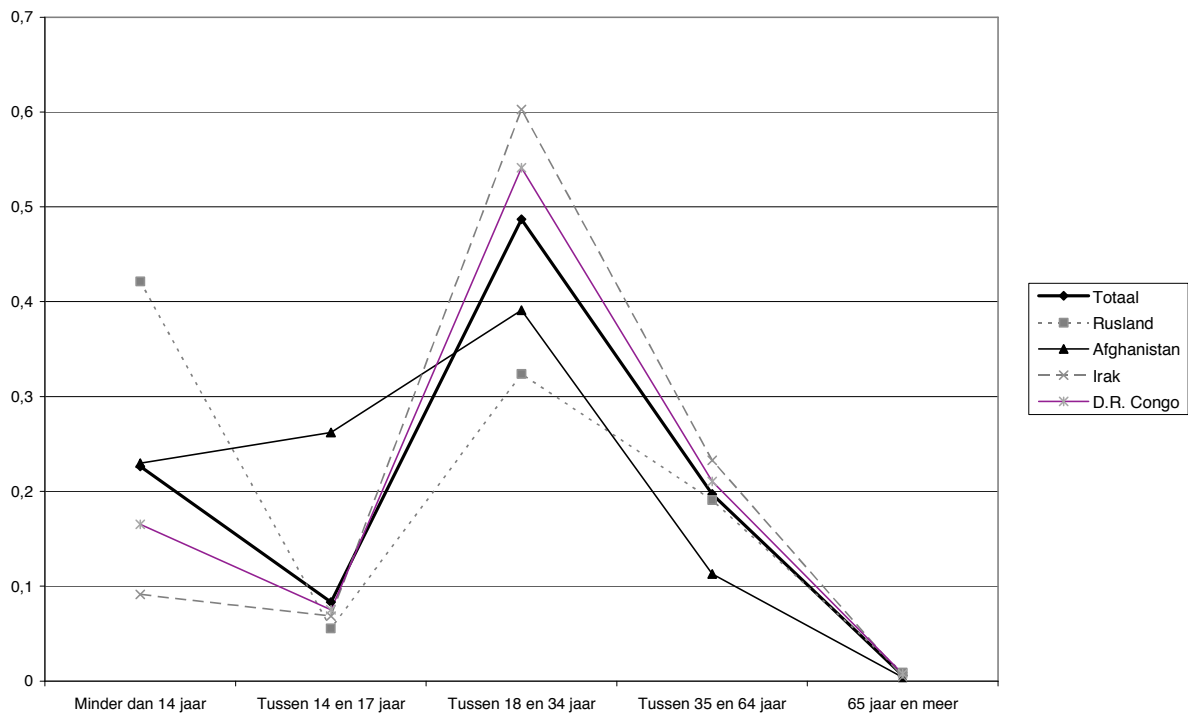
Bron : CGVS en Eurostat

Figuur 3.8 Herkomst van nieuwe asielaanvragers (met begeleiders) per nationaliteit, 2009

Bron: Eurostat

Figuur 3.9. Indeling van de asielaanvragers in leeftijdsgroepen voor 2009

Bron: Eurostat

Op basis van deze eenvoudige gegevens per nationaliteit kan uiteraard niet worden gesteld dat elke asielaanvraag gegrond is. Toch moet men vaststellen dat de aanvragers niet massaal en zonder onderscheid uit alle landen komen. De meeste asielzoekers komen uit onstabiele tot zeer onstabiele landen, en meer verspreid uit landen waar de levensomstandigheden van bepaalde bevolkingsgroepen of minderheden zorgwekkend zijn. Aanvragers komen weliswaar niet altijd voor internationale beschermingsmaatregelen in aanmerking, toch is het verkeerd om ze enkel als economische migranten te beschouwen.

3.5. Erkenning en weigering van erkenning

Tussen het neerleggen van de aanvraag en de definitieve beslissing inzake erkenning of niet-erkenning van het statuut van vluchteling, zit een complexe onderzoeksprocedure van het dossier in verschillende etappes, met desgevallend beroepsmogelijkheden in de verschillende fasen. Vanuit de invalshoek van de statistiek en binnen dit algemeen kader, is het overbodig om hier een technische beschrijving van het verloop van deze procedure te geven. Om voor de meerderheid begrijpbaar te blijven, kan men zich op de eindbeslissing richten die tot de erkenning of weigering van erkenning van het statuut van vluchteling leidt.

Het aantal beslissingen is gevoelig gestegen, wat heeft geleid tot een gevoelige daling van de achterstand in de hangende dossiers. Het aantal weigeringen van erkenningen ligt bovendien veel hoger dan het aantal erkenningen. Van 1996 tot 2003 is het aantal erkenningen globaal genomen stabiel gebleven (tussen 1000 en 2000), ondanks een stijging van het aantal aanvragen tussen 1998 en 2000. Tijdens diezelfde periode nam vooral het aantal negatieve beslissingen toe, als gevolg van de gevoelige stijging van het aantal aanvragen, waarna deze negatieve beslissing geleidelijk weer begonnen af te nemen tot 2004.

Hoe kan de evolutie worden geanalyseerd?

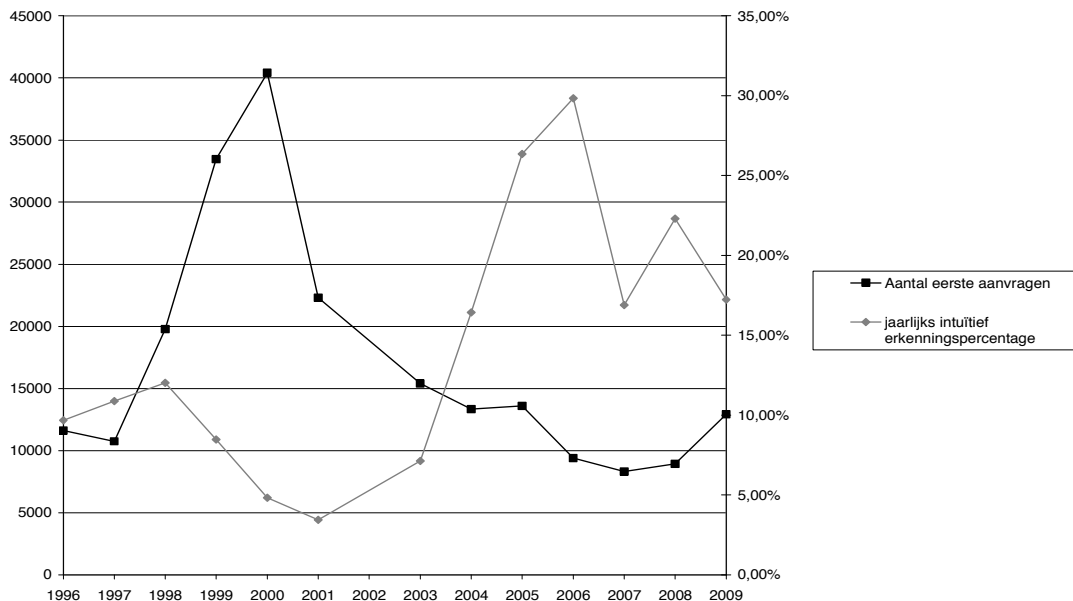
Om de situatie te vatten moet er een erkenningpercentage worden berekend. Jammer genoeg is de berekening ervan veel complexer dan het lijkt. De berekening van een erkenningpercentage kan op basis van enkel het aantal beslissingen per jaar niet op een bevredigende manier worden uitgevoerd, wegens de verschillende duurtijd van de procedures. Zij nemen immers vaak meer dan een jaar in beslag. Elk jaar hebben de genomen beslissingen betrekking op aanvragen die de voorgaande jaren zijn ingediend. De berekening van een eenvoudig percentage dat het aantal positieve beslissingen aan het totale aantal beslissingen of het aantal aanvragen van het jaar koppelt, kan een vertekend beeld van de meting geven. Wanneer het aantal aanvragen stijgt, zal het percentage de neiging hebben mechanisch te dalen, aangezien de nieuwe aanvragen die talrijker zijn nog geen aanleiding kunnen geven tot positieve beslissingen, ze kunnen echter wel makkelijk aanleiding geven tot negatieve beslissingen. Wanneer het aantal beslissingen daarentegen vermindert, dan zou het intuïtief opgebouwde percentage de neiging hebben om mechanisch te stijgen door het feit dat er nog heel wat aanvragen overblijven die de vorige jaren zijn ingediend en die een gunstig gevolg kunnen krijgen ... Het mechanisme is complex maar wetenschappelijk bewezen (Rob van der Erf, Liesbeth Heering et Ernst Spaan, 2006a, 2006b, 2006c). En ook al begrijpt men het wiskundige mechanisme niet, toch toont een eenvoudige vergelijking van het gewoonlijk intuïtief berekende erkenningscijfer (aandeel van de positieve beslissingen op het aantal beslissingen per jaar) met de eerste aanvragen duidelijk aan dat wanneer het aandeel aanvragen stijgt, het aandeel positieve beslissingen in het totaal aantal aanvragen daalt (fig. 3.10).

Het omgekeerde geldt ook: als het aantal asielaanvragen daalt, zoals in de periode 2001 - 2008, dan stijgt het conjuncturele percentage erkenningen geleidelijk in de volgende jaren. Het conjuncturele aandeel erkenningen dat berekend wordt op basis van statistieken van beslissingen van een bepaald jaar weerspiegelt niet enkel de situatie van dat gegeven jaar, maar weerspiegelt ook de beslissingen betreffende heel verschillende jaren. Deze indicator zal de vergelijking tussen de verschillende jaren bijgevolg bemoeilijken, hetgeen een vertekende visie op de evolutie in de erkenningen zal geven.

De enige aanvaardbare oplossing is om de asielaanvragers die hetzelfde jaar een aanvraag hebben ingediend te volgen en aan te geven hoeveel er na een, twee, drie jaar ... zijn erkend, totdat er geen enkele aanvrager meer overblijft (fig. 3.11). Vervolgens kunnen deze gecumuleerde percentages die per jaar van indiening van de aanvraag zijn opgemaakt, worden vergeleken. Het resultaat is een berekening van het percentage volgens het jaar van indiening en de duur van de procedure. Het probleem met deze percentages is dat men in theorie zou moeten wachten tot alle aanvragen die een bepaald jaar zijn ingediend worden afgesloten om ze te kunnen berekenen. Op basis van de gecumuleerde erkenningpercentages na 1, 2 of 3 jaar tekent er zich evenwel al een tendens af.

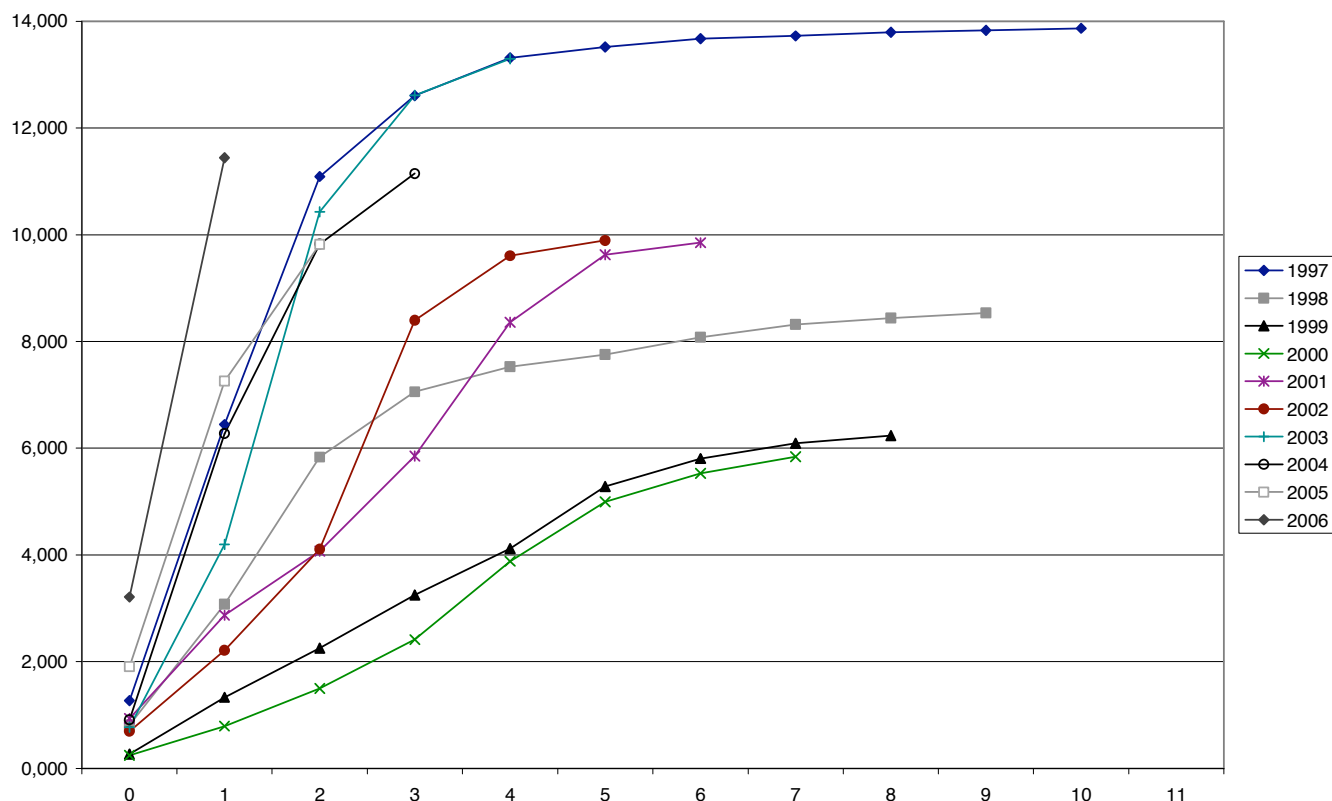
Uit deze percentages zijn twee zaken af te leiden. Het uiteindelijke gecumuleerde erkenningpercentage is eerst en vooral zeker lager voor de aanvragers uit de periode 1998-2000 toen er meer aanvragen waren (minder dus dan wat het 'intuïtieve' percentage leek aan te tonen). Maar vooral, het gecumuleerde erkenningpercentage mag dan al stijgen sinds 2001, het gecumuleerde erkenningpercentage van de cohorten 2001-2005 ligt niet boven het niveau van vóór 1998 (terwijl het vertekende intuïtieve percentage dat we berekenen door de positieve beslissingen van een jaar bij het totaal te voegen, een percentage weergeeft dat twee keer hoger ligt dan vóór 1998). Volgens onze indicatoren per cohort ligt het erkenningspercentage voor de aanvragen die in 2005 en 2006 zijn ingediend, hoger dan dat in 1997. Dit doet vermoeden dat het erkenningspercentage iets hoger of toch minstens op hetzelfde peil ligt als in 1997. Die vaststelling kan worden gekoppeld aan het feit dat de bevoegde asielinstanties de aanvragen sneller behandelen.

Figuur 3.10. Vergeleken evoluties van het intuïtieve erkenningcijfer (positieve beslissingen / totaal beslissingen van dat jaar) en van het aantal aanvragen

Bron : Dienst Vreemdelingenzaken (voor beslissingen) en CGVS (voor aanvragen)

Figuur 3.11. Gecumuleerde erkenningpercentages (in %) volgens het jaar van de indiening van de aanvraag en de duur van de procedure (in jaren sinds de indiening van de aanvraag)⁴⁰

Bron : Dienst Vreemdelingenzaken (Wachtregister)
 Berekeningen : Schoonvaere Quentin (GéDAP-UCL)

⁴⁰ Het totale erkenningpercentage wordt berekend op basis van de aanvragen en beslissingen van de hoofdanvragers.

Voor een goed begrip van de evoluties moet er bij elke stap van de procedure worden stilgestaan. Dit valt evenwel buiten het kader van dit werk over immigratie in het algemeen.

Zonder deze complexe methode te gebruiken, blijkt duidelijk dat de stijging van het aantal aanvragen rond 2000 tot een nettoverhoging van het aantal negatieve beslissingen heeft geleid, zonder verhoging van het aantal positieve beslissingen en dus ongetwijfeld tot een daling van het erkenningpercentage, ook al is een schatting van dit percentage problematisch (fig. 3.12). In 2007 lijkt de stand van zaken te veranderen met een nieuwe stijging van het aantal negatieve beslissingen die in 2008 weer wat dalen. In 2009 gaan ze weer lichtjes omhoog. Tot slot, steeg het aantal negatieve beslissingen sinds 2007 weer tot meer dan 10.000 jaarlijkse beslissingen, wat overeenkomt met het niveau van voor de asielcrisis van de jaren 2000. Het huidige aantal negatieve beslissingen, dat overeenkomt met dat van het eind van de jaren 1990, is min of meer vergelijkbaar met het totaal aantal asielaanvragen van het eind van de jaren negentig (figuur 3.3). We hebben al kunnen vaststellen dat het aantal negatieve beslissingen in grote lijnen meeloopt met het totaal aantal aanvragen, zij het met een vertraging van één à twee jaar (Perrin, 2009). We mogen dus veronderstellen dat het aantal negatieve beslissingen in de toekomst opnieuw zal stijgen.

Twee analyses betreffende de reden van deze vermindering van het erkenningpercentage staan tegenover mekaar. Voor de enen is dit het gevolg van een verhoging van het aantal ongegronde aanvragen als gevolg van de gunstige opvangvoorwaarden in België, waar sommigen handig gebruik van maken. Voor anderen is dit dan weer het gevolg van een striktere toepassing van de erkenningscriteria of van een algemene ontrading van de aanvragen (zowel gegronde als ongegronde).

Eerst en vooral zou er moeten worden op gewezen dat de Kosovaren, die het basiselement van deze golf asielaanvragen vormden, vaak een tijdelijk beschermingsstatuut kregen die hen feitelijk uitsloot van de positieve beslissingen, wat een vertekend beeld geeft van de meting van de positieve beslissingen (ze hebben een asielaanvraag ingediend maar het onderzoek van hun asielaanvraag is niet volledig afgerond).

Wat het algemene schema betreft en de verhoging van het aantal ongegronde aanvragen, is die moeilijker te meten gelet op het ontbreken van nauwkeurige statistieken over de redenen van de negatieve beslissingen. Een aantal elementen kunnen ons evenwel op weg helpen.

Enerzijds is het inderdaad zo dat een bepaald aantal ingediende asielaanvragen betrekking heeft op een bepaald aantal nationaliteiten waarvoor de situatie in het land van herkomst niet radicaal lijkt te zijn gewijzigd aan het einde van de jaren 2000. Bij de voornaamste herkomstlanden waarbij de aanvragen kunnen ‘worden gezien’ als een poging om de asielprocedure te omzeilen, zou men heel voorzichtig gewag kunnen maken van de aanvragen van Slowaken, Roemenen, Bulgaren en Kazakken ...

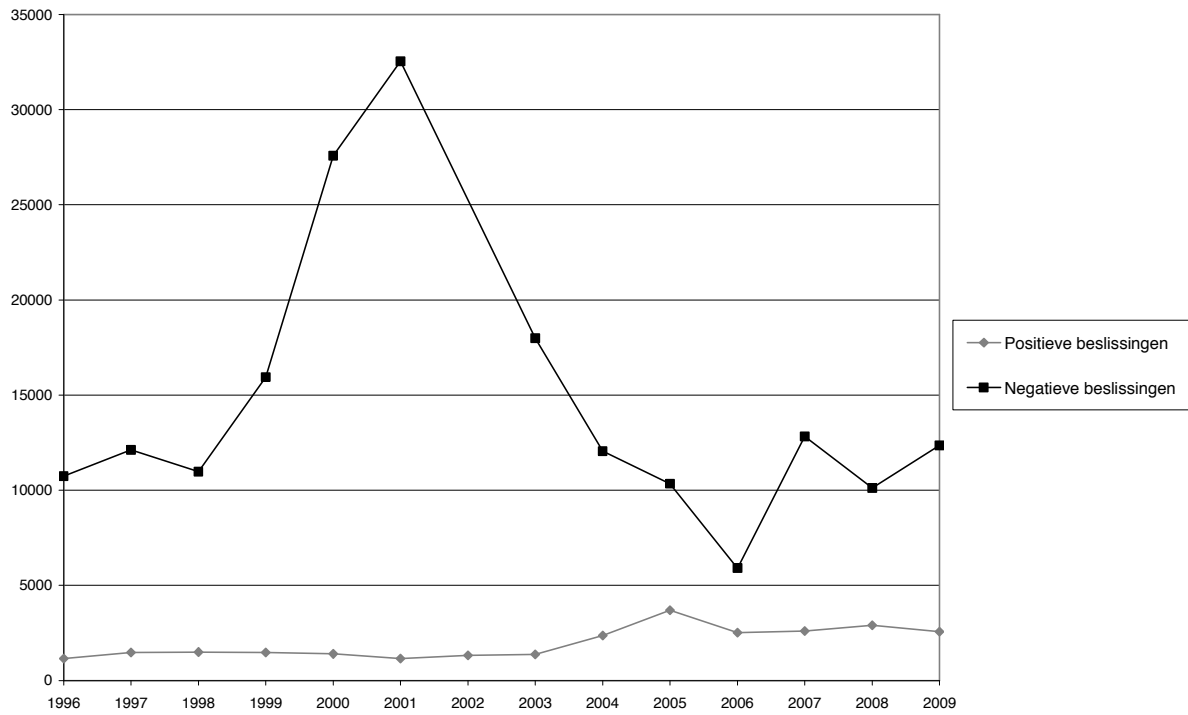
Het staat evenwel vast dat de verhoging van het aantal aanvragen aan het einde van de jaren 1990 grotendeels te wijten is aan het uitbreken of heropflakkeren van grote politieke crisissen. Het stijgende aantal aanvragen uit de periode 1998-2000 had eerst en vooral betrekking op Kosovo (de aanvragen van personen met de ‘Joegoslavische’ nationaliteit zijn tussen 1997 en 1998 vertienvoudigd en tussen 1998 en 1999 verdubbeld) en valt samen met een periode waarin men sprak over een genocide gepleegd door de overheid in Belgrado. Tegelijkertijd stijgen ook de aanvragen van Russen (en vooral Tsjetsjenen) explosief (verzesvoudigd tussen

1998 en 1999 en verdubbeld tussen 1999 en 2000) bij het uitbreken van de tweede oorlog in Tsjetsjenië. Nog in diezelfde periode dienen ook Congolezen (R.D.C.) en Rwandezers steeds meer asielaanvragen in en ook hier gaat dit gepaard met een belangrijk politiek keerpunt. De regering in Kinshasa verliest op dat ogenblik immers de controle over het oosten van het land, dat in handen komt van rebellen die de steun krijgen van de regering in Kigali. Die is op haar beurt niet gelukkig met het feit dat Congo onderdak verleent aan de Hutu-milities.

Nogmaals, de evolutie van het aantal aanvragen is niet van één enkele factor afhankelijk (politieke crisissen in bepaalde delen van de wereld of een buitensporige stijging van ongegronde aanvragen). De stabiliteit van het aantal erkenningen is niet enkel afhankelijk van het aantal gegronde aanvragen, de internationale situatie brengt immers stromen op gang die niet anders bekeken kunnen worden als een vlucht voor grote crisissen. Deze stabiliteit van de erkenningen dient dus – gedeeltelijk – toegekend te worden aan zowel een tendens naar een grondigere onderzoeksprocedure, alsook aan de ontrading van een aantal aanvragers (die gegronde of ongegronde redenen hebben om asiel aan te vragen). Sommige aanvragers profiteren van de algemene crisis van het asielsysteem, tegelijk zijn er echter ook personen die crisissen ontvluchten en hoegenaamd geen economische migranten zijn. Onze erkenningpercentages per cohort kunnen per nationaliteit worden berekend (fig. 3.13). Daaruit blijkt dat voor bepaalde nationaliteiten zoals de Congolezen of de Iraniërs (die tot de grootste groepen van aanvragers behoren), de erkenningpercentages ineenstorten wanneer het globale aantal aanvragen stijgt, ook al evolueert de jaarlijkse situatie slechts zeer traag. In het geval van de Congolezen is de evolutie heel interessant om volgen. In tegenstelling tot de Iraniërs stijgt het aantal asielaanvragers uit de D.R.C. tussen 1999 en 2000 immers niet. Zo worden de Congolezen (die één voorbeeld vormen naast zovele andere) bestraft door de stijging van het aantal aanvragers van andere nationaliteiten (die ongegrond kunnen zijn), terwijl hun aantal net stabiel blijft en de situatie in hun land niet wezenlijk is veranderd. Wanneer het aantal aanvragen evenwel afneemt, stijgen de erkenningpercentages opnieuw maar op niveaus die veel lager liggen dan tijdens de periodes vóór de crisis.

Figuur 3.12. Definitieve negatieve en positieve beslissingen ⁴¹

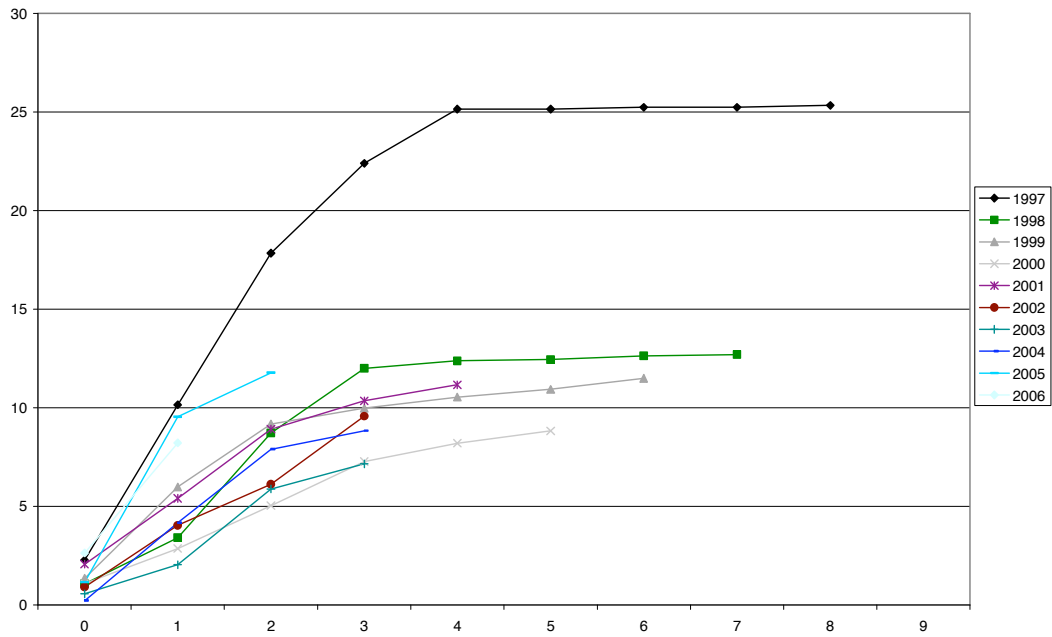
⁴¹ De positieve beslissingen hebben betrekking op de beslissingen inzake erkenning van het CGVS en de VBV. De negatieve beslissingen hebben in de oude asielprocedure betrekking op 1/ de negatieve beslissingen in ontvankelijkheid van de DVZ, wanneer de aanvrager geen beroep aantekent 2/ de negatieve beslissingen betreffende het dringend beroep bij het CGVS 3/ de negatieve beslissingen van de onderzoeken ten gronde van het CGVS, wanneer de aanvrager geen beroep aantekent 4/ de negatieve beslissingen van de VBV. In de nieuwe asielprocedure (sinds 1 juni 2007) hebben de negatieve beslissingen betrekking op 1/ De negatieve beslissingen van het CGVS, wanneer de aanvrager geen beroep aantekent 2/ De negatieve beslissingen van de VBV of RVV 3/ De beslissingen tot niet in overwegingname genomen door DVZ.

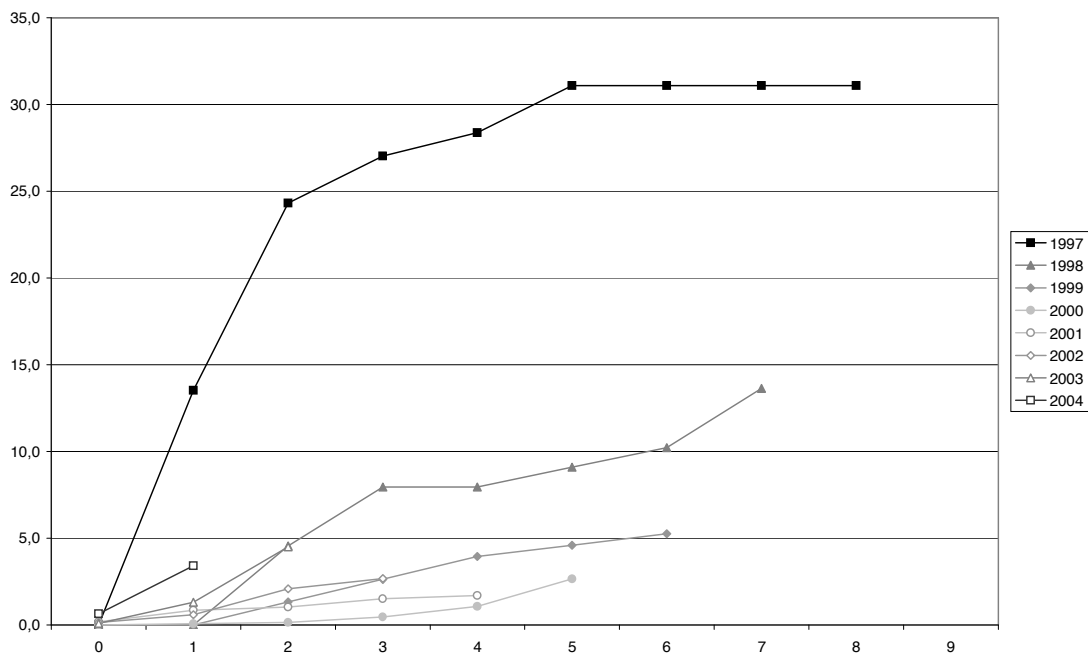
Bron : Dienst Vreemdelingenzaken (Eurostat)

Figuur 3.13. Gecumuleerde erkenningpercentages (in %) per nationaliteit volgens het jaar van de indiening van de aanvraag en de duur van de procedure (in jaren sinds de indiening van de aanvraag)

A. Congolezen

B. Iraniërs

Bron : Dienst Vreemdelingenzaken (Wachtregister)
 Berekeningen : Nicolas Perrin, Schoonvaere Quentin (GéDAP-UCL)

De laatste jaren (2004-2009) ligt het aantal aanvragen vrij laag, ook al zien we sinds 2008 opnieuw een stijging. Het is nog onduidelijk hoe deze trend zich verder zal ontwikkelen. In diezelfde periode is het aantal erkenningen sterk toegenomen en het aantal negatieve beslissingen vrij stabiel gebleven (fig. 3.12).

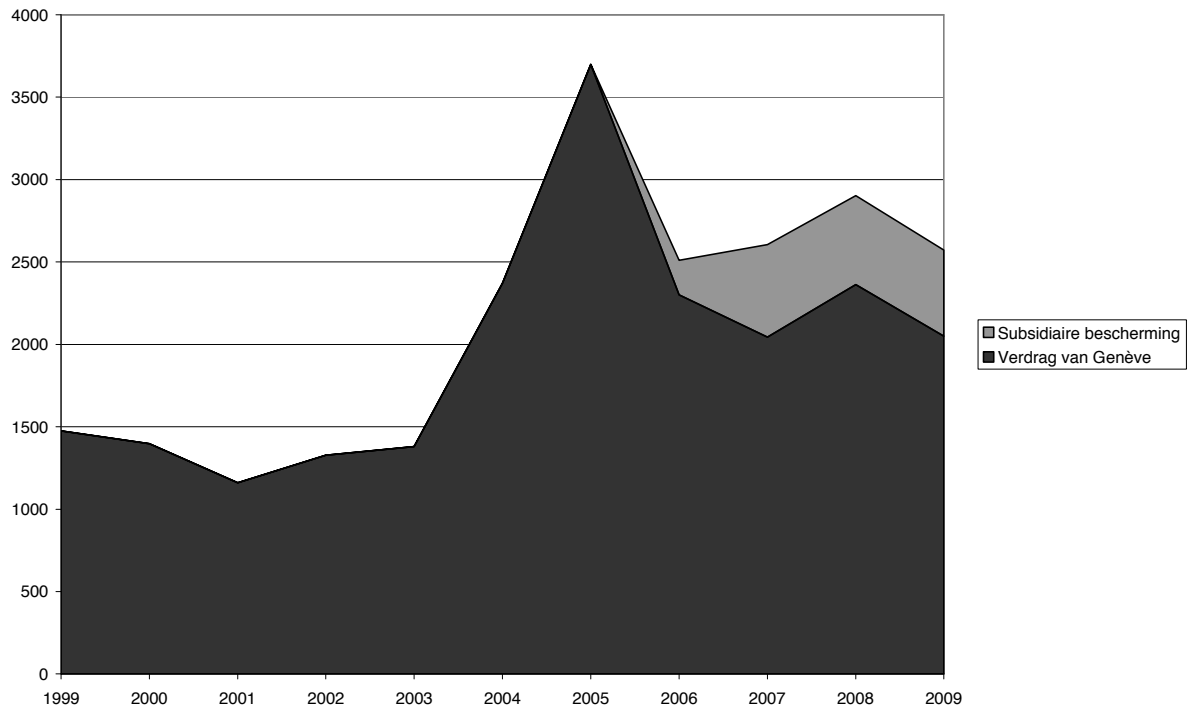
Ook hier is de uitleg complex. Volgens sommigen zou het aantal ongegronde aanvragen minder talrijk zijn door het feit dat het efficiëntere onderzoekstelsel van de aanvragen en de hervorming van de sociale steun een ontradend effect heeft op het indienen van een aanvraag. Voor anderen ligt de gewijzigde internationale situatie (minder hevige conflicten, stabilisering of pacificatie in Kosovo, in bepaalde streken van Congo...) aan de basis van het dalende aantal aanvragen.

Na een fase met een heel lichte stijging tussen 2001 en 2003 neemt het aantal erkenningen tussen 2004 en 2005 fors toe. De sterke stijging is vooral te wijten aan het grote aantal erkenningen van Tsjetsjeense vluchtelingen met de Russische nationaliteit. De Dienst Vreemdelingenzaken schat hun aantal in 2004 op 700 en in 2005 op ongeveer 1.660. Een analyse van de recentste periode ligt minder voor de hand. In 2006 daalt het aantal positieve beslissingen sterk omdat er minder Russische vluchtelingen worden erkend. In 2007 stijgt het aantal positieve beslissingen opnieuw tot ongeveer 2.600. Dit is vooral een gevolg van de hervorming van de asielprocedure; in werkelijkheid neemt het aantal positieve beslissingen niet toe. In 2006 wordt immers voor het eerst beslist om subsidiaire bescherming te verlenen (de eerste beslissingen om dit soort bescherming te verlenen dateren van oktober 2006). Eind 2006 en begin 2007 wordt zo een forse inhaalbeweging gemaakt, wat de toename van de positieve beslissingen in 2007 verklaart (fig. 3.14). Toch is het aantal erkende gevallen van subsidiaire bescherming in 2008 en 2009 gelijk gebleven bij ongeveer 500 positieve beslissingen per jaar⁴². Sindsdien beïnvloedt de toekenning van het vluchtelingenstatuut de stijging van het aantal positieve beslissingen in 2008 en de lichte dalingen in 2009.

Figuur 3.14. Evolutie van het aantal positieve beslissingen volgens het soort bescherming, 1999-2009⁴³

⁴² Deze schatting van het aantal gevallen van subsidiaire bescherming is gebaseerd op cijfers van het CGVS en de erkenningspercentages van de RVV.

⁴³ De Dienst Vreemdelingenzaken berekent deze cijfers en bezorgt die vervolgens aan Eurostat.

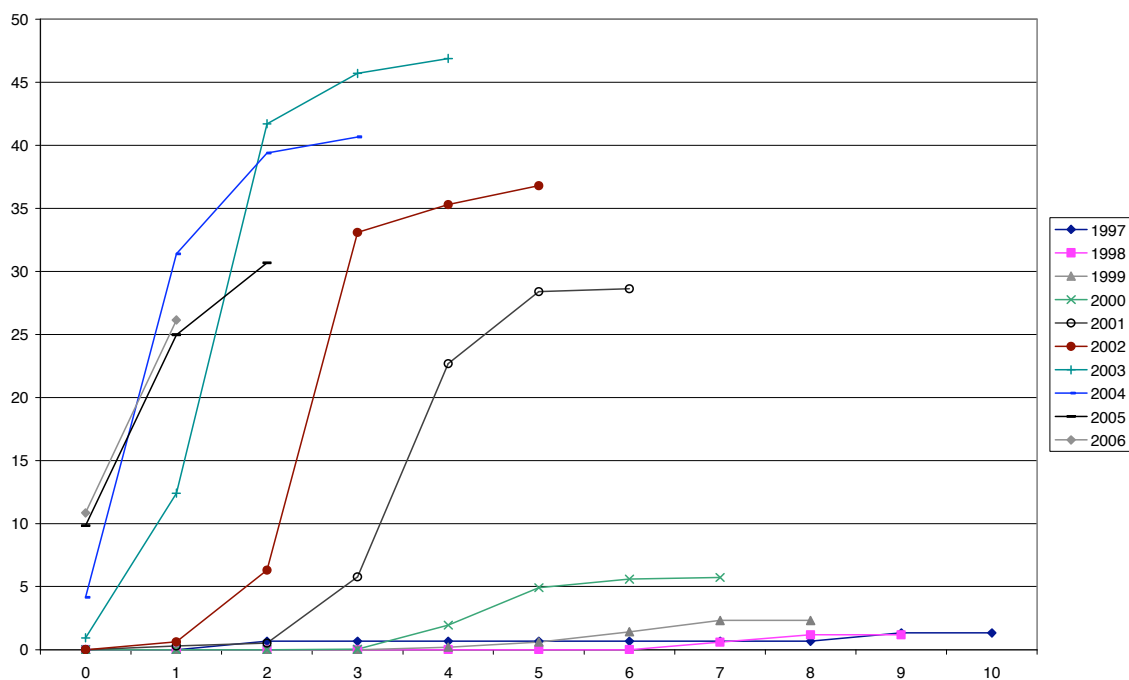
Bron: Dienst Vreemdelingenzaken

Zoals we al hebben onderstreept, hangt de stijging van het aantal erkenningen ook samen met het toenemende belang dat de Tsjetsjeense asielaanvragers innemen en de volledig gewijzigde verwerking van deze dossiers. Tot 2002 werden ze slechts heel zelden erkend (erkenningpercentage bijna onbestaande na 3 jaar van de Russische asielaanvragers die in 1999 waren aangekomen, tot 2 jaar voor zij die in 2000 aangekomen, tot 1 jaar voor zij die in 2001 zijn aangekomen ..., fig. 3.15). In 2003 doet er zich een ommekeer voor en het erkenningpercentage van de Tsjetsjenen gaat pijlsnel omhoog (zo wordt 40% van de Tsjetsjenen die in 2003 zijn aangekomen na 2 jaar verblijf erkend, wat een nieuw record betekent cfr. fig. 3.15). Men stelt eveneens vast dat er een snellere behandeling van de recent ingediende aanvragen plaatsvindt, hetgeen zichtbaar wordt door een verhoging van het erkenningspercentage in het jaar van de indiening van de aanvraag én het jaar dat hier direct op volgt. De plaats die vluchtelingen vanuit Rusland bij de erkenning innemen is ongetwijfeld een van de meest opvallende evoluties van de laatste jaren (fig. 3.15). In 2005, vertegenwoordigt deze laatste categorie immers 45% van het totale aantal erkenningen. In 2007 krijgt deze nationaliteit nog steeds de eerste plaats met 18% van het aantal erkenningen in dit jaar.

In 2007 waren Russen de grootste nationaliteitsgroep die internationale bescherming genoot. In 2008 en 2009 zijn het vooral de Irakezen die dit soort bescherming genieten. Let wel: de Russen genieten nog vaker het statuut van vluchteling en de verlening van subsidiaire bescherming ligt vooral aan de basis van de toename van het aantal positieve beslissingen ten gunste van de Irakezen. Opvallend is ook de stijging in het toekennen van het statuut van vluchteling aan Guinezen. Deze groep bekleedt de derde plaats in de lijst van het grootste aantal positieve beslissingen in 2008.

In 2009 vormen de Afghanen dan weer de tweede belangrijkste groep die een ‘positieve beslissing’ ontvingen. Net zoals bij de Irakezen het geval is, draagt de toekenning van subsidiaire bescherming in grote mate bij tot dit gegeven. Het gaat immers om 45% van de positieve beslissingen. In vergelijking met het vorige jaar, blijkt de belangrijkste daling van het aantal positieve beslissingen die geregistreerd werd in 2009 Serviërs en Russen te treffen. Omgekeerd kennen Chinezen, Irakezen, Afghanen, Iraniërs, Kosovaren en Kameroenezen een stijging van het aantal positieve beslissingen in 2009. De vaststelling dringt zich op dat het gaat om mensen die afkomstig zijn uit landen waar de politieke situatie of de bescherming van bepaalde minderheden de laatste maanden niet verbeterd is.

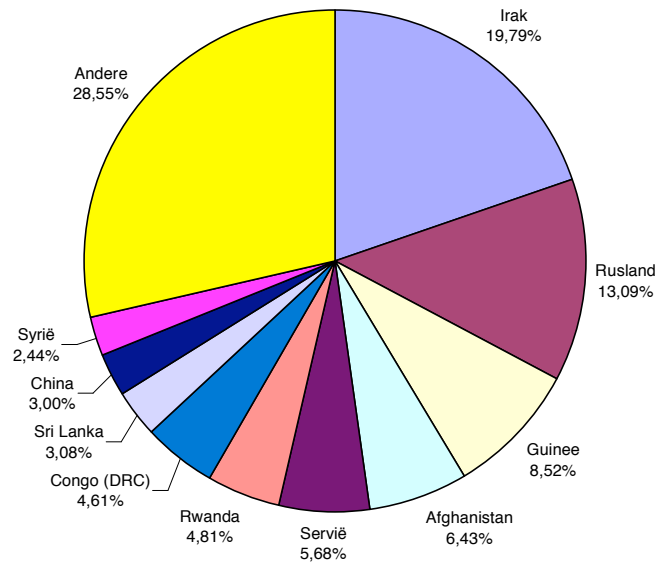
Figuur 3.15. Gecumuleerde erkenningpercentages (in %) van de Russische asielaanvragers volgens het jaar van de indiening van de aanvraag en de duur van de procedure (in jaren sinds de indiening van de aanvraag)

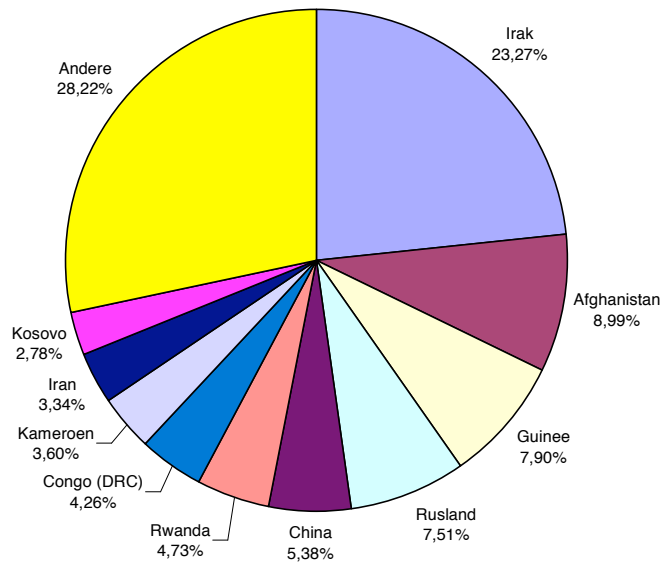
Bron : Dienst Vreemdelingenzaken (Wachtregister)
 Berekeningen : Schoonvaere Quentin (GéDAP-UCL)

Figuur 3.16. Belangrijkste nationaliteiten met een positieve beslissing van het CGVS in 2008 en 2009

A. 2008

B. 2009

Bron : CGVS

3.6. De vluchtelingen

Het aantal asielaanvragers is hoog en het aantal erkenningen niet te onderschatten, het aantal vluchtelingen dat in het land verblijft is relatief beperkt (15.818 personen op 1 januari 2008) en dit vooral omwille van drie redenen: het aantal personen dat jaarlijks als vluchteling wordt erkend is laag (niet meer dan enkele duizenden); bepaalde vluchtelingen kiezen ervoor om terug naar hun land van herkomst terug te keren zodra de situatie dit mogelijk maakt. Indien ze niet kunnen of wensen terug te keren, worden vluchtelingen relatief makkelijk Belg (Perrin, 2001), o.m. dankzij de vereenvoudigde naturalisatie (na 2 jaar verblijf i.p.v. na de gebruikelijke 3 jaar⁴⁴).

Het aantal vluchtelingen dat in België bescherming geniet is tussen 1997 en 2003 sterk gedaald (fig. 3.17) om vanaf 2003 opnieuw te stijgen. De recente groei is makkelijk te verklaren: het gaat vooral om de sterke stijging van het aantal erkenningen, o.m. van 'Russische' vluchtelingen. De daling van 1998 tot 2003 is veel complexer.

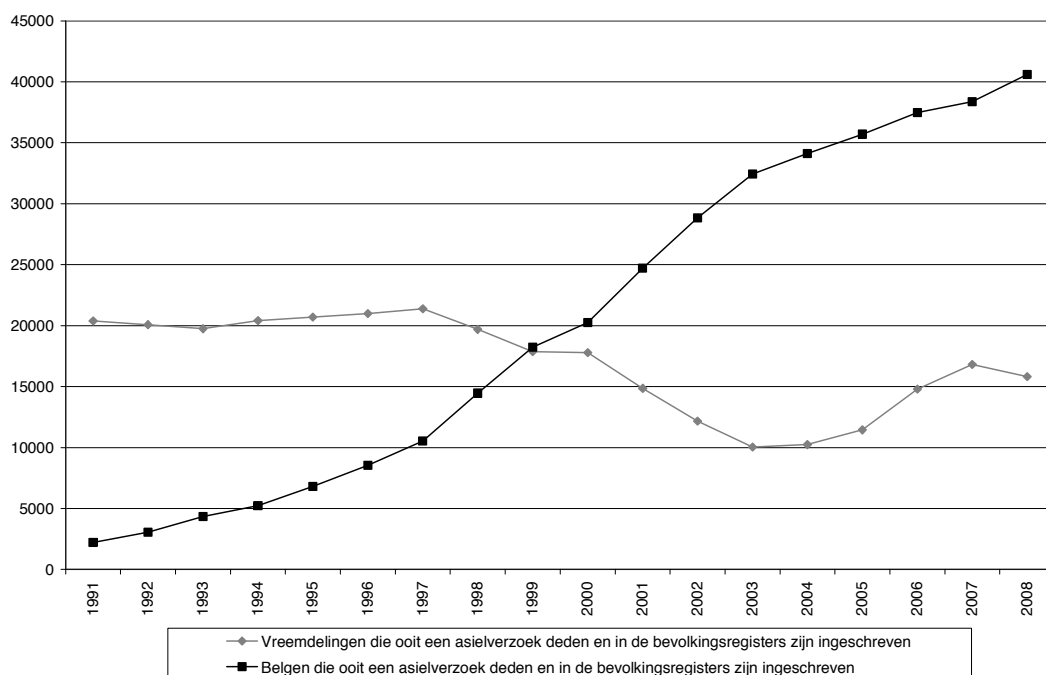
Deze daling valt gedeeltelijk te verklaren door de daling van het aantal erkenningen van 1998 tot 2001 en een lichte verhoging van het terugkeercijfer in 1997 en 1998. Toch is het grootste deel van die daling het gevolg van de verhoging van het aantal vluchtelingen dat Belg wordt, vooral in 1997 en 1998, en vervolgens ook vanaf 2000 wanneer de verblijfsduur die recht op naturalisatie geeft voor vluchtelingen verminderd werd (2 i.p.v. 3 jaar verblijf om de naturalisatie te verkrijgen). Daarom vormen de nationaliteitswijzigingen, naast de erkenning tot het vluchtelingenstatuut, de voornaamste motor achter de demografische evolutie van deze groep. Dit is zo, bij de vluchtelingen, nog meer dan bij de vreemdelingen en deze twee elementen staan ver voor de terugkeer en de overlijens.

Tussen 1997 en 2003 heeft het aantal vluchtelingen dat Belg is geworden (fig. 3.17) het aantal erkenningen van het statuut van vluchteling overtroffen (fig. 3.14), waardoor de daling van de omvang van die groep grotendeels wordt verklaard, alsook het stijgend aantal vluchtelingen dat Belg is geworden (figuur 3.17). Het bruto cijfer voor de nationaliteitsverkrijging (verhouding tussen het aantal verkrijgingen en het aantal vluchtelingen dat tijdens een jaar aanwezig is) weegt niet op tegen dat wat voor vreemdelingen wordt vastgesteld. Tijdens de jaren 2000-2001, toen er zich nieuwe mogelijkheden aandienden om de Belgische nationaliteit te verwerven, werd 30 à 40% van de vluchtelingen jaarlijks Belg. Het percentage van de nationaliteitsverkrijging is vervolgens weer gedaald door de grondige vernieuwing van de vluchtelingenpopulatie, die steeds meer pas gearriveerde vluchtelingen telt en die nog geen aanspraak op naturalisatie kunnen maken. In 2007 wordt nog altijd iets minder dan een vierde (23%) van de vluchtelingen Belg, wat nog altijd een behoorlijk hoog aantal is. De uitleg van het fenomeen is complex. Enerzijds zijn de wettelijke mogelijkheden voor het verwerven (en in het bijzonder de naturalisatie) minder streng, anderzijds zijn de motiveringen ongetwijfeld pregnanter voor de vluchtelingen die per definitie niet op de bescherming van hun staat van herkomst kunnen terugvallen.

⁴⁴ Vóór 1999 na 3 jaar i.p.v. de gebruikelijke 5 jaar.

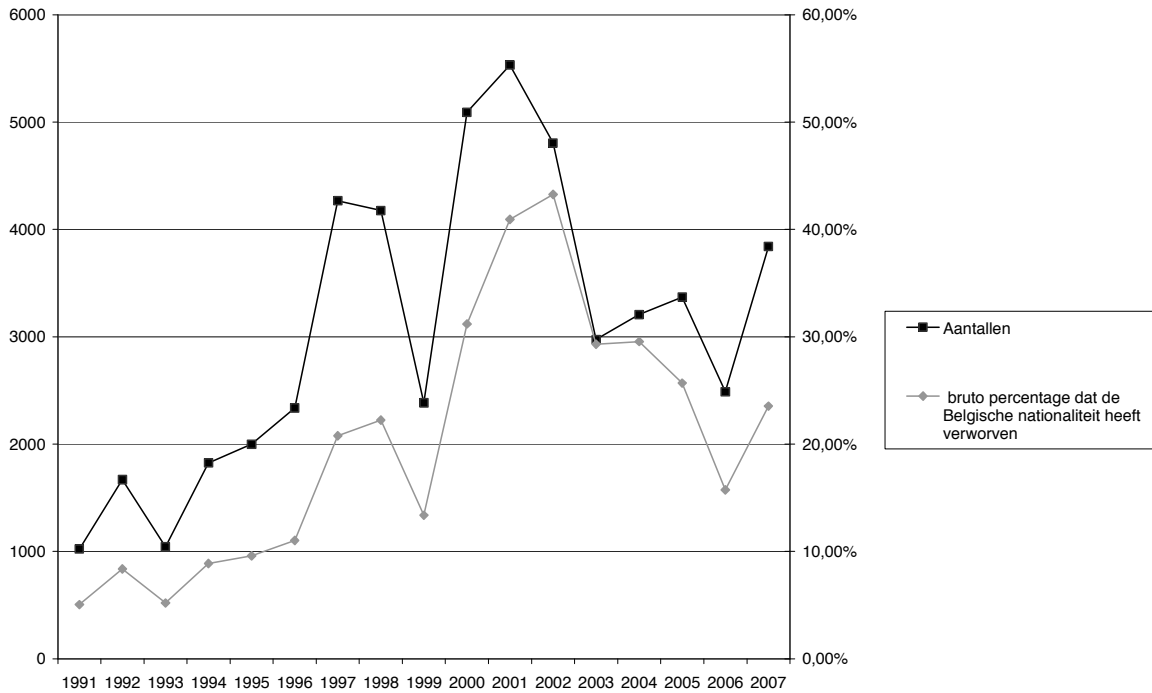
Op 1 januari 2008 behoren er maar 15.818 vluchtelingen tot de wettelijke populatie in ons land als we uitgaan van de historiek van het nationale register. Maar we schatten dat er iets meer dan 40.000 andere personen dat statuut in het verleden hebben gehad. In totaal tellen we vandaag dus iets meer dan 56.000 mensen die dit statuut hebben of in het verleden hebben gehad. De groei van de bevolkingsgroep van ex-vluchtelingen staat in direct verband met de dynamiek van nationaliteitsverandering.

Figuur 3.17. Evolutie van het aantal vluchtelingen en ex-vluchtelingen met verblijfplaats in België, 1991-2008

Bron: RR – AD SEI

Figuur 3.18. Evolutie van het aantal vluchtelingen die de Belgische nationaliteit hebben verworven en van het brutopercentage in de nationaliteitsverwerving (aantal vluchtelingen die Belg zijn geworden / aantal vluchtelingen op dit ogenblik), 1991-2007

Bron : RR – AD SEI

Door de groep Belgen door verwerving te onderscheiden van de andere nationaliteitsgroepen krijgen we een beeld van de impact van de oudere asielstromen. Een voorbeeld: door louter af te gaan op het aantal vluchtelingen of ex-vluchtelingen, zijn de Turken een groep als alle andere. Maar als we rekening houden met de vluchtelingen die Belg geworden zijn, worden de Turken met voorsprong de grootste groep ex-vluchtelingen. Hetzelfde geldt voor de Congolezen (RDC): het aantal Congolese vluchtelingen is niet groot, maar het aantal Belgen van Congolese afkomst die ooit het statuut van vluchteling hadden, is wel belangrijk. Dat verklaart waarom de Congolezen de op een na grootste groep van vreemde afkomst zijn, die als vluchteling naar België zijn gekomen. Hetzelfde geldt voor kleinere groepen. Zo zijn er niet veel Albanese vluchtelingen in België, maar wel veel Belgen van Albanese afkomst die in het verleden een vluchtelingenstatuut hadden. We kunnen hetzelfde vaststellen voor de Chilezen, Cambodjanen, Iraniërs, Vietnamezen of Roemenen. Hoe dan ook, het aantal personen die ooit het vluchtelingenstatuut hadden, is aanzienlijk, al blijkt dat niet meteen uit de officiële statistieken omdat heel veel mensen snel de Belgische nationaliteit hebben verworven.

Omgekeerd stellen we vast dat maar 3% van de Russen op 1 januari 2006 de Belgische nationaliteit had. Dat feit kan worden verklaard door hun laattijdige erkenning (in se van 2005 tot 2007). Het is niet uitgesloten dat het aantal Belgen onder de Russische vluchtelingen sinds 1 januari 2006 is toegenomen. Van de mensen die in 2007 van nationaliteit zijn veranderd, had meer dan een vierde de Russische nationaliteit.

Tabel 3.1 Mensen die een asielaanvraag hebben ingediend en die op 1 januari 2006 volgens nationaliteit of hun vroegere nationaliteit bij het bevolkingsregister zijn ingeschreven.

	Belgen die ooit een asielverzoek deden en in de bevolkingsregisters zijn ingeschreven (A)	Vreemdelingen die ooit een asielverzoek deden en in de bevolkingsregisters zijn ingeschreven (B)	(A+B)	Percentage dat Belgische nationaliteit verwierf
Europa	11.199	7.730	18.929	59,2%
waaronder				
Polen	602	483	1.085	55,5%
Roemenië	526	62	588	89,5%
Andere EU-landen met 27	330	253	583	56,6%
ex-Joegoslavië	2.509	1.874	4.383	57,2%
Bosnië-Herzegovina	347	162	509	68,2%
Rusland	109	3.707	3.816	2,9%
Albanië	530	190	720	73,6%
Turkije	5.959	461	6.420	92,8%
Andere Europa	287	538	825	34,8%
Afrika	11.003	3.889	14.892	73,9%
waaronder				
Rwanda	3.709	1.915	5.624	65,9%
D.R. Congo	3.575	860	4.435	80,6%
Burundi	1.294	297	1.591	81,3%
Angola	704	122	826	85,2%
Andere Afrika	1.721	695	2.416	71,2%
Azië	7.279	1.699	8.978	81,1%
waaronder				
Vietnam	2.293	98	2.391	95,9%
Iran	1.510	322	1.832	82,4%
Afghanistan	678	373	1.051	64,5%
Irak	640	227	867	73,8%
Cambodja	490	34	524	93,5%
Andere Azië	1.668	645	2.313	72,1%
Latijns-Amerika	924	186	1.110	83,2%
waaronder				
Chili	522	87	609	85,7%
Andere Latijns-Amerika	402	99	501	80,2%
Onbepaald	7.063	1.286	8.584	82,3%
Totaal	37.468	14.790	52.493	71,4%

Bron: RR, AD SEI

3.7. De uitgeprocedeerden

Wat er van de uitgeprocedeerden wordt, blijft uiteraard een groot vraagteken. In principe moeten de uitgeprocedeerden, nadat alle beroepsmogelijkheden zijn uitgeput, het afgeleverde Bevel om het grondgebied te verlaten opvolgen. In de praktijk is het effectieve vertrek moeilijk te controleren, behalve in het geval van gedwongen of begeleide vrijwillige verwijderingen (vooral door de Internationale Organisatie voor Migratie). Bovendien, en ook al wordt aan dit aspect in de media weinig aandacht besteed, ondanks een negatieve beslissing betreffende hun asielaanvraag, krijgt een deel van de aanvragers ook een verblijfsbewijs in geval ze niet kunnen terugkeren of na het indienen van een nieuwe asielaanvraag die op nieuwe elementen is gebaseerd.

Op termijn is er nog een andere groep aanvragers die er absoluut in is geslaagd om een vorm van regularisering te bekomen, zij het op een andere grond dan het asiel. De registraties in de categorie “regularisatie wegens de onredelijke termijn van de asielprocedure” zijn kenmerkend voor de (oude) asielaanvragers. Toch verwerven sommige asielaanvragers ook een regularisatie op basis van andere motieven: om humanitaire of medische redenen of omdat ze een Belgisch kind hebben verwekt, enz. Jammer genoeg zijn die asielaanvragers dan niet meer terug te vinden in de regularisatiestatistieken. Uit de regularisatiegegevens blijkt dat in de periode 2005 tot 2009 niet minder dan 16.227 dossiers werden geregulariseerd omdat de asielprocedure te lang duurde. In 2005 telden we 4600 beslissingen op grond van dat motief, oftewel 84% van alle beslissingen om humanitaire redenen. Sindsdien lijkt het aandeel van de beslissingen op basis van langdurige asielprocedure in de cijfers af te nemen. Voor 2009 stellen we opnieuw een stijging vast van het aantal beslissingen in de categorie ‘langdurig asiel’ die kunnen worden verklaard door de duidelijkere catalogisering van de regularisatiemotieven (fig. 3.2). Hoe het ook zij, deze gegevens bewijzen het belang van de humanitaire regularisatie in het toekomstproces van de uitgeprocedeerden, want met uitzondering van 2008 overstijgt het aantal regularisaties die indirect verband houden met de asielprocedure, het aantal toekenningen van internationale bescherming.

Inlichtingen over vreemdelingen van wie de aanvraag werd verworpen zijn niet waardeloos maar wel heel verspreid en ze hebben enkel op een beperkt deel van de bewuste bevolking betrekking. Bij gebrek aan een globale opvolging weten we uiteindelijk dus amper waar ze terecht komen. Over de gedwongen verwijdering bijvoorbeeld weten we al iets meer omdat die per definitie sterk door de administratie wordt omkaderd. Zo beschikken we over gegevens waaruit blijkt dat de omvang van de gedwongen verwijderingen van ex-asielaanvragers relatief beperkt is, t.o.v. de omvang van het aantal asielaanvragers van wie de aanvraag werd verworpen. Bij de gedwongen verwijderingen van ex-asielaanvragers gaat het jaarlijks om niet meer dan 1000 à 2000 personen, terwijl jaarlijks 15.000 à 20.000 aanvragen worden verworpen. Het berekenen van een statistische indicator van de gedwongen verwijderingen is moeilijk omdat de bevolking die aan het risico is blootgesteld niet kan worden berekend. We kunnen evenwel een poging doen om een percentage te berekenen dat het aantal verwijderingen met het aantal negatieve eindbeslissingen in verband brengt. Dit percentage is vertekend; we weten immers niet exact hoeveel personen vrijwillig en zonder begeleiding terugkeren en tussen de negatieve beslissing en de verwijdering zit er soms veel tijd (zij die het ene jaar worden verwijderd zijn vaak diegene die de andere jaren worden afgewezen). Toch kunnen we bij gebrek aan gegevens niet verder gaan. Om deze bias te beperken, hebben we het percentage over de 5 laatste jaren berekend. Dit bedraagt zo’n

11,6%, wat betekent dat met deze dwangmaatregelen niet meer dan 11,6% ongeveer van de uitgeprocedeerden tijdens de laatste 5 jaar kon worden verwijderd. De evolutie van dit percentage is moeilijk op te volgen, het aantal verwijderingen evolueert immers van jaar tot jaar willekeurig. De verwijderingvoorwaarden zijn duidelijker. De meeste personen verbleven op het ogenblik van de verwijdering in het land (er is dus sprake van een repatriëring). Personen wiens aanvraag aan de grens wordt onderzocht en verworpen, en die vervolgens worden teruggestuurd zijn niet zo hoog, ook al krijgt dit soort gevallen vaak veel aandacht. (fig. 3.12).

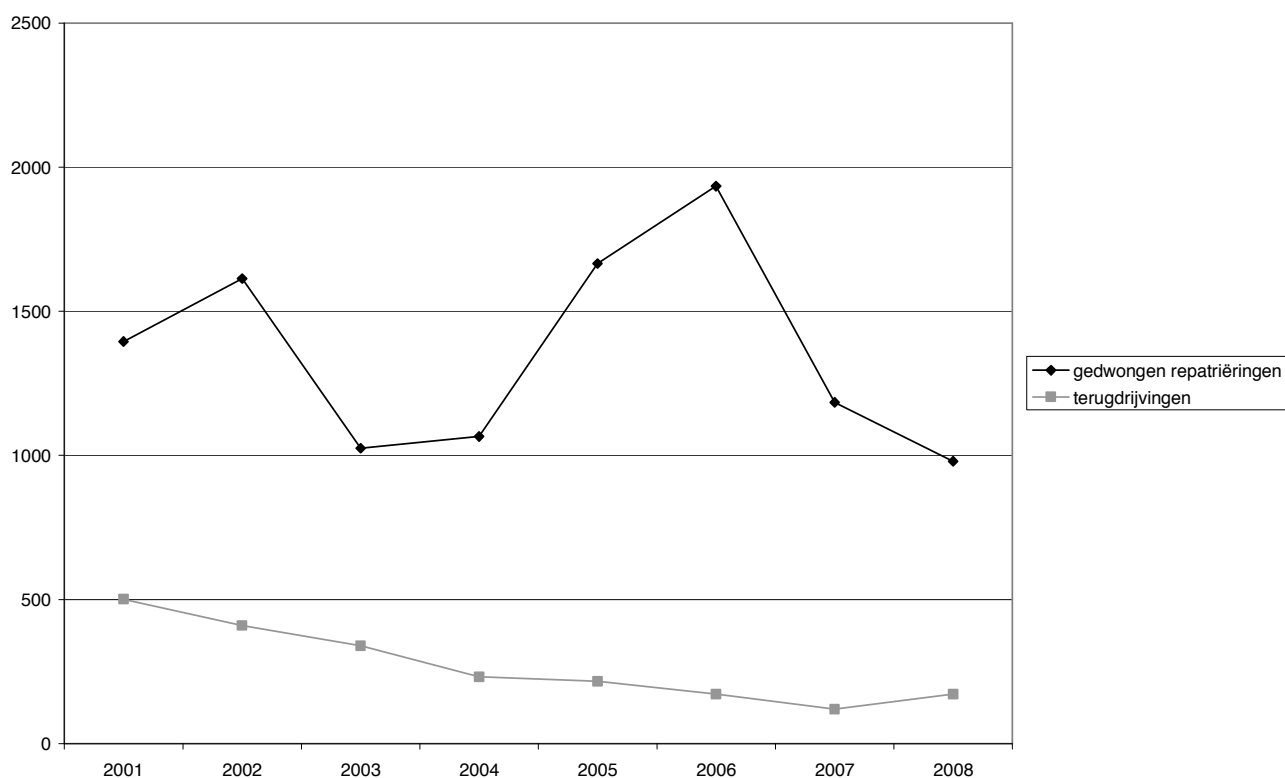
De problematiek van de verwijdering van uitgeprocedeerde asielzoekers ligt gevoelig. Toch gaat het bij die verwijderingen om niet meer dan 1.000 tot 2.000 personen per jaar, ze zijn dus niet relevant voor het globale lot van de uitgeprocedeerden die met meer dan 10.000 personen zijn per jaar. Om daar dieper op in te gaan moet een meer algemene statistische monitoring van de uitgeprocedeerde asielaanvragers worden ingevoerd. Ondanks de moeilijkheden, zou men de geregulariseerden op basis van het uitreiken van een verblijfsbewijs kunnen identificeren. (Perrin en Poulain, 2006b). Of meer in het algemeen, zou men statistische tools kunnen ontwikkelen waarmee men zou kunnen opvolgen wat er van de verschillende cohorten asielaanvragers wordt.

Tabel 3.2. Positieve regularisatiebeslissingen per belangrijkste regularisatiemotief

	Lange asielprocedure (3 - 4 jaar)	Lange asielprocedure (4 - 5 jaar)	Ouder van een Belgisch kind	Families met kinderen, (min. 1jaar asiel)	Lokale duurzame verankering	Arbeidskaart B	Medisch	Humanitair	Afghans	Andere	Totaal
2005	4.604		227				236	224	131		5.422
2006	3.613		430				392	896	61		5.392
2007	2.849		353				2.100	937	17		6.256
2008	1.469		636				1.576	1.312	2		4.995
2009	1.336	1.401	766	955	1.617	18	466	630	0	5	7.194

Bron: Dienst Vreemdelingenzaken (dienst Humanitaire Regularisaties)

Figuur 3.19. Evolutie van het aantal gedwongen verwijderingen van uitgeprocedeerde asielaanvragers (repatriëringen voor de voormalige aanvragers die in het land aanwezig zijn en teruggrijpingen aan de grens)

Bron : Dienst Vreemdelingenzaken

3.8. Gedeeltelijke conclusie van een bewogen geschiedenis

De evolutie van het aantal asielaanvragers was de laatste twintig jaar heel bewogen. Het aantal aanvragen is intussen weer stabiel op een niveau dat hoger is dan dat in de jaren 1980, maar relatief laag in vergelijking met de twee Belgische historische pieken in 1993 en 2000.

In tegenstelling tot vele clichés zijn asielaanvragers geen migranten zoals de anderen, die hier enkel in België vertoeven omwille van de economische situatie in hun land van herkomst. Ook al beantwoorden ze niet altijd aan de wettelijke definities van 'vluchteling', toch kunnen we er niet omheen dat ze heel vaak uit regio's in de wereld komen die door instabiliteit of geweld waren getroffen of het nog altijd zijn (Congo, Rusland, en o.m. Tsjetsjenië, Irak, Servië en Kosovo, Nepal...) en het is dus fout er enkel economische migranten van te maken. Er zijn er ongetwijfeld die valse aanvragen indienen maar dit betekent daarom niet dat we alle asielaanvragers als fraudeurs moeten bestempelen. Daarom is het heel moeilijk om een nauwkeurige lijn te trekken tussen de economische migranten en de migranten die op internationale bescherming rekenen.

De onderzoeksprocedure is al heel snel vastgelopen door het stijgende aantal aanvragen eind van de jaren 1990. Dankzij de hervorming van de dossierbeheersystemen en de vermindering van het aantal aanvragen begin jaren 2000 kon de achterstand worden ingelopen en het aantal aanvragen dat op een beslissing wachtte worden beperkt. Deze versnelde procedure en het verkorten van de behandelingstermijnen van de dossiers zijn de laatste jaren ongetwijfeld een serieuze vooruitgang geweest.

De crisis en hervorming van het systeem dat asielaanvragen moet onderzoeken, hebben een aanzienlijke invloed op het erkenningpercentage gehad. Tijdens de periode waarin het systeem was overbelast, is het erkenningpercentage sterk gedaald, zelfs voor groepen waarvoor het aantal aanvragen niet is gestegen en die uit een stabiel land afkomstig zijn. Later heeft de snellere behandeling tot de verhoopde daling van het aantal aanvragen geleid. Het erkenningpercentage is opnieuw gestegen maar heeft niet tot een nieuwe verhoging van het erkenningpercentage voor alle groepen geleid en na de herneming werd ook niet het erkenningpercentage van voor de crisis bereikt.

Een stijging van het gemiddelde erkenningpercentage valt niet te ontkennen. Enerzijds is het aantal weigeringen tot erkenning na een piek te hebben bereikt op het ogenblik van de massale instroom van asielaanvragers eind jaren 1990, gevoelig gedaald. Anderzijds is het aantal erkenningen tegelijkertijd relatief sterk gestegen, vooral door de aanwezigheid van Russische asielaanvragers die op de vlucht waren voor het Tsjetsjeense conflict. Zo waren de Russische vluchtelingen goed voor 45% van de in 2005 erkende vluchtelingen. Van 2006 tot 2009 daalde het aantal positieve beslissingen, een evolutie die wel werd afgezwakt door de invoering van de subsidiaire bescherming. Alles bij mekaar, is het gemiddelde erkenningpercentage gestegen tot in 2006 om vervolgens terug te dalen in 2007, maar dit weerspiegelt vooral de recente explosie in het erkenningpercentage van bepaalde nationaliteiten (vooral Russen), maar ook een hervorming van de asielprocedure met de introductie van de subsidiaire bescherming.

Het aantal erkende vluchtelingen dat in België verblijft, blijft redelijk beperkt (iets meer dan 15.818 personen op 1 januari 2008) ook al stijgt het de laatste jaren licht. Het aantal weigeringen van erkenning van het statuut van vluchteling ligt nog steeds een stuk hoger dan het aantal erkenningen. Bovendien vergeet men soms dat bepaalde vluchtelingen opnieuw vertrekken. De vluchtelingen krijgen trouwens heel vaak de Belgische nationaliteit wegens de vereenvoudigde procedure waar ze gebruik van kunnen maken maar ook om zich er van te verzekeren dat ze de bescherming van een statuut (terug) krijgen waarmee ze verder legaal in België kunnen blijven en/of niet het risico lopen naar hun land van herkomst te worden teruggestuurd en/of tijdelijk naar hun land van herkomst kunnen terugkeren met de zekerheid naar België te mogen terugkeren.

Het lot van de uitgeprocedeerden, waaruit de meerderheid van de aanvragers bestaat, is moeilijker na te gaan. De situatie van die personen maakt hun opvolging moeilijk. Ook al bestaan er gegevens, een echte opvolging bestaat er niet. Een beperkt deel van de uitgeprocedeerden wordt uitgewezen. Een ander deel zal uiteindelijk een verblijfbewijs ontvangen op een andere grond dan via de asielprocedure. Een deel verblijft onwettig in België. Een aantal keert ongetwijfeld op eigen middelen terug naar hun land van herkomst. Met uitzondering van de gedwongen verwijderingen, blijven objectieve gegevens echter heel beperkt en zijn ze enkel nuttig om hypothesen te formuleren.

Daar de asielproblematiek vandaag centraal staat om de evolutie van de migraties naar België te begrijpen, komt het er voornamelijk op aan het fenomeen exact in te schatten. De meeste vluchtelingen wonen immers in het zuidelijk halfmond, daar waar de meest gewelddadige conflicten van deze tijd worden uitgevochten. Asiel is slechts een van de componenten van de migratiestromen richting België en vertegenwoordigt hierbij slechts een minderheid van de migranten.

Er valt uiteraard nog heel wat over de asielaanvragers, vluchtelingen en de procedure te leren. Om over betrouwbare referentiepunten te beschikken en niet langer in ongegronde vooroordelen te vervallen, zou het opstellen en toepassen van betrouwbare statistieken een reflex moeten worden. Cijfers betekenen uiteraard niet dat we niet langer moeten nadenken. Wel integendeel, de diepere betekenis ervan en de mogelijke biases moeten worden bestudeerd en een fijnere sociologische en politieke analyse dringt zich op. Kennis van bepaalde statistische basisgegevens zou evenwel nuttig zijn om een analyse van de realiteit te maken en te vermijden in meningen te vervallen die op het eerste zicht op het gezond verstand zijn gebaseerd maar die in feite ongegrond zijn.

4. De vreemde bevolking (in wettig verblijf) en haar kenmerken (stock)

Het klassieke discours verwacht vaak de bevolking van vreemde nationaliteit (personen die niet de Belgische nationaliteit hebben) en de bevolking van vreemde afkomst, twee categorieën die de statistiek niet door mekaar mag halen.. Het is zeker even interessant om een onderzoek te voeren naar beide bevolkingsgroepen: voor vreemdelingen geldt een specifiek recht (het vreemdelingrecht) en de kennis van deze populatie is uiterst belangrijk in het kader van het migratiebeleid van ons land; tot de bevolking van vreemde afkomst behoren zowel vreemdelingen als Belgen afkomstig uit de immigratie; deze populatie staat centraal in het beleid van integratie en bestrijding van allerlei vormen van discriminatie op grond van afkomst.

Gewoonlijk worden het aantal vreemdelingen en de evolutie ervan over het algemeen slecht ingeschat, ondanks de schijnbaar eenvoudige thematiek. Tot vandaag leeft het gevoel immers dat de buitenlandse aanwezigheid stekt groeit, terwijl het aantal vreemdelingen in de praktijk stagneert. Zo krijgt de niet-Europese bevolking binnen de vreemde bevolking veel aandacht, hoewel we vaststellen dat in vergelijking met de meeste andere Europese landen, die in België eerder beperkt is.

In dit hoofdstuk onderzoeken we de fenomenen die deze verwarring in stand houden onderzoeken.

4.1. Een vreemde bevolking die stagneert als gevolg van de veranderingen van nationaliteit

4.1.1. Een stagnerende bevolking

Op basis van de gegevens van tellingen kunnen we de evolutie volgen van het aantal vreemdelingen in België tijdens de vorige eeuw. We onderscheiden min of meer drie fasen (fig. 4.1).

Tijdens de hele eerste helft van de 20ste eeuw steeg het aantal vreemdelingen duidelijk en constant, de onderbreking in beide wereldoorlogen buiten beschouwing gelaten. Hun aantal steeg van 171.000 in 1890 tot 368.000 in 1948, d.i. meer dan het dubbele.

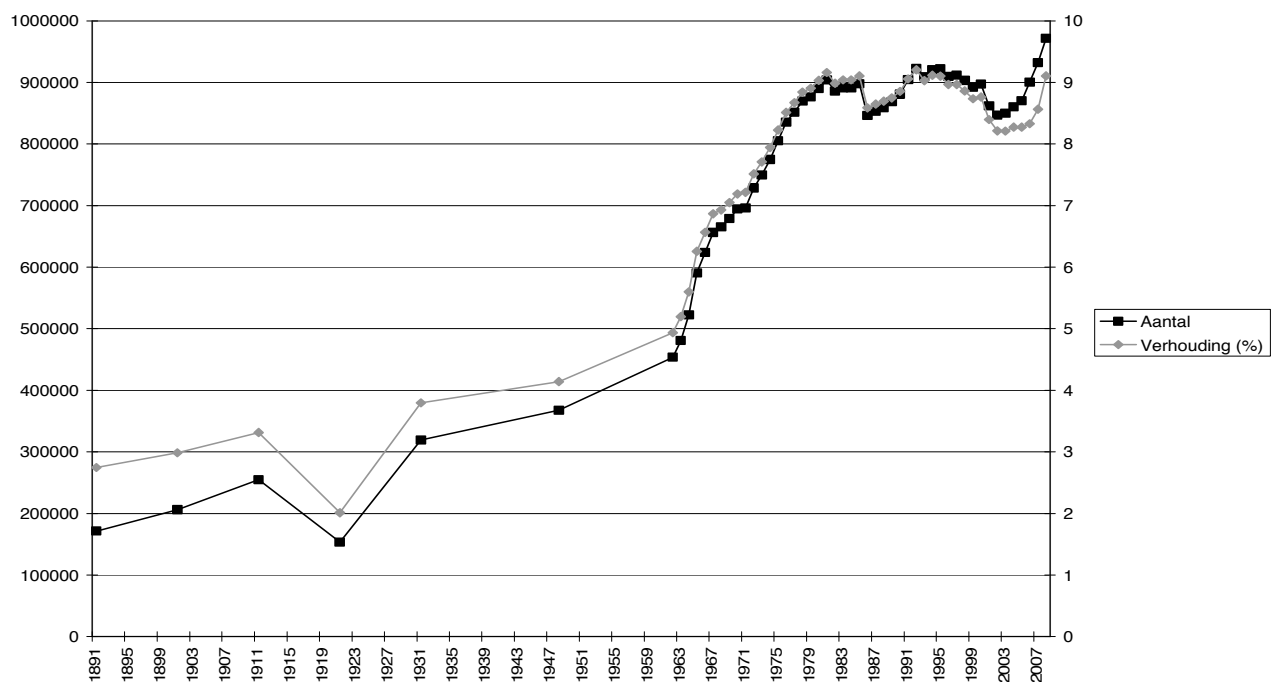
Ondanks deze sterke initiële groei versnelde de toename van de vreemde bevolking nog in de jaren 1950 en vervolgens nog meer in de jaren 1960 en 1970. De duidelijke stijging tijdens de 'dertig glorieuze jaren' was het resultaat van de ontwikkeling van een sterke arbeidsimmigratie vanuit Zuid-Europa op het einde van de jaren 1940 en 1950 en vervolgens van de ontwikkeling van een migratiestroom uit Marokko en Turkije in de jaren 1960 en 1970.

Ondanks het officiële einde van de arbeidsimmigratie in 1974 en de afname van de tijdelijke migratiestromen op het einde van de jaren 1970, bleef het aantal vreemdelingen groeien tot in 1980. Vanaf 1981 en tot vandaag echter was de evolutie van het aantal vreemdelingen onderhevig aan een grotere onzekerheid. Vanaf voornoemde datum immers wisselde de vreemde bevolking fasen van beperkte groei af met plotse fasen van afname. Zo waren er 904.000 vreemdelingen op 1 januari 1981 en nog slechts ongeveer 900.000 op 1 januari 2006. In detail bekeken (fig. 4.2) stagneert de vreemde bevolking van 1981 tot 1984, daalt ze sterk

in 1985, groeit ze opnieuw van 1986 tot 1991, daalt ze licht vanaf 1992 en sterk vanaf 2000, alvorens opnieuw te groeien vanaf 2003. Sindsdien startte een nieuwe groeifase die uitmondt in een historisch hoogtepunt met 971.000 vreemdelingen op 1 januari 2008. Het is echter onmogelijk om nu al te stellen dat deze stijging een trendbreuk vormt met de aarzelende evolutie van de voorbije 25 jaar

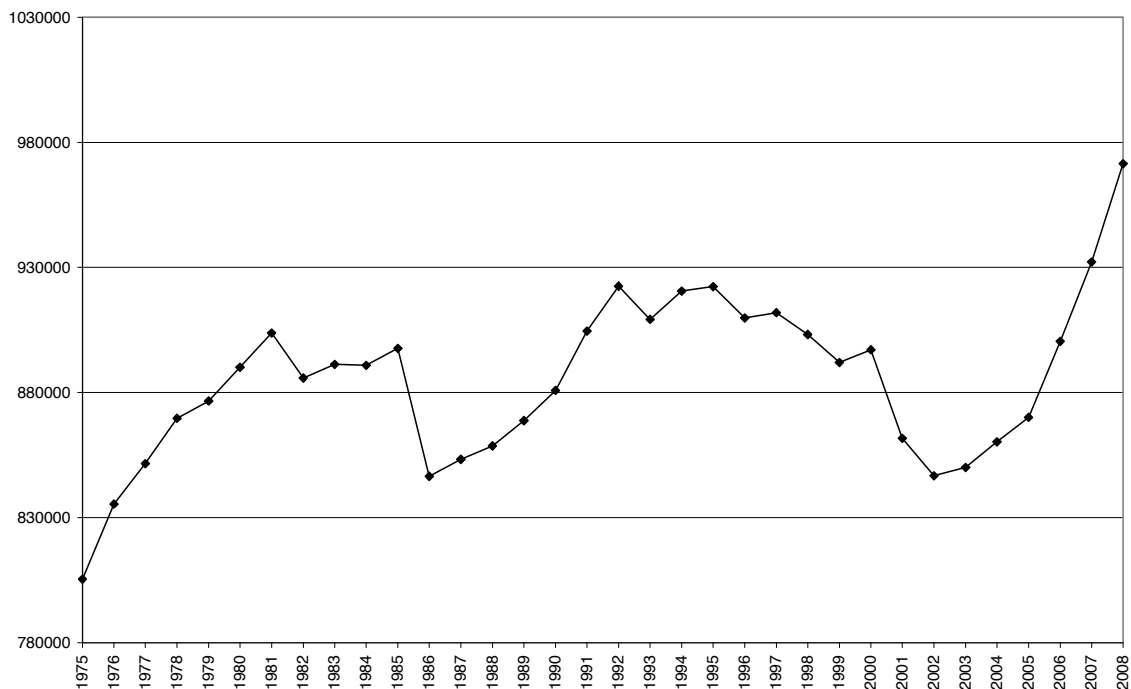
Deze aarzelende evolutie is des te moeilijker te vatten omdat, zoals eerder al gezien (zie 2.), de vreemde immigratiestromen nagenoeg constant zijn toegenomen sinds het midden van de jaren 1980. Net op het ogenblik waarop het migratiesaldo opnieuw positief is geworden, is de bevolking echter het meest afgenomen. Bijgevolg moeten we in onze analyse alle componenten van de evolutie van de vreemde bevolking onderzoeken: immigraties en emigraties, geboortes en sterfgevallen, verwerven en verliezen van de Belgische nationaliteit.

Figuur 4.1. Evolutie van het aantal en de verhouding vreemdelingen (in %) in België 1890-2008

Bron: Volkstellingen en bevolkingsregisters - AD SEI

Figuur 4.2. Evolutie van het aantal vreemdelingen in België, 1975-2008

Bron: Volkstellingen en bevolkingsregisters – AD SEI

4.1.2. Componenten van de paradoxale evolutie van de vreemde bevolking

4.1.2.1. Een groeiend migratiesaldo

Terwijl het aantal vreemdelingen sinds de jaren 1980 stagneert of afneemt, is het aantal immigraties van vreemdelingen in dezelfde periode voortdurend toegenomen (zie 2.). Verder is het niveau van wettelijke immigratie dat onlangs werd bereikt historisch hoog, ondanks het gevoerde migratiebeleid dat officieel restrictief is. De evolutie op het vlak van gezinshereniging en de toename van het aantal asielzoekers in de jaren 1990 gingen inderdaad in tegen het voornemen om het aantal binnenkomers te beperken. Anderzijds is het aantal wettig verblijvende vreemdelingen die beslissen het land te verlaten, met name om naar hun land van herkomst terug te keren, vrij duidelijk gedaald. Dat is zeker het gevolg van de nog steeds grote verschillen in levensstandaard tussen België en de herkomstlanden van de immigranten. Het bewijst ook dat de vreemde bevolkingsgroepen hier ingeworteld raken. Misschien moeten we daarin ook een van de perverse gevolgen zien van de strikte beperkingen van de mogelijkheden om het land binnen te komen, die ertoe zouden kunnen leiden dat sommigen beslissen om niet terug te keren.

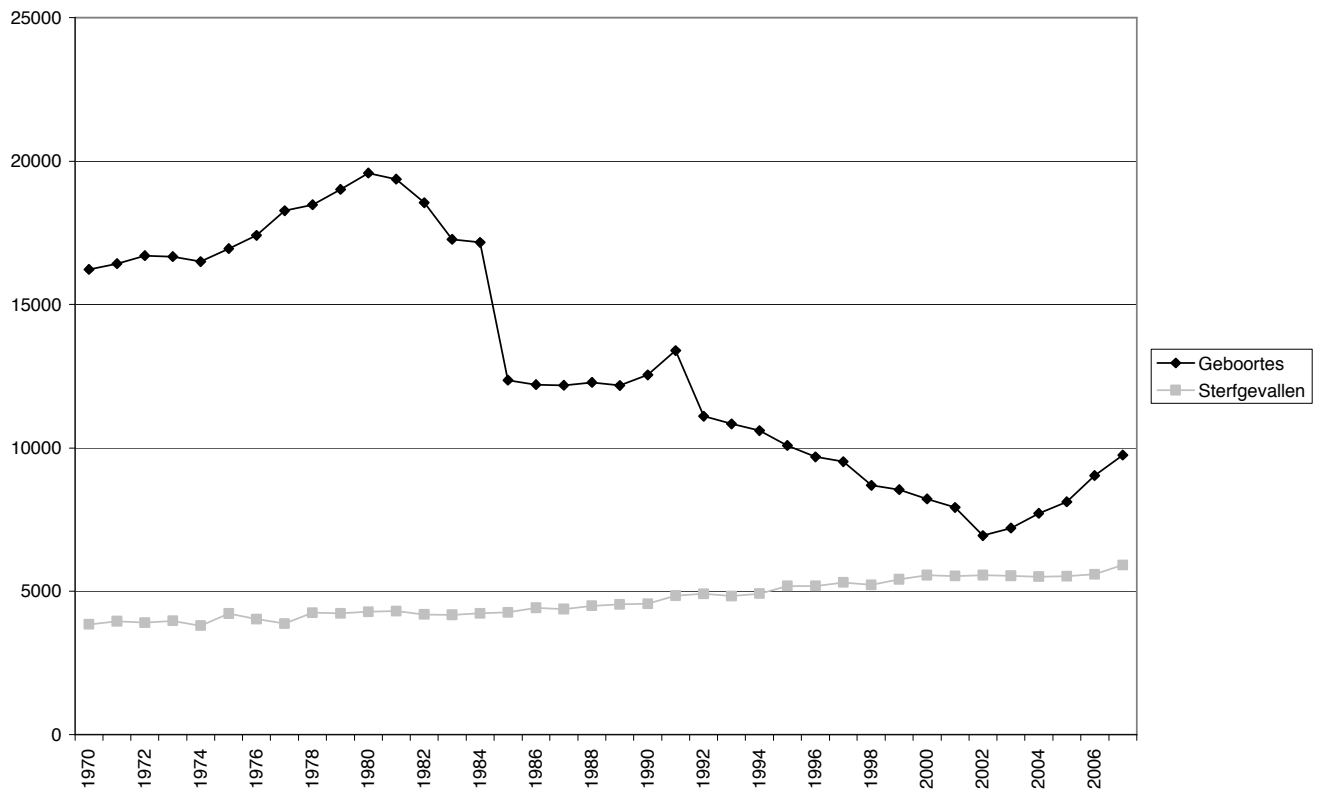
Met enerzijds een hoge en groeiende immigratie en anderzijds een beperkte en stagnerende emigratie, komt men tot een hoog migratiesaldo dat blijft stijgen. Men zou dus moeten verwachten dat de vreemde bevolking groter wordt, maar dat blijkt niet het geval te zijn. Natuurlijk moeten we dan aandacht hebben voor de andere componenten van de evolutie van de vreemde bevolking: geboortes, sterfgevallen en nationaliteitswijzigingen.

4.1.2.2. Een afnemend maar nog steeds positief natuurlijk saldo

Hoewel men er vaak van uitgaat dat vreemdelingen veel kinderen hebben, is het aantal geboortes van vreemdelingen in België sinds 1985 sterk gedaald (fig. 4.3). De belangrijkste oorzaak van dit fenomeen is niet zozeer de verminderde vruchtbaarheid van vreemde vrouwen, maar de hervormingen van de Belgische nationaliteitswetgeving waardoor steeds meer kinderen van vreemde ouders van bij hun geboorte de Belgische nationaliteit krijgen. Deze impact van de wetgeving vertaalt zich duidelijk in de inwerkingtreding van de hervorming inzake de regels voor het toekennen van de Belgische nationaliteit, vooral in 1985 en 1992 (fig. 4.3). Vanaf 1985 krijgen kinderen van een Belgische moeder en een vreemde vader de Belgische nationaliteit, terwijl ze tot 1984 als vreemdelingen werden beschouwd. Vanaf 1992 krijgen de in België geboren kinderen van vreemde ouders die zelf ook in België geboren zijn (de zogenaamde kinderen van de ‘derde generatie’) de Belgische nationaliteit bij de geboorte en deze mogelijkheid bestaat ook voor de kinderen van geïmmigreerde ouders die al ten minste tien jaar in het Rijk verblijven. Na elke hervorming is er een sterke daling van het aantal geboortes van vreemdelingen. De laatste jaren stellen we echter vast dat het aantal geboortes van vreemdelingen opnieuw vrij duidelijk stijgt en we moeten dit zeker in verband brengen met het feit dat het aantal vreemdelingen opnieuw is toegenomen.

Ondanks deze daling van de geboortes van vreemdelingen, zijn er nog altijd meer geboortes dan sterfgevallen van vreemdelingen. Het aantal sterfgevallen stijgt beetje bij beetje naarmate de vreemde bevolking ouder wordt; deze stijging verloopt echter vrij traag in vergelijking met de evolutie van de geboortes. Al bij al blijft het natuurlijk saldo van de vreemde bevolking positief. De bevolking blijft groeien als gevolg van een overschot van het aantal geboortes ten opzichte van het aantal sterfgevallen, maar deze natuurlijke groei neemt duidelijk af en vormt slechts een verklaring voor een klein deel van de evolutie van de vreemde bevolking. Met de vreemde bevolking worden we dus geconfronteerd met een vrij atypische situatie: het migratiesaldo is positief en groeit; het natuurlijk saldo is positief; maar de bevolking stagneert of neemt af.

Figuur 4.3. Evolutie van het aantal geboortes en sterfgevallen van vreemdelingen⁴⁵, 1970-2007

Bron: Bevolkingsregisters - AD SEI

4.1.2.3. Een belangrijke component van de dynamiek: de nationaliteitswijzigingen

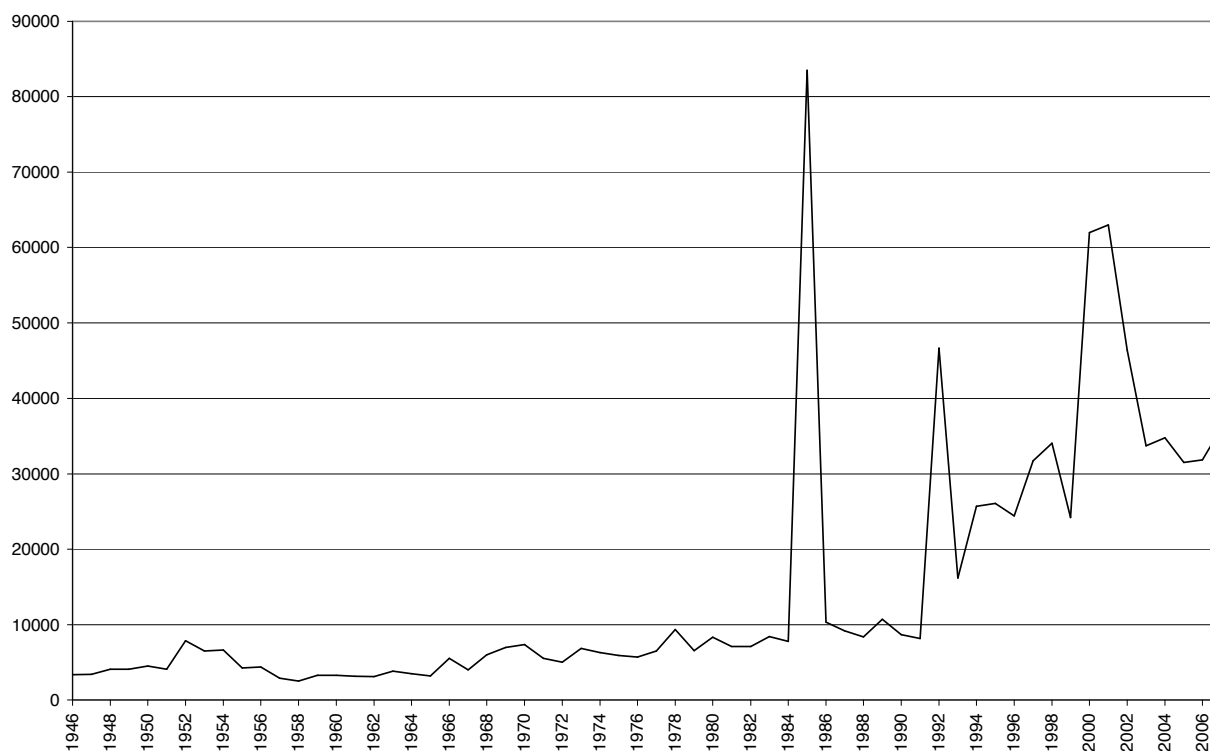
De voornaamste reden voor de vermindering of de stagnatie van de vreemde bevolking, ondanks de dynamiek van het migratie- en natuurlijk saldo, is de sterke toename van het aantal vreemdelingen dat de Belgische nationaliteit verwerft of toegewezen krijgt (fig. 4.4).

Terwijl de nationaliteitswetgeving vrij restrictief was, hebben de wetshervormingen, voornamelijk in 1984, 1991 en 1999, geleid tot plotse stijgingen van het aantal nationaliteitswijzigingen door een inhaaleffect. Op langere termijn hebben deze nationaliteitswijzigingen geleid tot een toename van het gemiddeld aantal vreemdelingen dat Belg wordt. Als we ook rekening houden met het feit dat de hervormingen van de nationaliteitswetgeving hebben geleid tot een daling van het aantal geboortes van vreemdelingen, door het voor een aantal kinderen van vreemde ouders mogelijk te maken om bij de geboorte de Belgische nationaliteit te verkrijgen, zijn de nationaliteitswetgeving en de nieuwe mogelijkheden die het aan vreemdelingen biedt om Belg te worden, de belangrijkste motor geworden voor de demografische dynamiek van de vreemde bevolking (fig. 4.5). De voorbije twintig jaar immers werden het migratie- en het natuurlijk saldo ruimschoots gecompenseerd door de nationaliteitswijzigingen die leiden tot een globale nulstijging van de vreemde bevolking. We nemen sinds 2003 een voortdurende stijging waar van de vreemde bevolking die voornamelijk wordt verklaard door een stijgend migratiesaldo in combinatie met stabiele nationaliteitswijzigingen.

⁴⁵ Met geboorte van vreemdelingen bedoelen we het aantal, dat in België als vreemdelingen worden geboren, ongeacht de nationaliteit van de ouders.

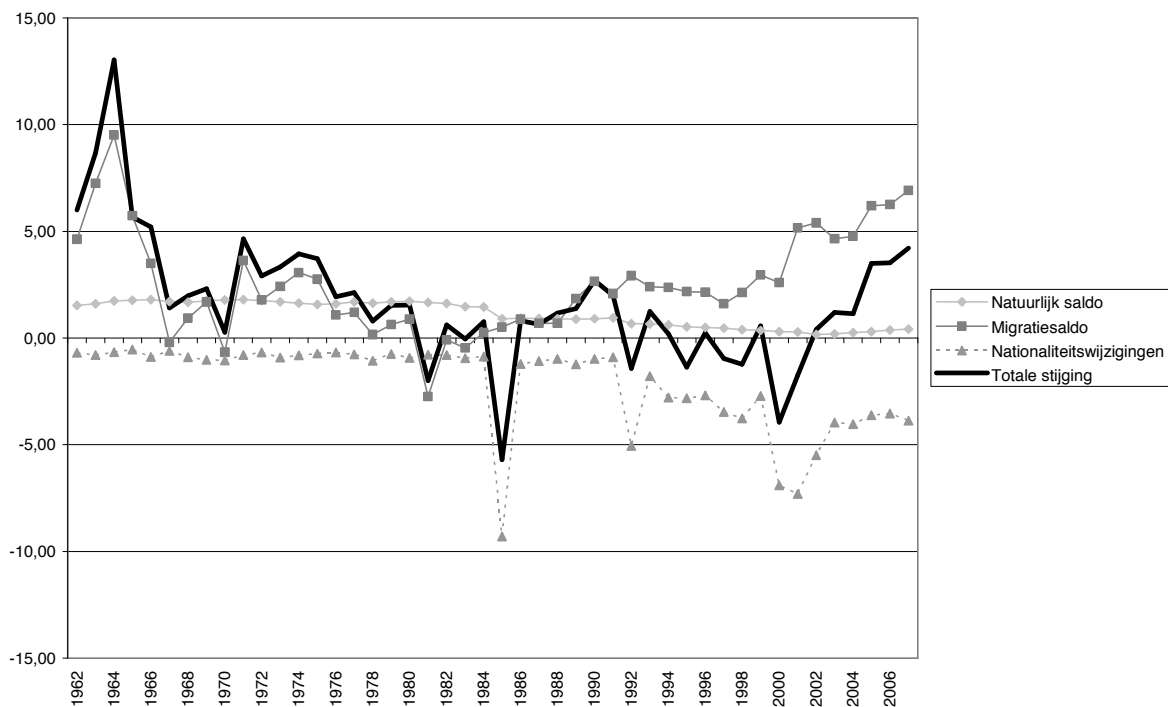
Ook al behoort dit niet echt tot de opdracht van de statisticus of van de demograaf, deze vrij unieke situatie moet natuurlijk verder worden onderzocht. We moeten zeker de omstandigheden van deze grootschalige beweging van nationaliteitsverwerving (zie 5.) in detail bestuderen. Ook moeten we terugkomen op de begrippen 'vreemdelingen' en 'Belgen' (zie 4.7). Laten we echter eerst de grote kenmerken van de vreemde bevolking beschrijven.

Figuur 4.4. Evolutie van het aantal vreemdelingen dat de Belgische nationaliteit verwerft, 1946-2007

Bron: Statistische jaarboeken van het Rijk en Rijksregister - AD SEI

Figuur 4.5. Componenten van de beweging van de vreemde bevolking, 1962, 2007

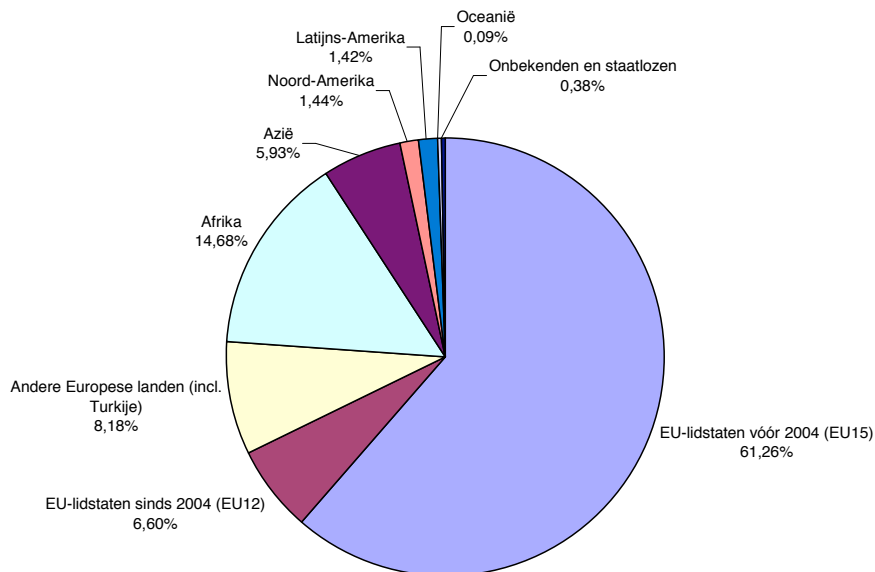
Bron: Bevolkingsregisters - AD SEI

4.2. Een vooral Europese vreemde populatie

4.2.1. Een onvermijdelijke Europese bevolking die zich hernieuwt

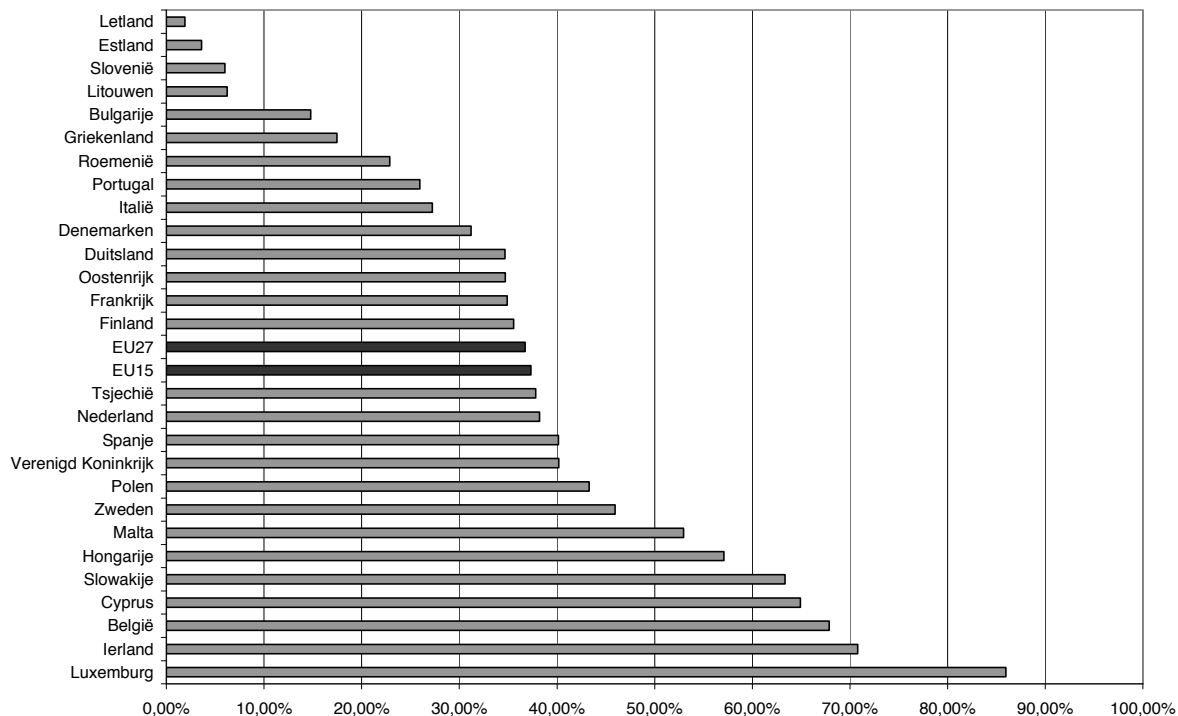
In 2008 bestond de meerderheid van de vreemde populatie in België uit Europeanen, waarvan 61% afkomstig uit de EU-lidstaten van 15 (fig. 4.6 en tab. 4.2). De Europeanen afkomstig uit de nieuwe Lidstaten van de Europese Unie (toetredingen in 2004 en 2007), zijn nog niet erg talrijk (6%), maar hun stijging (1,5% ten opzichte van 2007) verdient onderstreept te worden. De overige niet-EU Europeanen vertegenwoordigen ongeveer 79.465 personen of 8% van de vreemde populatie. Het gaat vooral om Turken (39.954 personen), Russen (11.650) en personen afkomstig uit de gebieden van het voormalige Servië-Montenegro. Deze oververtegenwoordiging van Europeanen en meer bepaald van EU-onderdanen in de vreemde populatie is het belangrijkste kenmerk van de vreemde populatie in België. Alleen in Luxemburg en Ierland zijn EU-onderdanen even sterk vertegenwoordigd in de vreemde populatie. Met 67% EU-burgers (68% met de Bulgaren en Roemenen) telden we op 1 januari 2005 gemiddeld tweemaal zoveel EU-onderdanen in België als in de EU25 (fig. 4.7).

Figuur 4.6. Samenstelling van de vreemde populatie volgens nationaliteit⁴⁶, 1 januari 2008

Bron: RR – AD SEI

Figuur 4.7. Europeanen in de vreemde populatie van de landen van de Europese Unie (EU25), 1 januari 2008

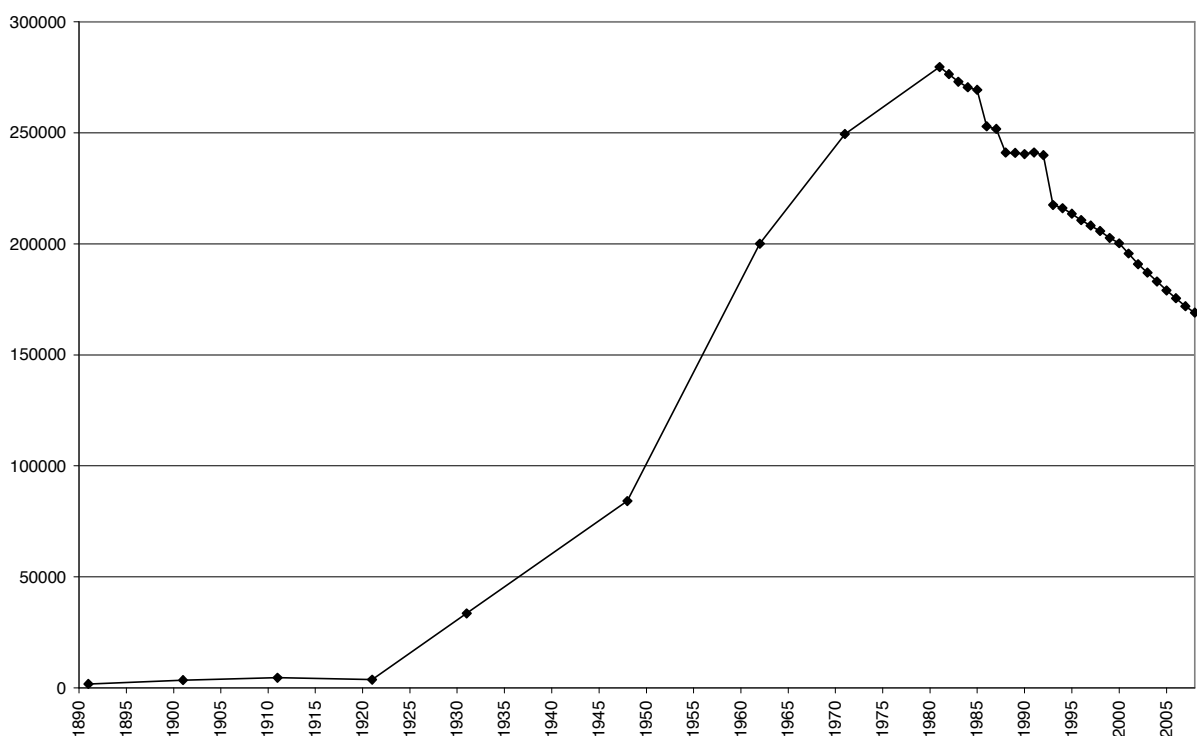

Bron: Eurostat

⁴⁶ In tegenstelling met de gegevens die de AD SEI gewoonlijk publiceert, zijn de vluchtelingen niet afzonderlijk ingedeeld bij een fictieve nationaliteit, maar worden ze meegeteld bij elke nationaliteit of groep van nationaliteiten.

Sommige vreemde populaties die zich sinds lang in België hebben gevestigd en afkomstig zijn uit mediterrane Europa, zijn vrij duidelijk kleiner geworden. Dit fenomeen heeft weinig gemeen met de afname van de emigratiestromen als gevolg van de ontwikkeling in deze gebieden na de Tweede Wereldoorlog. Hoewel de instroom van Italianen in België is verminderd, is hij niet stilgevallen (Perrin en Poulain, 2002). Bovendien zijn vrij weinig Italianen naar hun land teruggekeerd, in tegenstelling met wat men had voorzien: het negatieve saldo heeft zich nooit echt omgekeerd, maar stagneerde rond nul. Indien de Italiaanse populatie afneemt, dan is dat niet alleen het gevolg van sterfgevallen, maar ook – en vooral recentelijk – van het feit dat Italianen de Belgische nationaliteit verwerven en de Belgische nationaliteit automatisch wordt toegekend aan kinderen van de derde generatie. Bijgevolg daalt de (niet-Belgische) Italiaanse bevolking vrij duidelijk (fig. 4.8), maar blijft ze ondanks alles veruit de grootste vreemde bevolkingsgroep.

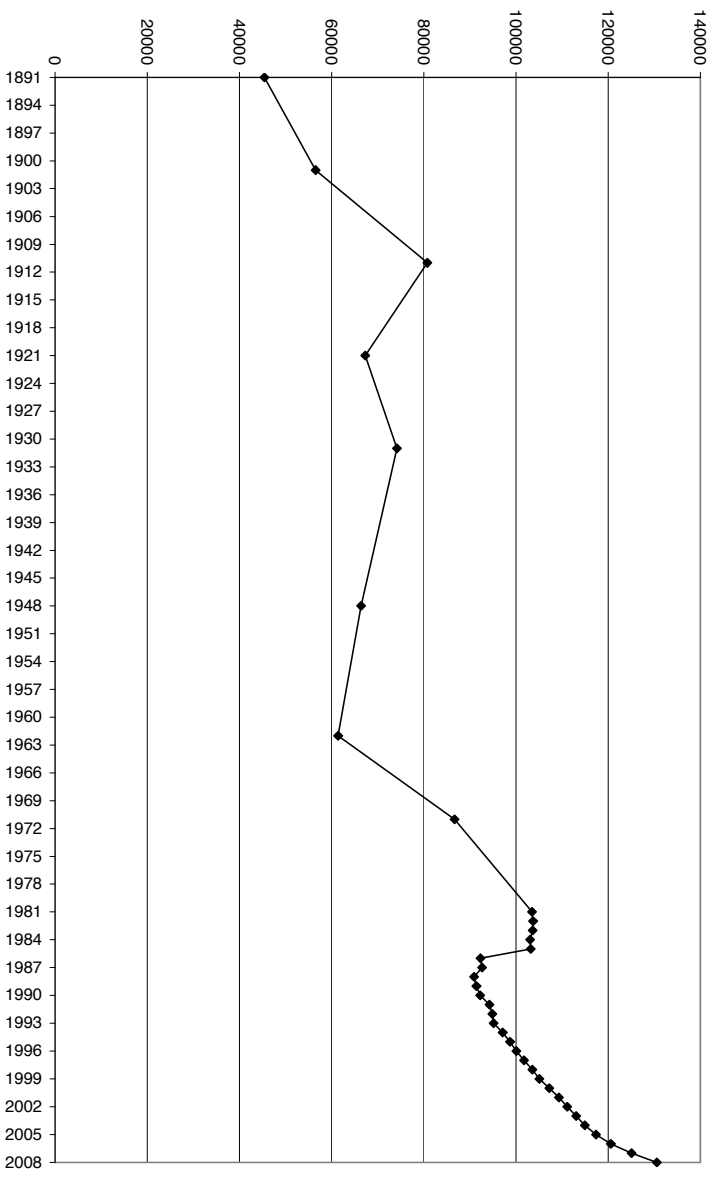
Figuur 4.8. Aantal Italianen in België, 1890-2008

Bron: Volkstellingen en bevolkingsregisters - AD SEI

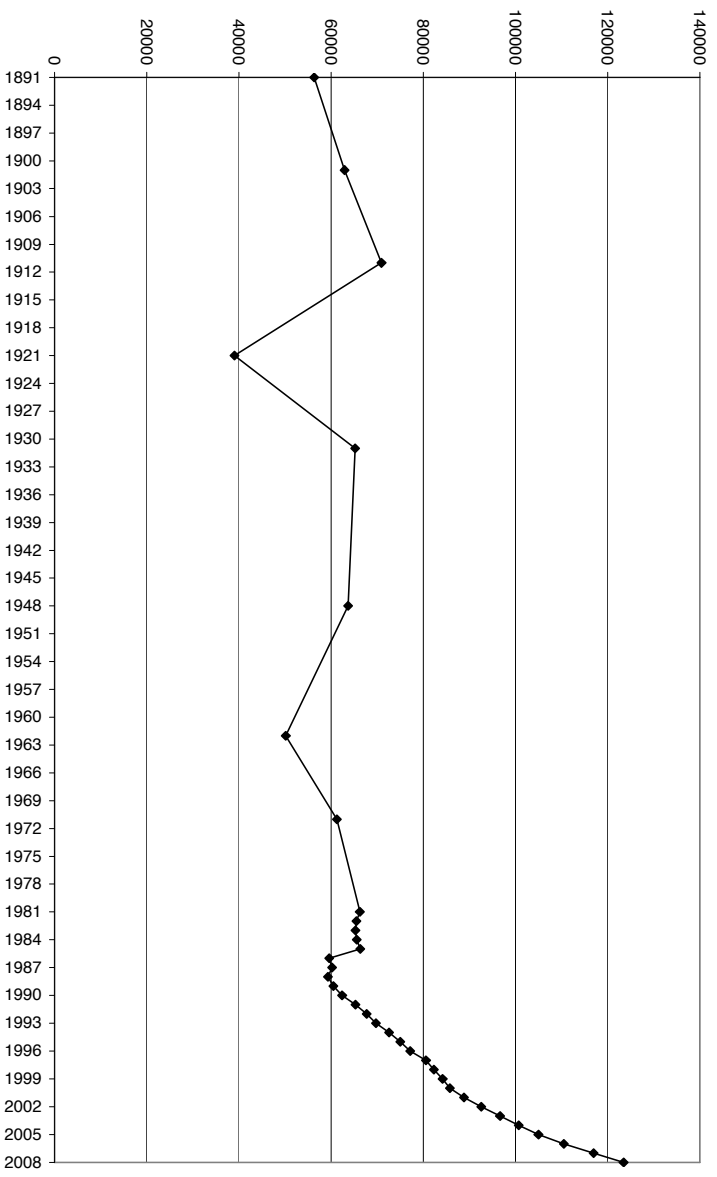
Tegelijk staat de instroom uit de buurlanden op historisch hoge niveaus. In tegenstelling met een vooroordeel vestigen deze immigranten afkomstig uit de buurlanden zich vaak voor lange tijd in ons land. Het aantal Fransen (fig. 4.9) en Nederlanders (fig. 4.10) is sterk toegenomen, in die mate zelfs dat zij vandaag, na de Italianen, de grootste vreemde bevolkingsgroepen vormen, voor de Marokkanen.

Figuur 4.9. Aantal Fransen in België, 1890-2008

Bron: Volkstellingen en bevolkingsregisters - AD SEI

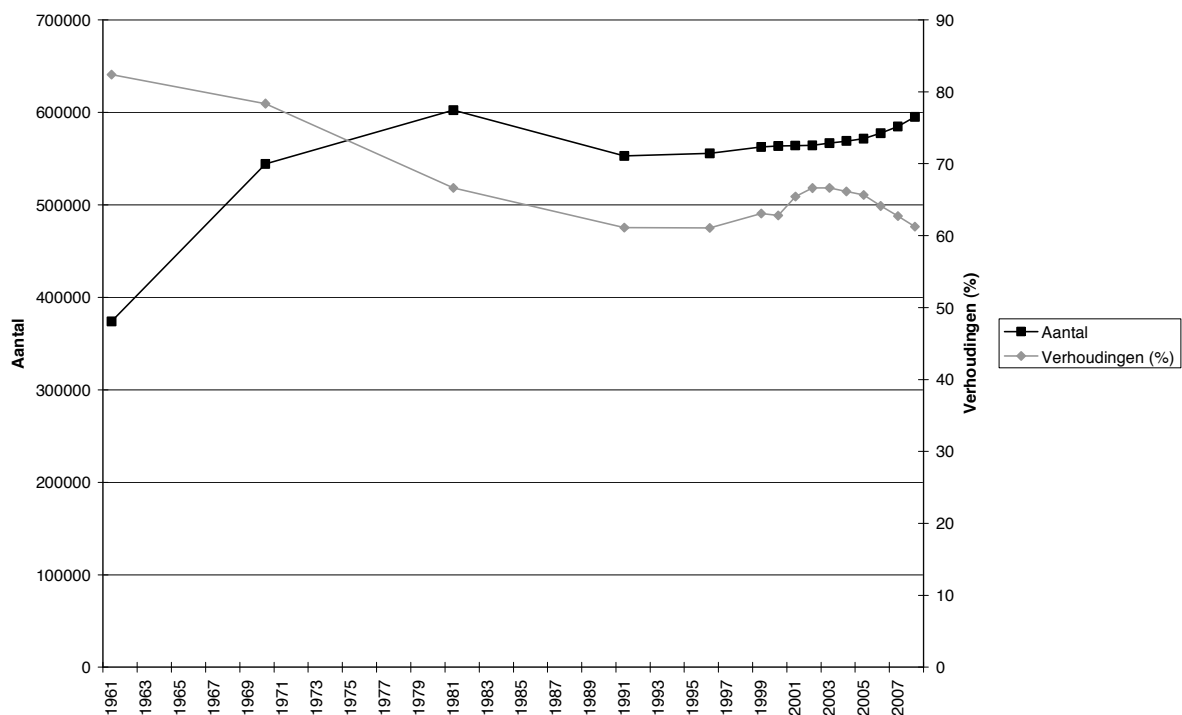
Figuur 4.10. Aantal Nederlanders in België, 1890-2008

Bron: Volkstellingen en bevolkingsregisters - AD SEI

De Fransen en de Nederlanders vormen geen alleenstaand geval. Hoewel een deel van de migratiestromen van Europeanen veeleer het gevolg is van de groeiende intra-Europese mobiliteit dan van een duurzame migratie naar België, geldt dit niet voor alle Europese immigranten. Zo zijn, in totaal, het aantal EU-burgers afkomstig uit de oude EU15 en het aandeel dat zij vertegenwoordigen in de vreemde populatie, de voorbije vijftien jaar licht gestegen (fig. 4.11). Dit vormt een breuk met de vorige historische periode, waarin het aandeel van de EU-bevolking daalde als gevolg van de ontwikkeling van de migratie van Marokkanen en Turken. Deze vaststelling heeft natuurlijk veel te maken met het feit dat de EU-burgers vandaag vrij zelden en veel minder vaak dan niet-EU burgers Belg worden. Misschien moeten we daarom een nieuwe zienswijze aannemen met betrekking tot de vreemde populatie: immers, meer dan twee derde van de vreemdelingen is afkomstig uit landen van de Europese Unie, die de vrijheid van verkeer en van vestiging in België ten volle benut. Met de uitbreiding en, op termijn, het onvermijdelijke einde van de overgangsmaatregelen voor de nieuwe lidstaten, zullen tussen 70 en 75% van de vreemdelingen morgen EU-burgers zijn die vrijheid van verkeer en vestiging genieten. Het is natuurlijk belangrijk om te wijzen op de symmetrie van wat we hierboven hebben gezegd: het aandeel van niet-EU burgers is vrij beperkt (25 tot 30%).

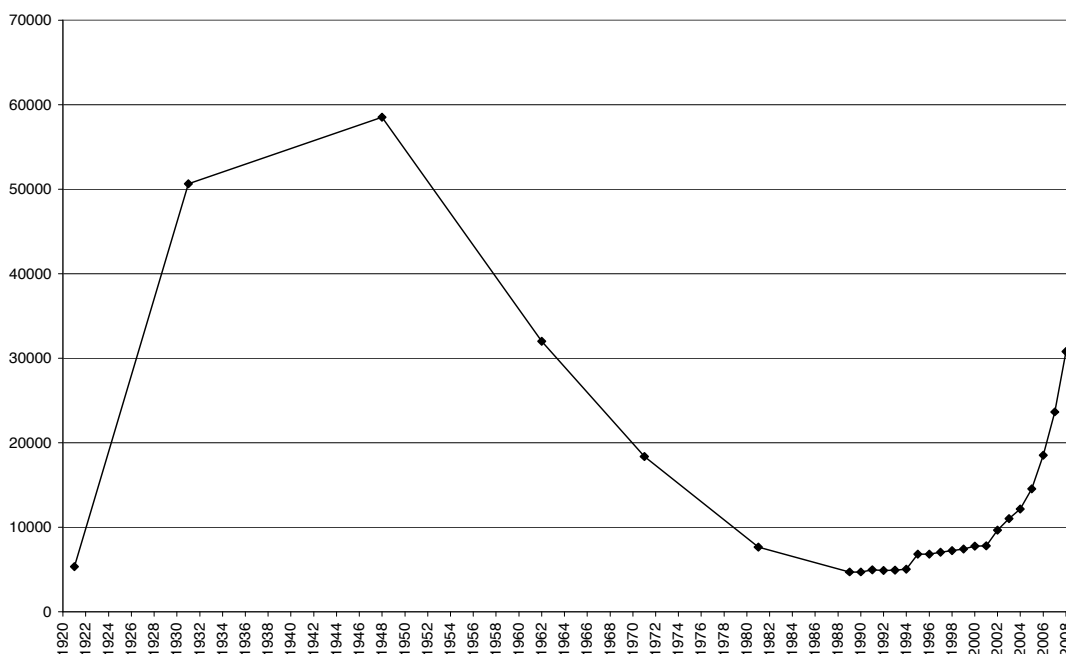
Figuur 4.11. Aantal onderdanen van de landen van de oude EU15, 1960-2008

Bron: Volkstellingen en bevolkingsregisters - AD SEI

De laatste jaren kende de instroom uit de 10 Lidstaten die in 2004 toetraden een niet verwaarloosbare groei en tot op vandaag is er geen signaal dat dit zal veranderen. In vergelijking met de instroom van de onderdanen van de EU15 blijft deze instroom nog beperkt. Na een onderbreking van 50 jaar, waarin alleen van tijd tot tijd kleine golven vluchtelingen migreerden, ontstaat opnieuw de instroom die we tijdens het interbellum hebben gekend, ook al bereikt die niet het niveau van de jaren 1930 toen de Polen de grootste vreemde bevolkingsgroep vormden. Deze migratiestromen groeien sterk, maar voornamelijk omdat het initiële niveau heel laag was. Sinds 1989 is er één land dat zich onderscheidt en een werkelijk belangrijke migratiegolf voedt: Polen (fig. 4.12). Aangezien deze immigratie recent is, heeft ze nog niet geleid tot een grote bevolkingsgroep (Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding, 2006). Niettemin, met de groei der instromen, tellen we een Poolse populatie die fors gegroeid is, van 18.500 in 2006 tot een beetje meer dan 30.000 in 2008 (fig. 4.12).

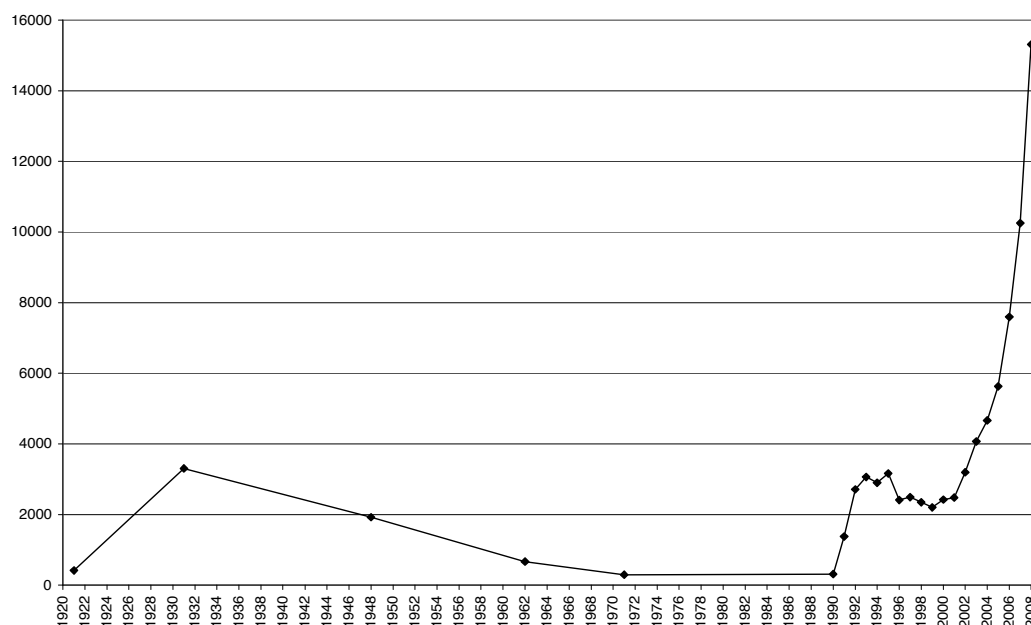
Figuur 4.12. Aantal Polen in België, 1920-2008

Bron: Volkstellingen en bevolkingsregisters - AD SEI

De recente uitbreiding van de Europese Unie met Bulgarije en Roemenië zou de situatie niet ingrijpend moeten wijzigen. Na Polen voedt Roemenië de op één na grootste instroom uit Oost-Europa (fig. 4.13). De migratie uit Bulgarije is kleiner maar niet verwaarloosbaar. Hoewel het totaal van de personen die geregistreerd werden voor de Roemenen beperkt blijft tot 15.000 personen en voor de Bulgaren tot 6.700, is de groei van hun respectievelijke populaties in België erg groot. Tussen 1 januari 2006 en 1 januari 2008, verdubbelde het aantal Roemenen en Bulgaren dat in België verbleef. Er is geen teken van vertraging in die toestroom op dit ogenblik, dus wellicht kunnen deze aantallen nog toenemen de komende jaren.

Figuur 4.13. Aantal Roemenen in België, 1920-2008

Bron: Volkstellingen en bevolkingsregisters - AD SEI

Naast deze Europese populaties die afkomstig zijn uit de lidstaten van de Europese Unie, blijven er Europese populaties die geen deel uitmaken van de Unie. Het gaat voornamelijk om personen afkomstig uit Turkije, ex-Joegoslavië en Rusland.

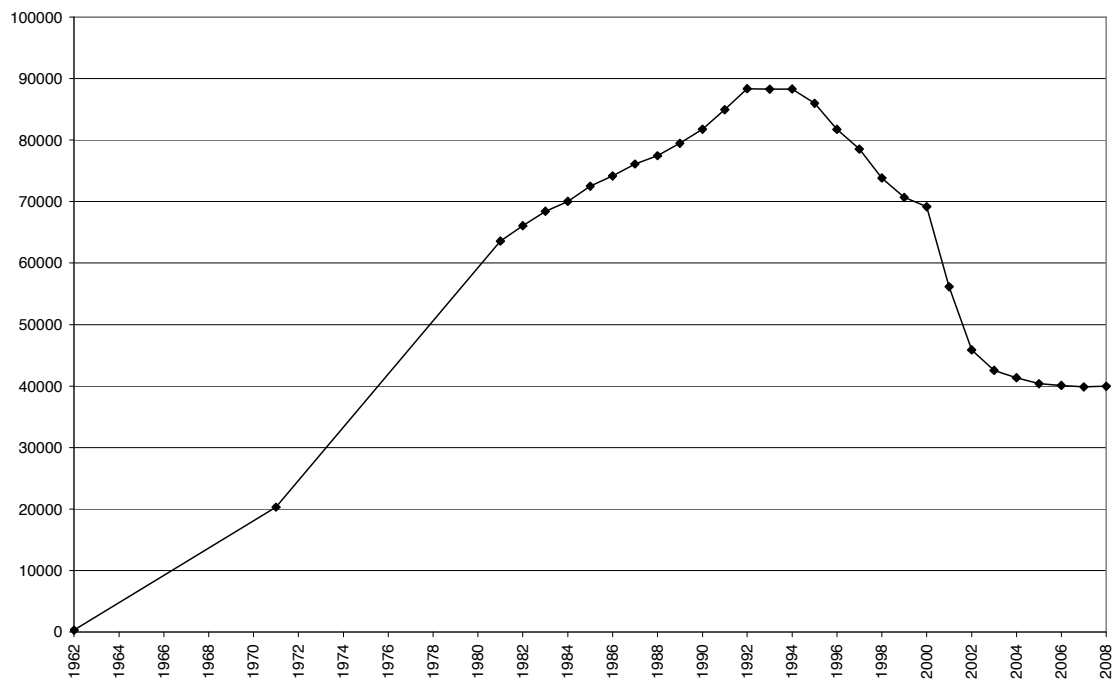
Het aantal Turken neemt sinds ongeveer twintig jaar heel duidelijk af (-55%) (fig. 4.14). Deze daling is niet het gevolg van het feit dat mensen vertrekken. De immigratie uit Turkije blijft belangrijk, ook al is ze minder dynamisch dan in het verleden. Feit is wel dat het aantal Turken die Belg worden groter is dan het migratiesaldo.

De populatie afkomstig uit ex-Joegoslavië is het resultaat van de golven vluchtelingen die de uiteenvallende Federatie hebben verlaten sinds het begin van de jaren 1990. Personen uit Servië-Montenegro⁴⁷ (vooral Serviërs en Kosovaren) zijn vandaag het talrijkst. Het feit dat deze bevolkingsgroep kleiner wordt, is vooral het gevolg van het verwerven van de Belgische nationaliteit, want er keren nog steeds weinig mensen naar hun land terug. Een gedetailleerde statistische analyse is moeilijk uit te voeren, aangezien de snelle opeenvolging van staatsstructuren het niet mogelijk maakt een behoorlijk inzicht te verwerven in de samenstelling van deze groep: veel immigranten zijn nog steeds ingeschreven als 'Joegoslaaf' of als een onderdaan van 'Servië-Montenegro', hoewel deze twee entiteiten niet meer bestaan. De Russische populatie kende een forse groei tussen 1 januari 2006 en 1 januari 2007, gaande van 8.430 tot 12.047 Russische onderdanen verblijvend in België. Niettemin is er een kleine daling in 2007 die te maken heeft met de nationaliteitswijzigingen van Russen in hetzelfde jaar. Enerzijds heeft een vooral vrouwelijke arbeids- en huwelijksmigratie, zoals voor alle landen van Centraal- en Oost-Europa, geleid tot de toename van de Russische populatie (we stellen hetzelfde fenomeen vast voor de Oekraïners, zij het in mindere mate). Anderzijds behoren de Russen (met name van Tsjetjeense afkomst) sinds het begin van het nieuwe millennium tot de nationaliteiten die het vaakst asiel aanvragen in België. Sinds 2003 worden zij in grote mate erkend, zodat ze verblijfsvergunningen kunnen krijgen en ze in onze

⁴⁷ De statistieken op 1 januari 2006 laten nog niet toe Montenegro te onderscheiden, dat in mei 2006 onafhankelijk is geworden.

statistieken worden opgenomen. Tot slot stellen we, meer in de rand, vast dat er nieuwe belangrijke bevolkingsgroepen verschijnen, met name Albanezen en Oekrainers.

Figuur 4.14. Evolutie van de Turkse populatie in wettig verblijf in België, 1960-2008

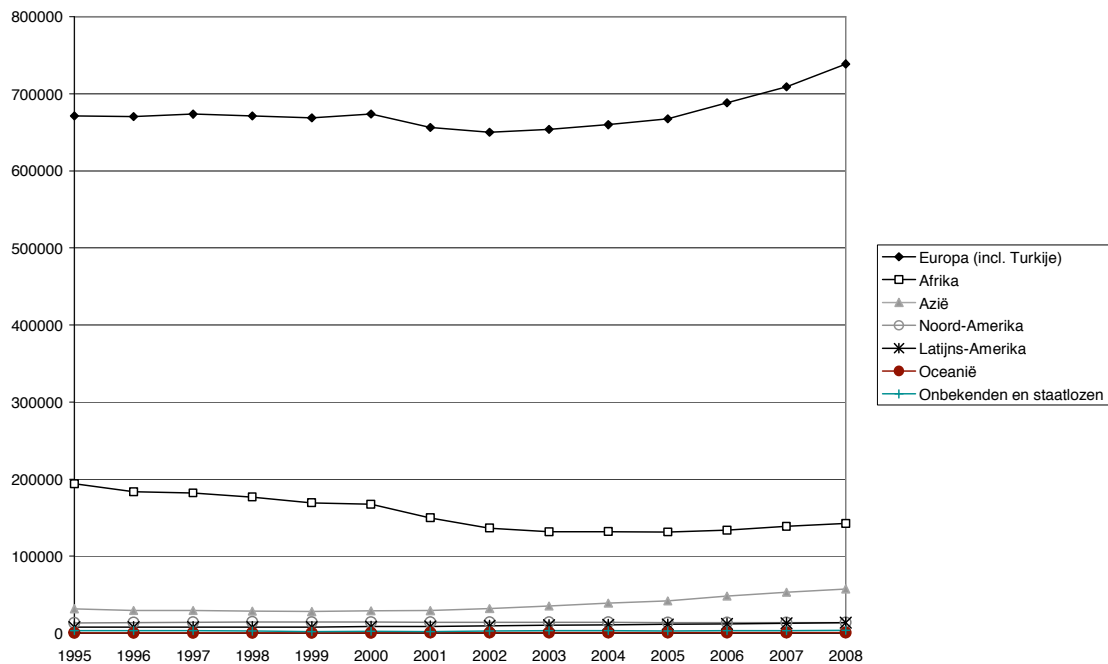

Bron: Volkstellingen en bevolkingsregisters – AD SEI

4.2.2. Niet-Europese populaties die snel verminderen

De Europese populatie is aanzienlijk, de niet-Europese daarentegen beperkt: de niet-Europeaanen maken niet meer dan 24% van de vreemde populatie uit (fig. 4.15). De laatste vijftien jaar is het aandeel niet-Europeaanen sterk teruggelopen als gevolg van de sterke daling van het aantal Afrikanen en Aziaten.

Figuur 4.15. Evolutie van de nationaliteitsgroepen (per continent), 1991-2008

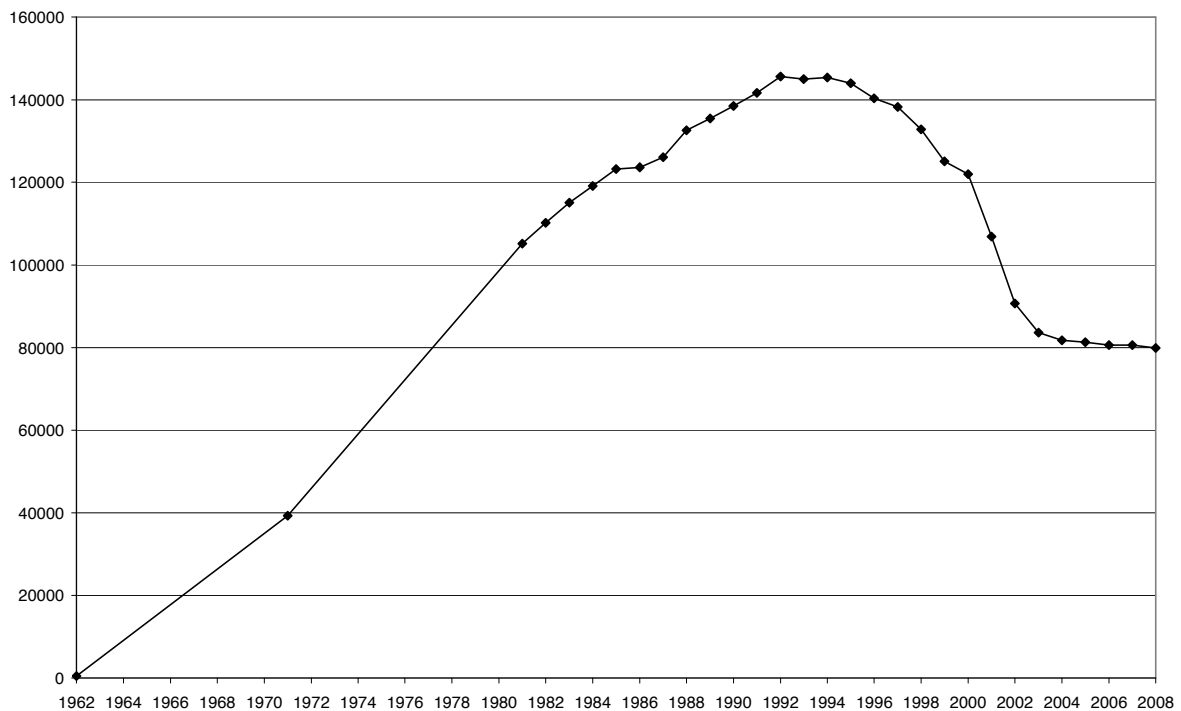
Bron: RR – AD SEI

Afrika is vandaag het belangrijkste continent van herkomst, gevolgd door Azië. Drie niet-Europese nationaliteiten tekenen zich af van de rest en tellen meer dan 10.000 personen: Marokkanen, Congolezen en personen uit de Verenigde Staten. Ze mogen dan al symbool staan voor de immigratie in België, deze drie nationaliteiten vormen vandaag lang niet de grootste nationaliteitengroepen die in België aanwezig zijn. De Marokkanen komen op de 4de plaats, na de Italianen, de Fransen en de Nederlanders; de Congolezen staan op de 11de plaats en worden nog voorafgegaan door de Turken, de Duitsers, de Polen, de Portugezen, de Britten. Voor de Amerikanen is de situatie verschillend. Net als de migratiebeweging van EU-burgers en de migratie afkomstig uit de geïndustrialiseerde landen valt deze migratie minder op. De statistieken herinneren ons er echter aan dat deze immigratie kwantitatief belangrijk is en waarschijnlijk een impact en redenen heeft waarvoor we niet minder oog moeten hebben dan voor de migratie uit landen waar de levensstandaard minder hoog is.

De Marokkaanse populatie neemt sinds ongeveer twintig jaar duidelijk af, net als de Turkse populatie waarmee ze vaak wordt vergeleken. Sinds ze in 1992 haar historisch maximum bereikte, is ze met 45% gedaald (fig. 4.16). Dit is niet het gevolg van het feit dat mensen zijn vertrokken. De Marokkaanse immigratie staat immers op een historisch hoog niveau. Zoals bij de Turken is de daling het gevolg van het grote aantal nationaliteitswijzigingen sinds de helft van de jaren 1980.

De enige niet-Europese populaties die sterk groeien, zijn het resultaat van heel recente en voorlopig nog beperkte migraties die afkomstig zijn uit India, Pakistan, Thailand, Kameroen, Ghana, Brazilië... In dit geval is het groeipercentage positief maar het gaat nog om relatief beperkte populaties (2.000 tot 7.000 personen). In alle andere gevallen, en o.m. voor de populaties die sterker vertegenwoordigd zijn, en hier ook al langer gevestigd zijn, stelt men een gevoelige daling vast door het verkrijgen van de Belgische nationaliteit (uitgezonderd voor de Congolezen voor wie men de laatste drie jaar een lichte herneming vaststelt). Ondanks de sterke migratiedynamiek is het opvallend dat deze daling zich soms al snel inzet. Dit geldt bijvoorbeeld voor populaties met een groot aantal gemengde huwelijken (bv. Filippijnen).

Figuur 4.16. Evolutie van de Marokkaanse populatie in wettig verblijf in België, 1960-2008

Bron: Volkstellingen en bevolkingsregisters – AD SEI

Tabel 4.1. Populatie in wettig verblijf volgens nationaliteit, 1995-2001

	1.1.1995	1.1.1996	1.1.1997	1.1.1998	1.1.1999	1.1.2000	1.1.2001
Totale bevolking	10.130.574	10.143.047	10.170.226	10.192.264	10.213.752	10.239.085	10.263.414
Belgen	9.208.236	9.233.278	9.258.305	9.289.144	9.321.772	9.341.975	9.401.729
Vreemdelingen	922.338	909.769	911.921	903.120	891.980	897.110	861.685
Europa	671.151	670.590	673.546	671.240	668.687	673.969	656.297
Europese Unie (EU) met 27	565.667	567.010	572.626	575.260	576.060	577.944	579.103
Lidstaten van de EU vóór 2004 (EU15)	552.369	554.551	559.644	562.074	562.557	563.579	564.154
Italië	213.526	210.656	208.215	205.782	202.645	200.281	195.586
Frankrijk	98.731	100.088	101.749	103.563	105.113	107.240	109.322
Nederland	75.029	77.157	80.597	82.300	84.213	85.763	88.813
Spanje	48.955	48.333	47.943	47.423	46.642	45.924	45.362
Duitsland	31.053	31.829	32.711	33.330	34.052	34.328	34.586
Portugal	23.038	23.928	24.907	25.279	25.510	25.563	25.636
Groot-Brittannië	25.863	25.975	26.152	26.096	25.903	26.158	26.602
Griekenland	20.117	19.869	19.526	19.221	18.835	18.389	17.956
Zweden	2.938	3.089	3.465	3.946	4.165	4.284	4.391
Luxemburg	4.582	4.563	4.521	4.480	4.396	4.353	4.283
Ierland	3.152	3.178	3.301	3.336	3.350	3.295	3.356
Denemarken	3.092	3.151	3.250	3.324	3.300	3.240	3.274
Finland	1.102	1.475	1.848	2.308	2.531	2.689	2.819
Oostenrijk	1.191	1.260	1.459	1.686	1.902	2.072	2.168
Lidstaten van de EU sinds 2004	13.298	12.459	12.982	13.186	13.503	14.365	14.949
Polen	6.780	6.795	7.024	7.221	7.408	7.760	7.800
Roemenië	3.165	2.413	2.491	2.349	2.201	2.424	2.481
Bulgarije	917	687	772	844	888	962	1.069
Andere	2.436	2.564	2.695	2.772	3.006	3.219	3.599
Andere Europese landen	105.484	103.580	100.920	95.980	92.627	96.025	77.194
Rusland	540	690	931	1.061	1.236	1.437	1.665
F.R. Joegoslavië	7.110	7.392	215	400	597	5.077	1.795
ex-Joegoslavië	818	977	7.775	7.309	6.727	6.769	5.199
Albanië	740	612	647	606	649	701	744
Macedonië	36	151	404	648	828	1.046	1.119
Oekraïne	524	540	594	627	707	835	972
Bosnië-Herzegovina	9	1.599	1.797	2.129	2.333	2.328	2.052
U.S.S.R.	1.362	1.117	1.161	1.122	1.144	1.141	1.010
Turkije	90.308	86.197	82.914	77.505	73.779	72.064	58.027
Andere	4.037	4.305	4.482	4.573	4.627	4.627	4.611
Afrika	193.807	183.424	181.992	176.858	169.267	167.445	149.873
Marokko	143.996	140.324	138.272	132.850	125.103	122.005	106.840
Congo (D.R.C.)	18.251	14.123	14.238	14.404	14.457	14.307	12.950
Algerije	10.026	9.562	9.304	8.982	8.613	8.509	7.884
Tunesië	5.725	5.324	5.091	4.666	4.254	4.173	3.629
Kameroen	1.683	1.632	1.589	1.598	1.611	1.668	1.711
Rwanda	1.628	1.598	1.804	2.120	2.323	2.816	3.022
Ghana	1.490	1.169	1.285	1.335	1.426	1.544	1.576
Andere	11.008	9.692	10.409	10.903	11.480	12.423	12.261
Azië	31.718	29.707	29.779	28.608	28.102	29.164	29.459
China	3.572	3.675	3.739	3.647	3.624	3.764	3.975
India	3.203	2.833	3.007	3.094	3.201	3.348	3.423
Japan	3.604	3.669	3.605	3.590	3.545	3.704	3.733
Pakistan	2.124	1.751	1.898	1.963	2.067	2.197	2.040
Filippijnen	2.099	2.322	2.625	2.876	2.997	3.074	3.067
Thailand	1.122	1.245	1.359	1.459	1.610	1.763	1.908
Iran	3.179	2.712	2.418	1.877	1.492	1.404	1.224
Andere	12.815	11.500	11.128	10.102	9.563	9.910	10.089
Noord-Amerika	13.581	13.872	14.241	14.666	14.542	14.390	14.159
Verenigde Staten	11.735	11.959	12.287	12.592	12.397	12.238	11.855
Canada	1.846	1.913	1.954	2.074	2.145	2.152	2.304
Latijns-Amerika	7.986	7.934	8.043	8.086	8.147	8.774	8.857
Brazilië	1.312	1.377	1.432	1.494	1.521	1.622	1.719
Chili	2.081	1.925	1.796	1.685	1.587	1.621	1.451
Andere	4.593	4.632	4.815	4.907	5.039	5.531	5.687
Oceanië	646	644	658	690	722	791	846
Onbekenden en staatlozen	3.449	3.598	3.662	2.972	2.513	2.577	2.194
Onbekende nationaliteit	2.976	3.163	3.265	2.611	2.183	2.261	1.915
Staatlozen	473	435	397	361	330	316	279

Bron: RR - AD SEI

Tabel 4.2. Populatie in wettig verblijf volgens nationaliteit, 2002-2008

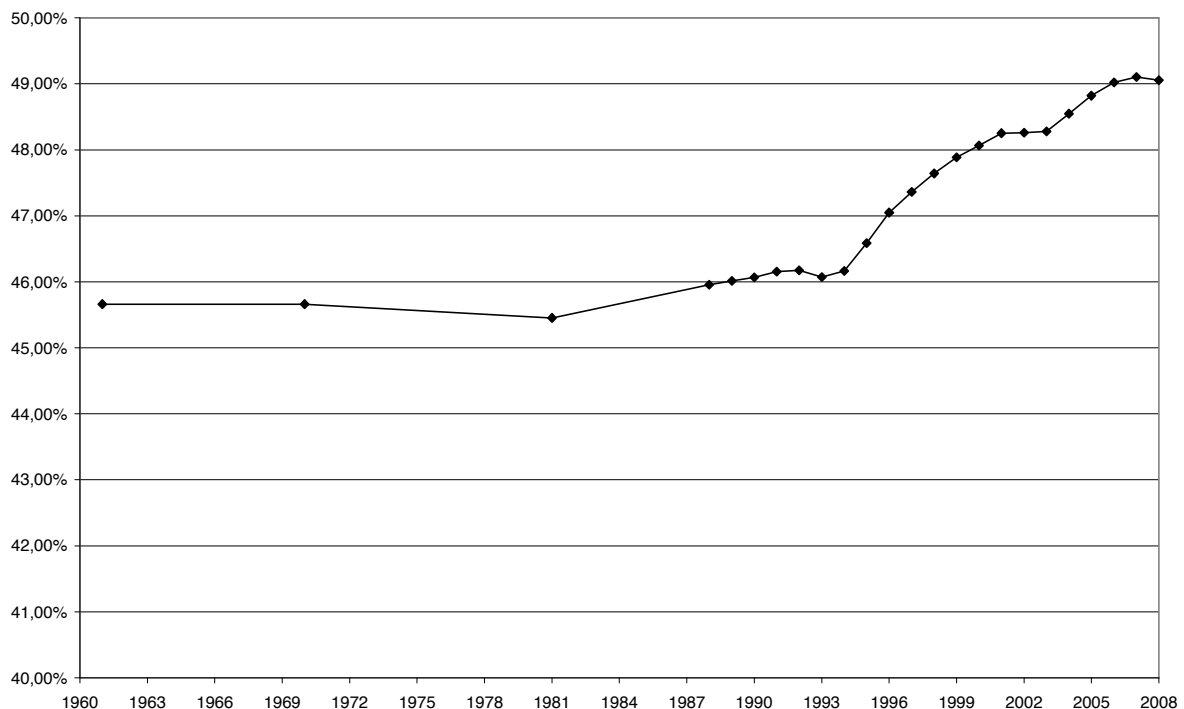
	1.1.2002	1.1.2003	1.1.2004	1.1.2005	1.1.2006	1.1.2007	1.1.2008
Totale bevolking	10.309.725	10.355.844	10.396.421	10.445.852	10.511.382	10.584.534	10.666.866
Belgen	9.462.991	9.505.767	9.536.134	9.574.990	9.610.909	9.652.373	9.695.418
Vreemdelingen	846.734	850.077	860.287	870.862	900.473	932.161	971.448
Europa	650.211	653.760	659.835	667.654	688.250	709.000	738.721
Europese Unie (EU) met 27	582.550	588.169	593.372	600.690	615.186	632.067	659.256
Lidstaten van de EU vóór 2004 (EU15)	564.189	566.686	569.023	571.636	577.392	584.649	595.101
Italië	190.792	187.021	183.021	179.015	175.498	171.918	169.027
Frankrijk	111.146	113.037	114.943	117.349	120.600	125.061	130.568
Nederland	92.561	96.643	100.700	104.978	110.492	116.970	123.454
Spanje	44.962	44.465	43.805	43.203	42.910	42.765	42.712
Duitsland	34.667	35.094	35.536	36.330	37.012	37.621	38.370
Portugal	25.755	26.035	26.803	27.374	27.976	28.724	29.802
Groot-Brittannië	26.365	26.252	26.184	25.983	25.697	25.139	25.126
Griekenland	17.579	17.289	17.097	16.589	16.326	15.742	15.182
Zweden	4.282	4.404	4.437	4.414	4.374	4.357	4.399
Luxemburg	4.269	4.299	4.312	4.290	4.295	4.340	4.380
Ierland	3.394	3.453	3.466	3.425	3.433	3.412	3.406
Denemarken	3.353	3.370	3.394	3.275	3.279	3.171	3.160
Finland	2.856	3.017	2.976	2.983	3.044	2.981	2.992
Oostenrijk	2.208	2.307	2.349	2.428	2.456	2.438	2.523
Lidstaten van de EU sinds 2004	18.361	21.483	24.349	29.054	37.794	47.418	64.155
Polen	9.633	11.022	12.164	14.521	18.509	23.644	30.768
Roemenië	3.198	4.069	4.665	5.632	7.597	10.252	15.310
Bulgarije	1.529	1.907	2.233	2.684	3.312	3.930	6.753
Andere	4.001	4.485	5.287	6.217	8.376	9.592	11.324
Andere Europese landen	67.661	65.591	66.463	66.964	73.064	76.933	79.465
Rusland	2.027	2.494	2.931	4.306	8.430	12.047	11.650
F.R. Joegoslavië	2.568	3.527	4.478	4.851	5.828	:	:
ex-Joegoslavië	4.779	4.300	4.332	3.995	3.827	:	:
Albanië	1.042	1.421	1.786	2.010	2.446	2.700	2.941
Macedonië	1.479	1.747	2.137	2.223	2.409	2.571	2.703
Oekraïne	1.200	1.421	1.592	1.728	1.994	2.184	2.458
Bosnië-Herzegovina	1.817	1.437	1.203	1.150	1.239	1.353	1.450
U.S.S.R.	1.010	957	896	856	942	:	:
Turkije	47.044	43.300	41.916	40.403	40.125	39.882	39.954
Andere	4.695	4.987	5.192	5.442	5.824	16.196	18.309
Afrika	136.532	131.685	131.888	131.538	133.802	138.673	142.655
Marokko	90.657	83.641	81.771	81.287	80.609	80.587	79.867
Congo (D.R.C.)	14.349	14.607	14.757	13.983	14.252	15.347	16.132
Algerije	7.382	7.338	7.480	7.495	7.560	7.830	8.185
Tunesië	3.337	3.275	3.338	3.312	3.428	3.499	3.591
Kameroen	1.923	2.232	2.454	2.738	3.305	3.988	4.966
Rwanda	2.930	2.593	2.726	2.996	3.143	3.341	3.166
Ghana	1.845	2.351	2.516	2.438	2.702	2.833	2.882
Andere	14.109	15.648	16.846	17.289	18.803	21.248	23.866
Azië	32.033	35.544	39.155	42.075	48.222	53.286	57.624
China	4.567	6.085	6.951	7.358	7.588	8.010	8.254
India	3.608	3.958	4.373	4.758	5.305	5.718	6.166
Japan	3.691	3.776	3.958	4.192	4.277	4.468	4.578
Pakistan	2.094	2.417	2.647	2.975	3.503	3.834	3.797
Filippijnen	3.276	3.374	3.405	3.224	3.133	3.101	3.109
Thailand	2.075	2.235	2.445	2.586	2.754	2.894	2.993
Iran	1.150	1.138	1.244	1.425	2.157	3.238	3.723
Andere	11.572	12.561	14.132	15.557	19.505	22.023	25.004
Noord-Amerika	14.227	14.220	14.183	14.050	13.811	13.902	14.033
Verenigde Staten	11.814	11.709	11.582	11.476	11.180	11.149	11.235
Canada	2.413	2.511	2.601	2.574	2.631	2.753	2.798
Latijns-Amerika	9.781	10.579	11.041	11.534	12.108	13.061	13.786
Brazilië	1.841	2.025	2.161	2.413	2.721	3.338	3.860
Chili	1.350	1.275	1.205	1.139	1.088	1.058	999
Andere	6.590	7.279	7.675	7.982	8.299	8.665	8.927
Oceanië	871	891	914	896	905	853	889
Onbekenden en staatlozen	3.079	3.398	3.271	3.115	3.375	3.386	3.740
Onbekende nationaliteit	2.780	3.078	2.961	2.776	3.016	2.972	3.264
Staatlozen	299	320	310	339	359	414	476

Bron: RR - AD SEI

4.3. Vervrouwelijking van de populatie

Terwijl de landen van oorsprong van vreemdelingen zich hebben uitgebreid, heeft de samenstelling van de vreemde populatie zich sterk vervrouwelijkt (fig. 4.17). Tussen de jaren 1960 en het begin van de jaren 1980 is het aandeel vrouwen, dat zo'n 45 tot 46% van de vreemde populatie uitmaakte, vrij stabiel gebleven. Met de invoering van de gezinshereniging is dit aandeel vrouwen tijdens de jaren 1980 en de eerste helft van de jaren 1990 sterk gestegen. Toch is het vooral tussen 1994 en 2006 dat de vervrouwelijking in een stroomversnelling is geraakt. Het aandeel vrouwen bedroeg op 1 januari 2006 49%, waarmee er nagenoeg een perfecte pariteit bestaat. Tussen 1 januari 2006 en 1 januari 2008 wijzigt de tendens met een stagnering van het aandeel vrouwen in de vreemde populatie. De stijging die we voordien waarnamen, had meerdere oorzaken. Om te beginnen veroudert de vreemde populatie in België, dat al lang een immigratieland is, ondanks de aankomst van nieuwe immigranten (Perrin, 2004). Daar de levensverwachting voor mannen kleiner is dan voor vrouwen, is er een duidelijke vervrouwelijking van de bejaarde vreemde populatie. Reden voor deze evolutie zijn de gezinsherenigingen en de huwelijksmigratie sinds de jaren 1980, waarmee talrijke echtgenotes van migranten en kinderen, evenveel jongens als meisjes zijn toegestroomd. De vermoedelijke hoofdreden van de spectaculaire stijging van de laatste tien jaar is het ontstaan van nieuwe, specifiek vrouwelijke, migraties.

Figuur 4.17. Evolutie van het percentage vrouwen in de vreemde populatie, 1960-2008

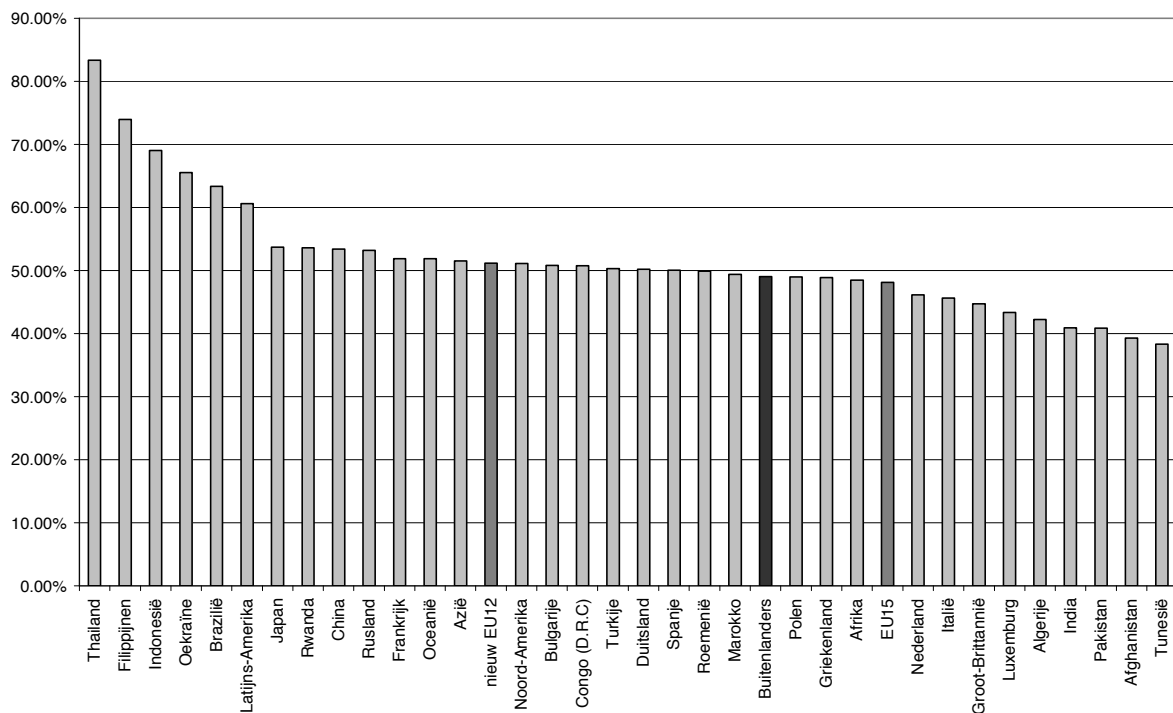

Bron: Volkstellingen en bevolkingsregisters - AD SEI

Deze nieuwe, sterk vervrouwelijkte, vreemde populaties zijn afkomstig uit Zuidoost-Azië (Thailand en de Filipijnen), Latijns-Amerika en Centraal- en Oost-Europa (fig. 4.18). In het extreme geval van de Thai tellen we 83% vrouwen; voor de Filipijnen gaat het om 74%, voor Latijns-Amerika om 60%. Wat de 12 nieuwe Lidstaten van de Europese Unie betreft, berekenen we 51% vrouwen, wat overeenstemt met een sterke vermindering ten opzichte van de 58% die we waarnamen in 2005. Sommige onderdanen van landen uit Oost-Europa, zoals

de Baltische staten, Oekraïne, Wit-Rusland en de Tsjechische Republiek tellen nog steeds 60% vrouwen, maar de omvangrijkste populaties (Polen, Roemenië, Bulgarije) kenden een sterke vermannelijking van hun instroom de laatste jaren. Anderzijds zijn de populaties uit de oude lidstaten van de Europese Unie, die het grootste deel van de vreemdelingen vertegenwoordigen, nog veeleer samengesteld uit mannen. Dit verklaart grotendeels waarom mannen nog steeds in de meerderheid zijn onder de vreemdelingen. We tellen immers nog steeds meer Italianen dan Italiaanse vrouwen en hetzelfde fenomeen geldt voor de Nederlanders, de Britten, de Grieken of de Portugezen. Hiernaast, is de vreemde populatie die voortgekomen is uit de oude niet-Europese migraties (voornamelijk uit de Maghreb) voornamelijk mannelijk, net zoals de populatie uit de nieuwe herkomstlanden zoals India en Pakistan. Deze elementen bieden een verklaring voor het behoud van een meerderheid van mannen onder de vreemdelingen. Ondanks alles is de tendens van die aard dat we binnenkort meer vreemde vrouwen dan vreemde mannen zullen tellen. Bovendien, zoals we hierna zullen aantonen, is deze tendens ook het resultaat van het verwerven van de Belgische nationaliteit, wat traditioneel sneller en intensiever verloopt voor vreemde vrouwen dan voor vreemde mannen. Dit wordt verklaard, enerzijds, door een groter aantal gemengde huwelijken die het mogelijk maken snel de Belgische nationaliteit te verwerven en, anderzijds, door een wet die het tot in 1984 voor vreemde vrouwen die trouwden met Belgische mannen gemakkelijker maakte om de Belgische nationaliteit te verwerven dan voor vreemde mannen die trouwden met Belgische vrouwen.

Figuur 4.18. Aandeel vrouwen in de vreemde populatie volgens nationaliteit, 1.1.2008

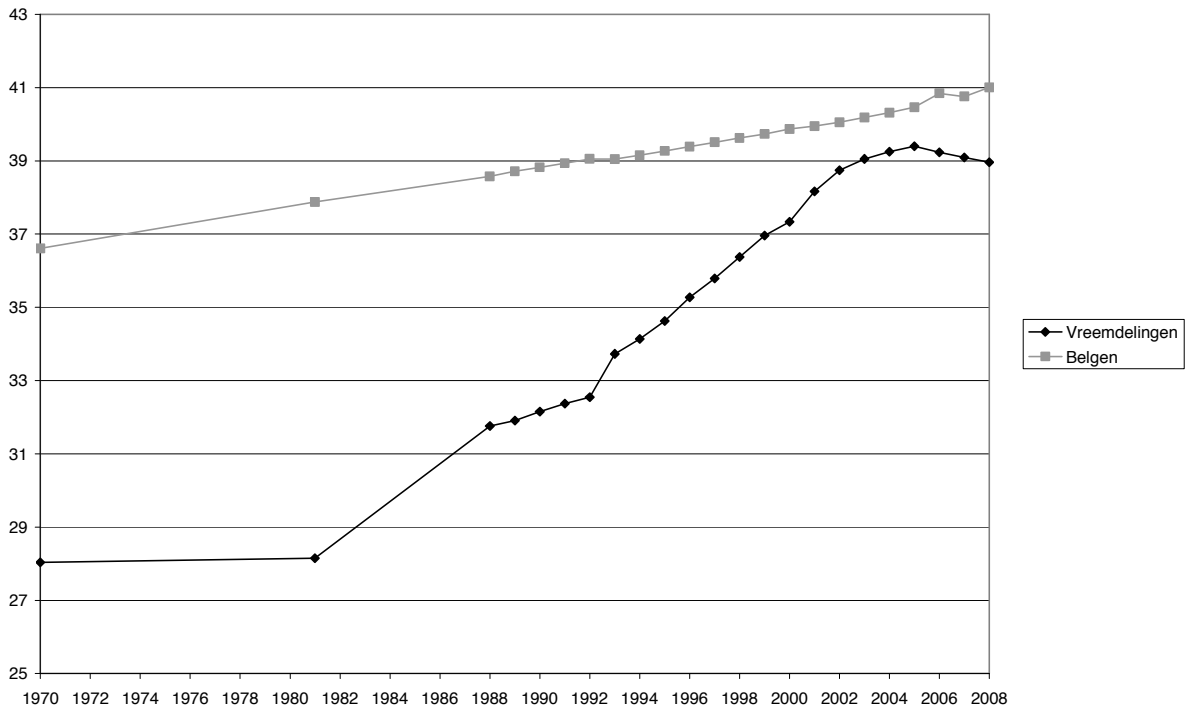
Bron: RR - AD SEI

4.4. Een leeftijdsstructuur getekend door de leeftijd van de immigranten en het recht

Tijdens de ‘dertig glorieuze jaren’ werd de vreemde bevolking gekenmerkt door haar jonge leeftijd in vergelijking met de Belgische bevolking. De laatste 20 jaar is de vreemde bevolking echter ouder geworden. We mogen zelfs beweren dat deze bevolking sneller is verouderd dan de Belgische bevolking.

Sinds de jaren 1980 is de gemiddelde leeftijd van de vreemde bevolking voortdurend gestegen, van 28 jaar tot 39 jaar in 2008 (fig. 4.19). Als gevolg daarvan is het verschil tussen de gemiddelde leeftijd van de vreemdelingen en die van de Belgen snel kleiner geworden: van bijna 10 jaar in het begin van de jaren 1980 tot slechts 1 jaar vandaag. Ondanks alles lijkt het versnelde verouderingsproces van de vreemde bevolking te zijn vertraagd en heel onlangs te zijn omgekeerd wat maakt dat op 1 januari 2008 de het verschil tussen de gemiddelde leeftijd van de Belgen en die van de vreemdelingen op 2 jaar kwam te liggen

Figuur 4.19. Evolutie van de gemiddelde leeftijd van de Belgen en de vreemdelingen, 1970-2008

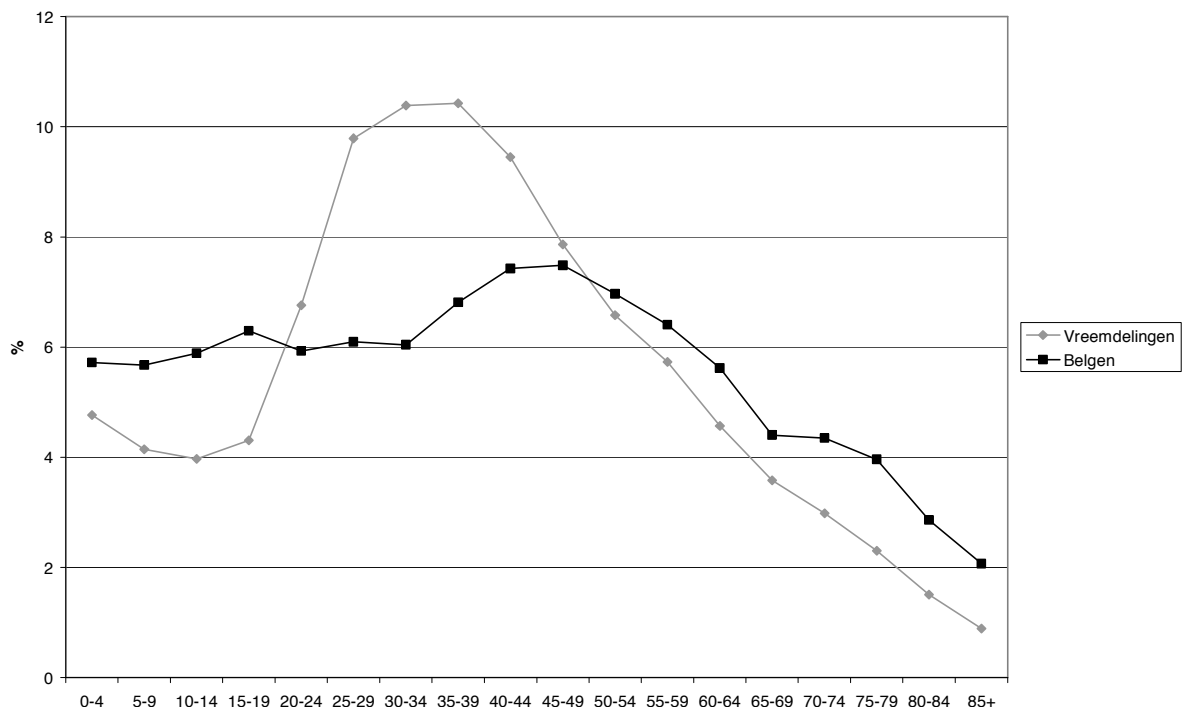
Bron: Volkstellingen en bevolkingsregisters - AD SEI

Om de dynamiek goed te begrijpen, moeten we wellicht een andere indicator nemen. De gemiddelde leeftijd weerspiegelt immers niet volledig de specificiteit van de leeftijdsstructuur van de vreemdelingen, die we leeftijd per leeftijd moeten bekijken (fig. 4.20). In tegenstelling met de gangbare mening telt de vreemde bevolking vrij weinig minderjarigen in vergelijking met de Belgische bevolking. Ze bestaat voornamelijk uit volwassenen op de actieve leeftijd van 20 tot 60 jaar. Het aantal 65-plussers is vrij beperkt, maar neemt toe.

De voorbije 15 jaar is deze leeftijdsstructuur opvallend geëvolueerd (fig. 4.21). Het aantal minderjarige vreemdelingen was in 1985 al gedaald als gevolg van de inwerkingtreding van het nieuwe nationaliteitsrecht. Tijdens de eerste helft van de jaren 1990 is hun aantal sterk gedaald als gevolg van de wijziging van het nationaliteitsrecht in 1991, die een aantal mogelijkheden heeft ingevoerd om de Belgische nationaliteit te verwerven. De toename van het aantal mogelijkheden om de Belgische nationaliteit te verwerven als gevolg van de wijzigingen van het nationaliteitsrecht in 1999 heeft geleid tot een stijging van het aantal 'collectieve toewijzingen van de nationaliteit' (toewijzing van de nationaliteit aan een minderjarige als gevolg van het verkrijgen van de nationaliteit door een van zijn ouders) en tot een verdere daling van het aantal minderjarige vreemdelingen vanaf 2000. De verminderde vruchtbaarheid van vreemde vrouwen heeft natuurlijk bijgedragen tot deze evolutie (Eggerickx en Perrin, 2004), maar dit verklaart waarschijnlijk slechts een heel klein deel van de vastgestelde evoluties.

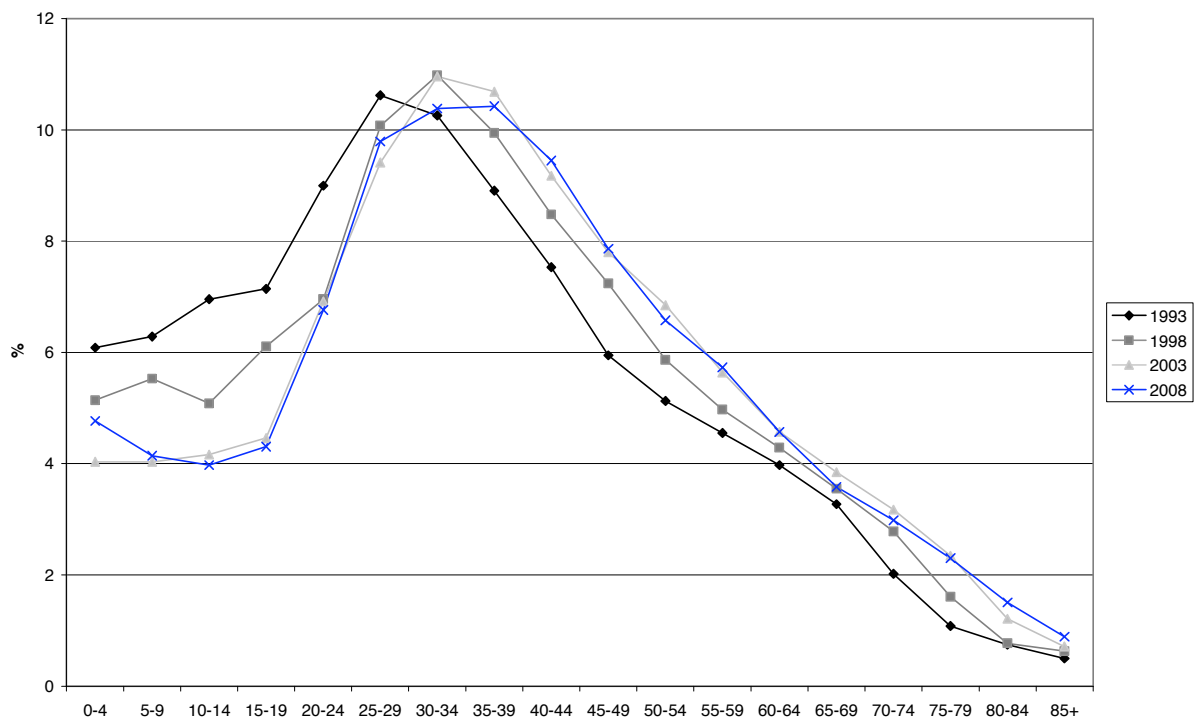
Parallel aan deze daling van het aantal vreemde kinderen, heeft het aandeel bejaarde vreemdelingen die via de immigratiegolven van de jaren '50, '60 en '70 naar hier kwamen, mettertijd de neiging mechanisch te stijgen (Perrin, 2004) en dit ten gevolge van de anciënniteit van de immigratie (fig. 4.21). Deze veroudering wordt versterkt door het feit dat, in tegenstelling met de prognoses, weinig mensen die de pensioenleeftijd bereiken, terugkeren naar hun land van herkomst en ook door het feit dat, integendeel, steeds oudere volwassenen en ook gepensioneerden immigreren. Bijgevolg vertegenwoordigden personen van 65 jaar en ouder, die in 1991 slechts goed waren voor 7% van de vreemdelingen, in 2005 al 12% van de vreemde populatie. Sinds 2005 daalt het aandeel van de plus-65-jarigen opnieuw en stelt het 11% van de vreemde populatie voor op 1 januari 2008.

Figuur 4.20. Leeftijdsstructuren van de vreemdelingen en de Belgen, 1.1.2008

Bron: RR - AD SEI

Figuur 4.21. Evolutie van de leeftijdsstructuren van de vreemdelingen, 1993-2008

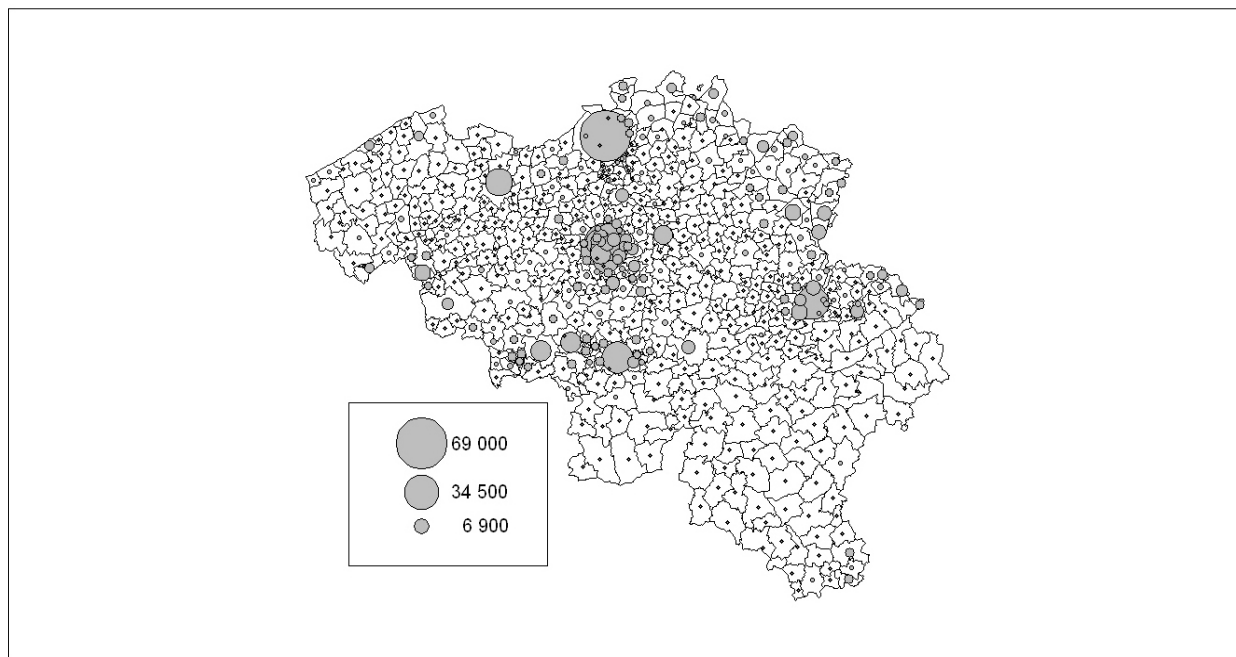

Bron: RR - AD SEI

4.5. Een geografie die de huidige en vroegere immigraties weerspiegelt

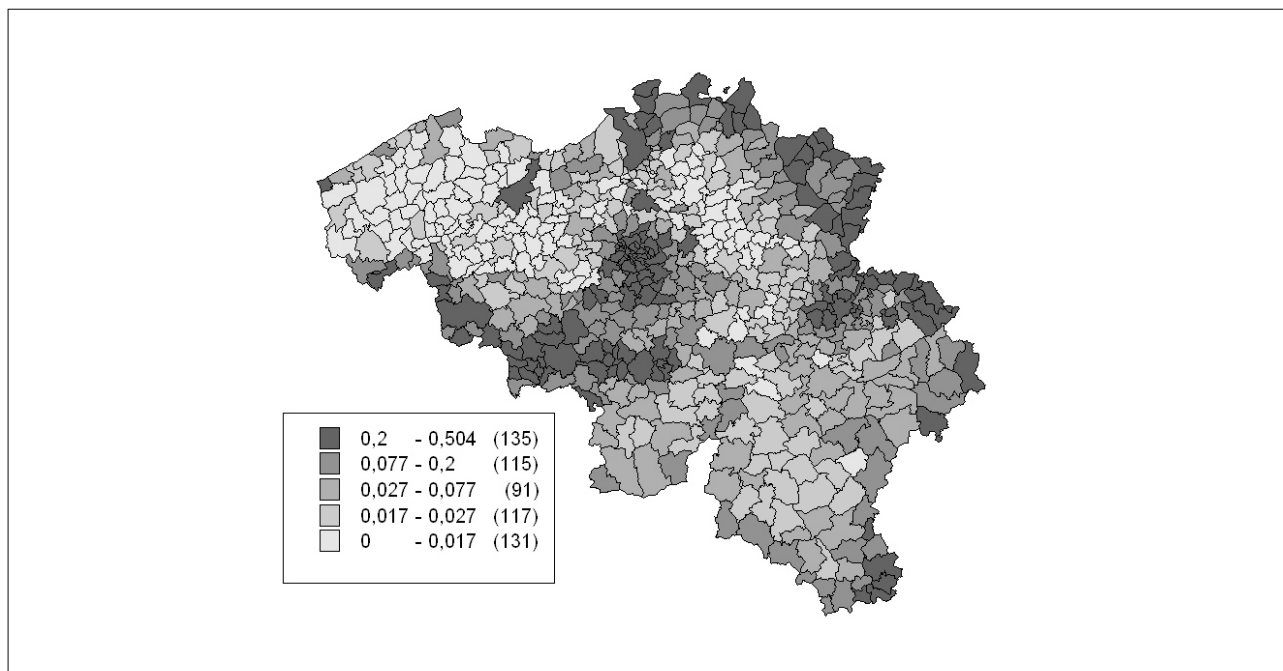
De geografie van de vreemde populatie verschilt grondig van de geografie van de huidige immigraties die voordien reeds zijn voorgesteld. De vreemde populatie is immers het resultaat van de huidige immigraties, maar ook van vorige en van de aanwezigheid van vreemdelingen die in België zijn geboren. De regio's Brussel en Antwerpen zijn uiteraard plaatsen met een sterke concentratie vreemde populatie omdat ze al sinds lang migranten opvangen. Toch zijn er vroegere immigratieregio's, die tegenwoordig minder aantrekkelijk zijn, waar nog een sterke vreemde aanwezigheid is, o.m. de industriegebieden in Wallonië maar ook in Vlaanderen, zoals Limburg (fig. 4.22 en 4.23). Naast deze stedelijke en industriële gebieden, zijn er ook de grensgemeenten die proportioneel vaak even grote vreemde populaties huisvesten als de steden Brussel of Antwerpen. Het gaat hier o.m. om de grensgemeenten in de provincie Luik, de gemeenten niet ver van de agglomeratie Rijsel, de grens met Nederland en, in mindere mate, de grens met het Groothertogdom Luxemburg. Tot slot is het interessant om op twee grote zones te wijzen, waar de vreemde aanwezigheid praktisch onbestaande is: 1) de meeste gemeenten in Vlaanderen met uitzondering van de grensstreken, de stad Antwerpen, de driehoek Brussel-Gent-Antwerpen, Limburg en Vlaams-Brabant; 2) de provincie Luxemburg, met uitzondering van de grensstreek.

Figuur 4.22 Vreemdelingen per gemeente op 1 januari 2008

Bron: RR – AD SEI

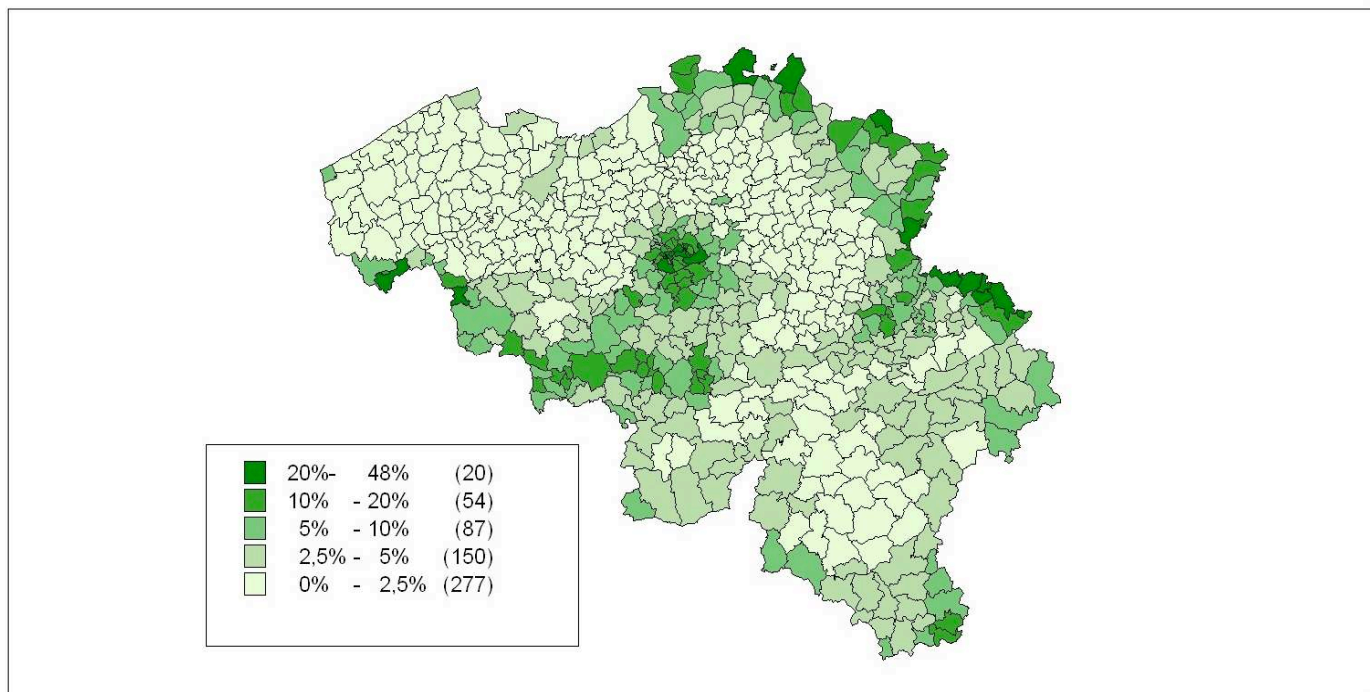
Figuur 4.23 Aandeel van de vreemdelingen in de bevolking van de gemeenten op 1 januari 2008 (in %)

Bron: RR – AD SEI

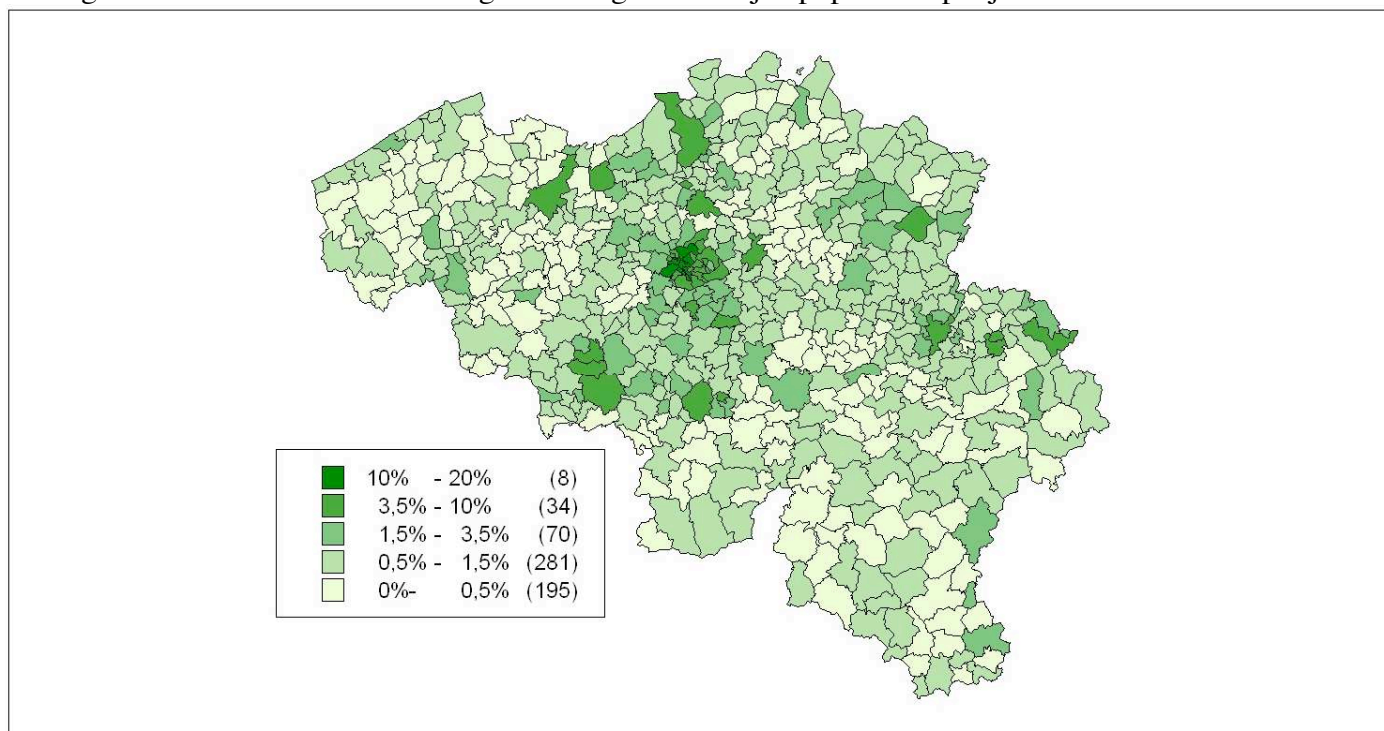
Voorts vallen ook de verschillende vestigingsplaatsen op. EU-onderdanen (EU25) vestigen zich in Brussel en zijn periferie, maar dan eerder in het oosten en het zuidoosten van de agglomeratie (fig. 4.24). Ze zitten minder in Antwerpen, maar wel vaak langs de grenzen en rond de industriesteden in Wallonië en Limburg. De plaatsen waar niet-EU onderdanen zich vestigen zijn veel geconcentreerder (fig. 4.25). De voornaamste concentratiezones zijn Brussel en zowel Vlaams- als Waals-Brabant. De drempel van 10% wordt alleen in het centrum, het noorden en het westen van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest overschreden (Elsene, Sint-Gillis, Brussel, Anderlecht, Schaarbeek, Molenbeek, Sint-Joost en Koekelberg). De andere concentraties zijn eerder beperkt. Het gaat vooral om de driehoek Antwerpen-Gent-Brussel en zeker de gemeenten Antwerpen, Gent, Mechelen en Lokeren. Veel niet-EU onderdanen bevinden zich ook in Limburg, Henegouwen, rond Luik en Verviers en in de twee universiteitssteden Leuven en Ottignies-Louvain-la-Neuve.

Figuur 4.24 Aandeel EU-burgers in de gemeentelijke populatie op 1 januari 2008

Bron: RR – AD SEI

Figuur 4.25 Aandeel niet EU-burgers in de gemeentelijke populatie op 1 januari 2008

Bron: RR – AD SEI

4.6. Aangepaste en betrouwbare gegevens?

Nu we snel het portret van de vreemde populatie hebben geschetst, stellen we vast dat de vreemde populatie helemaal niet beantwoordt aan de clichés. We onthouden het feit dat tussen het begin van de jaren 1980 en het eind van de jaren 2000, het aantal vreemdelingen zowel daalde als stagneerde, wat inging tegen de heersende perceptie dat de populatie van vreemde nationaliteit steeg. Sinds 2003, stellen we opnieuw een continue stijging vast van deze populatie. We kunnen nog niet stellen dat het gaat om een breuk met de weifelende evoluties van de laatste 25 jaren. We onthouden ook dat deze populatie wordt gekenmerkt door het feit dat EU-burgers in de meerderheid zijn en dat hun aantal nog toeneemt, terwijl volgens de algemene perceptie het aandeel van niet-EU-vreemdelingen groter is en nog aangroeit. Om deze tendensen te bevestigen is het nuttig terug te komen op de gegevens die we hebben gebruikt om de vreemde populatie te beschrijven. Het past immers te aanvaarden dat de statistieken inzake immigratie of vreemdelingen waarover we in Europa gewoonlijk beschikken, al te vaak ontoereikend en weinig betrouwbaar zijn, niet tussen de verschillende Staten vergeleken kunnen worden en slecht gedefinieerd zijn. We kunnen dan ook niet zomaar aannemen dat gelijk welke cijfers worden gebruikt⁴⁸. Deze oefening tot validatie van de gegevens kan overbodig lijken, maar is noodzakelijk om de relevantie van onze resultaten te verzekeren en hun beperkingen duidelijk toe te lichten.

⁴⁸ De volledigste recente synthese betreffende de migratiestatistieken in Europa (Poulain, Perrin en Singleton, 2006) toont heel duidelijk aan dat het opmaken van betrouwbare en coherente migratiestatistieken grotendeels een te verwezenlijken doelstelling blijft in Europa. Aldus begint deze tekst met de volgende vaststelling: 'Ondanks (zijn) politieke belang is de precieze meting van het migratiefenomeen, bij gebrek aan een coherente wettelijke basis voor het verzamelen van migratiestatistieken, een onbereikbaar doel gebleven' (Poulain, Perrin en Singleton, 2006, p. 27). Bijgevolg moeten we de huidige statistieken kritisch benaderen, zelfs al is België zeker niet de slechtste leerling van de klas.

4.6.1. Een duidelijk afgebakende ‘populatie in wettig verblijf’...

De statistieken over de immigratie en de vreemde aanwezigheid, komen vooral uit uittreksels van het Rijksregister. Deze gegevens worden over het algemeen als betrouwbaar beschouwd, ook al noteren we een onderschatting van de vertrekken die tot een lichte overschatting van de populatie en vooral van de vreemde populatie kan leiden (Perrin en Poulain, 2006a).

Toch stelt het feit dat enkel de door de wet omschreven bevolking in deze statistieken wordt opgenomen ons voor een aantal problemen. Immers, alleen de personen die wettig ingeschreven zijn in hun verblijfsgemeente worden in de statistieken opgenomen en er zijn heel wat categorieën die van deze ‘populatie in wettig verblijf’ worden uitgesloten.

Categorieën die uitgesloten worden van de vreemdelingenstatistieken

- Personen die zich niet kunnen inschrijven in hun verblijfsgemeente, zoals de vreemdelingen die onregelmatig in ons land verblijven en niet over het verblijfsrecht beschikken.
- Personen die, hoewel ze over het verblijfsrecht beschikken, niet de nodige formaliteiten voor de inschrijving vervullen, zoals met name sommige Europeanen.
- Sinds 1 februari 1995, de asielzoekers. Als gevolg van het creëren van het wachtregister worden asielzoekers immers niet langer geacht deel uit te maken van de populatie in wettig verblijf van de gemeenten zolang ze niet het statuut van vluchteling verkrijgen of hun verblijf niet op een andere grond wordt geregulariseerd.
- Personen die voor korte tijd in België verblijven (minder dan drie maanden).
- Personen die niet verplicht zijn om zich in een gemeente in te schrijven, zoals de diplomaten⁴⁹.

De eerste drie beperkingen zijn natuurlijk de belangrijkste: 1/ vreemdelingen in irregulier verblijf zonder verblijfsrecht, 2/ vreemdelingen in irregulier verblijf die hun situatie gemakkelijk zouden kunnen laten regulariseren, zoals de EU-onderdanen, 3/ de asielzoekers. Kunnen we deze categorieën veronachtzamen? Kunnen we de impact van deze beperkingen inschatten?

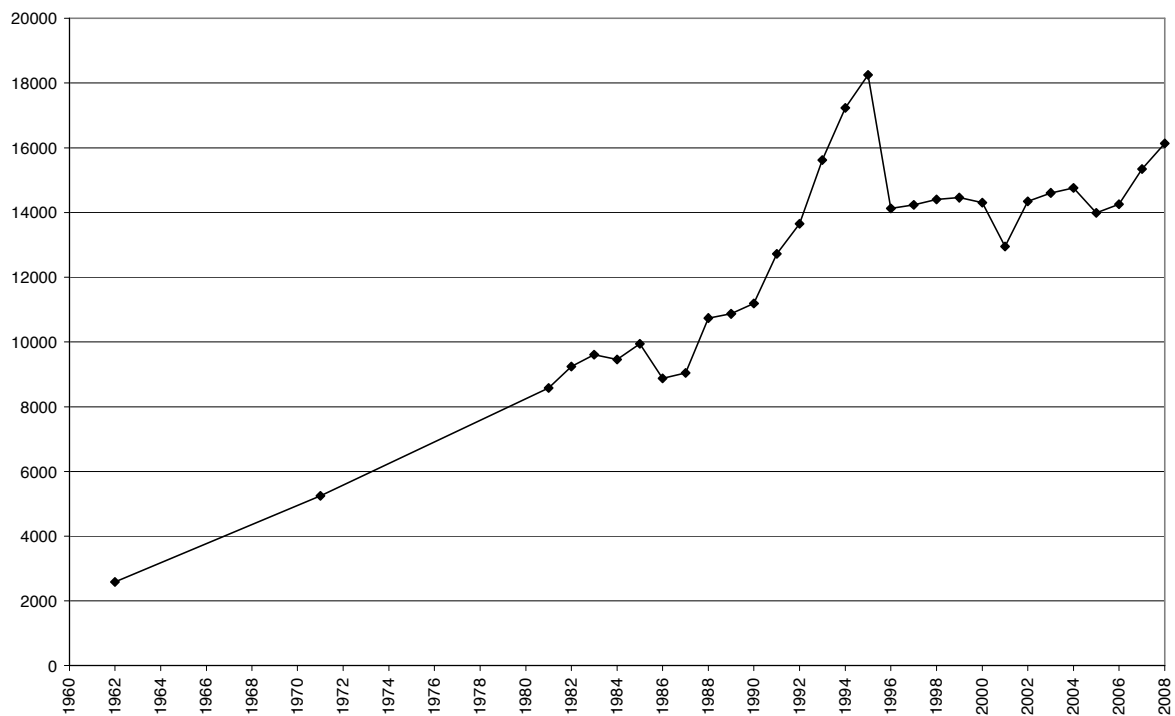
⁴⁹ De leden van internationale en Europese instellingen worden gewoonlijk in het Rijksregister ingeschreven via de FOD Buitenlandse Zaken.

4.6.2. Een nagenoeg onmogelijk te tellen 'reële populatie'

De slechte registratie van de Europeanen is zeker de minst belangrijke factor. Het is bekend dat sommige personen, EU-onderdanen, met name in en rond Brussel, de formaliteiten om zich in een gemeente in te schrijven niet snel genoeg vervullen. Op termijn echter wordt de inschrijving meestal uitgevoerd voor zij die zich op duurzame wijze in ons land vestigen. Immers, enerzijds is deze inschrijving niet zo gemakkelijk te omzeilen, gelet op de bestaande controleprocedures. Anderzijds biedt de inschrijving niet te veronachtzamen voordelen voor het dagelijks leven (attest van woonst, gezinssamenstelling, mogelijkheid om bewonersvoordelen te genieten zoals parkeerkaarten, voorrang of korting voor de toegang tot bepaalde diensten...). Daar we over geen enkel ernstig element beschikken dat toelaat de omvang van het niet-registreren of van de vertraging bij het registreren in te schatten, gaan we ervan uit dat de impact op middellange termijn verwaarloosbaar is.

Het feit dat asielzoekers niet in de statistieken worden opgenomen, heeft natuurlijk een veel grotere impact, ook al mogen we in detail aannemen dat dit niet heeft geleid tot een radicale wijziging van het totale aantal vreemdelingen. Het feit dat asielzoekers niet in de statistieken worden opgenomen heeft tot gevolg dat met bepaalde nationaliteiten slecht rekening wordt gehouden; dit geeft zeker een vertekend beeld van de statistieken van bepaalde groepen waar we de meeste asielzoekers vinden (bv. ex-Joegoslaven, Russen, Congolezen...). Het voorbeeld van de Congolezen (fig. 4.26) is heel opvallend. De evolutie van het aantal Congolezen wordt immers 'gebroken' door de wijziging van definitie en de uitsluiting van de asielzoekers in 1995. De voorgestelde statistieken over de instroom geven zeker en vast een heel vertekend beeld, daar asielzoekers vandaag een grote groep onder de nieuwe immigranten vormen. Met betrekking tot de in België aanwezige vreemdelingen echter (de 'stock'), is deze impact van de uitsluiting van asielzoekers kleiner voor het totale aantal vreemdelingen, evenals voor de grootste groepen vreemdelingen (met name de Marokkanen en de Turken). Enerzijds immers behoren de asielzoekers slechts tot enkele nationaliteiten. Anderzijds wordt een deel van de asielzoekers na verloop van tijd erkend of verkrijgen zij een verblijfsvergunning en worden ze opgenomen in de statistieken. Ten slotte vertrekt een ander deel van de asielzoekers weer of 'komt in de illegaliteit terecht' en verkeert dus niet langer in rechtmatig verblijf in België. De asielzoekers die statistisch gezien een probleem vormen, zijn die waarvan de aanvraag wordt onderzocht. Aangezien het aantal aanvragen de laatste tijd sterk is gedaald en de procedure sneller verloopt, is de impact van deze hangende aanvragen de laatste jaren zeker en vast kleiner geworden. Natuurlijk moeten we ervoor ijveren dat de asielzoekers opnieuw in de migratiestatistieken worden opgenomen, maar dit is vooral van belang voor de stromen en minder voor de 'stocks'.

Figuur 4.26. Evolutie van het aantal Congolezen (D.R.C.) in België, 1960-2008

Bron: Volkstellingen en bevolkingsregisters - AD SEI

Het feit dat vreemdelingen in irregulier verblijf niet in de statistieken worden opgenomen, heeft natuurlijk een impact. Het is echter onmogelijk deze impact te meten. Per definitie bestaan er geen statistieken over irreguliere vreemdelingen of vreemdelingen in onwettig verblijf. Hooguit zijn er aanwijzingen over de evolutie en de voornaamste kenmerken van deze populatie (zie 7.). Eerst en vooral kunnen we, op basis van onderzoeken op het terrein, proberen de samenstelling van deze populatie te bepalen. Natuurlijk zegt dat echter niets over de omvang van deze groep. Evenzo kunnen we op grond van indicatoren betreffende de repressie van het irreguliere verblijf en met name op basis van de cijfers van intercepties van vreemdelingen in irregulier verblijf door de politie kwalitatieve informatie en zelfs een idee van de tendensen krijgen. We kunnen echter aannemen dat sommige bevolkingstypes meer kans lopen om te worden gevat terwijl andere types gemakkelijker door de mazen van het net glippen. Bovendien moet de multiplicatorcoëfficiënt waarmee we op basis van het aantal aangehouden personen in irregulier verblijf kunnen berekenen hoe groot de populatie is die onwettig in het land verblijft, nog worden vastgesteld. Deze coëfficiënt is zeker sterk aan verandering onderhevig, onder meer door de veranderlijkheid van de politieactiviteiten. Een andere informatiebron heeft betrekking op de personen in onwettig verblijf die de regularisatie van hun verblijf vragen of verkrijgen. Ook hier echter geldt dat, hoewel deze informatie interessant en waardevol is, het lichtzinnig lijkt om te denken dat deze personen die om regularisatie van hun verblijf verzoeken een getrouwe weergave zijn van het aantal personen in onwettig verblijf en met name van de grote massa vreemdelingen die geen regularisatie vragen. In dit kader beschikken we over heel interessante onderzoeksresultaten betreffende populaties die niet absoluut op zoek gaan naar regularisatie van hun verblijf, ook al zijn ze sterk vertegenwoordigd in België, zoals de Polen (Kuzma, 2003).

Op basis van de weinige betrouwbare aanwijzingen waarover we beschikken, is het verband tussen populatie in wettig en in onwettig verblijf, lang niet zo duidelijk als we zouden kunnen geloven⁵⁰. Beide evoluties staan grotendeels los van elkaar. Zo heeft de regularisatiecampagne die eind 1999 werd gelanceerd niet geleid tot een duidelijke groei van de vreemde populatie. Integendeel, in de jaren 2000, 2001 en 2002 is de vreemde populatie sterk verminderd. Bovendien ligt de samenstelling van de populatie in onwettig verblijf zeker niet in het verlengde van de populatie in wettig verblijf; dit lijkt in te gaan tegen het idee dat de legale immigratie de illegale immigratie voedt. De statistiek van het aantal aanhoudingen van personen in onwettig verblijf door de politie is slechts een onvolkomen afspiegeling van de samenstelling van de populatie in onwettig verblijf, maar brengt een duidelijke bevestiging van wat we eerder al hebben gezegd (fig. 4.27 en 4.28)⁵¹.

Natuurlijk zijn de niet-Europeanen ruimschoots oververtegenwoordigd in de populatie in onwettig verblijf. Terwijl ze slechts ongeveer één derde van de vreemdelingen in wettig verblijf vertegenwoordigen, zijn de niet-Europeanen goed voor drie vierde van de intercepties van personen in onwettig verblijf door de politie in het jaar 2008. De belangrijkste niet-Europese nationaliteiten die we aantreffen onder de bevolking in wettig verblijf in België (Marokko, Turkije en Congo), bevinden zich natuurlijk onder de personen die vaak worden geïntercepteerd. Ze verkeren echter niet in de meerderheid en zijn er zelfs vaak niet of in beperkte mate oververtegenwoordigd in vergelijking met de populatie in wettig verblijf⁵². Zo vertegenwoordigen de Marokkanen, goed voor 8,2% van de vreemde populatie in wettig verblijf, 13% van de geïntercepteerden. De Turken, goed voor 4,1% van de vreemdelingen in wettig verblijf, vertegenwoordigen slechts 1,4% van de intercepties. De Congolezen, goed voor 1,6% van de vreemde populatie in wettig verblijf, vertegenwoordigen niet meer dan 1,3% van de geïntercepteerden. Dit doet vermoeden dat de belangrijkste niet-EU-lidstaten geen grote illegale immigratie teweegbrengen in verhouding tot hun legale immigratie. Het feit dat er geen rekening wordt gehouden met de personen in onwettig verblijf, leidt waarschijnlijk tot een onderschatting van de omvang van de immigratie uit de belangrijkste herkomstlanden, maar minder dan voor andere landen. Zo vinden we onder de belangrijkste niet-Europese landen vanwaar de geïntercepteerde personen in onwettig verblijf afkomstig zijn veel nationaliteiten die niet of bijna niet voorkomen in de statistieken van de vreemdelingen in wettig verblijf: Algerije, India, Brazilië, Irak, Palestina... We benadrukken dat we onder de personen in onwettig verblijf veel burgers vinden van de EU25 of uit landen die sindsdien zijn toegetreden tot de Unie (13%), vooral Roemenen, Polen en Bulgaren die goed zijn voor 11,5% van het totale aantal geïntercepteerden, terwijl deze nationaliteiten slechts 5,4% van de vreemdelingen in wettig verblijf vertegenwoordigen. In dit precieze geval, merken we de laatste jaren, een toename op van de populatie in wettig verblijf afkomstig uit die drie landen, terwijl hun aandeel in de intercepties onophoudelijk daalde. De

⁵⁰ Zie in verband hiermee de synthese van Michael Jandl en Albert Kraler (2006), die in detail aantonen hoe complex het verband tussen legale en illegale migratie is en hoe bedrieglijk de intuïtie ter zake kan zijn.

⁵¹ Op lokaal vlak is het gebruik van grondige terreinonderzoeken zeker beter. Men kan echter niet overwegen om dit soort onderzoeken op nationaal niveau te gebruiken, noch om fragmentaire lokale gegevens te extrapoleren of bij elkaar op te tellen. In tegenstelling tot een aantal landen (bv. Spanje) is een telling van de vreemdelingen in onwettig verblijf ondenkbaar.

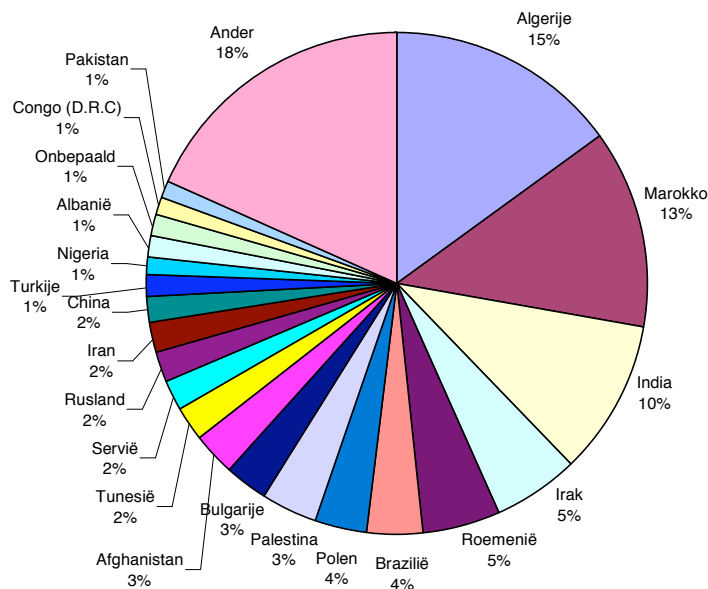
⁵² Opgelet, het betreft hier (1) de nationaliteit die bewezen wordt aan de hand van identiteitsdocumenten, of (2) bij afwezigheid van identiteitsdocumenten, de nationaliteit zoals ze door de geïntercepteerde persoon verklaard wordt, of (3) de nationaliteit onder de welke de geïntercepteerde persoon gekend is bij de DVZ (indien de persoon vroeger reeds in contact kwam met de diensten van de DVZ). De nationaliteit die tijdens de interceptie wordt opgegeven, komt niet steeds overeen met de reële nationaliteit van de persoon. Men kan dus niet uitsluiten dat bepaalde voorgestelde percentages in figuur 4.27 vertekend zijn door dit fenomeen.

nieuwe migraties uit Centraal- en Oost-Europa zijn regelmatig en bevatten een reguliere component die steeds sterker wordt en een irreguliere die minder belangrijk wordt.

Het verband tussen legale en illegale immigratie is complex. De belangrijkste landen van herkomst van de vreemdelingen in wettig verblijf zijn niet de belangrijkste landen van herkomst van de vreemdelingen in onwettig verblijf. De statistieken betreffende de vreemdelingen die wettig in ons land zijn gevestigd, geven geen duidelijk beeld van de situatie van alle vreemdelingen. Dit vormt echter niet zozeer het probleem, zeker niet voor de belangrijkste immigratiestromen uit Marokko, Turkije of Congo. Het feit dat er in de officiële statistieken betreffende de personen in wettig verblijf geen rekening wordt gehouden met de personen in onwettig verblijf, geeft voornamelijk een vertekend beeld van de kleine of recente immigratiestromen uit Centraal- en Oost-Europa (bv.: Roemenië, Polen, Bulgarije, Servië, Rusland, Albanië...), Azië (bv.: India, Irak, Palestina, China, Iran...), Afrika (bv.: Algerije, Nigeria, Tunesië...) of Amerika (Brazilië, Ecuador...).

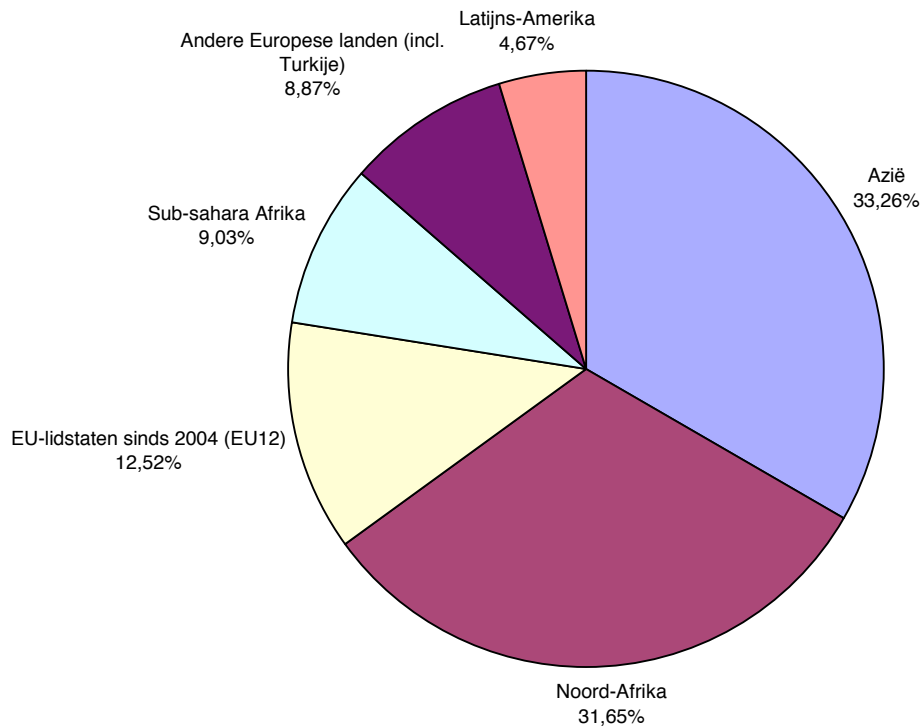
We kunnen dus bevestigen dat de officiële statistieken een correct algemeen beeld van de vreemde populatie geven, met name voor de belangrijkste componenten. Met betrekking tot de migranten in onwettig verblijf moeten de statistieken echter worden verfijnd om een beter beeld te krijgen van de kleine en/of nieuwe stromen, die misschien de voorafspiegeling zijn van nieuwe tendensen.

Figuur 4.27. Nationaliteiten van de personen in onwettig verblijf die door de politie zijn geïntercepteerd, in 2008

Bron: Dienst Vreemdelingenzaken

Figuur 4.28. Groepen nationaliteiten van personen in onwettig verblijf, geïntercepteerd door de politie, in 2008

Bron: Dienst Vreemdelingenzaken

4.7. Beperkingen en gevolgen van het gebruik van het concept ‘nationaliteit’

4.7.1. Een Belgische nationaliteit die de vreemdeling kan verwerven / Vreemdelingen die massaal de Belgische nationaliteit aanvragen

Tot in 1984 kon de Belgische nationaliteitswetgeving als restrictief worden beschouwd. Vandaag moeten we vaststellen dat de toegang tot de Belgische nationaliteit vlotter verloopt. We mogen gerust stellen dat het ter zake om één van de meest liberale wetgevingen gaat (Bauböck en al., 2006). De vereiste verblijfsduur van 3 jaar voor de naturalisatieprocedure is daarmee één van de kortste die door een Europese staat wordt vereist. Op zich is deze termijn kort, daar zij zelfs nog korter is dan de termijn die gewoonlijk vereist is om het recht te verkrijgen zich in België te vestigen en een verblijfsvergunning met permanent verblijfsrecht te verkrijgen. De wettelijke bepalingen buiten beschouwing gelaten, hebben de vreemdelingen dan ook ruimschoots gebruik gemaakt van de mogelijkheden die ze aangeboden kregen om Belg te worden.

4.7.2. Een wettelijk kenmerk dat evolueert

Het begrip ‘vreemdeling’ is complex omwille van zijn evoluerende karakter. Wie vandaag vreemdeling is, kan morgen Belg worden. Wie vreemdeling is, kan Belgische kinderen hebben. Sommigen die Belg zijn, kunnen ook een andere nationaliteit hebben. De regels voor het toekennen of het verwerven van de nationaliteit liggen niet vast en de wettelijke bepalingen zijn al meermaals gewijzigd. Wie in het verleden de Belgische nationaliteit niet heeft gekregen, kan vandaag soms bijna automatisch Belg worden. De politieke wereld is heel verdeeld over de vraag of de bestaande regels wel toereikend zijn, of indien ze daarentegen al te makkelijk de mogelijkheid bieden de nationaliteit te verwerven of deze verwerving juist te veel wordt bemoeilijkt. Bovendien, verschilt de wetgeving duidelijk van land tot land...

4.7.3. Een vreemde populatie die de impact van de migraties onvoldoende weergeeft

De statistieken over de vreemde populatie geven de demografische impact van de immigratie soms onvoldoende weer. Deze statistieken houden immers geen rekening met de personen die Belg zijn geworden of van wie de ouders geïmmigreerden zijn. Een vertekend beeld kan ook het gevolg zijn van een verschillend niveau en een verschillende snelheid waarmee de Belgische nationaliteit wordt verworven (of toegekend), afhankelijk van de oorspronkelijke nationaliteit. Immers, terwijl het niveau van verwerven van de Belgische nationaliteit in sommige groepen hoger is, kan het feit enkel en alleen gebruik te maken van statistieken op basis van nationaliteit, de demografische impact van deze specifieke immigratie minimaliseren.

4.7.4. Een noodzakelijke denkoefening over de analysecategorieën

Zoals uit de statistieken over het aantal vreemdelingen blijkt, kunnen we het debat over de immigratie, de integratie en de discriminaties niet langer voeren op basis van het criterium nationaliteit. Terwijl de nationaliteit nog bepalend is voor het recht op toegang en verblijf, kan het gebrek aan verband tussen nationaliteit en integratie of tussen nationaliteit en discriminatie, niet langer correct worden gevat op basis van de nationaliteit, aangezien de nationaliteit niet langer de correcte weergave is van de herkomst van de personen waarop de discriminatie steunt. Bovendien kunnen de definities van het begrip ‘integratie’, zoals ze door de overheid naar voren worden geschoven, geen genoegen nemen met een kader dat alleen op nationaliteit steunt. Deze laatste wordt vandaag heel snel verkregen, zonder dat er controle wordt uitgeoefend op de integratiewil, zoals dat in het verleden wel het geval kon zijn⁵³. Het gebruik van statistieken over de nationaliteit om een populatie van vreemde afkomst te vatten, is onmogelijk, zonder een averechts effect te krijgen. We hebben aangetoond dat de evolutie van de vreemde populatie niet mag worden verward met de populatie van vreemde afkomst. We zouden kunnen aantonen dat de samenstelling van de vreemde populatie geen enkel verband houdt met de samenstelling van de populatie van vreemde afkomst, als gevolg van het feit dat het model voor het verkrijgen van de nationaliteit grondig verschilt (Perrin, Dal en Poulain, 2006); we zouden ook kunnen aantonen dat de situatie op de arbeidsmarkt van Belgen van vreemde afkomst niet mag worden verward met de situatie van vreemdelingen (Vertommen, Martens en Ouali, 2006).

⁵³ Integratie is niet langer een voorwaarde om de Belgische nationaliteit te verwerven. De verwijzing naar elk criterium van integratie of bereidheid tot integreren is immers verdwenen uit het Belgisch recht.

Hoewel er geen sprake van kan zijn om de Belgische nationaliteit van Belgen van vreemde afkomst in twijfel te trekken, kan het interessant zijn om te weten hoeveel Belgen van vreemde afkomst er zijn en welke hun specifieke kenmerken zijn, met name omdat de kans bestaat dat ze op basis van hun afkomst worden gediscrimineerd. Daarvoor hebben we echter nieuwe methoden nodig die niet langer alleen op nationaliteit steunen (zie 5.; Eggerickx en al., 1999; Perrin en Poulain, 2001; Debuissou en Perrin, 2004; Vertommen en al., 2006; Perrin, Dal en Poulain, 2006; Centrum voor de gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding, 2007).

4.7.5. Gedeeltelijke conclusie

De populatie met een vreemde nationaliteit in België stagneert sinds bijna 25 jaar. Ongeacht de invalshoek van waaruit men deze populatie bekijkt, maken de onderdanen van de Europese Unie vandaag de meerderheid uit van de vreemdelingen die wettig in België verblijven. Deze vreemdelingen uit de EU hebben uiteraard niets te maken met het vertekende beeld dat sommigen al eens durven ophangen. Met het einde van de beperkingen inzake vrij verkeer in zicht, moet dit relatieve belang van de Europeanen op korte termijn toenemen.⁵⁴ Deze Europese mobiliteit is ongetwijfeld een positief element voor de Belgische samenleving en economie.

De tweespalt tussen realiteit en perceptie is vooral te wijten aan het courante gebruik van de term ‘vreemdeling’ om een persoon van vreemde afkomst aan te duiden, ongeacht zijn nationaliteit. Indien men deze tweede populatie die voortgekomen is uit de immigratie wil belichten, is de nationaliteit niet toereikend en we gaan proberen om iets verder te gaan en rekening te houden met de nationaliteit, de geboorte of de geboorteplaats van de ouders (zie 5.). Dit betekent niet dat het concept ‘vreemde populatie’ vandaag geen zin of nut meer heeft. Kennis over de vreemde populatie is essentieel om de populatie te bepalen waarop het vreemdelingenrecht van toepassing is. Indien men het evenwel over discriminatie of integratie heeft, heeft het vermoedelijk niet veel zin meer om naar de nationaliteit te verwijzen. Voor elk onderwerp is het belangrijk om precieze en aangepaste definities te hanteren. Soms is het een goede oplossing zich te concentreren op de vreemde populatie. In andere gevallen moet men zich veeleer richten op de populatie ‘van vreemde afkomst’.

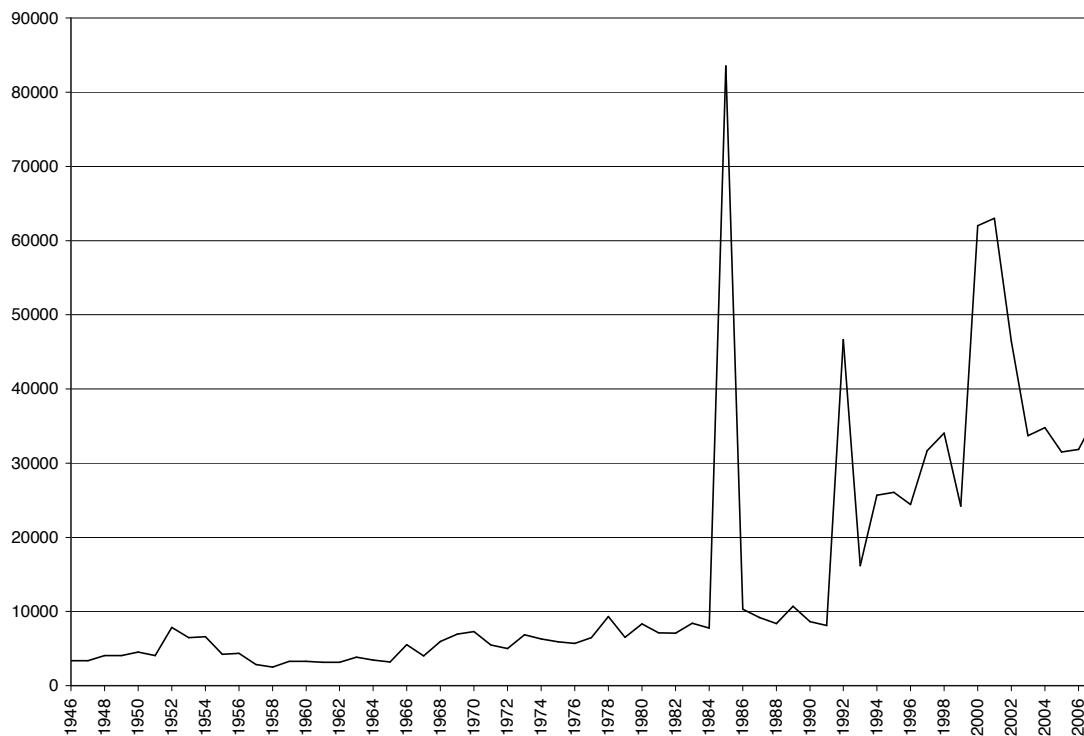
⁵⁴ De overgebleven beperkingen werden op 1 mei 2009 volledig opgeheven voor de onderdanen uit de 8 nieuwe Lidstaten die in 2004 tot de Unie zijn toegetreden. Deze beperkingen, die tot in 2011 zouden kunnen voortduren, blijven echter van toepassing voor de Bulgaren en de Roemenen.

5. Verkrijgen en toekennen van de Belgische nationaliteit⁵⁵

5.1. Impact van de wijzigingen van het nationaliteitswetboek

Sinds het ontstaan van het Koninkrijk stijgt het aantal vreemdelingen dat Belg wordt constant. De breuken die sinds 1984 worden waargenomen zijn in termen van kwantitatieve impact ongezien. Alleen in 1985 al, werden meer dan 80.000 vreemdelingen Belg (bijna 10% van de vreemde populatie uit die tijd). Vanaf 1992 steeg het aantal nationaliteitswijzigingen sterk met grote pieken tijdens de hervormingen van 1992, 2000 en 2001. Tussen 1985 en 2007, zijn er 707.109 vreemdelingen Belg geworden. Sinds 2003 zakte het aantal verkrijgingen van de Belgische nationaliteit naar een lager niveau (fig. 5.1). In 2007 merken we een lichte stijging op, maar het is nog te vroeg om te weten of dit een lange termijn- of eerder conjuncturele tendens zou zijn.

Figuur 5.1. Evolutie van het aantal vreemdelingen dat de Belgische nationaliteit heeft verkregen, 1946-2007

Bron: Statistisch Jaarboek en Ministerie van Justitie tot 1989 /
RR - AD SEI sinds 1990

De wetwijzigingen hebben een grote invloed gehad op het aantal verkrijgingen en toekenningen van de nationaliteit. Zo valt de piek van 1985 samen met de wetwijziging in 1984 van de toekenningvoorwaarden van de nationaliteit bij de geboorte, voor kinderen met een Belgische moeder. De uitschieter in 1992 komt overeen met de wijziging van het wetboek in 1991 waardoor kinderen van de derde generatie de Belgische nationaliteit verkrijgen (28.762 toekenningen, of 61,6% van alle toekenningen dat jaar). Door de hervorming van het nationaliteitsrecht kon bovendien ook het jaarlijkse aantal verkrijgingen en toekenningen van de nationaliteit op langere termijn toenemen. Zo is de verkrijging van de nationaliteit door

⁵⁵ Bepaalde statistieken in dit hoofdstuk konden niet geactualiseerd worden door een gebrek aan beschikbare gegevens. Daarom geven bepaalde figuren enkel gegevens tot en met 2005 weer.

nationaliteitsverklaring de belangrijkste reden voor nationaliteitsverkrijging geworden na de invoering ervan in 1991 en de hervorming in 2006 verklaart in grote mate de stijging na 1991⁵⁶. Vanaf 2002 daalt het aantal verkrijgingen door nationaliteitsverklaringen tot ongeveer 11.500 in 2006 en 2007. De toekenning als gezamenlijk gevolg van een akte van verkrijging (toekenning van de nationaliteit aan een minderjarig kind van wie een ouder Belg is geworden) is de op een na vaakst voorkomende procedure (23,5%). Opvallend is de stijging van het aantal naturalisaties in 2007, terwijl het gebruik van deze procedure in de drie voorgaande jaren nagenoeg stabiel bleef. Naturalisatie blijft de op twee na belangrijkste procedure om toegang te krijgen tot de Belgische nationaliteit (23,2%).

Tabel 5.1. Evolutie van het aantal vreemdelingen die Belg worden, volgens de gevolgde procedure 1991-2007

Motivering	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Verwerving door naturalisatie	1.467	2.150	1.505	3.833	4.602	4.875	9.635	11.119	5.794	10.516	10.644	8.327	4.085	6.606	6.621	6.088	8.372
Verwerving door nationaliteitskeuze	2.055	1.829	1.162	1.152	1.249	1.131	912	774	727	663	185	163	88	91	95	100	93
Verwerving door de vreemde echtgenoot van een Belg	1.558	2.189	2.474	3.069	2.782	2.751	2.731	3.171	3.635	6.641	4.290	4.372	4.625	5.060	5.145	6.065	6.294
Verwerving door nationaliteitsverklaring		4.837	4.778	7.345	6.908	5.996	5.481	4.877	4.639	3.219	24.567	19.680	15.939	13.363	11.299	11.524	11.543
Toekenning als gezamenlijk gevolg van een akte van verkrijging	1.741	2.456	1.729	4.428	4.435	4.273	7.723	8.583	4.368	18.716	20.040	12.293	7.662	8.307	7.135	6.913	8.502
Toekenning aan een kind geboren in België door verklaring vóór 12 jaar		2.188	2.759	3.035	3.459	2.997	2.239	1.787	1.647	1.246	483	265	239	193	123	139	109
Toekenning omwille van geboorte in België	179	28.762	45	34	50	26	35	29	39	27	65	52	33	40	26	20	44
Toekenning omwille van de nationaliteit van vader of moeder	188	191	148	229	249	258	248	314	286	699	490	404	358	369	363	351	390
Toekenning door adoptie	347	265	225	257	288	490	229	182	213	194	224	162	133	147	169	133	136
Herkrijging	56	73	80	71	68	79	58	67	57	123	90	96	71	70	69	73	109
Andere (inclusief speciale gevallen)	543	1.704	1.292	2.219	1.955	1.705	2.396	3.131	2.791	19.936	1.904	603	476	508	467	454	471
Totaal	8.134	46.644	16.197	25.672	26.045	24.581	31.687	34.034	24.196	61.980	62.982	46.417	33.709	34.754	31.512	31.860	36.063
Motivering	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Verwerving door naturalisatie	18,0%	4,6%	9,3%	14,9%	17,7%	19,8%	30,4%	32,7%	23,9%	17,0%	16,9%	17,9%	12,1%	19,0%	21,0%	19,1%	23,2%
Verwerving door nationaliteitskeuze	25,3%	3,9%	7,2%	4,5%	4,8%	4,6%	2,9%	2,3%	3,0%	1,1%	0,3%	0,4%	0,3%	0,3%	0,3%	0,3%	0,3%
Verwerving door de vreemde echtgenoot van een Belg	19,2%	4,7%	15,3%	12,0%	10,7%	11,2%	8,6%	9,3%	15,0%	10,7%	6,8%	9,4%	13,7%	14,6%	16,3%	19,0%	17,5%
Verwerving door nationaliteitsverklaring	0,0%	10,4%	29,5%	28,6%	26,5%	24,4%	17,3%	14,3%	19,2%	5,2%	39,0%	42,4%	47,3%	38,5%	35,9%	36,2%	32,0%
Toekenning als gezamenlijk gevolg van een akte van verkrijging	21,4%	5,3%	10,7%	17,2%	17,0%	17,4%	24,4%	25,2%	18,1%	30,2%	31,8%	26,5%	22,7%	23,9%	22,6%	21,7%	23,6%
Toekenning aan een kind geboren in België door verklaring vóór 12 jaar	0,0%	4,7%	17,0%	11,8%	13,3%	12,2%	7,1%	5,3%	6,8%	2,0%	0,8%	0,6%	0,7%	0,6%	0,4%	0,4%	0,3%
Toekenning omwille van geboorte in België	2,2%	61,7%	0,3%	0,1%	0,2%	0,1%	0,1%	0,1%	0,2%	0,0%	0,1%	0,1%	0,1%	0,1%	0,1%	0,1%	0,1%
Toekenning omwille van de nationaliteit van vader of moeder	2,3%	0,4%	0,9%	0,9%	1,0%	1,0%	0,8%	0,9%	1,2%	1,1%	0,8%	0,9%	1,1%	1,1%	1,2%	1,1%	1,1%
Toekenning door adoptie	4,3%	0,6%	1,4%	1,0%	1,1%	2,0%	0,7%	0,5%	0,9%	0,3%	0,4%	0,3%	0,4%	0,4%	0,5%	0,4%	0,4%
Herkrijging	0,7%	0,2%	0,5%	0,3%	0,3%	0,3%	0,2%	0,2%	0,2%	0,2%	0,1%	0,2%	0,2%	0,2%	0,2%	0,2%	0,3%
Andere (inclusief speciale gevallen)	6,7%	3,7%	8,0%	8,6%	7,5%	6,9%	7,6%	9,2%	11,5%	32,2%	3,0%	1,3%	1,4%	1,5%	1,5%	1,4%	1,3%

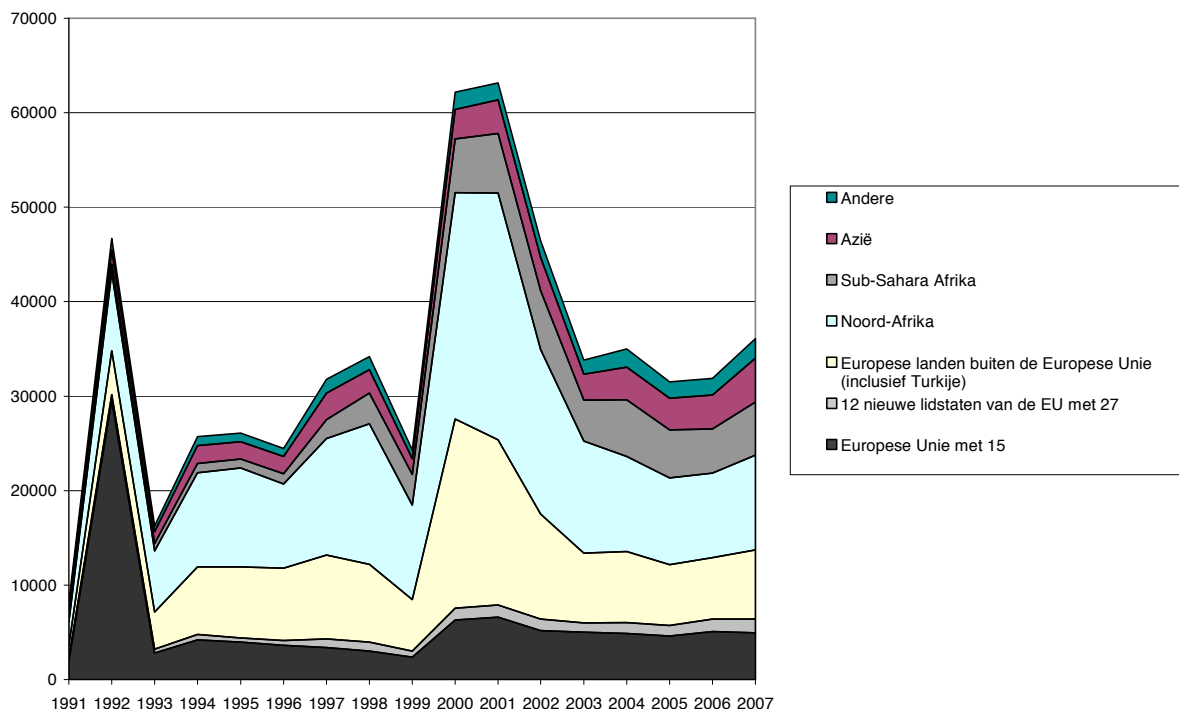
Bron: RR - AD SEI

⁵⁶ De toename van het aantal 'speciale gevallen' in 2000 is wellicht te wijten aan problemen bij het registreren van nieuwe manieren om de nationaliteit te verkrijgen.

5.2. Vorige nationaliteit van de ‘nieuwe Belgen’

De meeste vreemdelingen die vandaag Belg worden zijn niet-EU-onderdanen (tab. 5.2. en fig. 5.2). Tot in de jaren 1980 waren de EU-onderdanen in de meerderheid en het is pas na 1985 dat het aandeel van de niet-EU-onderdanen is toegenomen (vooral Marokkanen en Turken). Na de inhaalbeweging als gevolg van de hervorming in 1992 konden de EU-onderdanen, vooral Italianen, een laatste keer de eerste plaats innemen. Sindsdien is Afrika, en vooral Noord-Afrika de voornaamste streek waaruit nieuwe Belgen afkomstig zijn. Het Europa van buiten de Europese Unie, en voornamelijk Turkije, vertegenwoordigt de tweede regio van afkomst. Sinds het begin van de jaren 2000, neemt het Turkse aandeel, dat in 2007 8% van de nationaliteitsverkrijging vertegenwoordigt, serieus af. Opvallend is de plaats die de Marokkanen innemen met 23% van de nieuwe Belgen in 2007. De afgelopen 2 decennia waren ze daarmee de eerste nationaliteit in termen van nationaliteitsverkrijging. Toch lijkt het percentage Marokkanen af te nemen (in 1998, was 40% van de ‘nieuwe Belgen’ Marokkaan) en er doet zich een diversifiëring voor in de herkomst van de nieuwe Belgen. Zo hebben de Algerijnen, Tunesiërs, Congolezen en Rwandezers, die een relatief klein deel van de vreemdelingen in België uitmaken, de laatste tijd steeds vaker de Belgische nationaliteit verkregen.

Figuur 5.2. Evolutie van de vorige nationaliteitengroepen van de ‘nieuwe Belgen’, 1991-2007

Bron: RR - AD SEI

Dominicaanse Rep.	11	9	15	28	23	18	22	62	31	76	119	90	94	108	74	88	
Ecuador	8	7	5	12	3	6	9	17	11	33	72	83	89	125	182	242	
Andere Latijns-Amerika	88	93	71	103	109	81	150	131	135	215	227	268	223	234	306	299	
Totaal Latijns-Amerika	269	302	245	369	303	277	424	507	366	830	956	945	855	950	1.000	1.009	1.270
Noord-Amerika	35	161	54	69	43	56	75	80	78	116	144	198	199	188	159	155	180
Oceanië	3	8	3	2	4	5	5	2	6	8	12	16	19	15	15	27	14
Staatlozen en onbepaalden																	
Staatlozen	17	32	25	32	26	27	27	14	12	31	23	17	17	29	26	41	16
Onbepaalden	234	691	265	476	508	476	929	786	452	853	678	575	391	742	556	354	345
Totaal staatlozen en onbepaalden	251	723	290	508	534	503	956	800	464	884	701	592	408	771	582	395	361
Totaal	8.134	46.644	16.197	25.672	26.045	24.433	31.695	34.034	24.196	61.980	62.982	46.417	33.709	34.754	31.512	32.666	37.113

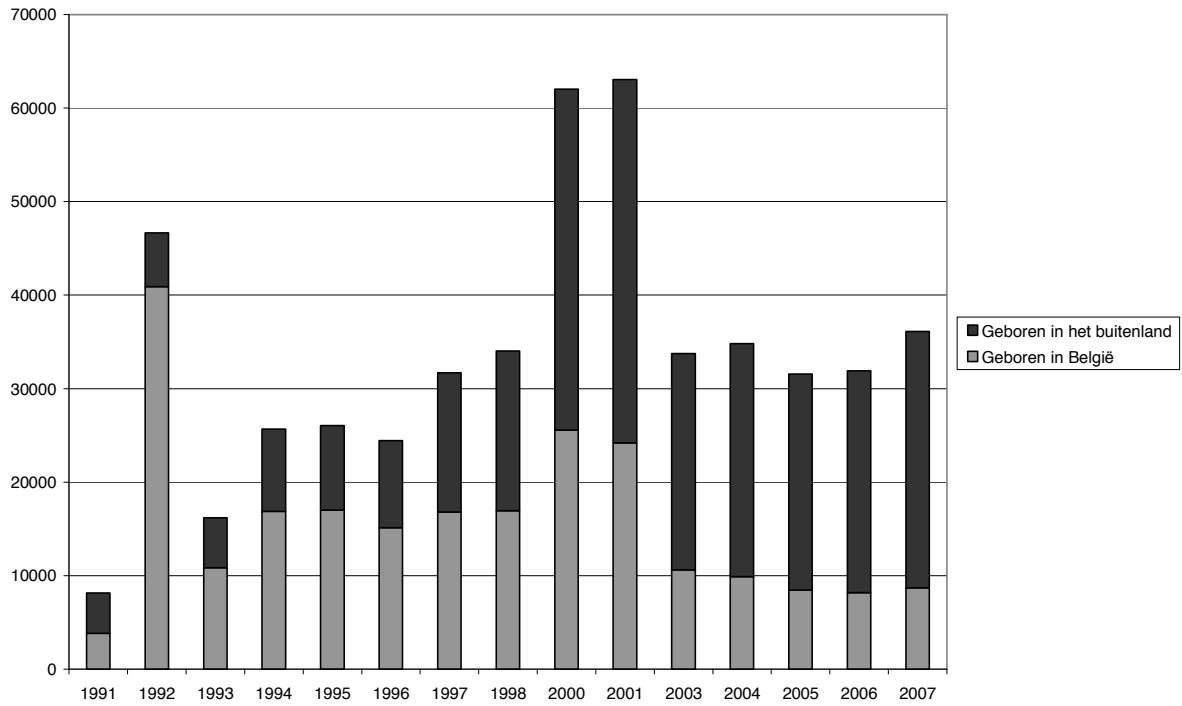
Bron: RR - AD SEI

5.3. Geboorteplaats

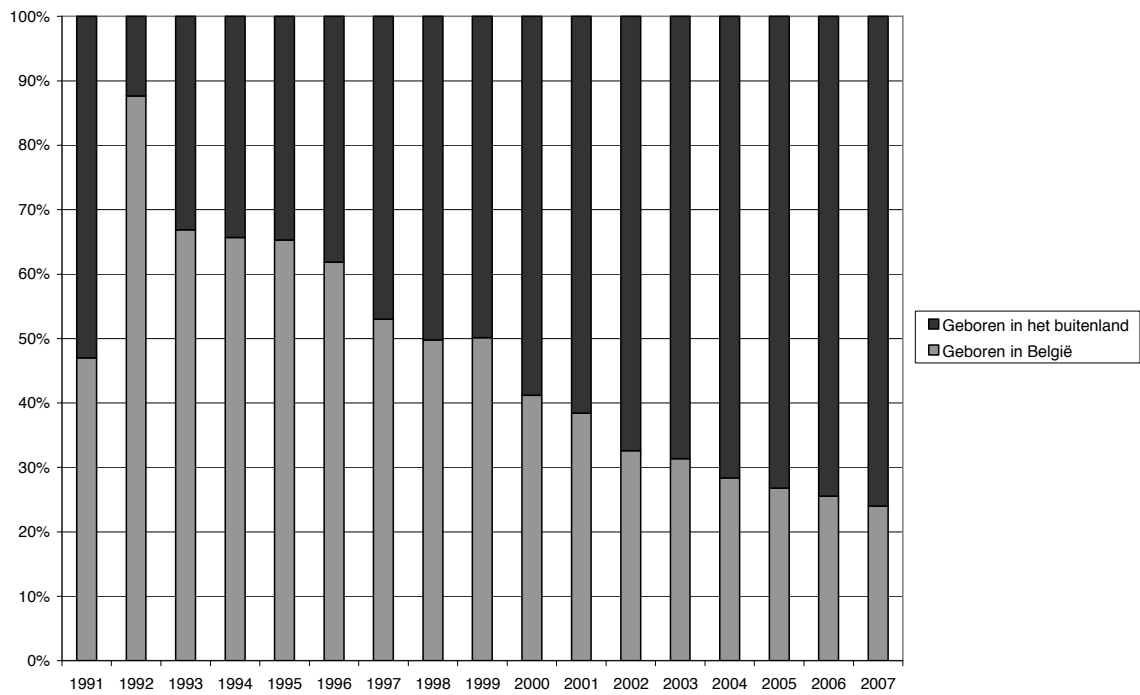
De verschillende hervormingen van het nationaliteitsrecht hebben als gevolg gehad dat het portret van de ‘doorsnee nieuwe Belg’ radicaal is gewijzigd. Vreemdelingen die in België zijn geboren, hebben het meest van de hervormingen van de jaren 1980 en begin jaren 1990 gebruik gemaakt, maar sindsdien is hun aantal sterk teruggelopen: in 1992 was 88% van de nieuwe Belgen in België geboren, in 2007 was dit nog maar 24% (fig. 5.3). De voornaamste redenen van deze ommekeer zijn de wijziging van de wetgeving inzake toekenning van de nationaliteit bij de geboorte in het geval van kinderen van de derde generatie en de verhoging van het aantal verkrijgingen van de nationaliteit die dikwijls leidt tot het verkrijgen van de nationaliteit door de ouders vóór de geboorte van de kinderen, die daardoor als Belg geboren worden. De hervorming uit 1999 heeft die tendens versterkt waardoor het aantal verkrijgingen van de nationaliteit door migranten kon toenemen, zonder dat de vreemdelingen die in België geboren zijn, een gelijkaardige evolutie kennen. Bijgevolg zijn de vreemdelingen die de laatste jaren de nationaliteit verkrijgen vooral migranten (76% in 2007), terwijl de plaats die de leden van de tweede generatie innamen, tot begin van de jaren 1990 één van de voornaamste kenmerken van de nieuwe Belgen was.

Figuur 5.3. Vreemdelingen die Belg worden volgens hun geboorteplaats, 1991-2007

A. Aantal

B. Percentage

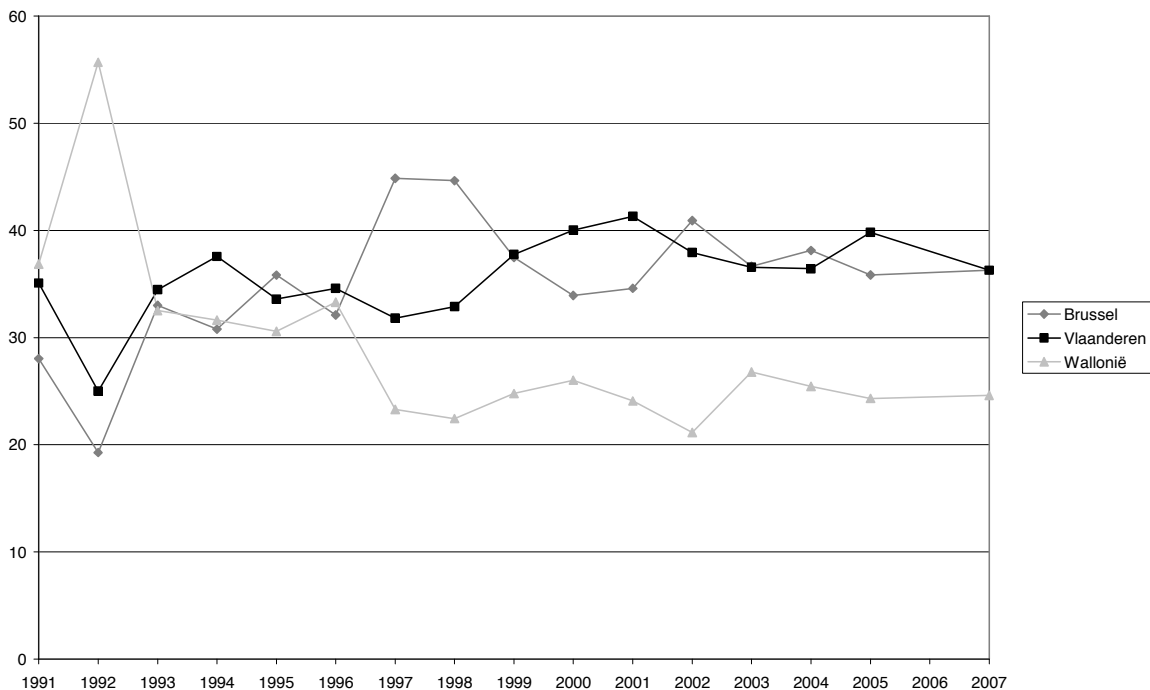

Bron: RR - AD SEI

5.4. Verblijfplaats per gewest

Tot begin van de jaren 1990 verbleven de vreemdelingen die Belg werden vooral in Wallonië. Tijdens de jaren 1990 is deze situatie evenwel gekeerd en heeft zich de huidige geografie afgetekend. In 1992 zijn talrijke vreemdelingen uit Wallonië Belg kunnen worden (o.m. Italianen en personen die in België zijn geboren). Daarna vormden de vreemdelingen die in Wallonië verbleven slechts een beperkt deel van de nieuwe Belgen. Intussen komt de meerderheid van de onlangs aangekomen vreemdelingen in Brussel of Vlaanderen terecht, waardoor de meeste vreemdelingen die Belg worden in deze gewesten leven (fig. 5.4).

Figuur 5.4. Evolutie van het aantal vreemdelingen dat Belg wordt volgens het gewest waar ze leven (in % van het totaal van de vreemdelingen die Belg worden), 1991-2007

Bron: RR - AD SEI

5.5. Land van verblijf

De hiervoor uiteengezette informatie heeft te maken met het verkrijgen van de Belgische nationaliteit in België. Maar een aantal vreemdelingen verworft de nationaliteit in het buitenland, terwijl anderen in België Belg kunnen worden en zich vervolgens in een ander land kunnen vestigen.

Er bestaan gegevens over het land van verblijf op een bepaalde datum, voor de verschillende cohorten van 'nieuwe Belgen'. Maar omdat de duur tussen het verwerven van de nationaliteit en de opgegeven datum invloed heeft op het vertrek of de terugkeer van deze 'nieuwe Belgen', is het moeilijker om hier een analyse per cohort uit te voeren. Niettemin verbleef 4,71% van de 583.529 vreemdelingen die tussen 1990 en 2007 de Belgische nationaliteit in België verwierven, op 1 januari 2008 in het buitenland of op een onbestemde plaats. Omgekeerd verbleef 46% van de 15.551 vreemdelingen die de Belgische nationaliteit buiten België hebben verworven, op 1 januari 2008 nog altijd in het buitenland (tabel 5.2).

Omdat de toegang tot het verblijf varieert volgens afkomst, kan de nationaliteitsverwerving worden gezien als een incentive voor internationale mobiliteit in die zin dat de persoon in kwestie niet langer afhankelijk is van een machtiging tot verblijf om terug te keren. Zo is de kans dat EU-burgers emigreren groter, omdat zij genieten van een grotere bewegingsvrijheid binnen de Europese Unie (CGKR, 2010). Het zou dus interessant zijn om de internationale mobiliteit van de 'nieuwe Belgen' in detail te analyseren volgens hun oorspronkelijke nationaliteit en dit in verhouding tot de burgers die niet van nationaliteit zijn veranderd.

Van 1990 tot en met 2007 heeft dus 2,6% van de vreemdelingen die Belg zijn geworden, de nationaliteit in het buitenland of op een onbepaalde plaats verworven. Zoals we net hebben gezien, is het verkrijgen van de nationaliteit niet altijd gebonden aan immigratie. Men kan de Belgische nationaliteit ook in het buitenland verkrijgen. Vóór het jaar 2000 betrof het aantal van dergelijke nationaliteitswijzigingen minder dan 500 personen, die in het buitenland of op een niet nader bepaalde plaats verbleven (met uitzondering van 1991 en 2000). Na 2001 stijgt dit aantal sterk en verkrijgen elk jaar ongeveer 1.400 personen op deze manier de Belgische nationaliteit. In 2002 en 2003 daalt het aantal nationaliteitswijzigingen door personen die niet in België verblijven lichtjes, om vervolgens te stijgen tot aan 2.100 in 2007.

Welke wettelijke bepalingen hebben bijgedragen tot de toename van deze vorm van nationaliteitsverkrijging vanuit het buitenland? Volgens de cijfers van de AD SEI gaat het vanaf 2001 bij iets meer dan 30% van deze nationaliteitswijzigingen om Belgen, die in het buitenland zijn geboren en die uiterlijk vijf jaar na de geboorte van hun kind(eren), de Belgische nationaliteit voor hun kind(eren) aanvragen (art. 8 §1, 2°, B WBN). 15% van deze wijzigingen zijn het gevolg van adoptie door een Belg die in België is geboren. Er is ook nog het specifieke geval van meerderjarige kinderen met Belgische ouders die krachtens artikel 12bis §1, 2° WBN de Belgische nationaliteit kunnen verkrijgen. Deze procedure is goed voor een bescheiden 1,6% van de nationaliteitsverkrijgingen in het buitenland. In reële cijfers hebben tussen 2001 en 2007 186 personen van deze mogelijkheid gebruik gemaakt. De hypothese die in een vorig jaarverslag naar voren werd gebracht, met name dat deze personen zich niet in België komen vestigen maar voor de Belgische nationaliteit kiezen om hun ouders te kunnen bezoeken zonder dat ze hiervoor een visum hoeven aan te vragen, kunnen wij echter onmogelijk met cijfers hard maken.

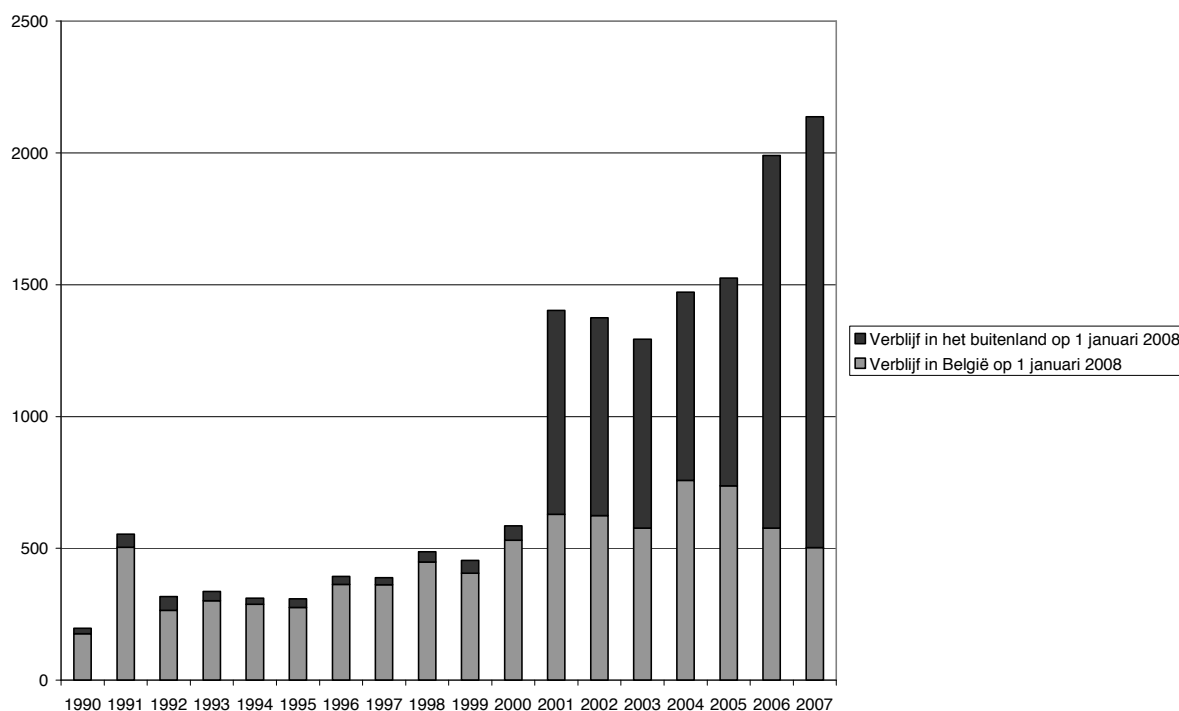
Wel vermelden statistieken de verblijfplaats van de personen die de Belgische nationaliteit in het buitenland of op een niet nader bepaalde plaats hebben verworven. Uit de cijfers van 1 januari 2008 blijkt dat vóór de stijging van het aantal verkrijgingen in 2001 ongeveer 9 van de 10 personen in België verblijven. De stijging in 2001 brengt nauwelijks verandering in deze cijfers. Wel is duidelijk dat de verkrijgingen van de laatste jaren ervoor zullen zorgen dat meer personen terugkeren omdat er minder tijd verstrijkt tussen het moment van de nationaliteitsverkrijging en de datum van 1 januari 2008. Op basis van de vastgestelde tendenzen in het begin van de jaren 2000, kunnen wij afleiden dat ongeveer 50% tot 55% van de vreemdelingen in het buitenland blijft wonen.

Tabel 5.2. Verandering van nationaliteit volgens de verblijfplaats op het ogenblik van het verwerven van de nationaliteit en volgens de verblijfplaats op 1 januari 2008.

Verblijfplaats of toestand op het ogenblik van de verkrijging van de Belgische nationaliteit	In België		In buitenland of onbepaald	
	In België	In buitenland of onbepaald	In België	In buitenland of onbepaald
Aantal (1990 tot 2007)	556.019	27.510	8.328	7.203
Percentage	95,29%	4,71%	53,62%	46,38%

Bron: Rijksregister, AD SEI

Figuur 5.5. Evolutie van het aantal vreemdelingen dat Belg wordt in het buitenland of op een niet nader bepaalde plaats, volgens hun verblijfplaats op 1 januari 2008, 1991-2007

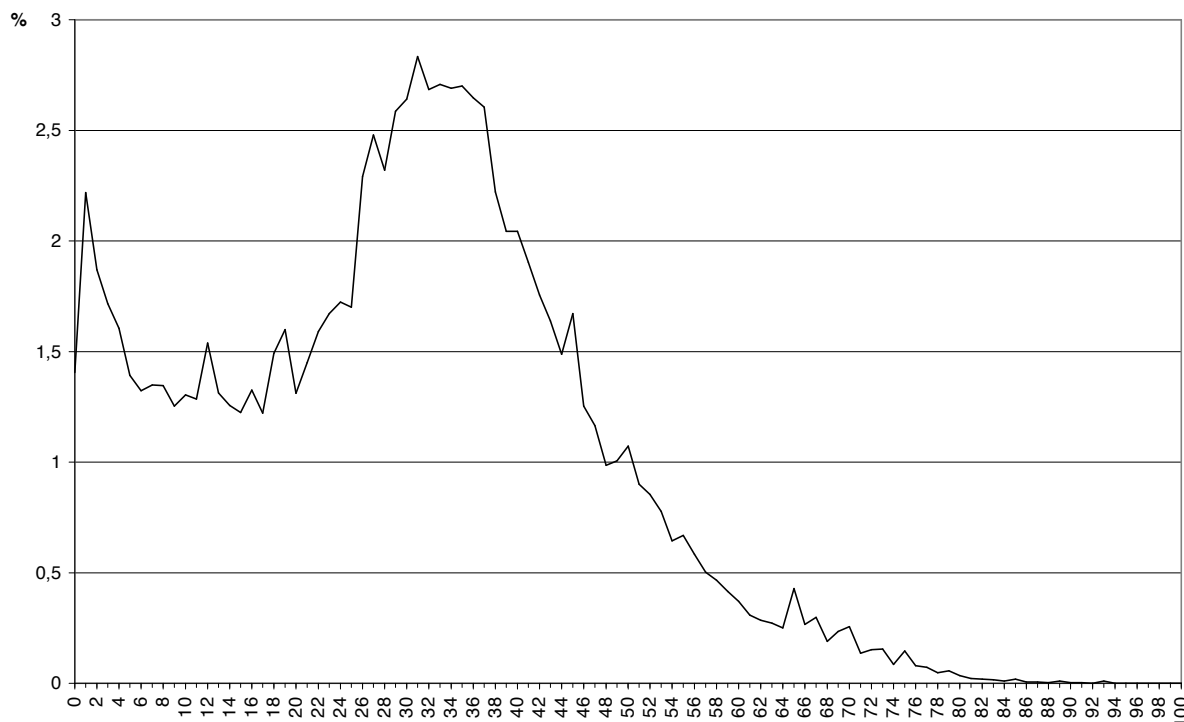

Bron: Rijksregister, AD SEI

5.6. Leeftijd

De vreemdelingen die de laatste jaren Belg zijn geworden, waren aanvankelijk jonge volwassenen tussen de 25 en 40 (fig. 5.6). Vervolgens gaat het ook dikwijls om pasgeborenen die kort na hun geboorte de Belgische nationaliteit krijgen en in mindere mate om minderjarigen. Na 40 jaar gaat het aantal nationaliteitswijzigingen snel achteruit om op de hogere leeftijden haast onbestaande te zijn.

Figuur 5.6. Leeftijd van de vreemdelingen die in 2005 Belg zijn geworden

Bron: RR - AD SEI

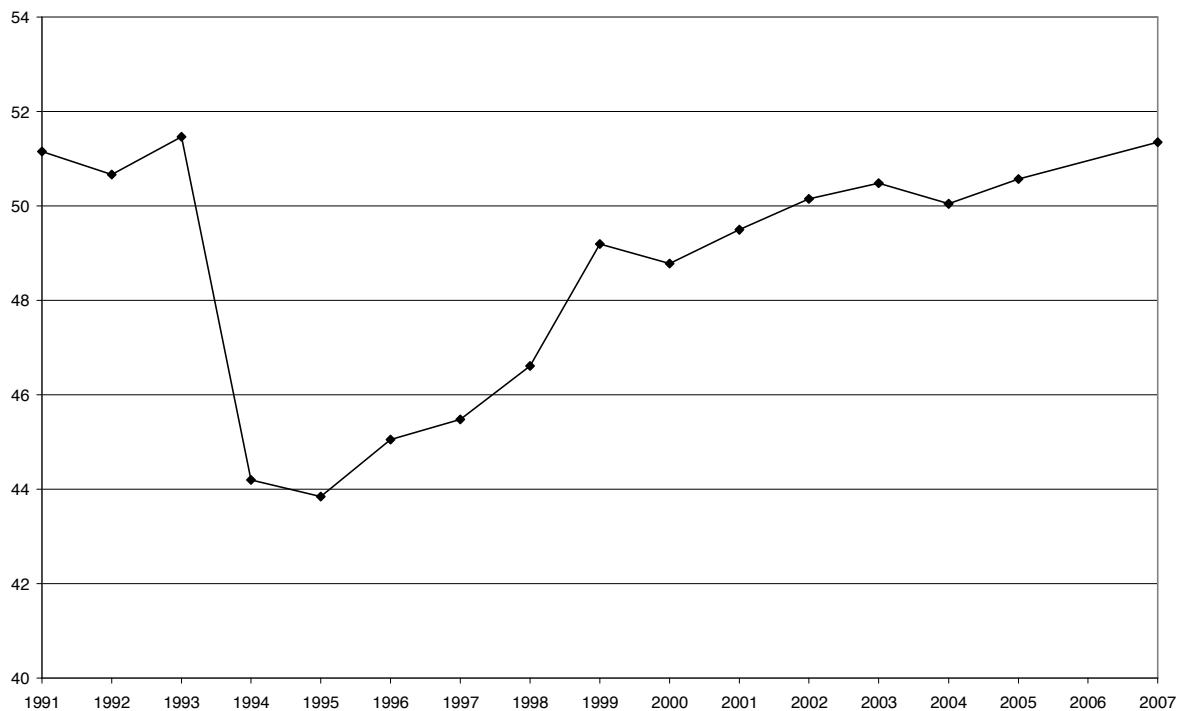
5.7. Geslacht

Vandaag zijn er ongeveer evenveel mannen als vrouwen die Belg worden. Deze pariteit is opvallend want een nieuw fenomeen.

Tot 1984 waren de 'nieuwe Belgen' veel vaker vrouwen dan mannen. Het nationaliteitsrecht bevoordeelde immers het verwerven van de nationaliteit van vreemde vrouwen die met Belgen waren gehuwd, ten nadele van vreemde mannen die met Belgische vrouwen waren gehuwd en die niet van dit voordeel konden genieten. Het is pas vanaf 1985 dat de gelijkheid tussen mannen en vrouwen op dat punt voor een pariteit tussen mannen en vrouwen die Belg werden, heeft gezorgd.

Tijdens de jaren 1994-1995 is deze situatie grondig gewijzigd met een plotse en sterke daling van het aantal vrouwen dat Belg werd. De eerste oorzaak voor dit fenomeen is de wet van 6 augustus 1993 die het samenwonen van 6 maanden naar 3 jaar heeft opgetrokken, waardoor het voor partners van Belgen moeilijker werd om de nationaliteit te verwerven. Dit soort verwerving van de nationaliteit was vooral een zaak van vrouwen, waardoor het aantal vrouwen dat Belg werd in 1993 en 1994 drastisch is verminderd. Vanaf 1995 konden die vrouwen die vanaf 1993 niet van die vereenvoudigde nationaliteitsverwerving hadden kunnen genieten, na 3 jaar samenwonen opnieuw de Belgische nationaliteit verwerven. Geleidelijk aan is dat aandeel vrouwen opnieuw gestegen om in 2002 de 50% te bereiken (fig. 5.7).

Figuur 5.7. Evolutie van het aandeel vrouwen bij de nieuwe Belgen, 1991-2007 (%)

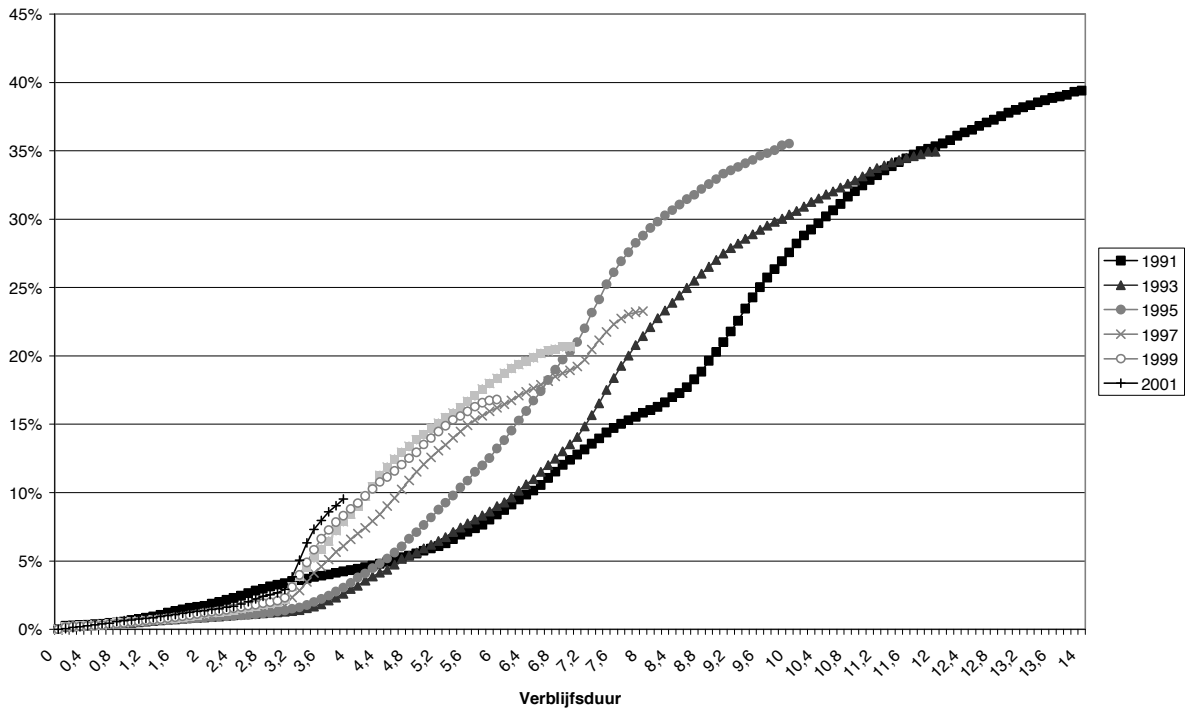

Bron: RR - AD SEI

5.8. Duur van het verblijf

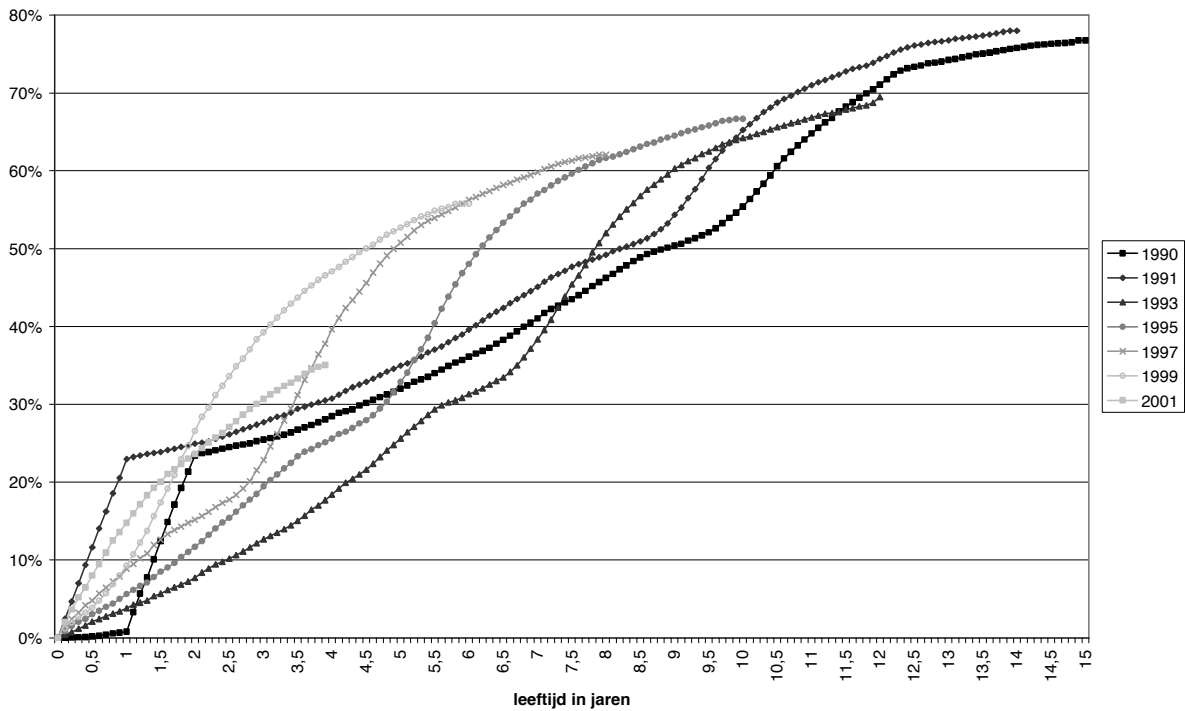
Een van de belangrijkste gevolgen van de wijzigingen van het nationaliteitsrecht was de versnelling van het verkrijgingsproces voor de migranten en voor de in België geboren vreemdelingen. 15% van de in 1991 aangekomen migranten werd na 8 jaar verblijf Belg, diezelfde drempel van 15% werd voor de in 1998 aangekomen migranten reeds na 5 jaar bereikt (fig. 5.8). Hetzelfde fenomeen, maar nog sterker, wordt vastgesteld bij de in België geboren vreemdelingen. Voor de kinderen die in 1990 zijn geboren, was er 9 jaar nodig om de drempel van 50% Belgen onder de in België geboren vreemde kinderen te bereiken, voor de in 1999 geboren kinderen was dit slechts 4 en een half jaar (fig. 5.9). Zowel de migranten als de in België geboren kinderen verkrijgen steeds vaker, maar vooral steeds sneller de nationaliteit.

Figuur 5.8. Verkrijgen van de nationaliteit door migranten van 1991 tot 2001 volgens de verblijfsduur en het jaar van immigratie

Bron: RR - AD SEI / Berekeningen Nicolas Perrin

Figuur 5.9. Verkrijgen van de nationaliteit door de in België geboren vreemdelingen van 1991 tot 2001 volgens leeftijd en geboortjaar

Bron: RR - AD SEI / Berekeningen Nicolas Perrin

6. De populatie van vreemde afkomst [stock]

6.1. Welke definitie(s)?

De discussie over de definitie van de populatie van vreemde afkomst is een van de oudste debatten die het statistisch onderzoek over immigratie beïnvloeden. In talrijke landen zoals België biedt de statistiek gewoonlijk enkel gegevens over de nationaliteit. Dit principe wordt echter in vraag gesteld. Nationaliteit alleen is immers niet voldoende om inzicht te verwerven in de afkomst van de populatie en in de situatie van de populaties van vreemde afkomst die de nationaliteit van het land waar ze verblijven hebben verkregen (Jacobs en Rea, 2005; Perrin, Dal en Poulain, 2006; Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding, 2007). In de meeste Europese landen denkt men er dus aan om alternatieve definities te gebruiken waarmee een beter inzicht in die afkomst kan worden verworven.

Praktisch gezien gebruiken de landen redelijk diverse variabelen om vreemde personen of personen van vreemde afkomst te identificeren:

- De nationaliteit. De meest gebruikte variabele. Het gebruik ervan wordt echter steeds vaker bekritiseerd door de versnelling van het proces voor de verwerving van de nationaliteit.
- De nationaliteit bij de geboorte. Ook al wordt die nooit officieel gebruikt, vaak wordt er bij volkstellingen naar gevraagd (België, Frankrijk, Italië, Luxemburg...). Op die manier kunnen vreemdelingen die de nationaliteit van het land waar ze verblijven hebben verworven, worden geïdentificeerd.
- De geboorteplaats wordt vaak als variabele gebruikt, o.m. in immigratielanden zoals de Verenigde Staten of Canada. Dit kan nuttig zijn om een onderscheid te maken tussen de migranten (personen die zijn gemigreerd) en personen die in het land zijn geboren (al dan niet vreemdeling). Via de geboorteplaats is het echter niet mogelijk de nakomelingen van migranten die in het land zijn geboren te identificeren (tweede generatie of latere generaties).
- De geboorteplaats van de ouders is sinds recent een in Europa vaak gebruikte variabele geworden om populaties van vreemde afkomst of migranten te identificeren en verder te gaan dan enkel de huidige nationaliteit. Die ligt o.m. aan de basis van de definities van *allochtonen* in Nederland en gelijkaardige definities in bepaalde Scandinavische landen (Østby, 2002).
- De door de individuen uitgesproken raciale of etnische afkomst ligt aan de basis van heel wat statistieken in de Angelsaksische wereld, voornamelijk in het Verenigd Koninkrijk en de Verenigde Staten.
- De geregistreerde (etnische) nationaliteit bovenop het burgerschap in de voormalige communistische landen van Centraal- en Oost-Europa vormt in die landen de basis van een aantal etnische statistieken.
- De moedertalen of gesproken talen kunnen aan de basis liggen van een classificatie van het etnische type in een aantal landen in o.m. Centraal- en Oost-Europa (Finland, Tsjechische Republiek, Hongarije, Rusland...).

Alle voorgestelde indicatoren geven niet meer dan een gedeeltelijk beeld van de herkomst en kunnen vertekend zijn. De nationaliteit is slechts een heel indirecte weergave van de herkomst gelet op de ruime liberalisering van de toegang tot de nationaliteit voor migranten en hun kinderen. Via de geboorteplaats van het individu is het niet mogelijk rekening te houden met de tweede generatie migranten. De geboorteplaats van de ouders zegt dan weer niet noodzakelijk iets over personen van de derde generatie. De verwijzing naar het begrip ras

wordt behalve in de Angelsaksische wereld vaak als onaanvaardbaar beschouwd. Ook het begrip etnie kan onder bepaalde omstandigheden twijfels oproepen. De verklaring van verbondenheid met een raciale of etnische groep kan moedwillig worden vervalst om te kunnen genieten van de voordelen die zijn verbonden met het behoren tot een bepaalde groep (in het kader van programma's voor positieve discriminatie bijvoorbeeld), of om niet met een groep te worden verbonden die als negatief wordt ervaren of wordt gediscrimineerd. Personen die buiten het land van herkomst zijn geboren kunnen de taal van de oorspronkelijke groep zijn vergeten ...

De nationaliteit is vandaag de dag ongetwijfeld de minst bruikbare variabele door de aanzienlijke evolutie van het Belgische nationaliteitsrecht dat intussen een van de meest liberale in Europa is (Bauböck e.a., 2006) en door het feit dat de gemeenschappen van vreemde origine zich reeds lang in België hebben gevestigd.

6.2. Welke gegevens?

De nationaliteit is ongetwijfeld een slecht middel om de afkomst van een individu te identificeren, we kunnen er echter niet omheen dat er in België bitter weinig alternatieven zijn. Het gebruik van variabelen die naar de etnische of raciale afkomst verwijzen, roept ethische bezwaren op maar is eveneens onderworpen aan wettelijke inperkingen. Bovendien worden deze gegevens momenteel niet verzameld en het is geen optie om deze variabelen bij de statistische gegevens die reeds ingezameld worden te voegen. Vragen naar dergelijke kenmerken zou in surveys kunnen worden ingevoerd, maar daarmee zou nog geen nauwkeurige demografische boekhouding gehouden kunnen worden.

De geboorteplaats van het individu en van zijn ouders is ongetwijfeld de meest eenvoudige variabele om te gebruiken en de best aangepaste om een objectief inzicht te krijgen in de afkomst van een individu. De geboorteplaats van het individu en van zijn ouders is een neutrale variabele die geen enkel verband houdt met de etnische of raciale afkomst van het individu, maar die wel een inzicht in de oorsprong van het individu kan geven. Bovendien is de geboorteplaats een informatie die vaak wordt ingezameld en geregistreerd. De enige beperking is het feit dat de toegang tot de geboorteplaats van de ouders, die in het Rijksregister is geregistreerd door de wet is beperkt⁵⁷. Ook al worden er inspanningen in die richting gedaan, met deze beperking dient rekening gehouden te worden (Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding, 2007).

Waalse en Vlaamse onderzoekers hebben heel vroeg aan een alternatieve oplossing gedacht, namelijk de nationaliteit bij de geboorte (Debuisson en Poulain, 1992; Eggerickx e.a., 1999; Poulain en Perrin, 2002; Debuisson en Perrin, 2004; Vertommen en Martens, 2005; Perrin, Dal en Poulain, 2006). Deze oplossing is niet de ideale. Ze is immers nog op de nationaliteit gebaseerd, wat bijvoorbeeld leidt tot de uitsluiting van de kinderen van de tweede generatie die zijn geboren na het verwerven van de nationaliteit door een van hun ouders (aangezien de kinderen door deze nationaliteitsverwerving van bij hun geboorte als Belg kunnen worden beschouwd). Het is nochtans de enige oplossing om praktisch rekening te houden met een deel van de Belgen van vreemde afkomst, Belgen die ooit vreemdeling zijn geweest, voor het

⁵⁷ Voor het bepalen van de geboorteplaats van de ouders van een persoon, moet de identiteit van de ouders worden bepaald. De afstamming is evenwel geen bruikbaar gegeven voor statistische doeleinden. Ze maakt deel uit van de informatie die door de gemeenten worden ingezameld en het gebruik van deze informatie is voor de gemeenten voorbehouden.

opstellen van statistieken over de afkomst van de bewoners van het land (Debuisson en Perrin, 2004). Daartoe baseert men zich op twee informatiebronnen. Enerzijds de nationaliteit bij de geboorte die bij de telling in 1991 werd opgegeven. Anderzijds houdt het Rijksregister informatie bij over de vorige nationaliteiten van de Belgen, indien die Belg geworden zijn door verkrijging of toekenning, na aanvankelijk als vreemdeling te zijn geregistreerd. Door het Rijksregister en de telling van 1991 als basis te nemen, kunnen we de populatie beschrijven per huidige nationaliteit en nationaliteit bij de geboorte, geboorteplaats en immigratiedatum, leeftijd, geslacht, gemeente waar men verblijft, huwelijksstaat en gezinssituatie (cfr. de werkzaamheden van de demografen van de UCL, Luc Dal, Thierry Eggerickx, Nicolas Perrin en Michel Poulain). Door de gegevens uit het Rijksregister en de Kruispuntbank van de Sociale Zekerheid als basis te nemen, kan men de populatie opnieuw samenstellen volgens de huidige nationaliteit en de nationaliteit bij de geboorte, leeftijd, geslacht, arrondissement waar men verblijft, activiteit en voor een deel het opleidingsniveau (cfr. werkzaamheden van Albert Martens van de KUL)⁵⁸.

6.3. Voorstellen tot schatting

6.3.1. Personen die in het buitenland zijn geboren

6.3.1.1. Definitie en identificatiemethode

Het geboorteland van een individu is het meest eenvoudige kenmerk om de internationale migraties te bestuderen. Via het geboorteland kan de populatie die in het buitenland is geboren of de geïmmigreerde populatie in de eerste betekenis van het woord worden bepaald, nl. alle in het buitenland geboren personen die internationaal zijn gemigreerd om zich te vestigen in het land waar ze momenteel hun woonplaats hebben.

Op basis daarvan kan men de directe impact van de internationale migraties inschatten. Op twee beperkingen moet echter worden gewezen. Enerzijds kan er via het geboorteland geen rekening worden gehouden met de indirecte impact van de migraties, nl. het feit dat migranten in België geboren nakomelingen hebben, met wie geen rekening wordt gehouden als men zich tot hun geboorteplaats beperkt. Anderzijds maakt een verwijzing naar het geboorteland volledig abstractie van het concept nationaliteit. Bijgevolg wordt een staatsburger die in het buitenland is geboren als immigrant beschouwd, terwijl een vreemdeling die in het land is geboren, als een inboorling wordt beschouwd. Dit kan tot problemen leiden voor de landen die aanzienlijke gemeenschappen van expats of koloniën hebben gehad. In het geval van België betekent dit dat de Belgen die in Belgisch Congo zijn geboren, als immigrant worden beschouwd. De impact van dat soort situaties kan worden gecontroleerd door een onderscheid te maken tussen de personen die in de betrokken gebieden zijn geboren gedurende periodes tijdens dewelke deze aanwezigheid het sterkst was.

⁵⁸ Socioloog Jan Hertogen heeft daarnaast pogingen gedaan om schattingen te maken (www.npdata.be). Deze schattingen mogen niet als wetenschappelijk gegrond worden beschouwd en zijn sterke vertekend (De Witter e.a., 2007). De auteur probeert het aantal als vreemdeling geboren personen te schatten (vreemdelingen en personen die Belg zijn geworden) door het aantal vreemdelingen en het aantal vreemdelingen dat Belg is geworden tijdens de laatste 25 jaar, samen te nemen. Een aanzienlijk aantal personen is echter vóór de jaren 1980 Belg geworden en met hen wordt dus geen rekening gehouden. Bovendien wordt ook geen rekening gehouden met de personen die Belg zijn geworden en die overlijden of vertrekken. In een aantal studies heeft Jan Hertogen gepoogd het aantal migranten te schatten door bij zijn foute schatting van de personen die als buitenlander zijn geboren, de kinderen van die mensen bij te tellen. De schatting van het aantal van die kinderen is op een multiplicator coëfficiënt gebaseerd die niet als bevredigend kan worden beschouwd.

Ondanks de beperkingen van deze classificatie, zijn heel wat internationale instellingen (op verschillende niveaus en met verschillende aanbevelingen, de Verenigde Naties, Eurostat en de OESO) er voorstander van om het geboorteland van de individuen als basis te nemen, ofwel als stap in een meer doorgedreven analyse die rekening houdt met de nationaliteit en de nationaliteit bij de geboorte, ofwel als doel op zich om de impact van de migraties beter te begrijpen. In het Belgische geval is deze analyse niet echt geschikt om de problematiek van de populaties afkomstig uit de immigratie in al haar complexiteit te benaderen, de tweede en derde generaties afkomstig uit de migratie staan vandaag immers in het middelpunt van de belangstelling. Ondanks alles is dit een eerste eenvoudige indicator via dewelke het probleem vanuit een nieuwe invalshoek kan worden benaderd en die onderstreept dat talrijke personen, zowel Belgen als vreemdelingen, hun geboorteland hebben moeten verlaten om naar België te komen en die dus een ervaring met internationale migratie hebben.

Het geboorteland is in feite de voornaamste indicator geweest van de herkomst van de Belgen gedurende het volledige eerste deel van de geschiedenis van het Koninkrijk. Zoals in tal van andere Europese landen maakte de statistiek tot aan het einde van de XIXde eeuw enkel een onderscheid volgens het geboorteland tussen de populatie van het Koninkrijk. De nationaliteit werd enkel in een aantal tabellarische rangschikkingen opgenomen wanneer dit nodig was. Na het opnemen van de nationaliteit in de volkstelling van 1890, behielden alle publicaties tot de tweede wereldoorlog een dubbele classificatie volgens de nationaliteit en de geboorteplaats. Daar kwam pas een 50-tal jaar geleden een einde aan (Caestecker, 2005).

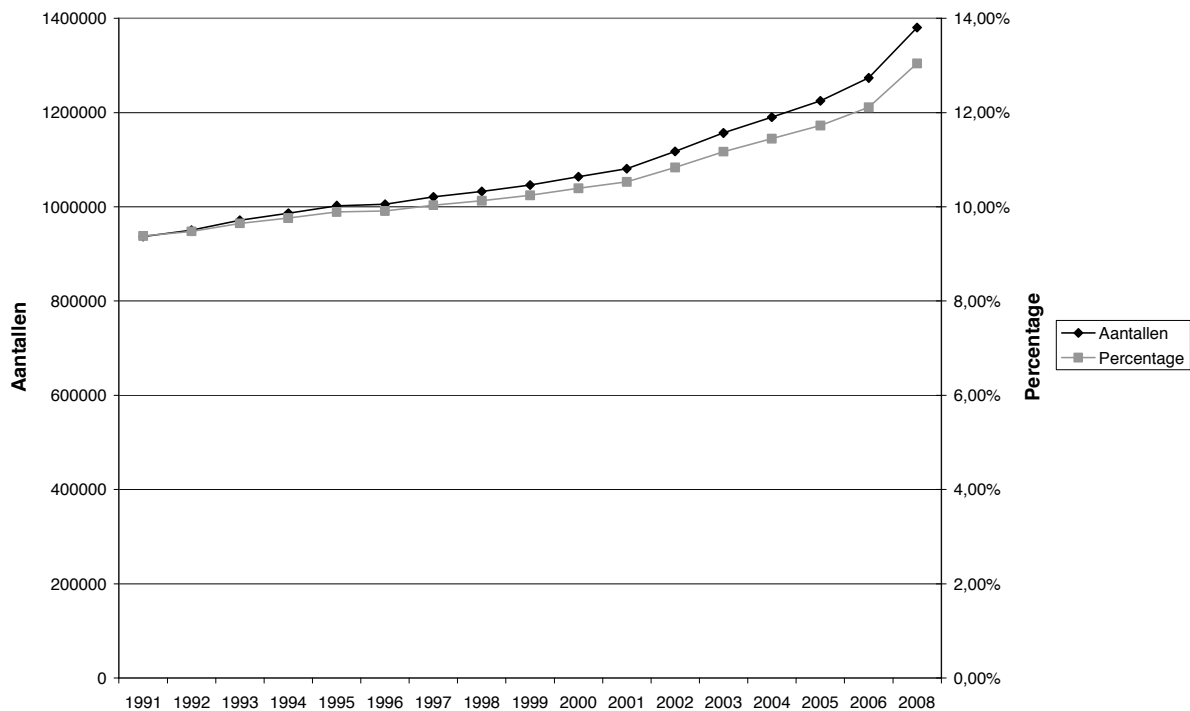
6.3.1.2. Een nuttige indicator om de migranten te begrijpen, maar ...

De eenvoudige classificatie van de populatie in functie van de geboorteplaats is de beste indicator voor de rechtstreekse impact van de migraties en de samenstelling van migrantenpopulatie.

Op 1 januari 2008 telden we in België 1.380.323 personen die in het buitenland geboren zijn, of 13% van de populatie. Het aandeel van de geïmmigreerde personen is de laatste 17 jaar constant gestegen van 9,4% in 1991 tot 13%, een groei dus van 47% (Fig. 6.1.). De problematiek van de tweede generaties is vandaag misschien belangrijker dan gisteren, maar ze mag de opvallende aangroei van de eigenlijke migrantenpopulatie niet doen vergeten.

Ook al wordt het geboorteland in geïsoleerde gevallen vaak gebruikt in landen zoals de Verenigde Staten en ook al kan men op basis daarvan waardevolle resultaten voorleggen, toch wordt het concept nationaliteit nog steeds als essentieel beschouwd om migratievraagstukken te benaderen. Het feit dat met het geboorteland alleen, de leden van de tweede en derde generaties migranten (kinderen en kleinkinderen van migranten) niet kunnen worden geïdentificeerd, wordt trouwens als onoverkomelijk beschouwd. In plaats van het geboorteland van de individuen als centraal element te nemen, heeft men daarom aan andere methodologieën ter identificatie van de immigrantenpopulaties gedacht.

Figuur 6.1. Evolutie van het aantal in het buitenland geboren personen, 1991-2008

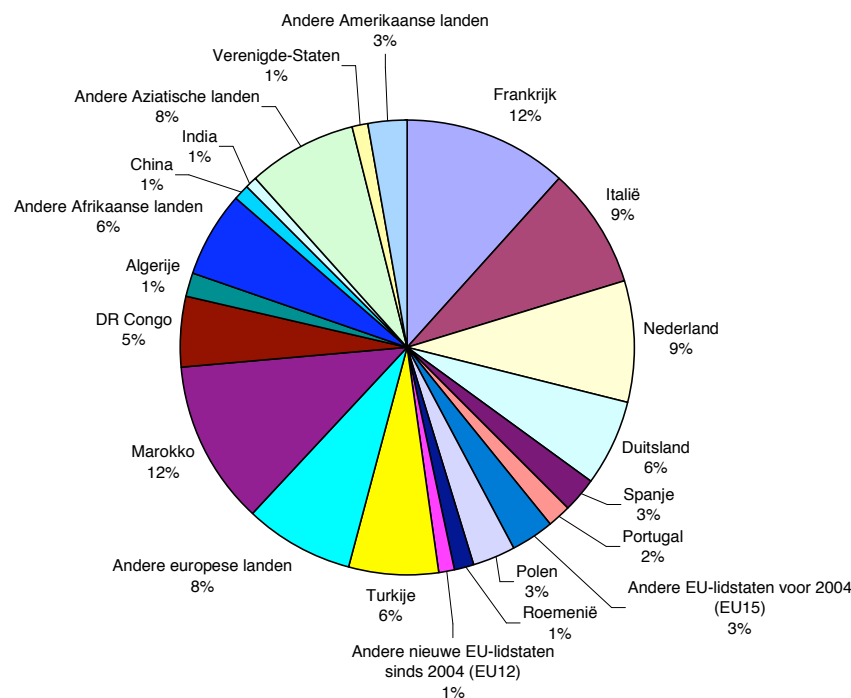

Bron: RR - AD SEI

Een indeling van de migrantenpopulatie op basis van het geboorteland toont aan dat 48% van de populatie die in het buitenland is geboren, uit een lidstaat van de Europese Unie (EU 27) komt. Om heel precies te zijn: 42,3% van de populatie die in het buitenland is geboren, komt uit een van de 15 oude lidstaten en 5,5% uit een van de 12 nieuwe lidstaten. Iets meer dan een vierde van de populatie die op 1 januari 2008 in België verblijft, is geboren in een buurland: 11,7% in Frankrijk, 8,5% in Nederland en 6% in Duitsland (figuur 6.2). We onderstrepen ook nog dat 11,5% van de populatie die verblijf heeft in België, in Marokko is geboren. Dat maakt van Marokko het op een na belangrijkste land van herkomst onder de migranten die op 1 januari 2008 in België verbleven. We merken ook nog op dat een niet onaanzienlijk deel van de Belgen tijdens de koloniale tijd in de Democratische Republiek Congo is geboren, waardoor de in België verblijvende populatie met als geboorteplaats Congo, kunstmatig hoog ligt.

Zoals we hierboven al hebben uitgelegd, houdt deze indicator enkel rekening met de eerste generatie migranten. Andere gegevens zoals de geboorteplaats dienen bij de migrantenpopulaties, die niet zijn geïmmigreerd, te worden verzameld. Dit doet evenwel geen afbreuk aan het nut van de gegevens over de geboorteplaats waarvan de inzameling trouwens door de voornaamste internationale instellingen wordt aangeraden. Het is van belang rekening te houden met de fundamentele variabele, nl. het geboorteland, die een onderscheid maakt tussen de migranten en de nakomelingen van migranten.

Figuur 6.2. Indeling van de migrantenpopulatie volgens geboorteland op 1 januari 2008

Bron: RR - AD SEI

6.3.2. Personen die als vreemdeling geboren zijn

6.3.2.1. Definitie en identificatiemethode

Bij de evaluatie van het aandeel migranten vormt het feit dat er geen rekening wordt gehouden met vreemdelingen die Belg worden, één van de limieten van de statistieken op basis van de nationaliteit. Daarom werd heel vroeg voorgesteld informatie over de nationaliteit bij de geboorte te registreren of te verzamelen, zeker na de hervormingen van het nationaliteitsrecht die tot een verhoging van het aantal nationaliteitswijzigingen hebben geleid (Debuissou en Poulain, 1992; Eggerickx e.a., 1999). Door de eerste nationaliteit van het individu als basis te nemen, kan er een onderscheid worden gemaakt tussen de Belgen bij verkrijging en de personen die als Belg zijn geboren.

Informatie over de nationaliteit bij de geboorte werd bij de volkstelling van 1991 verzameld. Dankzij het statistisch gebruik van het Rijksregister kan op basis van deze telling ook de historiek van de nationaliteit van de individuen worden gereconstrueerd (Eggerickx e.a. 1999; Perrin, Dal en Poulain, 2006).

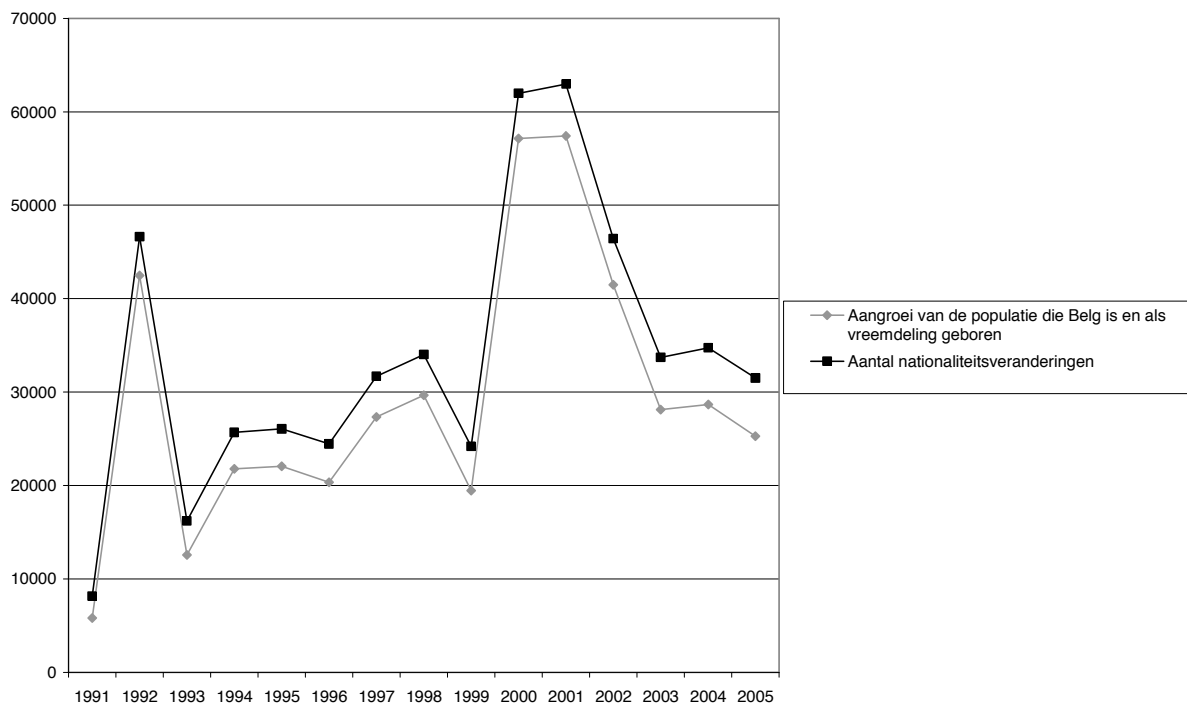
Via deze methode is het mogelijk elke als vreemdeling geboren persoon te identificeren, ongeacht of die al dan niet in België is geboren. Al heel snel zijn evenwel een aantal beperkingen opgedoken. Om te beginnen zijn kinderen uit een gemengd koppel Belg bij de geboorte, ook al worden ze in het dagelijkse leven soms als kinderen van vreemde afkomst beschouwd. Vervolgens zijn kinderen die na het verkrijgen van de Belgische nationaliteit door hun ouders die als vreemdeling zijn geboren, van bij de geboorte Belg. Ook die kinderen worden nochtans vaak als migrant beschouwd. Tenslotte is er sinds 1984 een aantal kinderen

dat bij de geboorte de Belgische nationaliteit krijgt toegewezen (zoals kinderen van ouders die in België zijn geboren). De nationaliteit bij de geboorte is dus een criterium waarmee de migrantenpopulatie beter kan worden ingeschat maar daarmee is het nog niet mogelijk alle personen die in hun dagelijkse leven nog als vreemdeling worden beschouwd in kaart te brengen.

Deze nationaliteitshistoriek voor individuen werd opgesteld voor de populatiestocks die van 1 januari 1991 tot 1 januari 2006 in België verbleven. Maar om deze gegevens voor 2007 en 2008 bij te kunnen werken, hebben we een methodologie ontwikkeld waarmee we de populatie volgens nationaliteit bij de geboorte kunnen inschatten.

De methode vertrekt van de vaststelling dat nationaliteitsveranderingen de evolutie in de jaarlijkse groei van de populatie die als vreemdeling is geboren en Belg is geworden, in absolute cijfers bepalen (figuur 6.3). Het verschil tussen deze twee krommen ontstaat door demografische ontwikkelingen zoals overlijdens en emigratie die de groei afzwakken van de populatie die als vreemdeling is geboren en Belg is geworden. Omdat we het aantal nationaliteitsveranderingen voor 2006 en 2007 kennen, kunnen we het verschil tussen de groei van de als vreemdeling geboren populatie en de nationaliteitsveranderingen aangeven door rekening te houden met de ontwikkelingen in de voorgaande jaren. Op die manier kunnen we een schatting maken van de populatie volgens nationaliteit bij de geboorte.

Figuur 6.3. Evolutie van het aantal nationaliteitsveranderingen en de jaarlijkse groei van de populatie die als vreemdeling is geboren en Belg is geworden.

Bron: RR - AD SEI

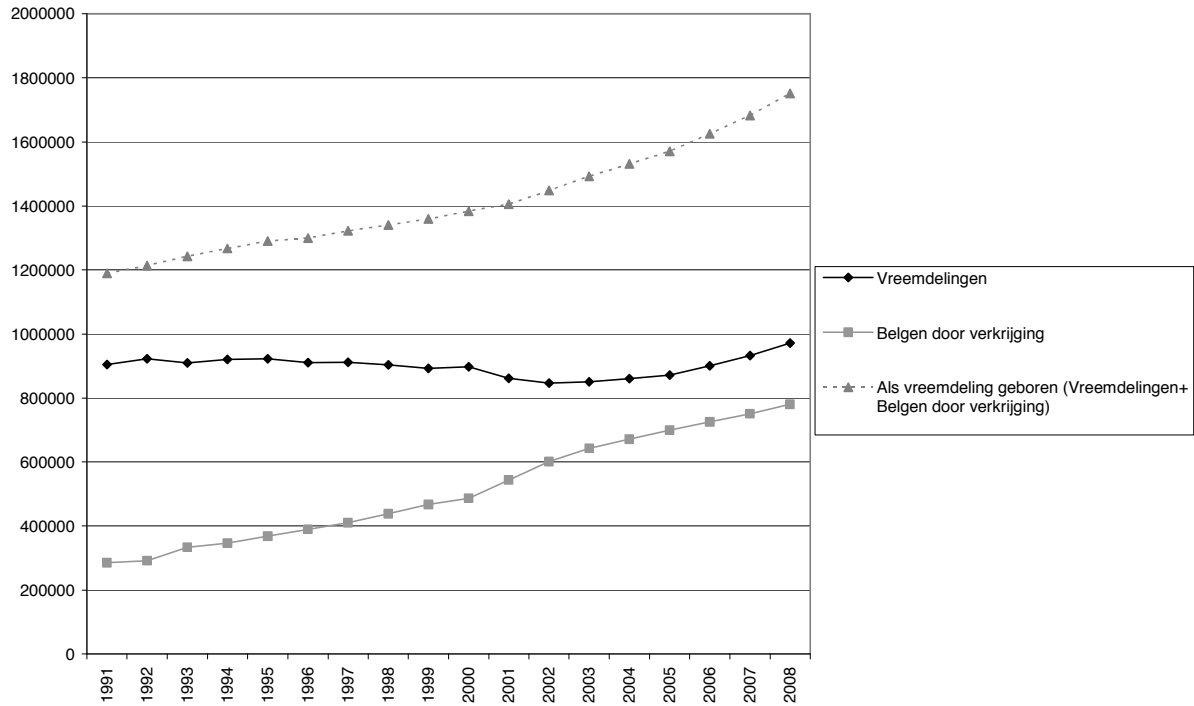
6.3.2.2. Evolutie

Op 1.1.2008 waren er 971.448 vreemdelingen en ongeveer 780.000 als vreemdeling geboren Belgen. Er verblijven dus ongeveer 1.751.500 als vreemdeling geboren personen in ons Koninkrijk. Al naargelang men zich op het aantal vreemdelingen of het aantal als vreemdeling geboren personen baseert, varieert de perceptie die men van de migrantenpopulatie heeft aanzienlijk. Vreemdelingen maken immers 9,1% van de totale populatie van het Koninkrijk uit, het aantal als vreemdeling geboren personen is goed voor (iets meer dan) 16%.

Door de nationaliteit bij de geboorte als basis te gebruiken, kan men beter de omvang van het fenomeen in schatten en de dynamiek van de populatie van vreemde afkomst evalueren. Zo stagneert het aantal vreemdelingen sinds meer dan twintig jaar maar het aantal als vreemdeling geboren personen stijgt sterk door de enorme aangroei van het aantal Belgen door verkrijging. In 1991 telde men 1.200.000 als vreemdeling geboren personen, vandaag is diezelfde populatie goed voor meer dan 1.751.000 personen (fig. 6.4). Binnen die als vreemdeling geboren populatie, zal het aantal Belgen door verkrijging het aantal personen met een vreemde nationaliteit in de jaren 1990 en het begin van de jaren 2000 snel benaderen (fig. 6.5). Sinds 1 januari 2005 lijkt het aantal Belgen door verkrijging zich te stabiliseren in de buurt van 45% van alle personen die als vreemdeling zijn geboren. Het feit dat de vreemde populatie in België sinds 2003 opnieuw lijkt te stijgen, kan een verklaring zijn.

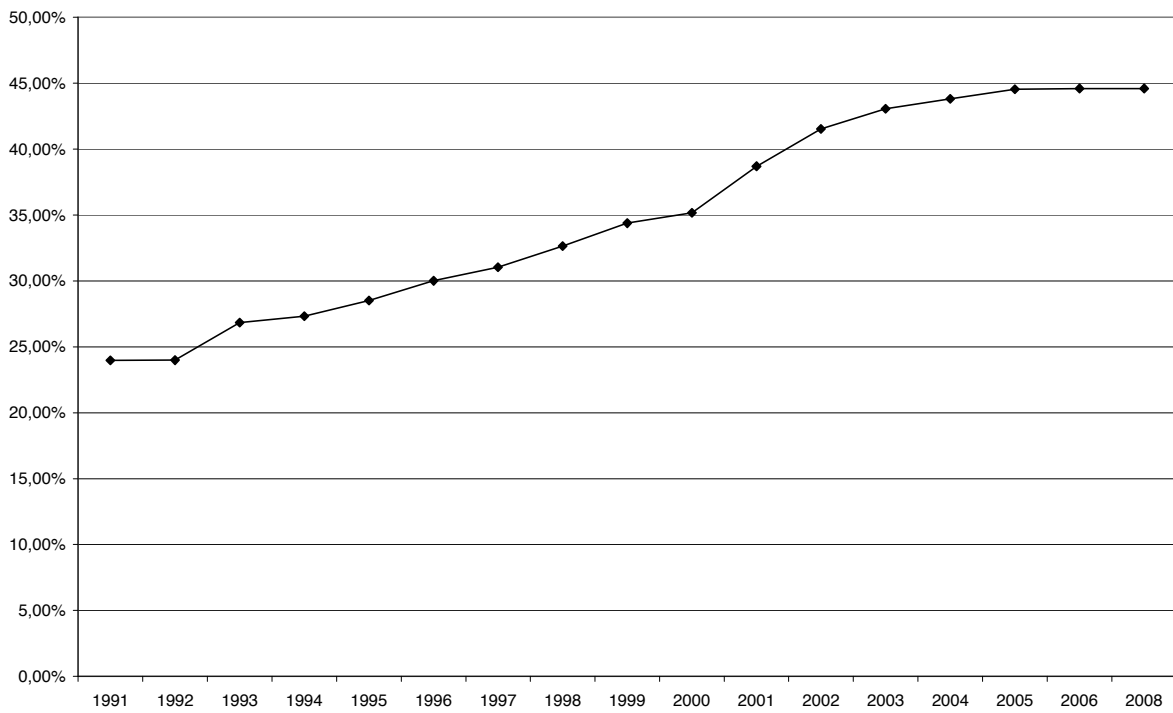
Het aantal personen van vreemde afkomst berekend op basis van de nationaliteit bij de geboorte stijgt dus, terwijl het aantal vreemdelingen in rechte stagneert. Het eerste gevolg van de enorme stijging van het aantal vreemdelingen dat Belg wordt, is de stijgende differentiatie tussen de vreemde populatie in rechte, nl. personen die de Belgische nationaliteit niet hebben, en de populaties 'van vreemde afkomst', 'allochtonen' of als dusdanig beschouwd. Via de nationaliteit bij de geboorte is het niet mogelijk alle Belgen van vreemde afkomst in aanmerking te nemen, maar wel om het mechanisme dat hier speelt te begrijpen.

Figuur 6.4. Evolutie van het aantal vreemdelingen, Belgen door verkrijging en de als vreemdeling geboren personen, 1991-2008

Bron: RR - AD SEI / Berekeningen G  DAP-UCL (cfr. Perrin, Dal en Poulain, 2006)

Figuur 6.5. Evolutie van het aantal Belgen door verkrijging binnen de als vreemdeling geboren populatie, 1991-2008

Bron: RR - AD SEI / Berekeningen G  DAP-UCL (cfr. Perrin, Dal en Poulain, 2006)

6.3.2.3. Een Europese populatie, maar ...

Net zoals de vreemde populatie is de populatie van vreemde afkomst die op basis van de nationaliteit bij de geboorte is bepaald, in België grotendeels Europees. Toch moeten we vaststellen dat niet-communautaire onderdanen vaker de Belgische nationaliteit verkrijgen dan de communautairen. Bijgevolg wordt hun aantal onderschat wanneer men enkel het aantal vreemdelingen als basis neemt om de populatie van vreemde afkomst te benaderen. De omvang van deze verkrijging is te verwaarlozen voor de communautairen die voor de aanvoer van oude en sterke migraties naar België zorgen en hebben gezorgd. Rekening houdend met de Belg geworden vreemdelingen zijn de onderdanen van de voormalige Europese Unie met 15 uiteindelijk nog altijd goed voor (environ) 47,5% van de als vreemdeling geboren personen (tegen 61% indien men enkel de vreemdelingen bekijkt). Met de onderdanen van de 12 nieuwe lidstaten erbij, komen we aan 53% (tegen 68% indien men enkel de nationaliteit als basis neemt). Met de niet-Europese communautairen erbij (waaronder de Turken), komen we aan 66% Europeanen onder de groep van zij die als vreemdeling zijn geboren tegen 76% onder de vreemdelingen.

Globaal genomen vormen de Italianen de grootste populatie van vreemde afkomst, indien men het criterium van de nationaliteit bij de geboorte als basis neemt (tab. 6.1). De hiërarchie van de andere migrantenpopulaties is evenwel grondig gewijzigd (tab. 6.1). Zo vormen Marokkanen de tweede populatie van vreemde afkomst indien men de geboortenationaliteit als basis neemt, i.p.v. de vierde populatie op grond van de nationaliteit. De Turken schuiven van de zesde naar de vijfde plaats en de Congolezen (D.R.C.) van de 11de naar de 9de. Dit aanzienlijke verschil tussen de vreemde populatie en de als vreemdeling geboren populatie bij de niet-Europeanen is te wijten aan het feit dat onder de populaties van niet-communautaire afkomst (ingedeeld op basis van hun nationaliteit bij de geboorte), de Belgen vandaag de meerderheid vormen: 73% van de Turken, 79% van de Marokkanen, 65% van de Congolezen... (fig. 6.7). Zonder dat men het echt beseft, zijn de populaties van niet-communautaire afkomst vooral populaties met Belgische nationaliteit. De praktische gevolgen zijn uiteraard talrijk. Indien men bijvoorbeeld op lange termijn een integratiebeleid wil voeren voor niet-Europese populaties, dan moet dit beleid in de eerste plaats gericht zijn op Belgen van vreemde afkomst en niet op vreemdelingen. Wel integendeel, het beleid dat zich op vreemdelingen richt zou meer rekening moeten houden met communautaire onderdanen die feitelijk de meerheid van de vreemdelingen vormen.

Bepaalde populaties die zijn voortgekomen uit vroegere asielmigraties zijn ook heel slecht in te schatten via de nationaliteit omwille van het grote aantal nationaliteitswijzigingen. We kunnen o.m. het voorbeeld van de Hongaren en Chilenen aanhalen. Het ontstaan van een nieuwe stroom uit Hongarije heeft het aandeel personen die Belg zijn geworden binnen deze groep, wel doen verminderen. Voor wat de recentere asielmigraties betreft, stellen we vast dat de nationaliteitsveranderingen ook hun invloed hebben op deze populatiegroepen. Neem het voorbeeld van de Russen. 15% van de als Rus geboren populatie was in 2006 Belg. In 2008 steeg dat aantal tot 23%. De als Irakees en Afghaan geboren populatie zag 44% van hun populatie Belg worden.⁵⁹

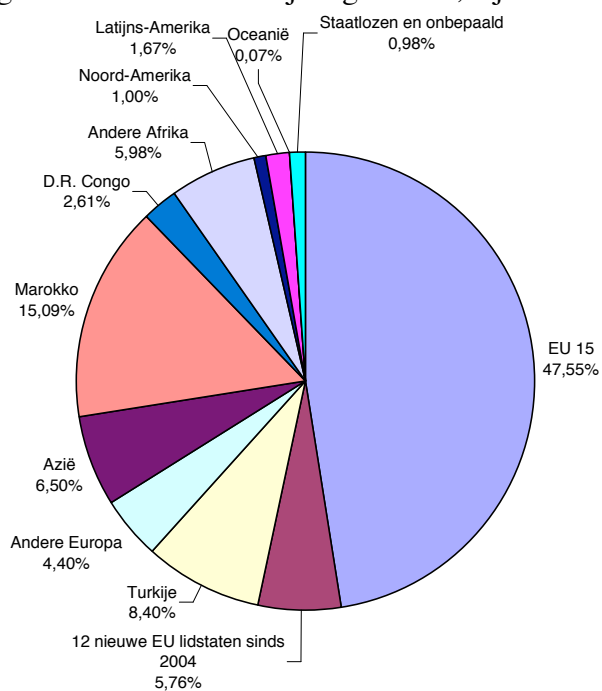
⁵⁹ We moeten vermelden dat de asielzoekers die (nog) niet erkend of geregulariseerde zijn, niet per nationaliteit in de bevolkingsstatistieken voorkomen. Deze populatie die in het wachtregister is ingeschreven, verblijft echter wel op het Belgisch grondgebied. Indien we met deze populatie wiens procedure nog loopt, zouden rekening houden, dan zou het aantal personen dat de Belgische nationaliteit verkreeg natuurlijk lager liggen voor de nationaliteiten die asiel aanvragen.

De populaties die als partner van een Belg of Belgische immigreren, zijn op basis van de nationaliteit ook moeilijk in te schatten. Het gaat vooral om de migratie van Filippijnen, Thai, Latijns-Amerikanen of de vroegere Poolse migratie (CGKR 2009).

Personen die geboren zijn met een nationaliteit van een land van de Europese Unie vóór 2004 (EU met 15) zijn meestal geen Belg, ook al zijn de verschillen tussen de nationaliteiten groot. Zo is slechts 12% van de als Portugees geboren personen Belg geworden, bij de Italianen is dit 34%.

Het aandeel personen dat met één van de nationaliteiten van de 12 lidstaten is geboren en de Belgische nationaliteit heeft verkregen, is tussen 1 januari 2006 (52%) en 1 januari 2008 (36%) flink gedaald. De migranten uit deze nieuwe lidstaten hebben met andere woorden minder de neiging om de Belgische nationaliteit aan te vragen. Het aantal Belgen onder deze groepen neigt steeds meer naar de aantallen die we bij de oude lidstaten zien. Deze evolutie heeft waarschijnlijk te maken met de toetreding van deze landen tot de Europese Unie, wat hen nieuwe rechten garandeert, waardoor ze minder de neiging hebben om de Belgische nationaliteit aan te vragen.

Figuur 6.6. Samenstelling van de ‘populatie van vreemde afkomst’ (als vreemdeling geboren) volgens de nationaliteit bij de geboorte, 1 januari 2008

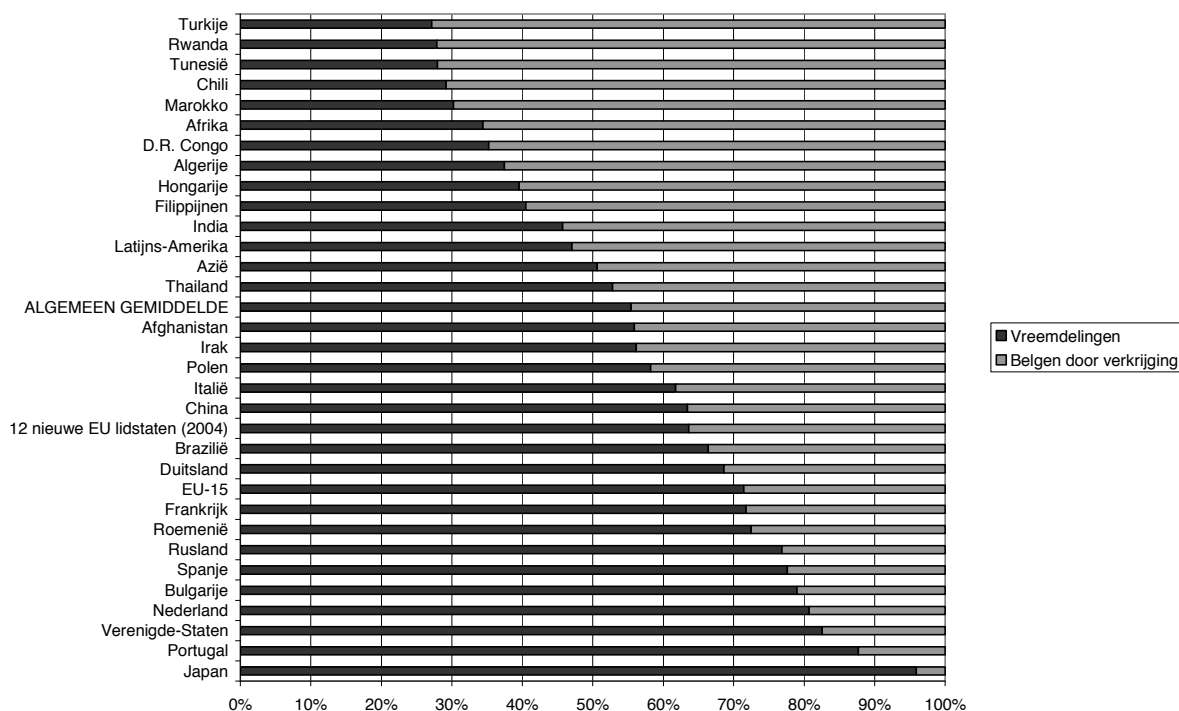
Bron: RR - AD SEI / Berekeningen Nicolas Perrin (cfr. Perrin, Dal en Poulain, 2006)

Tabel 6.1. Evolutie van België volgens de nationaliteit bij de geboorte, op 1 januari 1991, 1996, 2001, 2006 en 2008

	1.1.1991	1.1.1996	1.1.2001	1.1.2006	1.1.2008
Totale populatie	10.130.574	10.143.047	10.263.414	10.511.382	10.666.866
Belgen	8.940.651	8.843.180	8.764.616	8.572.043	8.915.366
Vreemdelingen	1.189.923	1.299.867	1.405.610	1.625.362	1.751.500
Europa	903.199	958.980	998.744	1.091.072	1.158.632
Europese Unie met 27	789.917	818.758	836.484	885.888	934.290
Leden vóór 2004 (EU 15)	746.253	774.211	788.341	812.627	833.396
Italië	297.582	294.258	287.171	277.128	273.598
Frankrijk	149.456	154.983	162.084	172.461	182.001
Nederland	95.207	107.037	117.718	139.777	152.962
Duitsland	50.740	52.757	53.806	55.030	55.945
Spanje	60.663	58.978	56.591	54.955	55.049
Portugal	18.629	26.518	28.655	32.119	33.999
Groot-Brittannië	28.692	31.499	32.215	31.515	30.845
Griekenland	24.860	25.440	24.403	23.801	23.333
Luxemburg	8.930	8.441	7.700	7.311	7.253
Zweden	2.922	3.335	4.625	4.610	4.638
Ierland	2.598	3.379	3.557	3.649	3.629
Oostenrijk	2.478	2.622	3.390	3.589	3.623
Denemarken	2.775	3.358	3.476	3.491	3.370
Finland	721	1.606	2.950	3.191	3.151
EU leden sinds 2004	43.664	44.547	48.143	73.261	100.894
Polen	29.915	28.962	29.307	40.428	52.861
Roemenië	2.916	4.357	6.147	12.544	21.121
Bulgarije	788	1.155	1.957	4.807	8.551
Hongarije	6.909	6.604	6.489	6.805	7.377
Andere	3.136	3.469	4.243	8.677	10.984
Andere Europese landen	113.282	140.222	162.260	205.184	224.342
Turkije	91.213	110.779	125.446	141.570	147.183
R.F. Joegoslavië	10.273	13.293	7.656	13.787	:
Ex-Joegoslavië	763	1.117	8.869	11.998	:
Rusland	119	733	2.071	9.904	15.161
Albanië	764	1.003	1.538	4.269	5.476
Ex-U.S.S.R.	4.600	4.661	4.387	4.238	:
Macedonië	2	153	1.471	3.951	4.824
Bosnië-Herzegovina		1.600	2.607	3.691	4.197
Oekraïne	469	605	1.207	2.843	3.657
Andere	5.079	6.278	7.008	8.933	43.844
Afrika	205.661	246.421	296.005	377.333	414.973
Marokko	151.262	181.774	210.946	249.623	264.413
D.R. Congo	17.444	20.768	27.639	40.185	45.780
Algerije	12.431	14.322	15.959	19.949	21.856
Tunesië	8.059	9.141	10.029	11.965	12.856
Rwanda	1.552	2.538	5.094	8.635	11.361
Ghana	2.297	1.453	2.436	4.935	5.762
Kameroen	1.338	1.779	2.253	4.914	7.108
Ander	11.278	14.646	21.649	37.127	45.837
Azië	44.291	53.064	63.492	97.252	113.861
India	6.126	7.036	8.527	12.030	13.483
China	3.168	4.987	6.441	11.884	13.015
Vietnam	5.627	6.148	6.709	7.212	7.326
Pakistan	2.517	3.022	5.236	7.123	8.335
Filippijnen	2.164	3.601	4.123	7.023	7.673
Iran	3.786	3.820	3.899	5.417	7.280
Thailand	1.093	1.883	2.954	4.872	5.668
Japan	3.239	3.796	3.880	4.461	4.775
Andere	16.571	18.771	21.723	37.230	46.306
Noord-Amerika	15.985	16.596	16.932	17.131	17.461
Verenigde Staten	13.578	13.870	13.764	13.460	13.613
Canada	2.407	2.726	3.168	3.671	3.848
Latijns-Amerika	11.970	14.292	17.623	25.422	29.314
Brazilië	1.708	2.242	2.793	4.366	5.817
Chili	3.249	3.184	3.187	3.388	3.422
Andere	7.013	8.866	11.643	17.668	20.075
Oceanië	741	841	1.056	1.168	1.183
Onbepaald en staattoos	8.076	9.673	11.758	15.984	17.259
Onbepaalde nationaliteit	6.051	7.760	9.983	14.107	15.244
Staatloos	2.025	1.913	1.775	1.877	2.015

Bron: RR - AD SEI / Berekeningen Nicolas Perrin (cfr. Perrin, Dal en Poulain, 2006)

Figuur 6.7. Aandeel van de personen die Belg zijn geworden of vreemdeling zijn gebleven volgens de oorspronkelijke nationaliteit, 1 januari 2008

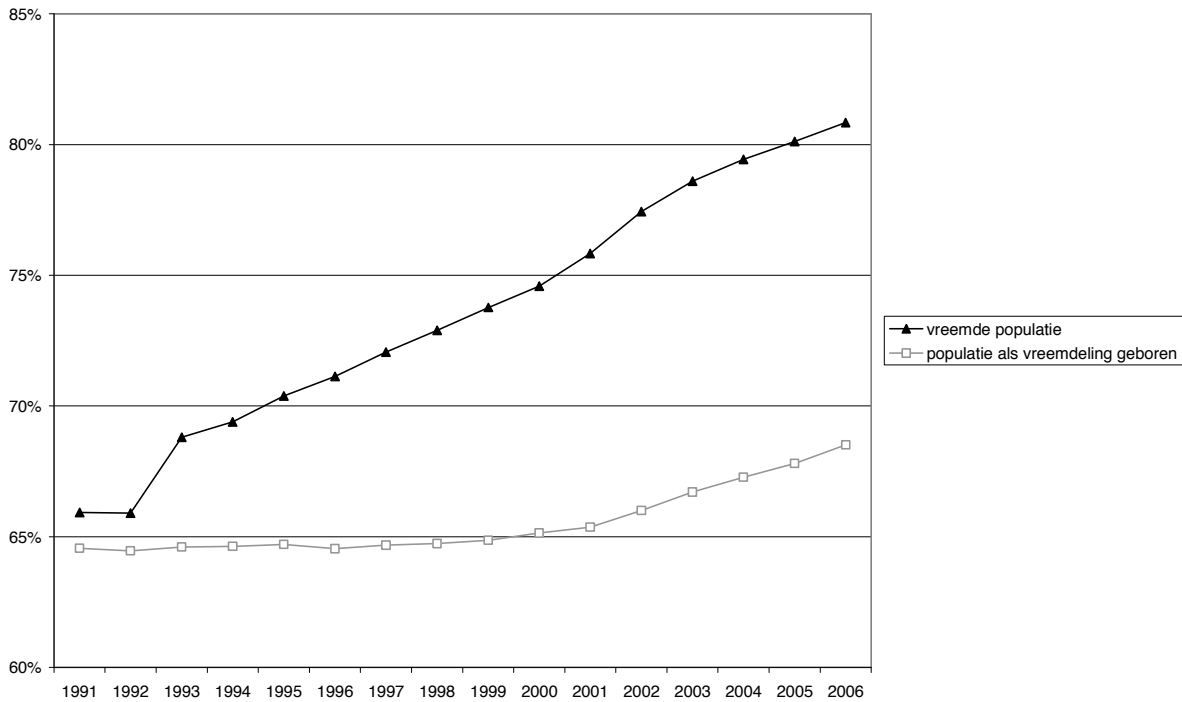
Bron: RR - AD SEI / Berekeningen Nicolas Perrin (cfr. Perrin, Dal en Poulain, 2006)

6.3.2.4. Een geïmmigreerde populatie, maar ...

Op een ietwat contra-intuïtieve manier was het aantal migranten (hier gedefinieerd als de personen die in het buitenland geboren zijn) in de vreemde populatie de laatste jaren sterk gestegen. Van 66% in het buitenland geboren vreemdelingen in 1991, bedroeg het aantal migranten in 2006 81%. Door te focussen op de als vreemdeling geboren populatie kan deze evolutie worden gerelativeerd. Het aandeel van de migranten in de als vreemdeling geboren populatie is tussen 1991 en 2006 licht gestegen van 65 naar 69% (fig. 6.6).

De sterke buitenlandse migratie van de laatste jaren verklaart de verhoging van het aantal migranten in de vreemde populatie. De sterkere stijging bij de migranten onder de vreemdelingen is het gevolg van een grondige en dynamische wijziging van het verkrijgen van de nationaliteit voor de in België geboren vreemdelingen. Het aantal in België geboren vreemdelingen is de laatste tijd immers sterk gedaald door het uitbreiden van de mogelijkheden voor in België geboren personen om de nationaliteit toegewezen te kunnen krijgen of verkrijgen. De in België geboren kinderen krijgen vaker dan vroeger de Belgische nationaliteit toegewezen en verdwijnen uit de statistieken die enkel op de nationaliteit betrekking hebben ... Door de nationaliteit bij de geboorte als onderscheidingscriterium te nemen, kan deze in België geboren migrantenpopulatie, die verdwijnen uit de statistieken die enkel op de nationaliteit gegrond zijn, beter worden vastgesteld.

Figuur 6.8. Evolutie van het aandeel migranten in de populatie met een vreemde nationaliteit en in de populatie personen die als vreemdeling zijn geboren, 1991-2006

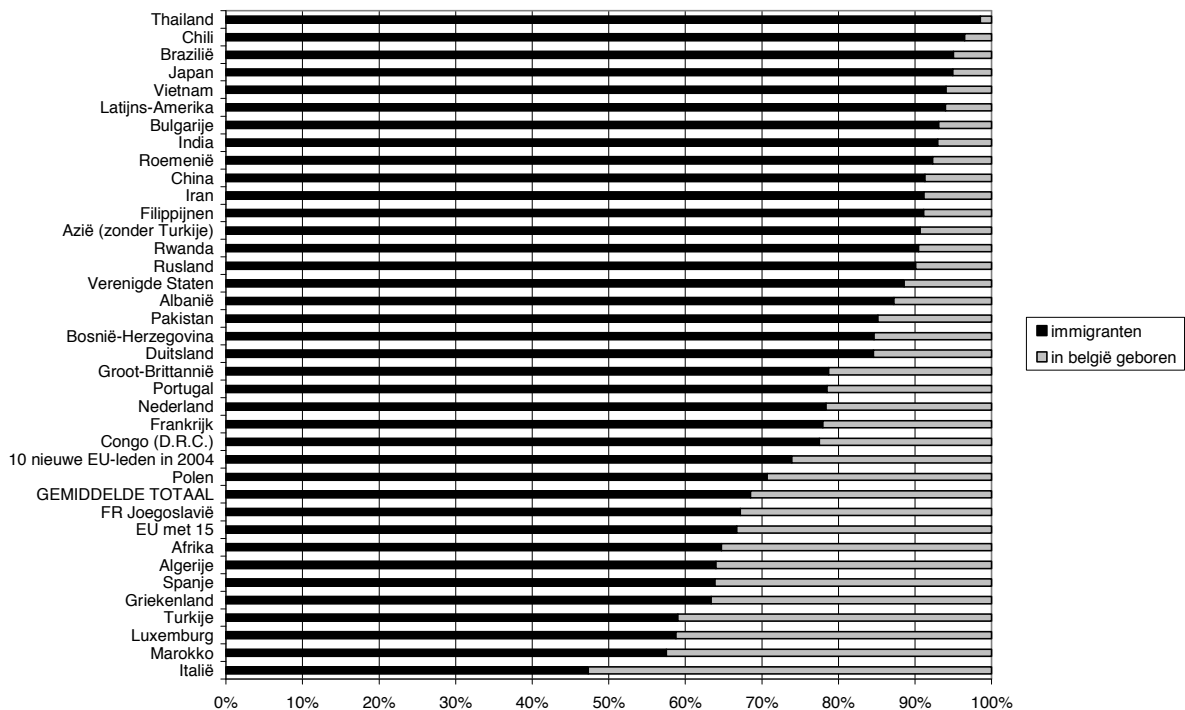

Bron: RR - AD SEI / Berekeningen Nicolas Perrin (cfr. Perrin, Dal en Poulain, 2006)

Via de nationaliteit bij de geboorte kan een beter inzicht worden verworven in de in België geboren personen. Dit kan essentieel zijn om de populaties die zich n.a.v. de grote immigratiestromen hier hebben gevestigd, goed te begrijpen. Op vandaag zijn de meeste personen die als Italiaan zijn geboren, in België geboren (53%). Populaties uit de Marokkaanse en Turkse migraties lijken dezelfde richting uit te gaan, aangezien resp. 42% en 41% van de personen die met deze nationaliteiten zijn geboren in België is geboren. Voor deze drie groepen is het dan ook bijzonder ongepast om het over een migrantenpopulatie te hebben. Het gaat om populaties die het gevolg zijn van migraties, maar die niet echt zijn geïmmigreerd : al naargelang het geval, tellen we intussen bijna de helft of haast evenveel in België geboren personen als immigranten.

De meeste immigranten daarentegen komen uit groepen die zich hier meer recentelijk hebben gevestigd. Zo bestaat 90% van de immigranten uit Thai, Chilezen, Brazilianen, Japanners, Vietnamezen, Bulgaren, Indiërs, Roemenen, Chinezen, Iraniërs, Filippijnen of Rwandezers. De situatie van de communautaire onderdanen houdt zowat het midden en wordt ondanks alles gekenmerkt door een opvallende dominantie van migranten, gelet op het feit dat ze zich hier dikwijls maar tijdelijk vestigen.

Figuur 6.9. Aandeel van de migranten (m.a.w. personen in het buitenland geboren) in de als vreemdeling geboren populatie volgens de geboortenationaliteit, 1.1.2006

Bron: RR - AD SEI / Berekeningen Nicolas Perrin (cfr. Perrin, Dal en Poulain, 2006)

Over migranten spreken om populaties die het gevolg zijn van migraties aan te duiden, is vaak niet langer gepast (zeker in het geval van de Italiaanse, Turkse en Marokkaanse populaties) ten aanzien van populaties waarvan de in België geboren personen feitelijk steeds talrijker zijn, en soms zelfs in de meerderheid. In het geval van de Italianen, Marokkanen en Turken, nl. die populaties die het gevolg zijn van migraties en die het meest symbool staan, is ofwel de meerderheid (voor de Italianen), ofwel meer dan 40% waarbij die groep nog steeds groeit (in het geval van de Marokkanen en Turken) van de individuen vandaag in België geboren.

6.3.2.5. Een als vreemdeling geboren populatie die eerder vrouwelijk dan mannelijk is

Vrouwen zijn vandaag haast even talrijk als mannen in de vreemde populatie en het aantal vrouwen lijkt nog toe te nemen (cfr. 4.). Dit wijst duidelijk op een vervrouwelijking van de migratie, op een veroudering van de migrantenpopulatie die tot een daling van het aantal mannen op hogere leeftijd leidt⁶⁰ en op de opkomst van tweede en derde generaties die in België zijn geboren, waar er evenveel jongens als meisjes worden geboren⁶¹. Deze indicator is evenwel licht vertekend door een verschil bij het verkrijgen van de nationaliteit tussen mannen en vrouwen, buitenlandse vrouwen die met Belgen zijn gehuwd verkrijgen namelijk sneller en vaker de nationaliteit.

⁶⁰ Door de hogere mortaliteit bij de mannen zijn vrouwen op hogere leeftijd in de meerderheid.

⁶¹ Bij de pasgeborenen zijn er haast evenveel meisjes als jongens (om biologische redenen worden er bij de menselijke populaties iets meer jongens als meisjes geboren maar het evenwicht wordt snel hersteld door een hogere mortaliteit bij de jongens).

Door op de als vreemdeling geboren populatie te werken, krijgen we een beter inzicht in de vervrouwelijking van migrantenpopulatie waarbij rekening wordt gehouden met zowel de vreemdelingen als de Belgen door verkrijging. Binnen de populatie die bestaat uit als vreemdeling geboren personen (vreemdelingen en Belgen door verkrijging), zijn de vrouwen momenteel in de meerderheid met 50,9% van de als vreemdeling geboren personen (Tab. 6.3). De gelijkschakeling van de vrouwen in de populatie die voortgekomen is uit migraties, is dus een feit. Er is altijd een licht overwicht van de vrouwen in de als Belg geboren populatie (51,1%), maar dit heeft enkel te maken met de structuur per leeftijd, die ouder is bij de vrouwen. De nog steeds reële verhoging van het aandeel van de vrouwen in de migratiestromen beperkt zich niet langer tot het creëren van een populatie waar het aantal mannen gelijk is aan het aantal vrouwen, maar tot de vorming van een migrantenpopulatie waar vrouwen talrijker zijn dan mannen.

Bij de populaties afkomstig uit de Europese Unie gaat het hoofdzakelijk om vrouwen (52% vrouwen voor onderdanen uit de Europese Unie met 27), zowel bij de nieuwe leden als bij de oude leden van de Europese Unie, ook al is de vervrouwelijking groter voor de eerste (52% voor de leden van de Unie van vóór 2004 tegen 58% voor de nieuwe leden). Voor de oude leden van de Europese Unie heeft dat zowel te maken met de veroudering van de vroegere arbeidsmigratie en met de relatieve vervrouwelijking van de meer recente migraties. Bij de onderdanen van de nieuwe lidstaten van de Unie, is de oorzaak de zeer sterke vervrouwelijking van de recente migraties waardoor het percentage vrouwen hoger ligt.

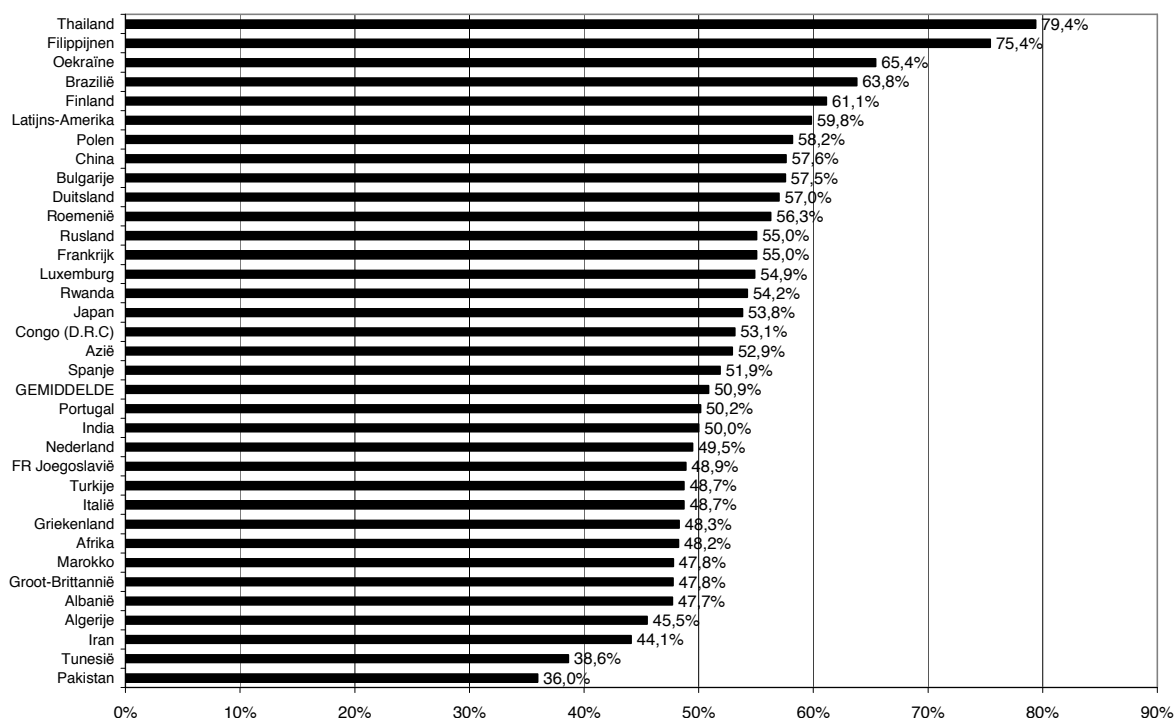
Voor de niet-communautairen zijn er ongeveer evenveel vrouwen als mannen (49,8% vrouwen) maar daarachter gaat een heel grote wanverhouding schuil. Enerzijds tellen we bij de populaties die als Marokkaan, Turk, Pakistan, Algerijn, ... geboren zijn, nog een meerderheid mannen, terwijl het aandeel vrouwen reeds groter is bij de populaties uit Congo (D.R.C.), Rwanda, de meeste Aziatische landen, Latijns-Amerika, de niet-communautaire landen van Europa.

Tabel 6.2. Mannen en vrouwen in de vreemde populaties en de populaties die als vreemdeling zijn geboren, 1.1.2006

	Mannen	Vrouwen	Totaal	% vrouwen
Als vreemdeling geboren personen	798.768	826.594	1.625.362	50,9%
Waarvan				
Vreemdelingen	459.070	441.403	900.473	49,0%
Belgen door verkrijging	339.698	385.191	724.889	53,1%
Als Belg geboren personen	4.345.053	4.540.967	8.886.020	51,1%
Totale populatie	5.143.821	5.367.561	10.511.382	51,1%

Bron: RR - AD SEI / Berekeningen Nicolas Perrin (cfr. Perrin, Dal en Poulain, 2006)

Figuur 6.10. Aandeel van de vrouwen in de als vreemdeling geboren populatie volgens de geboortenationaliteit, 1.1.2006

Bron: RR - AD SEI / Berekningen Nicolas Perrin (cfr. Perrin, Dal en Poulain, 2006)

6.3.2.6. Een jonge populatie, maar ...

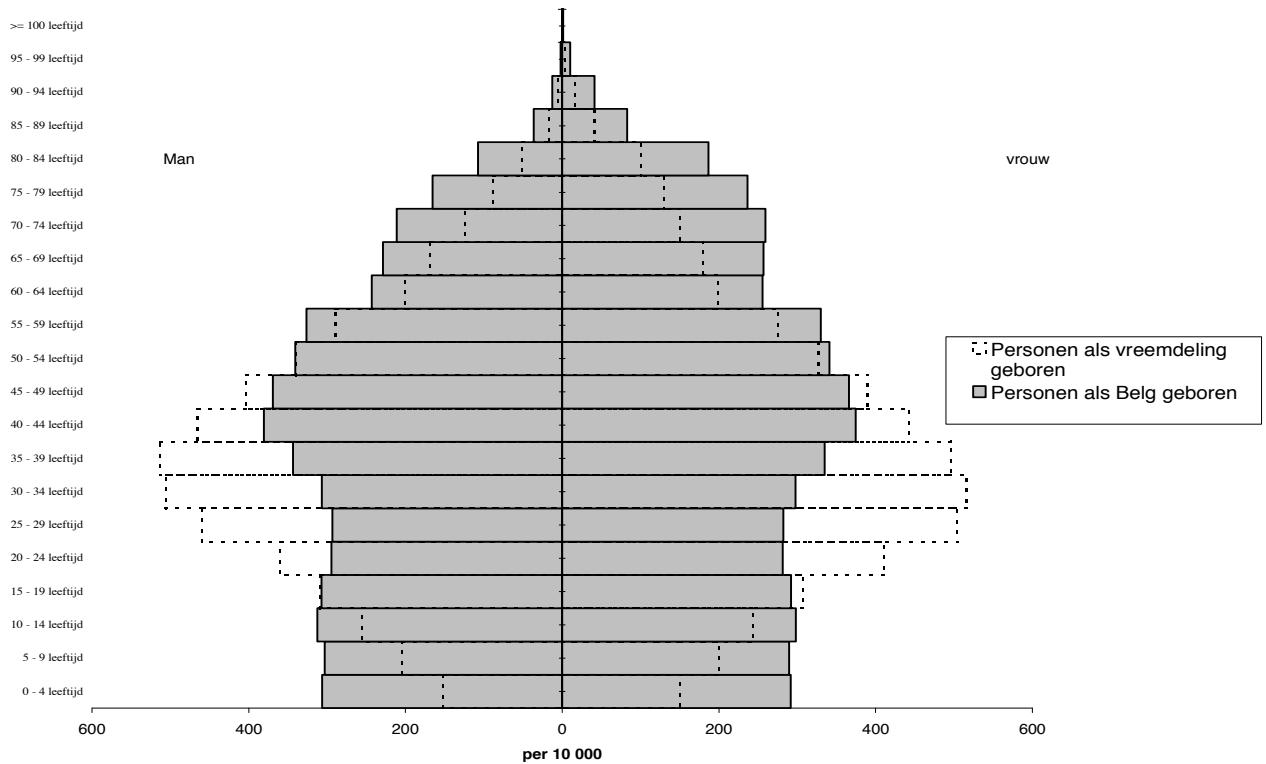
Aangezien de populatie met een vreemde nationaliteit jonger was dan de populatie met een Belgische nationaliteit, is de als vreemdeling geboren populatie jonger dan de als Belg geboren populatie (fig. 6.9). De als vreemdeling geboren populatie is zelfs jonger dan de vreemde populatie, omwille van een heel snelle en intense verkrijging van de nationaliteit, zowel voor minderjarigen als voor jonge volwassenen (fig. 6.10).

Deze algemene conclusies moeten evenwel worden genuanceerd. Er zijn immers meer personen van 15 tot 49 jaar en minder personen van meer dan 50 jaar bij de als vreemdeling geboren personen in vergelijking met de als Belg geboren personen. Er zijn echter ook veel minder jongeren van minder dan 15 jaar onder de als vreemdeling geboren populatie. Het overwicht van de jonge volwassenen is typisch voor de migrantenpopulaties (die vooral het feit van jonge volwassenen is), maar dat kinderen nagenoeg afwezig zijn, valt moeilijker te verklaren. Deze verrassende leeftijdsstructuur (veel actieven, weinig senioren en haast geen kinderen) kan enkel het gevolg zijn van de gewone regels inzake demografie. Ook al daalt de vruchtbaarheid bij de migrantenvrouwen heel sterk, toch blijft ze hoger dan die van de vrouwen van Belgische afkomst (Eggerickx en Perrin, 2004).

Het aantal kinderen bij de populatie die als vreemdeling is geboren zou hoger moeten liggen, indien de nationaliteit niet aan complexe regels inzake verkrijging, toekenning en overdracht was onderworpen. Om te beginnen wijzigt de nationaliteit in de loop der tijden, men kan immers steeds een nieuwe nationaliteit verkrijgen. De regels inzake overdracht van de nationaliteit maken bovendien een verschil mogelijk tussen de nationaliteit van de ouders en

de nationaliteit van het kind, wanneer een van de ouders Belg is of wanneer een van de ouders in België is geboren bijvoorbeeld.

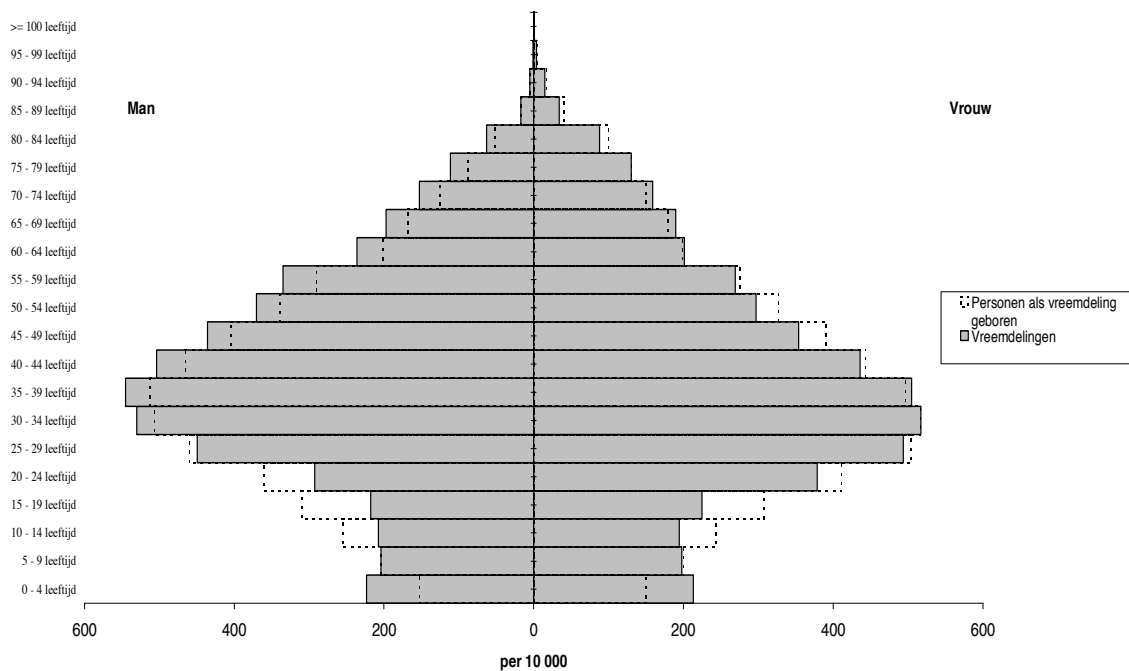
Figuur 6.11. Vergelijking structuren per leeftijd en geslacht op 1 januari 2006 van de populaties die als Belg en als vreemdeling zijn geboren (in per 10.000)⁶²

Bron: RR - AD SEI / Berekeningen Nicolas Perrin (cfr. Perrin, Dal et Poulain, 2006)

⁶² De gegevens per leeftijd en geslacht zijn aan de totale populatie gekoppeld om de structuren te vergelijken waarbij de verschillende grootte van de totale populatie uit de vergelijking werd gelicht.

Figuur 6.12. Vergelijking structuren per leeftijd en geslacht op 1 januari 2006 van de vreemde populaties en als vreemdeling geboren (in per 10.000)⁶³

Bron: RR - AD SEI / Berekningen Nicolas Perrin (cfr. Perrin, Dal en Poulain, 2006)

6.3.2.7. De noodzaak om verder te gaan

Door te focussen op de nationaliteit bij de geboorte krijgen we ongetwijfeld een veel beter inzicht in de migrantenpopulaties dan enkel via de nationaliteit. Op die manier kan ook de impact van de migraties op lange termijn worden gemeten, kan de structuur per leeftijd of geslacht worden ingeschat ...

Toch blijft die als vreemdeling geboren populatie sterk afhankelijk van de toekennings- en overdrachtsregels van de nationaliteit. De gegevens over de als vreemdeling geboren populatie zijn nuttig maar ze vertalen niet enkel de demografie van de migrantenpopulaties. Ze zijn ook een weergave van de evolutie van het nationaliteitsrecht, de toe-eigening ervan door vreemde populaties en de demografie van de migrantenpopulaties. De impact van het nationaliteitsrecht is minder sterk dan in het geval van de populaties waar enkel op basis van hun nationaliteit een onderscheid wordt gemaakt, maar mag ook niet worden verwaarloosd. Zo tellen we onder de als vreemdeling geboren personen en onder de vreemde personen heel weinig minderjarigen net omwille van de overdrachts- en toekenningregels van de nationaliteit. Door een analyse van deze gegevens te maken zonder rekening te houden met de interactie tussen recht en maatregel, dreigt de analist een averechts effect te bewerkstelligen.

Om de demografische dynamiek⁶⁴ van de migrantenpopulatie beter te begrijpen, moet men misschien verder gaan om afstand te nemen van de moeilijkheden die samengaan met de

⁶³ De gegevens per leeftijd en geslacht zijn aan de totale populatie gekoppeld om de structuren te vergelijken waarbij de verschillende grootte van de totale populatie uit de vergelijking werd gelicht

⁶⁴ Dezelfde opmerking geldt voor niet-demografische studies over de integratie of de inschakeling van migrantenpopulaties.

nationaliteitswetgeving en met de houdingen van de vreemde populaties ten aanzien van de nationaliteitsverkrijging.

6.3.3. Enkele elementen om verder te gaan

6.3.3.1. Het identificeren van Belgen wiens ouders als vreemdeling werden geboren

In het verlengde van de typologieën gebaseerd op de nationaliteit bij de geboorte, werd de idee om te proberen de nationaliteit bij de geboorte van de ouders te identificeren, vaak naar voor geschoven.

De toepassing van deze praktijk zorgt voor heel wat problemen. Eerst en vooral is de rechtstreekse identificatie van de ouders op basis van de gewone statistieken onmogelijk, aangezien de afstamming geen ‘wettelijk gegeven’ van de bevolkingsregisters is⁶⁵.

De identificatie van de ouders is echter wel op een onrechtstreekse manier mogelijk op basis van de gezinssamenstellingen, die - zelf - wel op bruikbare wijze voor de statistiek geregistreerd worden. Om de ouders van volwassen personen te identificeren zou men echter wel in de historiek van het Rijksregister moeten teruggaan tot een periode waar ouders en kinderen samenwoonden. Het Rijksregister is evenwel een recent instrument dat pas tijdens de jaren 1980 is afgewerkt. Het is dus onmogelijk om op die manier de ouders te identificeren van personen die het ouderlijke huis hebben verlaten, vóór de invoering van het Register⁶⁶ (Debuisson et Perrin, 2004). Deze identificatiemethode van de ouders is dus enkel betrouwbaar voor relatief jonge personen (geboren na 1970). Men zou uiteraard kunnen zeggen dat de toekenning van de Belgische nationaliteit bij de geboorte aan kinderen van vreemde of als vreemdeling geboren ouders, geringer was vóór 1985 omwille van het nationaliteitsrecht dat toen van kracht was en het aantal nationaliteitsverkrijgingen beperkte en dat het toen niet mogelijk maakte om de Belgische nationaliteit toe te kennen aan de kinderen van de derde generatie, of aan de kinderen met een Belgische moeder en een vreemde vader. Door het recht dat vroeger strikter was, is de impact van deze vertekening dus beperkter, ook al blijft hij bestaan. Een tweede probleem is de moeilijkheid zeker te zijn van de registratie in het Rijksregister van de nationaliteitswijzigingen die vóór de invoering van het Register zijn doorgevoerd. Via een koppeling van de gegevens van het Rijksregister aan de volkstelling van 1991 waar naar de nationaliteit van de ondervraagde personen werd gevraagd, kan het probleem worden omzeild. Dit is echter volledig afhankelijk van de verklaring van de individuen op deze vragenlijst. Dit betekent dus dat de geboortenationaliteit van de ouders van de individuen helemaal niet vast staat en dat een aantal ouders die worden beschouwd als zijnde geboren als Belg, Belg door verkrijging kunnen zijn. Tenslotte kan men ook de ouders die vóór de invoering van het Rijksregister en de telling van 1991 zijn gestorven niet identificeren, wat toch niet te verwaarlozen is voor de oudste migraties. Deze formele obstakels zullen zichzelf in principe opheffen naarmate het Rijksregister ouder zal worden en het aantal personen dat na 1970 is geboren zal toenemen.

⁶⁵ De informatie wordt door de gemeenten geregistreerd en kan zelfs door het Rijksregister worden opgeslagen, maar mag niet buiten die gemeenten worden gebruikt.

⁶⁶ Bovendien is de identificatie van de ouders van een kind soms onmogelijk, in het geval de ouders en de kinderen niet samenwonen. De identificatie kan evenzeer moeilijk zijn wanneer verschillende gezinnen in eenzelfde huishouden samenleven.

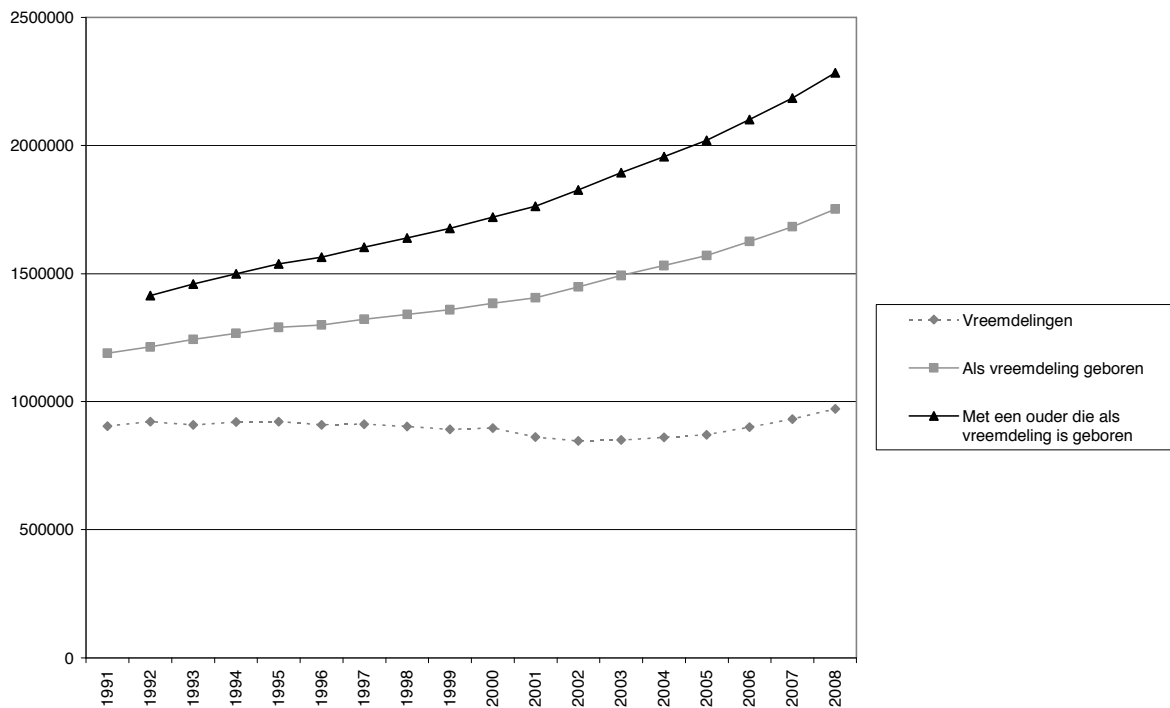
Voor het eerst zijn sinds kort schattingen beschikbaar, waarmee het beslist mogelijk is om naast de vreemdelingen en de als vreemdeling geboren personen, een groot deel van de als Belg geboren personen uit ouders die als vreemdeling zijn geboren in kaart te brengen (Poulain et Perrin, 2007). De onderschatting van de populatie die voortkwam uit migraties is ongetwijfeld niet te verwaarlozen voor personen die zich hier na de eerste migratiestromen hebben gevestigd maar voor meer recente migraties (Turkse of Marokkaanse migraties bijvoorbeeld), lijkt die schatting correct. Deze gegevens zijn echter nog voorbarig en er wordt beter gewacht tot de ouders van de individuen aan de hand van het Rijksregister volledig kunnen worden geïdentificeerd, om een definitieve schatting te krijgen. Deze voorlopige gegevens geven ons reeds heel wat inlichtingen, o.m. over de jongste generaties waarvoor de gegevens volledig betrouwbaar zijn.

Op basis van de gegevens waarover we op 1 januari 2006 beschikten, kan men het aantal als vreemdeling geboren personen of het aantal personen dat minstens een ouder heeft die als vreemdeling is geboren op 2.101.000⁶⁷ schatten, nl. 20% van de totale populatie, tegenover 15,4% indien men de nationaliteit bij de geboorte als basis neemt. Als we rekening houden met de recente groei van de populatie die als Belg is geboren en minstens één ouder heeft die als vreemdeling is geboren, kunnen we per 1 januari 2008 een schatting maken. Sinds 2002 ligt de jaarlijkse groei van deze groep tussen 5,8 en 6% (figuur 6.14). Als we die ontwikkelingen projecteren, mogen we logischerwijze veronderstellen dat deze groei voor 2006 en 2007 tussen 5,5 en 5,8% ligt. Op die manier kunnen we de populatie die als vreemdeling is geboren of minstens één ouder heeft die als vreemdeling is geboren, op 1 januari 2008 rond 2.283.000 inschatten, oftewel 21,4% van de totale populatie.

Deze populatie is dus veel talrijker dan de vreemde populatie of de populatie als vreemdeling geboren. Bij die meer dan 2.200.000 personen zijn ongetwijfeld niet alle oudste personen, die als Belg zijn geboren uit vreemde ouders, meegerekend. Het reële cijfer is dus vermoedelijk hoger maar de realiteit zal wel niet ver van deze schatting verwijderd zijn. Naast de schatting van het totale aantal personen met een vreemde ouder, blijkt op basis van de beschikbare schatting dat deze populatie snel groeit, en zelfs iets sneller dan de als vreemdeling geboren populatie alleen (fig. 6.11).

⁶⁷ Gelet op de genoemde afwijkingen, betreft dit cijfer een schatting.

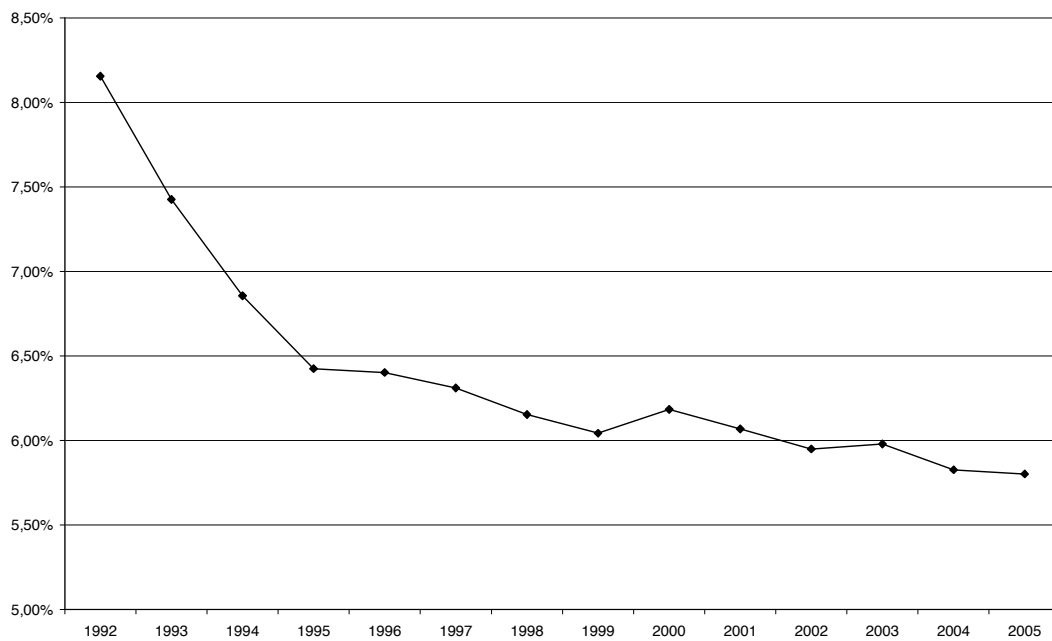
Figuur 6.13. Evolutie van de vreemde populaties en de populaties van vreemde afkomst volgens de definitie, 1991-2008 (in België geboren vreemdelingen, vreemdelingen, als vreemdelingen geboren, personen met een ouder die als vreemdeling is geboren)

Bron: RR - AD SEI /

Berekeningen en typologie van het GédAP-UCL (overgenomen van Poulain en Perrin, 2007).

Figuur 6.14 Groeipercentage van de als Belg geboren populatie met minstens één ouder als vreemdeling geboren, 1992-2005

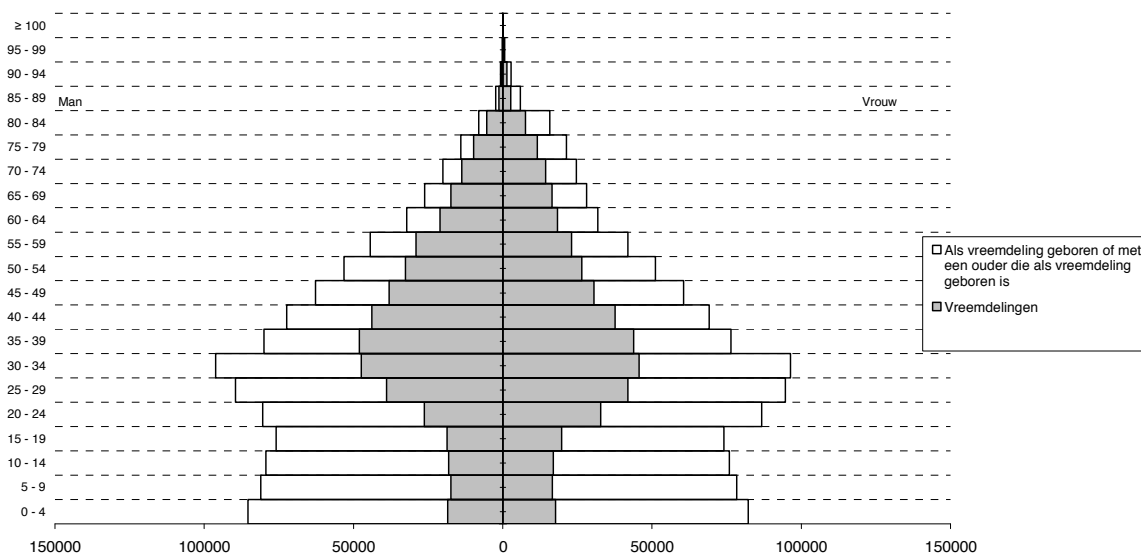

Bron: RR - AD SEI /

Berekeningen en typologie van het GédAP-UCL (overgenomen van Poulain en Perrin, 2007)

Door de geboortenationaliteit van de ouders als basis te nemen, krijgt men een beter inzicht in de jonge migranten⁶⁸ die men op vandaag niet langer correct kan registreren op basis van de nationaliteit of de nationaliteit bij de geboorte (cfr. 4. en 6.3.2.). In tegenstelling tot de populatie van vreemdelingen of van personen die als vreemdeling zijn geboren, waar het aantal minderjarigen gering is, telt men heel wat minderjarigen met een ouder die als vreemdeling is geboren (fig. 6.15), ook al ligt de meest frequente leeftijdsklasse van deze populatie tussen de 25 en 34 jaar. Het statistisch in kaart brengen van de migrantenjongeren is uiteraard de grootste verdienste van deze definitie, aangezien het een sleutelgroep is voor alle vormen van integratiebeleid naar de migrantenpopulaties toe.

Figuur 6.15. Structuren per leeftijd en vergelijking tussen de vreemdelingenpopulatie en de populatie van als vreemdeling geboren personen of die een ouder hebben die als vreemdeling is geboren, 1.1.2005

Bron: RR - AD SEI /

Berekeningen en typologie van het GÉDAP-UCL (overgenomen van Poulain en Perrin, 2007)

De geboortenationaliteit van de ouders mag dan al een aanzienlijk voordeel zijn, toch moet er op een aantal methodologische problemen worden gewezen, die verder gaan dan de betrouwbaarheid van de gegevens en de eigenlijke meting.

Aangezien we in de stamboom van het individu teruggaan, duiken gevallen van mixiteit op die niet identificeerbaar waren toen we ons enkel voor de kenmerken van het individu interesseerden : sommige personen hebben een ouder die als vreemdeling is geboren en een ouder die als Belg is geboren. Onder de personen die als Belg worden geboren, maar die minstens een ouder hebben die als vreemdeling is geboren, is er volgens onze schattingen slechts 23% van de personen die twee ouders hebben die als vreemdeling zijn geboren. In 77% van de gevallen is een van beide ouders dus als Belg geboren. Voor deze kinderen uit gemengde koppels, is het vaak de moeder die Belgische is (57%).

⁶⁸ Op deze leeftijd is de schatting trouwens toereikend aangezien de personen sinds hun geboorte in het RR zijn geregistreerd.

Deze mixiteit kan uiteraard als ‘kunstmatig’ worden beschouwd, de grootouders, en dus ouders van de als Belg geboren ouders, kunnen zelf immers als vreemdeling zijn geboren. Geen enkele bron maakt het echter mogelijk daarin klaarheid te brengen en tot aan de grootouders terug te gaan. Indien men trouwens tot de grootouders teruggaat, veronderstelt dit de hypothese van een invloed van de oorsprong van de grootouders op de kleinkinderen, wat in ieder geval geen eenvoudige hypothese is. Wanneer men bovendien drie generaties in de tijd teruggaat, komt men in een periode terecht waar de immigratie beperkter was. Het belang van deze derde generatie migranten, die niet in de statistieken is opgenomen, moet dus niet worden overschat. Tot slot, indien men drie generaties in de tijd teruggaat, komt men in een periode terecht waar de voornaamste immigratielanden heel verschillend waren van de huidige immigratielanden. Zo zullen er ongetwijfeld veel personen van de derde generatie Italiaanse migranten te vinden zijn, maar veel minder personen van de derde generatie Marokkaanse of Congolese migranten.

In ieder geval is het vaststellen van een aanzienlijke mixiteit in de afkomst van de ouders sociologisch belangrijk. Dit moet er ons tevens toe aanzetten deze als Belg geboren populatie, maar met een als vreemdeling geboren ouder, methodologisch uiterst voorzichtig te benaderen. Indien een persoon een ouder van Belgische afkomst heeft en een ouder van vreemde afkomst, bestaat er geen eenvoudige manier om hem in de ene of de andere klasse onder te brengen. Hij kan op basis van een deel van zijn afkomst worden gediscrimineerd en het kan dus nuttig zijn de omvang van deze discriminaties te onderzoeken. De persoon kan in zijn dagelijkse leven ook als Belg worden beschouwd en het kan dus fout zijn hem als migrant te catalogeren. We weten dat de meerderheid van de personen die als Belg zijn geboren en die een ouder hebben die als vreemdeling is geboren, uit gemengde koppels komen, deze vraag is dus niet zo onbelangrijk.

De methodologische moeilijkheden waarmee we af te rekenen krijgen om met de mixiteit van de oorsprong van de ouders om te gaan, moet er ons toe aanzetten de idee om informatie over de grootouders te verzamelen verder uit te klaren, ondanks het belang dat naar de derde generatie uitgaat. Op welke manier moeten we een persoon die als Belg wordt geboren, met drie grootouders die Belg zijn en een grootouder die als vreemdeling is geboren, beschouwen? De mixiteit van de oorsprong van de ouders is reeds sterk aanwezig, de mixiteit van de oorsprong van de grootouders is dat vermoedelijk nog veel meer.

6.3.3.2. Een socio-economische opvolging gebaseerd op de nationale afkomst om beter de strijd aan te binden tegen discriminaties op de arbeidsmarkt

De voorgestelde schatting van de populatie van personen met minstens een vreemde ouder is interessant. Zoals we het net methodologisch hebben bekeken, kan een deel van die populatie nog niet in statistieken worden ondergebracht gelet op het recente karakter van de geïnformatiseerde bevolkingsregisters. Het gaat hier dus nog om een gedeeltelijke schatting.

Om de diversiteit en de strijd tegen de discriminaties op de arbeidsmarkt te bevorderen, wordt er intussen een haalbaarheidsstudie uitgevoerd naar “Een socio-economische opvolging gebaseerd op de nationale afkomst om beter de strijd aan te binden tegen discriminaties op de arbeidsmarkt”. De bedoeling is om een beter inzicht in de situatie van vreemdelingen op de arbeidsmarkt te krijgen maar ook van personen van vreemde afkomst. Deze vreemde populatie zou moeten worden geïdentificeerd op basis van de nationaliteit van het individu, zijn nationaliteit bij de geboorte, zijn geboorteplaats, maar ook van de geboorteplaats van zijn

ouders en misschien hun nationaliteit bij de geboorte zoals dit door de Verenigde Naties wordt aangeraden voor de identificatie van de populaties van vreemde afkomst in het kader van de volkstellingen (UNECE, 2006). Daarom zou een directe toegang tot de afstamming van de individuen een beter inzicht in de volledige doelpopulatie mogelijk moeten maken (Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding, 2007). Ook al is er op vandaag op basis van deze opvolging geen enkel gegeven beschikbaar, de kennis die we momenteel hebben over de migrantenpopulaties en hun situatie op de arbeidsmarkt zou er grondig door worden gewijzigd.

6.4. Gedeeltelijke conclusie: de keuze van een definitie en de keuze van de resultaten

Het aantal vreemdelingen stijgt niet meer, het aantal personen van vreemde afkomst daarentegen wel, ook al zijn de indicatoren waarover we beschikken om deze populatie te beschrijven voorlopig nog onvolledig. Met de gegevens uit deze tekst kunnen we reeds iets verder gaan dan de nationaliteit om een beter inzicht te krijgen in de nationaliteit bij de geboorte en gedeeltelijk in de nationaliteit van de ouders. De als vreemdeling geboren populatie is zeer verschillend van de vreemde populatie. De als vreemdeling geboren populatie is talrijker dan de vreemde populatie, maar de kenmerken zijn vaak tegengesteld: de als vreemdeling geboren populatie groeit, terwijl de vreemde populatie stagneert; de Europeanen domineren de vreemde populatie maar niet langer de als vreemdeling geboren populatie... Op basis van de eerste gegevens (over de als vreemdeling geboren personen of met een ouder als vreemdeling geboren persoon) waarover we beschikken, ziet het ernaar uit dat de verschillen binnen de populatie van vreemde afkomst nog sterker zijn, maar vooral dat de mixiteit van de afkomst van de Belgen van vreemde afkomst vaak wordt onderschat.

Uiteraard is het de bedoeling dat we ophouden te veralgemenen. Personen die voortgekomen zijn uit migraties zijn niet noodzakelijk vreemdelingen. De courante betekenis van het woord 'vreemdeling' mag dan al breed zijn, we hoeven daarom nog niet te vergeten dat de Belg, of hij nu van vreemde afkomst is of allochtoon ... niet langer vreemdeling is. Het kan nuttig zijn in een bepaald aantal gevallen te verwijzen naar de oorsprong van een individu (om discriminaties te onderzoeken, die op dit kenmerk zijn gebaseerd, de culturele verschillen ...) maar dat heeft beslist niets met zijn nationaliteit te maken.

Indien men zich tot populaties van niet-Europese of niet-communautaire afkomst wil richten, gaat het niet langer in hoofdzaak om vreemde populaties maar om Belgische populaties. Dit heeft uiteraard aanzienlijke gevolgen voor het beleid inzake integratie en migraties. Zo betekent de strijd aanbinden tegen discriminaties op basis van de afkomst, ook de strijd aanbinden tegen discriminaties waar Belgen het slachtoffer van zijn, ook al zijn ze van vreemde afkomst. Wat het migratiebeleid betreft, gaat het bij de 'gezinshereniging' bij populaties van vreemde afkomst vaak om de partner van Belgische onderdanen van vreemde afkomst. Het beperken van de mogelijkheden op gezinshereniging met partners van Belgische onderdanen, betekent een aanzienlijke wijziging van doelstelling.

De plaats die de – uit de migratie voortgekomen – Belgen tenslotte innemen, wordt steeds groter, wat er ons moet toe aanzetten te wijzen op de ongelijkheden waarvan een steeds groter wordend deel van de Belgische burgers, op basis van hun afkomst, het slachtoffer wordt. Ondanks het verkrijgen van de Belgische nationaliteit, wordt de Belg van vreemde afkomst nog steeds vaak op zijn afkomst gewezen. Voor sommigen is wetenschappelijk onderzoek, dat

de oorsprong van de Belgen beter probeert te begrijpen en dat daarom statistische informatie opvraagt, een manier om discriminatie te institutionaliseren. Wat ons betreft, lijkt het noodzakelijk te erkennen dat die discriminaties bestaan en dat het essentieel is over statistische middelen te beschikken waarmee de omvang van het fenomeen kan worden geëvalueerd, om het probleem efficiënt te kunnen aanpakken. Momenteel zijn de beschikbare middelen uiterst beperkt en ontoereikend om inzicht te krijgen in de situatie van de vreemdelingen. Ze zouden kunnen worden verfijnd op basis van informatie die reeds in administratieve bestanden is opgeslagen, zoals uit een aantal vernieuwende studies is gebleken (Vertommen, Martens en Ouali, 2006; Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding, 2007).

7. Migraties en populaties in onregelmatig verblijf: kwantitatieve benaderingen en statistische basisgegevens

Gegeven dat de nationale statistieken de vreemde populatie in wettig verblijf en de legale migratiestromen voldoende dekken, gegeven ook dat ze de populaties van vreemde origine die hier wettig verblijven zouden kunnen dekken, blijft de vaststelling dat geen enkele van deze gegevens rechtstreeks betrekking heeft op de vreemde populatie die hier onwettig verblijft of de irreguliere migratiestromen⁶⁹.

Eigenlijk krijgen irreguliere migraties en de populaties die hier onwettig verblijven alle aandacht, maar in feite slaagt de statistiek er momenteel niet in die thema's op een bevredigende wijze te benaderen. Het is immers niet gemakkelijk om alles wat onregelmatig of onwettig verblijvend is via de statistieken te benaderen. Tot op vandaag waren de kwantitatieve elementen die de problematiek beter in kaart zouden kunnen brengen amper beschikbaar. Studies over irreguliere migraties en de migrantenpopulaties worden ontwikkeld, studies die het fenomeen op wetenschappelijke basis proberen te kwantificeren daarentegen bestonden er tot op heden weinig, zowel op internationaal als op nationaal vlak (Delaunay en Tapinos, 1998; Kaizen en Nonneman, 2007). Vooruitgang ten gronde zou mogelijk zijn op basis van zware methodologische investeringen en aan de hand van enkele voorbeelden van goede praktijken (Jandl, 2004).

We geven een kort overzicht van de basis (of eerder het gebrek er aan) van de in België beschikbare globale ramingen over de aanwezigheid van populaties in onwettig verblijf. Vervolgens gaan we wat uitgebreider in op de indirecte elementen waarmee we bepaalde facetten van de irreguliere immigratie kunnen evalueren. Op basis van die elementen zouden we in de toekomst in staat moeten kunnen zijn op een gegronde manier de omvang van het fenomeen te kunnen inschatten.

7.1 Beschikbare globale ramingen

Strikt genomen kunnen er geen statistieken worden gemaakt van irreguliere migratiestromen en de aanwezigheid van personen in onwettig verblijf⁷⁰. Inderdaad, het fenomeen is grotendeels onbestudeerd terrein en de weinige registraties zijn uiterst partieel⁷¹. In het beste geval kunnen we hopen om de omvang van de stromen en de betrokken populaties in te schatten via extrapolatie of deductie op basis van aanwijzingen die bepaalde vormen van onwettig verblijf verwoorden. Er zijn m.a.w. databanken beschikbaar waarmee personen in onwettig verblijf eenvoudig kunnen worden geïdentificeerd⁷², maar enkel schattingen die op indirecte aanwijzingen zijn gebaseerd.

⁶⁹ Enige uitzondering vormt dat deel van de immigratie en de populatie in wettig verblijf dat afkomstig is uit een voorafgaande onregelmatige immigratie of statuut.

⁷⁰ We maken hier een duidelijk onderscheid tussen illegale immigratie en illegale aanwezigheid, aangezien beide situaties niet noodzakelijk met mekaar verband houden. De illegale immigrant kan geregulariseerd zijn, terwijl de vreemdeling die hier onwettig verblijft, in het verleden mogelijks een legale immigrant was.

⁷¹ De enige rechtstreeks bijgehouden illegale immigraties zijn de verhinderde pogingen, die aanleiding geven tot een teruggedrijving, terwijl de enige geregistreerde vreemdelingen in onwettig verblijf net die personen zijn die worden opgepakt en dus dreigen te worden verwijderd of die personen zijn die verzoeken te worden begeleid bij hun terugkeer naar hun land van herkomst.

⁷² Spanje bijvoorbeeld heeft een registratie van personen die daar onwettig verblijven georganiseerd, om de regularisatieprocedures een rechtvaardige basis te geven. De politiediensten krijgen die gegevens niet in handen en ze mogen evenmin worden gebruikt ter identificatie van personen in onregelmatig verblijf voor doeleinden

De definitie van het te bestuderen fenomeen moet de eerste onmisbare stap worden van dit type ramingen. Deze definitie is vaak onnauwkeurig, wat moeilijk te verenigen is met een gegronde raming. Twee hoofdtypen indicatoren kunnen worden onderzocht: de ene met betrekking tot de illegale immigratie (de stroom), de andere met betrekking tot de populatie in onregelmatig verblijf (de stock). De definitie van het eerste type indicator is complex. Is er sprake van illegale immigratie, indien de grens op legale wijze wordt overgestoken, maar het verblijf dat erop volgt onwettig wordt? Er is echter geen enkele raming van de illegale stromen beschikbaar, die enigszins wetenschappelijk gegrond is. Verschillende pogingen werden ondernomen om het aantal vreemdelingen dat hier onwettig verblijft, te schatten, de ramingen van illegale stromen blijven echter onbestaande.

Voor België berusten de globale ramingen van het aantal vreemdelingen in onwettig verblijf (of zich hier min of meer informeel beweegt) over het algemeen niet op een methodologie die betrouwbaar kan worden genoemd. Zoals in de andere landen wordt de methodologie vaak niet toegelicht, vermoedelijk omdat ze door de auteurs niet als voldoende gegrond wordt beschouwd om een objectieve analyse te doorstaan (Jandl, 2004). De meeste van die schattingen zijn immers enkel gebaseerd op het advies van een aantal experts (wiens schattingsmethodologie meestal onbekend is) of op basis van methodes die op uiterst betwistbare hypothesen steunen⁷³. Ondanks dit alles, worden die schattingen nog steeds gepubliceerd: volgens de auteurs zouden tussen de 40.000 tot 140.000 personen onwettig in België verblijven (Kaizen en Nonneman, 2007).

Het voornaamste probleem is de methode waarbij gegevens die onder de vorm van een onderzoek beschikbaar zijn, of fragmentarisch via politiestatistieken, voor een schatting van de totale populatie doorgaan. Aangezien de beschikbare schattingen in België objectief gezien geen enkele wetenschappelijk betrouwbare methode voorstellen, zullen we ons hier beperken tot het voorstellen van de wetenschappelijk erkende methodes.

In een referentieartikel rond het thema van de schattingen van de irreguliere migraties, identificeert Michael Jandl (2004) volgende vijf belangrijke methodes voor de schatting van het aantal personen dat onregelmatig in een land verblijft:

- De schattingsmethodes op basis van residu's: deze methodes bestaan in landen die beschikken over een dubbele registratie van de populatie, de ene is beperkt tot de wettig verblijvende populatie, de andere heeft betrekking op de feitelijke populatie ongeacht haar verblijfsstatuut. Zo kan men in landen waar het verblijfsstatuut op het moment van de telling wordt geïdentificeerd, proberen de omvang van de populatie die er onwettig verblijft te schatten. Zo hebben in een aantal landen sommige administratieve bestanden zowel betrekking op de wettig als onwettig verblijvende populaties, terwijl andere zich tot de wettig verblijvende populatie beperken, waardoor het mogelijk moet zijn de omvang van de onwettig verblijvende populatie ervan af te trekken. Natuurlijk dient men voorzichtig te zijn met de betrouwbaarheid van

die in hun nadeel kunnen spelen. We mogen er dus van uitgaan dat het registratiepercentage hoog is. Ondanks de beperkingen, is deze registratie één van de zeldzame gevallen waar een reële schatting van het fenomeen als basis kan worden gebruikt.

⁷³ Een van de courante schattingen van 90.000 personen die hier onwettig verblijven is het resultaat van een verhouding van 10% vreemdelingen die hier onwettig verblijven in verhouding tot de populatie die hier wettig verblijft (Poulain, 1997). Die 10% is gekozen op basis van schattingen die in de buurlanden zijn aanvaard (die over geen betere informatiebronnen beschikken als hier in België). Deze schatting is dan ook meer dan betwistbaar.

registraties en de verklaringen van personen in onwettig verblijf, maar deze methode kan wel als basis dienen voor een eerste schatting.

- De schattingsmethodes op basis van een multiplicator: deze methodes die zeker niet de meest courante zijn, gaan uit van het bestaan van een vaste verhouding tussen een bekende informatie (het aantal geïntercepteerde vreemdelingen dat hier onwettig verblijft) en een gezochte informatie (het aantal vreemdelingen dat hier onwettig verblijft). De taak van de schatter is dus om deze multiplicatorfactor te vinden, wat jammer genoeg uiterst moeilijk is, ook al lijken de voorbeelden relevant. Zo is er onder meer het gebruik van gegevens over de geboorte van kinderen van ouders die hier onwettig verblijven of het aantal overlijdens van vreemdelingen die hier onwettig verblijven (Delaunay en Tapinos, 1998). Ondanks de moeilijkheden kunnen we in beide gevallen proberen een beredeneerde schatting van de totale populatie in onregelmatig verblijf te maken, op basis van de geregistreerde sterfgevallen en geboortes van personen in onwettig verblijf, na bepaalde hypothesen betreffende de leeftijdstructuur en de vruchtbaarheid- en mortaliteitsniveaus voorop te hebben gesteld.
- De methodes op basis van een enquête: enquêtes kunnen worden gebruikt om de omvang te schatten van de populatie die hier onwettig verblijft. Ook hier zit de moeilijkheid eerst en vooral in de betrouwbaarheid van de antwoorden over het onderwerp maar ook in de dekking van de populatie. In een tweede fase is er het probleem van de extrapolatie van de resultaten op het niveau van het land, terwijl de stalen vaak beperkt zijn en in het beste geval representatief voor een specifieke plaatselijke situatie.
- De ‘capture-recapture’ methodes: de toepassing van deze methodes is afgeleid van de biologie van de populaties, waar ze worden gebruikt om dierenpopulaties te berekenen. In het geval van de dierlijke populaties organiseert men een gedeeltelijke registratie van de populatie op verschillende data waarbij elk geteld individu telkens duidelijk wordt geïdentificeerd (door de dieren van een ring te voorzien). Men telt het aantal keren dat elk individu werd geteld. Zo kan men met de hulp van een parameter de omvang van de totale populatie schatten⁷⁴. Statistisch gezien zijn deze methodes de meest bevredigende. Bepaalde onderliggende hypothesen moeten aandachtig worden onderzocht. De registratie moet zorgvuldig gebeuren en vooral de kans dat elk individu wordt ‘gevat’ moet gelijk zijn. Bij deze hypothesen moet men er rekening mee houden dat bepaalde individuen makkelijker dreigen te worden geregistreerd, ondervraagd of opgepakt dan andere (vooral wanneer men, zoals vaak gebeurt, werkt met cijfermateriaal op basis van politieregistraties).
- De methodes op basis van de resultaten van regularisatiecampagnes: in de landen die regularisatiecampagnes organiseren, worden deze gegevens gebruikt om de populatie die er onwettig verblijft te schatten. Een van de moeilijkheden hierbij is dat er meestal criteria voor regularisatie worden ingeschreven, die de onderzochte populatie beperkt.

⁷⁴ Michael Jandl (2004) geeft een voorbeeld ter illustratie van de methode: ‘Stal dat we het aantal vissen in een vijver willen schatten. Om te beginnen vangen we 1.000 vissen, we markeren ze en gooien ze dan weer in het water. Vervolgens vangen we er nog eens 1.000 vissen die we onderzoeken. Indien er daarvan 100 zijn gemarkeerd, dan komt 10% van dit lot met 1.000 vissen overeen, we mogen er dus vanuit gaan dat er in de vijver 10.000 vissen zijn.’

7.2 Aanwijzingen

Ondanks de ontoereikende globale schattingen, zijn er toch een aantal aanwijzingen die op bepaalde tendensen wijzen. We zullen het hier enkel hebben over die aanwijzingen die we moenteel het best kennen en die bruikbaar zijn om een beter inzicht in de huidige situatie te krijgen. Ook al gaat het hier niet om de enige relevante aanwijzingen in dit verband, het gaat alvast om de meest gedocumenteerde, waarover het meest wordt gediscuteerd en die het meest toegankelijk zijn.

7.2.1. De regularisatiecampagne van 1999

De grote regularisatiecampagne van 1999 had een schatting van de populatie die hier onwettig verblijft mogelijk kunnen maken. De criteria van deze regularisatie sloten evenwel een aanzienlijk deel van de populatie die hier onwettig verbleef uit. Het is dus waarschijnlijk dat een grote groep van deze personen die hier op deze datum onwettig verbleven geen dossier heeft ingediend. In elk geval kunnen we besluiten dat de 50.000 personen die hier op deze datum onwettig verbleven als een minimum kan worden beschouwd.

Op basis van de resultaten van het onderzoek bij mensen in onwettig verblijf dat Adam e.a. (2002) na de regularisatiecampagne van 1999 hebben gevoerd, kan er een poging worden gedaan om een duidelijkere schatting van deze populatie op deze datum te maken. De ondervraagde personen die hier onwettig verbleven, werden inderdaad gevraagd of ze al dan niet een regularisatieaanvraag hadden ingediend. In theorie zou het via de verhouding negatieve antwoorden op deze vraag mogelijk moeten zijn de omvang van de populatie die hier onwettig verbleef op datum van de campagne te schatten, aangezien het aantal ingediende aanvragen bekend is. Jammer genoeg kunnen de omvang van het onderzoek (130 interviews) en de gebruikte methode (steekproef) niet garanderen dat het onderzoek representatief is. Bovendien ligt de regularisatiecampagne intussen al een tijdje in het verleden. Toch blijft deze denkoefening statistische gezien voor België één van de meest toereikende en is het een referentiepunt, ook al is ze niet meer zo recent.

7.2.2. Statistieken over de activiteiten om de immigratie en de aanwezigheid van vreemdelingen in onwettig verblijf te beteugelen

Om een beeld te schetsen van het fenomeen van de illegale immigratie en de aanwezigheid van vreemdelingen in onwettig verblijf, worden gewoonlijk drie indicatoren gehanteerd die verband houden met de beteugeling van de illegale immigratie:

- het aantal teruggrijpingen, of het aantal vreemdelingen aan wie men de toegang tot het grondgebied wordt ontzegd of wiens asielverzoek al bij de grens wordt afgewezen;
- het aantal gevallen van ‘gedwongen’ of ‘begeleide’ terugkeer van vreemdelingen in onregelmatig verblijf.
- het aantal aanhoudingen van vreemdelingen die hier onwettig verblijven;

Samen met de studie van deze indicatoren, analyseren we de statistieken die door de gesloten centra worden geproduceerd. We zullen zien dat deze cijfers niet helemaal losstaan van de drie bovenstaande indicatoren en dat het gebruik van de detentie past in een bredere visie van het immigratiebeleid en het beleid betreffende de aanwezigheid van vreemdelingen in onregelmatig verblijf.

Het spreekt vanzelf dat deze gegevens met de grootste omzichtigheid moeten worden gebruikt. Ze zijn immers het resultaat van het optreden van administraties en politiediensten op basis van regels die mettertijd kunnen wijzigen. De statistieken schetsen bijgevolg zowel een beeld van de controle- en verwijderingspraktijken als van het fenomeen van de illegale immigratie

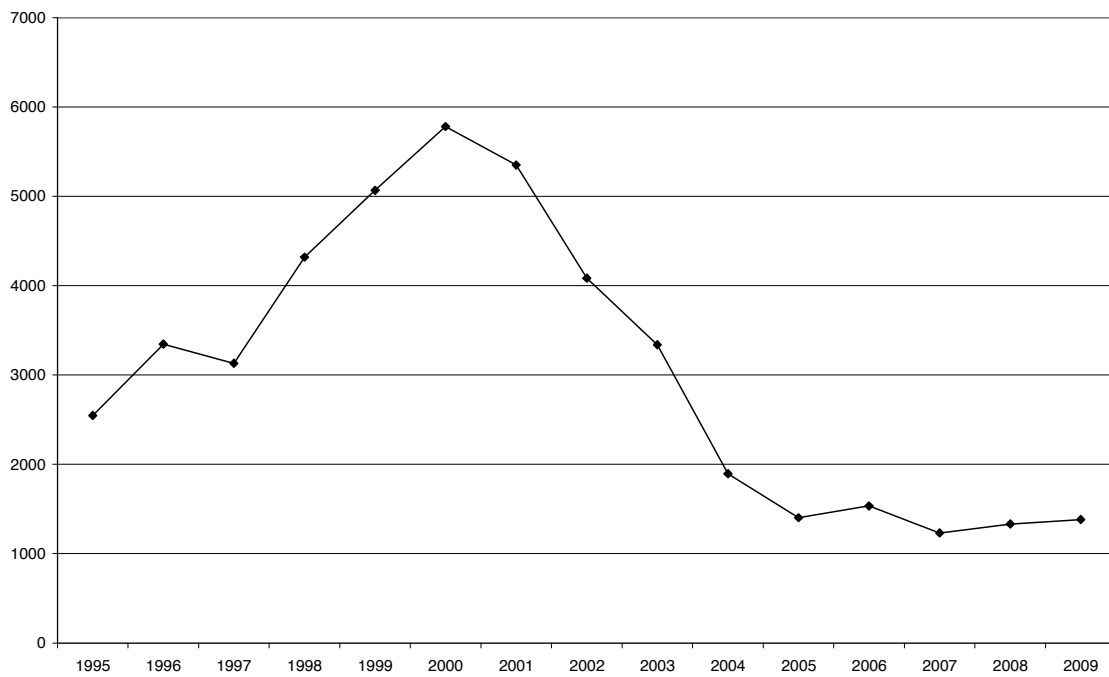
7.2.2.1. Terugdrijvingen

Het aantal terugdrijvingen van vreemdelingen die op een irreguliere manier de buitengrenzen van het land proberen over te steken, is *a priori* de voornaamste indicator die men zou moeten gebruiken om de druk van de irreguliere immigratie aan de buitengrenzen te meten. De multiplicatiefactor waarmee we in principe een link kunnen leggen tussen deze statistiek en de ‘verhinderde instroom’ en een schatting van de totale irreguliere instroom, is echter uiterst complex en heeft tot vandaag geen bevredigende oplossing kunnen bieden. De mogelijkheden tot controle – afhankelijk van de vervoerswijze – dreigt, sinds het stopzetten van de systematische controle aan de binnengrenzen van de Schengenruimte, de schatting sterk te vertekenen. Uiteindelijk zijn de evoluties van de administratie en politieactiviteit ter zake dus uiterst moeilijk te onderscheiden van het fenomeen van de irreguliere immigratie.

Het gebruik van de evolutie van het aantal terugdrijvingen, als indicator voor de illegale immigratie, is gelet op de gegevens haast onmogelijk. De terugdrijvingen worden immers enorm beïnvloed door de administratieve en politionele activiteiten van de grenscontrolediensten. Na de piek van 5781 terugdrijvingen in 2000 stellen wij een sterke daling vast in de volgende jaren. Vanaf 2005 schommelt het aantal terugdrijvingen tussen 1200 en 1550 per jaar (figuur 7.1). Deze sterke daling kan op verschillende manieren uitgelegd worden. Om te beginnen mag worden verondersteld dat een verandering in het aantal vluchten van buiten de Schengenruimte naar België verband houdt met een teruglopend vluchtverkeer. Ook de andere aanpak van en/of de strijd tegen illegale immigratie speelt ongetwijfeld een rol, zoals de invoering van strengere controles van reizigers in de vertreklanden. Uiteindelijk moeten we vaststellen dat deze gegevens geen echt inzicht bieden in de druk die de illegale migratiestromen op de buitengrenzen uitoefent.

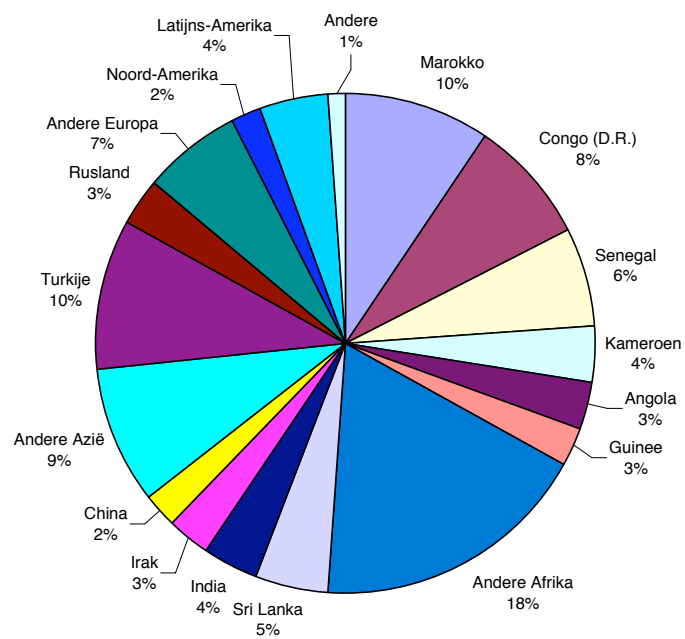
Als we kijken naar de belangrijkste nationaliteiten die in 2009 zijn teruggedreven, dan stellen we vast dat iets meer dan de helft uit Afrika komt, bijna een kwart uit Azië, 19% uit Europese landen die geen lid zijn van de EU, en 6% van het Amerikaanse continent (fig. 7.2.). De drie nationaliteiten die het vaakst werden teruggedreven, zijn Turken (9,6%), Marokkanen (9,5%) en Congolezen (7,8%), i.e. de drie belangrijkste bevolkingsgroepen van buiten de EU die in België verblijven (zie hoofdstuk 6).

Figuur 7.1. Evolutie van het aantal teruggrijvingen van (niet-communautaire vreemdelingen)

Bron: Dienst Vreemdelingenzaken, Grenscontrole

Figuur 7.2. Indeling per nationaliteit van de teruggedreven vreemdelingen in 2009

Bron: Dienst Vreemdelingenzaken, Grenscontrole

7.2.2.2. Gevallen van ‘begeleide’ en ‘gedwongen’ terugkeer van vreemdelingen in onregelmatig verblijf

Naast de terugdrijvingen die we hebben geanalyseerd (7.2.2.1) en die betrekking hebben op de vreemdelingen die bij de grens worden tegengehouden of op asielzoekers waarvan het verzoek werd afgewezen en die dus nooit toegang tot het grondgebied hebben gekregen, gebruiken de Belgische instanties nog andere methoden, namelijk de ‘begeleide’ en de ‘gedwongen’ terugkeer. In de statistieken van de Dienst Vreemdelingenzaken worden de volgende categorieën gebruikt (FOD Binnenlandse Zaken, 2009)⁷⁵:

- *Repatriëring*: de Dienst Vreemdelingenzaken onderscheidt twee grote vormen van repatriëring. De directe repatriëring na een beslissing van Bureau C van de Dienst Vreemdelingenzaken. Deze vorm wordt meteen toegepast indien een vreemdeling in onregelmatig verblijf wordt aangehouden. De andere repatriëringen worden georganiseerd door het Bureau CR en kunnen enkel na een onderzoek van bepaalde elementen van het dossier of of in afwachting van bepaalde documenten (identificatie, afgifte van een laissez-passer) die nodig zijn om tot verwijdering over te gaan. Het Bureau CR organiseert deze repatriëringen vanuit de gesloten centra of de gevangenissen.
- *Terugleiding tot aan de grens*: op basis van de Dublin-Verordening⁷⁶ worden de vreemdelingen (terug)geleid naar de grens van het land dat is belast met hun asielprocedure. Maar alleen de terugleidingen over land worden in deze categorie opgenomen. In het jaarverslag van de Dienst Vreemdelingenzaken worden ook de terugleidingen per vlucht in de repatriëringen opgenomen. Overigens worden de terugleidingen over land op basis van bilaterale akkoorden ook in deze categorie opgenomen⁷⁷.
- *Vrijwillige begeleide terugkeer*: voor vreemdelingen die op vrijwillige basis naar hun land willen terugkeren (georganiseerd door de Internationale Organisatie voor Migratie).

Via de begeleide of gedwongen terugkeer van vreemdelingen die hier onwettig verblijven is het niet mogelijk om een beeld te krijgen van de aanwezigheid van vreemdelingen in onwettig verblijf in België, noch van de globale terugkeerstromen van deze vreemdelingen. Deze indicatoren vertellen ons daarentegen wel iets over de efficiëntie van het beleid inzake gedwongen verwijdering en begeleide terugkeer. Deze indicatoren hebben vaak enkel zin wanneer de verwijderingen worden gekoppeld aan de intercepties die verwijdering mogelijk maken (Perrin, 2006a).

Als we naar alle repatriëringen (zowel door Bureau C als Bureau CR) en naar de terugleidingen over land kijken, zien we tussen 2000 en 2003 een duidelijke stijging van deze verwijderingen. In 2004 zien we een duidelijke terugval van het aantal verwijderingen,

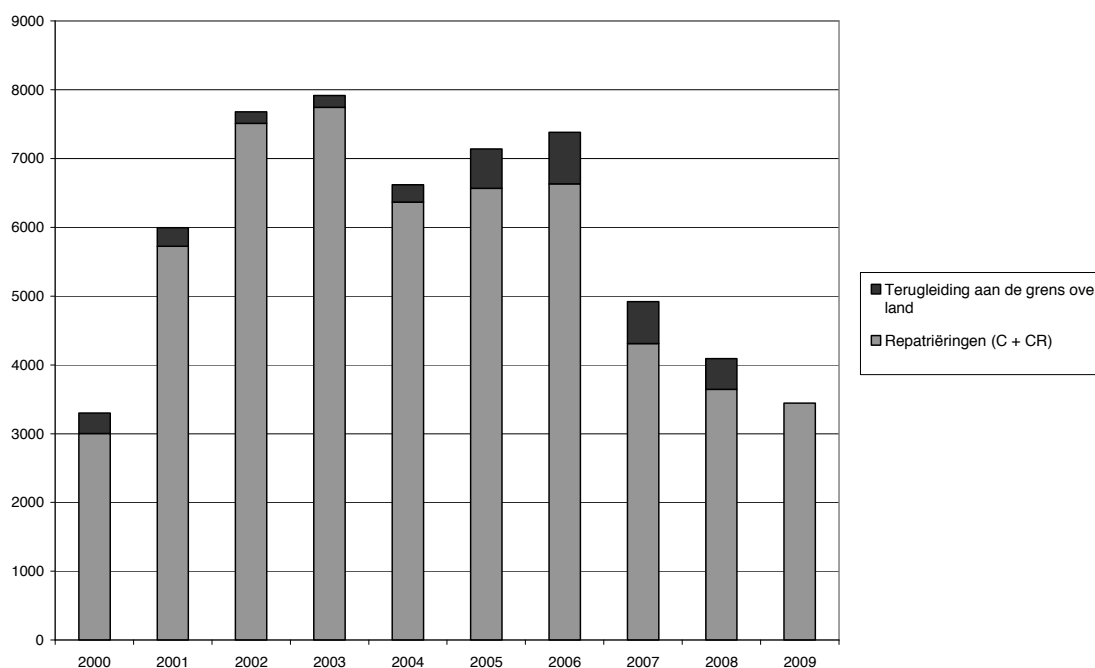
⁷⁵ Deze categorieën worden uitvoerig behandeld in de jaarrapporten van de Dienst Vreemdelingenzaken.

⁷⁶ Verordening (CE) 343/2003 van de Raad d.d. 18 februari 2003 tot vaststelling van minimumnormen voor de opvang van asielzoekers in de lidstaat verantwoordelijk voor het onderzoek van een asielaanvraag in een van de lidstaten door een burger van een derde land.

⁷⁷ Het feit dat de cijfers van de ‘repatriëringen’ de repatriëringen en terugleidingen via de lucht op basis van de “Dublin-Verordening” vermengen, leidt tot verwarring over twee totaal verschillende administratieve situaties.

gevolgd door een lichte stijging tot 2006. Omgekeerd stellen we voor de periode 2004 – 2006 een stijging van het aantal terugleidingen vast, omdat er voorrang werd gegeven aan de over- en terugnamen op basis van de Dublin-Verordening (FOD Binnenlandse Zaken, 2009). Sinds 2007 lijkt het totaal aantal repatriëringen opnieuw te dalen. In 2009 ging het om 3.443 repatriëringen, waarbij we het aantal terugleidingen moeten tellen (figuur 7.3).

Figuur 7.3. Evolutie van het aantal repatriëringen van vreemdelingen en terugleidingen over land, 2000-2009

Bron: Dienst Vreemdelingenzaken

In het jaarverslag van de Dienst Vreemdelingenzaken vermengen de statistieken de repatriëringen en de terugleidingen per vliegtuig overeenkomstig de Dublin-Verordening. Niettemin bestaan er cijfers die wel een onderscheid maken tussen de volgende administratieve categorieën: gerepatriëerde personen (C + CR), vreemdelingen die onder de Dublin-Verordening vallen en mensen die werden teruggeleid naar de grens op basis van bilaterale overeenkomsten. Allereerst willen we opmerken dat het aantal mensen dat wordt teruggeleid naar de grens, op basis van een bilaterale overeenkomst, beperkt is (110 tot 153 personen per jaar sinds 2007). We stellen ook vast dat het aantal overnames en terugnames op basis van de Dublin-Verordening in 2009 aanzienlijk is gedaald (-30%). In datzelfde jaar is de daling van het aantal repatriëringen (C + CR) serieus verminderd (-13%). Zeker sinds 2008 worden steeds minder vreemdelingen naar de grens geleid of teruggeleid van het land dat belast is met hun asielprocedure, terwijl we in die twee jaar tegelijkertijd ook een stijging van het aantal asielaanvragen zien (zie 3.3). Door die vaststelling kunnen we het beheer van de stroom van asielzoekers beter begrijpen, wat de vraag naar statistische categorieën die rekening houden met de administratieve situatie van de vreemdelingen, nog pertinenter maakt.

Tabel 7.1

	2007	2008	2009
Repatriëringen (C + CR) zonder de Dublin overnames en terugnames	3.771	3.072	2.656
Dublin Overname en terugname	1.037	907	634
Grensleiding in het kader van bilaterale akkoorden	110	112	153

Meer dan de helft van de daling in de periode 2006 – 2007 is toe te schrijven aan de Bulgaren en Roemenen, die allebei op 1 januari 2007 lid zijn geworden van de Unie (CGKR 2009b). Als nieuwe landen toetreden tot de Europese Unie, worden nieuwe burgers alleen gerepatriëerd als ze de openbare orde verstoren of als ze op zwartwerk worden betrapt. De sterke daling van het totaal aantal repatriëringen in 2004 en 2007 heeft waarschijnlijk te maken met de twee laatste toetredingsgolven van Centraal- en Oost-Europese landen. Tussen 2007 en 2008 zien we een daling van het aantal repatriëringen voor zowat alle nationaliteiten met uitzondering van Russen en Nigerianen. Voor die twee nationaliteiten nam het aantal repatriëringen toe. Tussen 2008 en 2009 stellen we vast dat voornamelijk de Polen (-71%), de Russen (-45%), de Nigerianen (-35%) of zelfs de Albanen (-26%) hebben bijgedragen aan de dalende trend van het aantal repatriëringen. Voor diezelfde periode is de stijging van het aantal repatriëringen van Roemenen (+28%) opmerkelijk, aangezien deze nationaliteit, samen met de Bulgaren, voor een groot deel nog heeft bijgedragen tot de dalende trend in 2007 en 2008 (CGKR 2009a). Tot slot, stellen we de stijging vast van het aantal repatriëringen van nationaliteiten die traditioneel gezien behoren tot de nationaliteiten die asielverzoeken indienen: de Afghanen, de Kosovaren, de Irakezen of de Congolezen (Tabel 7.2).

De verwijderingen (in 2009) van bepaalde nationaliteitsgroepen betreffen in grote mate verwijderingen naar een Europees land, ofwel in toepassing van de Dublin-Verordening, ofwel in toepassing van bilaterale akkoorden. Dit is het geval bij meer dan 80% van de Irakezen, Afghanen en Russen.

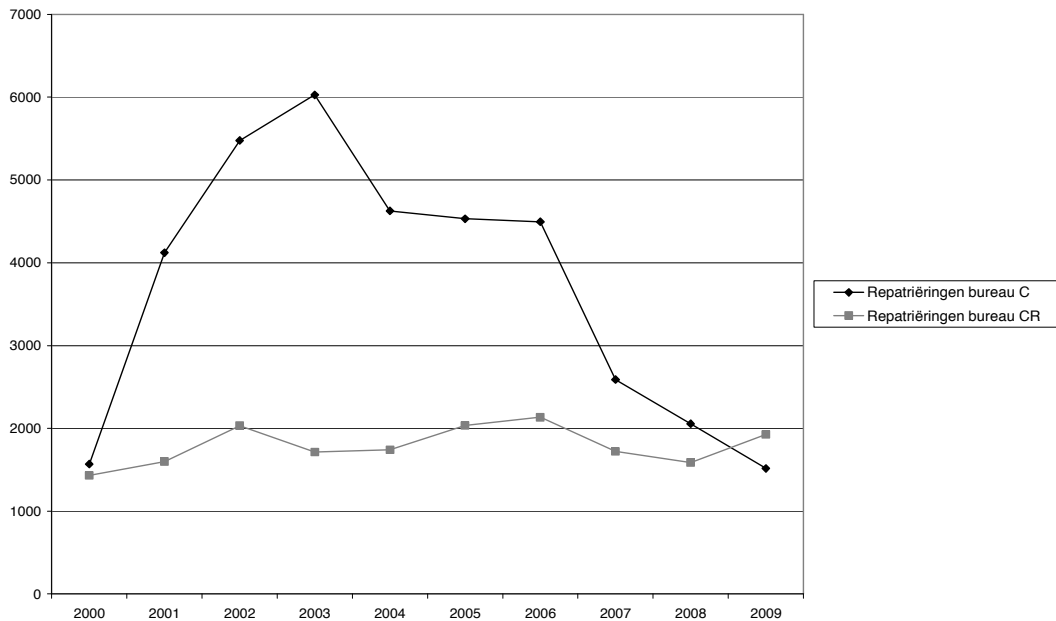
Tabel 7.2. Voornaamste nationaliteiten van vreemdelingen in onwettig verblijf die in 2008 en 2009 werden gerepatrieerd, uitgesplitst volgens nationaliteit

	Aantal in 2008	Aantal in 2009	Groei (in %)	Dublin Overname en terugname in 2009 (in %)
Roemenië	546	676	23,8%	0,0%
Brazilië	427	378	-11,5%	0,0%
Bulgarije	331	296	-10,6%	0,3%
Polen	327	93	-71,6%	0,0%
Marokko	266	248	-6,8%	1,6%
Rusland	213	117	-45,1%	82,1%
Albanië	181	133	-26,5%	2,2%
Nigeria	132	86	-34,8%	19,8%
Turkije	101	83	-17,8%	10,8%
Servië	69	63	-8,7%	39,7%
Irak	62	86	38,7%	89,5%
Afghanistan	60	98	63,3%	86,7%
China	54	57	5,6%	5,2%
Oekraïne	49	70	42,9%	5,7%
India	44	53	20,5%	11,3%
Congo (D.R.)	44	46	4,5%	30,4%
Georgië	39	45	15,4%	51,1%
Algerije	38	39	2,6%	47,4%
Tunesië	31	23	-25,8%	0,0%
Kosovo	28	94	235,7%	55,3%
Pakistan	21	42	100,0%	28,6%
Totaal	3.644	3.443	-5,5%	18,4%

Bron: Dienst Vreemdelingenzaken

Zoals we hierboven al hebben opgemerkt, kunnen de repatriëring volgens twee hoofdvormen onderscheiden worden: via een beslissing van het Bureau C als gevolg van een aanhouding of via het Bureau CR dat belast is met de repatriëringen vanuit een gesloten centrum of een gevangenis. We stellen vast dat het totaal aantal repatriëringen sterk is beïnvloed door de directe repatriëringen als gevolg van een aanhouding door de politiediensten. Omgekeerd zien we dat het aantal repatriëringen door het Bureau CR minder uitgesproken evolueert en jaarlijks rond 2000 repatriëringen blijft schommelen. In 2009 heeft Bureau C voor het eerst sinds 2000 minder repatriëringen georganiseerd, dan Bureau CR vanuit een gesloten centrum of een gevangenis.

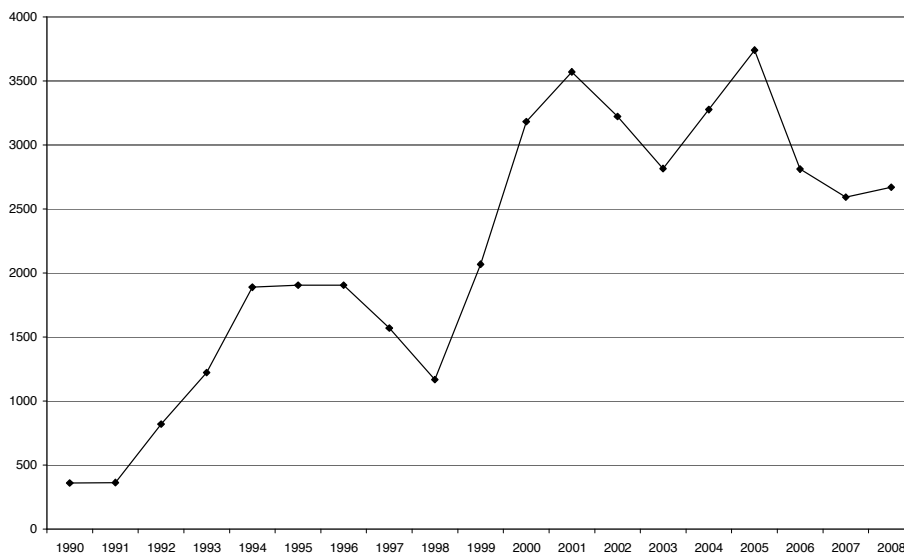
Figuur 7.4 Evolutie van de repatriëringen, georganiseerd door Bureau C (direct na een interceptie) of door Bureau CR, 2000-2009

Bron: Dienst Vreemdelingenzaken

De laatste vorm van verwijdering is die van vreemdelingen in onwettig verblijf die beslissen om het land vrijwillig te verlaten. Terwijl het aantal gevallen van vrijwillige begeleide terugkeer in de jaren '90 een zekere stijging zag, heeft deze vorm van begeleide terugkeer, sinds het begin van de jaren 2000, de neiging niet populairder te worden. Sinds 2006 daalt het aantal begeleide vrijwillige terugkeren opnieuw, maar het is wel nog te vroeg om deze te kunnen interpreteren als een conjuncturele of lange termijn tendens (fig. 7.12). Zo heeft de IOM ook in 2008 maar 2.669 begeleide vrijwillige terugkeren geregistreerd, wat een lichte stijging is in vergelijking met 2007.

Figuur 7.5. Evolutie van het aantal begeleide vrijwillige terugkeren van vreemdelingen in onwettig verblijf

Bron: Dienst Vreemdelingenzaken en IOM

7.2.2.3. Administratieve aanhoudingen van vreemdelingen in onwettig verblijf

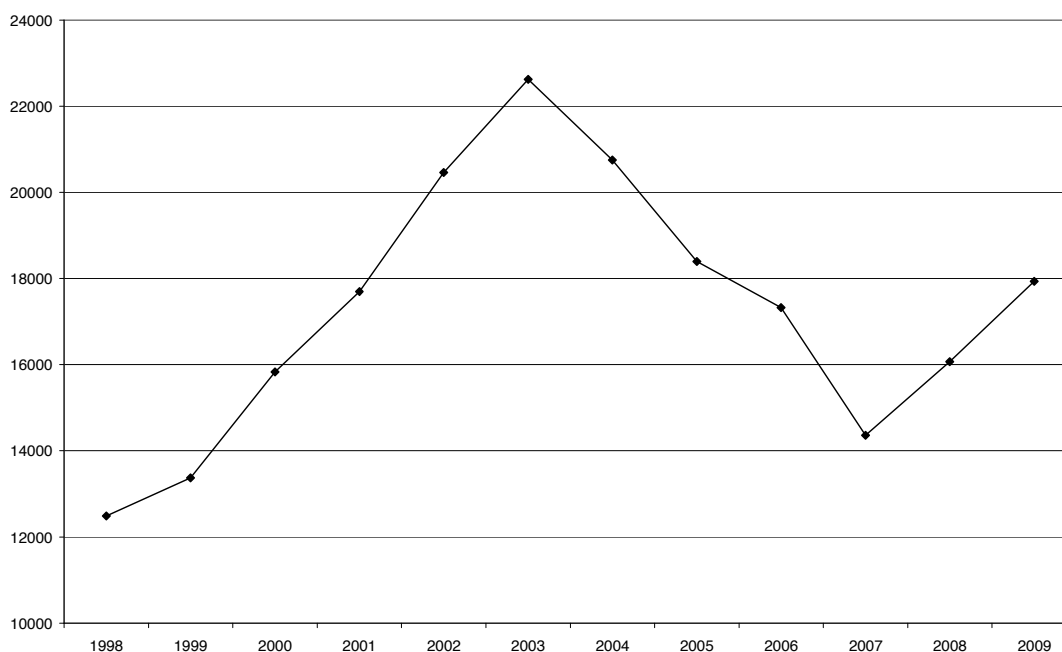
Het aantal intercepties van vreemdelingen in onwettig verblijf wordt vaak gebruikt om in te schatten hoeveel vreemdelingen er in België zijn die niet of niet langer het recht hebben om hier te verblijven (Perrin, 2006a). Net zoals bij de teruggedrijvingen, kan het beeld nogal vertekend zijn als gevolg van de kans op interceptie die sterk verschilt van groep tot groep. Als gevolg van hun kenmerken, gedrag of van politionele praktijken zijn sommige categorieën van vreemdelingen meer dan andere het voorwerp van intercepties.

Gewoonlijk zijn deze gegevens beschikbaar bij de federale politie of bij de Dienst Vreemdelingenzaken. Beide instanties produceren elke maand syntheses over de nationaliteit, het geslacht, de leeftijdsgroep van de geïntercepteerde vreemdelingen en over de onmiddellijke gevolgen van de interceptie.

Tot 1999 daalt het aantal intercepties heel sterk. Daarna neemt hun aantal tot 2003 fors toe en stijgt het van ongeveer 14.900 tot 22.700 in 2003, om vervolgens opnieuw te dalen naar 14.300 intercepties in 2007. Sinds 2008 stellen we opnieuw een stijging van het aantal aanhoudingen van vreemdelingen in onwettig verblijf vast (fig. 7.6). In 2009 werden bijna 18.000 vreemdelingen aangehouden, waarna zij een bevel kregen om het grondgebied te verlaten, direct werden gerepatriëerd of opgesloten.

Toch is het heel moeilijk om de factoren voor deze groei te bepalen. Zonder deze empirisch te kunnen verifiëren, zijn er toch wel een aantal verklaringen, die mogelijk verband met elkaar houden. De stijging kan worden verklaard door het gestegen aantal vreemdelingen in onwettig verblijf. Andere mogelijke deelverklaringen zijn de verhoogde politieactiviteit of een grotere blootstelling van bepaalde groepen vreemdelingen. Andere variabelen, zoals nationaliteit, leeftijd of geslacht, kunnen bijdragen tot een verfijnder begrip van de evolutie van het aantal intercepties.

Figuur 7.6. Evolutie van het aantal administratieve aanhoudingen van vreemdelingen in onwettig verblijf (niet-EU-onderdanen)

Bron: Dienst Vreemdelingenzaken

Als de politiediensten een vreemdeling onderscheppen, nemen zij contact op met Bureau C⁷⁸ van de Dienst Vreemdelingenzaken zodat het bureau een administratieve beslissing kan nemen. Indien de vreemdeling legaal in België verblijft of indien er een schorsend beroep tegen een verwijderingbeslissing loopt, mag de persoon beschikken. Indien de vreemdeling onwettig op het grondgebied verblijft, kan Bureau C op drie manieren op de aanhouding reageren (FOD Binnenlandse Zaken, 2009)⁷⁹:

- de aflevering van een bevel om het grondgebied te verlaten (BGV);
- onmiddellijke repatriëring wanneer de persoon de nodige documenten heeft om naar zijn land van herkomst of een derde land terug te keren en er in zijn dossier geen enkele complicatie wordt vermeld (zie 7.3);
- in afwachting van zijn of haar verwijdering wordt hij of zij in een gesloten centrum geplaatst.

De stijging van het aantal aanhoudingen tussen 1999 en 2000 heeft vooral aanleiding gegeven tot een stijging van het aantal bevelen om het grondgebied te verlaten. In 2001 ging de stijging van het aantal intercepties gepaard met directe repatriëringen en, in mindere mate, met opsluitingen. In 2002 en 2003 ging de stijging van het aantal aanhoudingen gepaard met een stijging van het aantal bevelen om het grondgebied te verlaten en van het aantal repatriëringen. De toenemende daling in het aantal intercepties van 2004 tot 2007 valt samen met een daling in het afleveren van bevelen om het grondgebied te verlaten en in het aantal repatriëringen

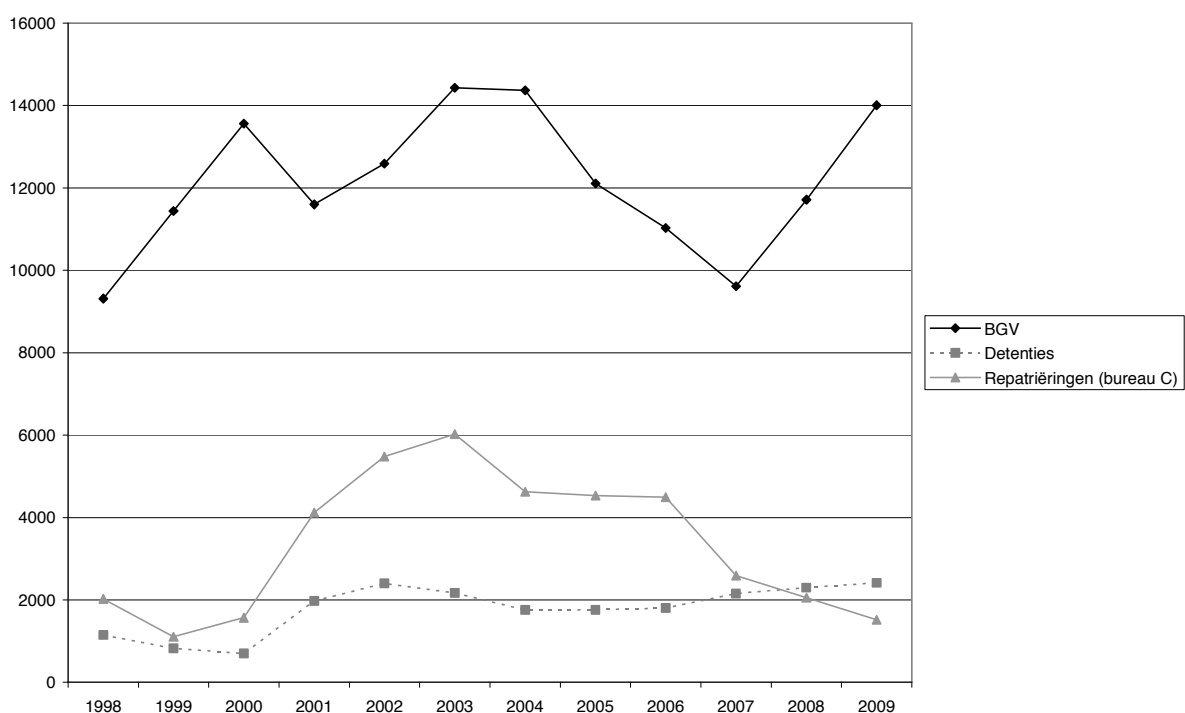
⁷⁸ Bureau C (Clandestien) houdt zich bezig met de interceptie van vreemdelingen in onwettig verblijf (buiten de kantooruren neemt de permanentiedienst deze opdracht over).

⁷⁹ Een vierde mogelijkheid betreft de vreemdelingen in wettig verblijf of met een schorsende procedure tegen een beslissing. Deze personen bevinden zich dus niet in onwettig verblijf en zullen mogen beschikken.

(vooral in 2004 en 2007). De recente stijging van het aantal intercepties gaat gepaard met een nieuwe en forse stijging in het afleveren van bevelen om het grondgebied te verlaten, terwijl het aantal aanhoudingen met directe repatriëring blijft dalen (figuur 7.7). In 2009 kreeg 78% van de aangehouden vreemdelingen in onwettig verblijf een bevel om het grondgebied te verlaten. 13,5% werd direct gerepatriëerd en 8,5% werd naar een gesloten centrum overgebracht zonder dat we weten hoeveel personen van deze groep later nog zijn verwijderd.

Deze statistieken over de aanpak van aangehouden vreemdelingen in onwettig verblijf kunnen met andere variabelen worden vergeleken, zoals de nationaliteit van het individu. Er kan dan worden nagegaan of er een verband bestaat tussen de nationaliteit en het gevolg dat aan de interceptie wordt gegeven.

Figuur 7.7. Evolutie van de onmiddellijke gevolgen van administratieve aanhoudingen van vreemdelingen in onwettig verblijf tussen 2001 en 2009

Bron: Dienst Vreemdelingenzaken

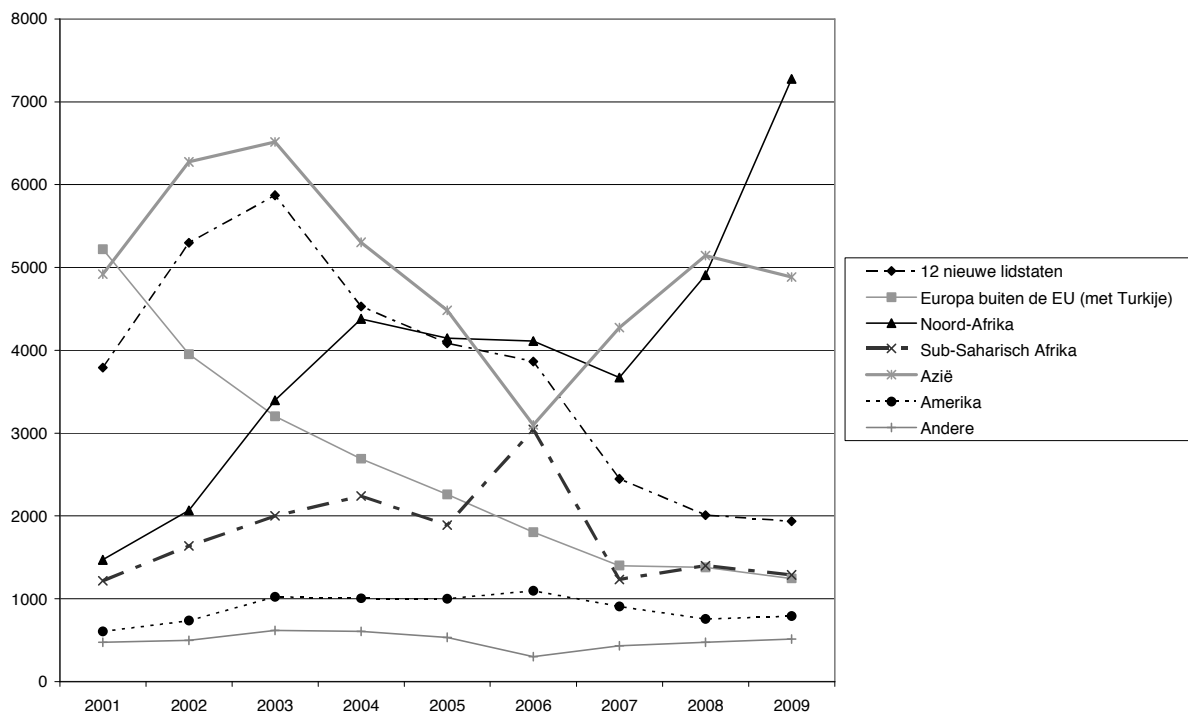
Sinds de start van de regularisatiecampagne eind 1999 (en tot in 2004) nam het aantal aanhoudingen van Noord-Afrikanen (en in het bijzonder van Marokkanen en Algerijnen) voortdurend toe. De situatie veranderde echter tussen 2004 en 2007, toen hun aantal niet langer bleef stijgen en zelfs leek te dalen, om in 2008 en 2009 weer in stijgende lijn te gaan. We mogen zelfs stellen dat de aanhoudingen van Noord-Afrikaanse burgers, vooral dan Algerijnen en Marokkanen, de stijging in het totaal aantal aanhoudingen voor 2009 verklaart.

Ook burgers uit Sub-Saharisch Afrika hebben het aantal aanhoudingen binnen hun rangen zien stijgen tot 2004, zij het in mindere mate. Daarna daalde het aantal aanhoudingen tot in 2007. Sindsdien is het aantal intercepties voor deze groep niet meer noemenswaardig veranderd.

De intercepties van vreemdelingen uit de 12 nieuwe lidstaten (vooral Roemenen, Polen en Bulgaren) is een eerste keer in 2004 en opnieuw in 2007 sterk gedaald (figuur 7.8). De

toetredingsjaren voor deze landen, 2004 en 2007 dus, vallen samen met een grote daling in het totaal aantal aanhoudingen en een daling van het aantal directe repatriëringen (figuur 7.7). Ook de administratieve aanhoudingen van 'Europeanen van buiten de EU' lijken voortdurend te dalen, van ongeveer 5.200 aanhoudingen in 2001 naar 1.245 in 2009. Deze twee nationaliteiten groepen (zowel de onderdanen van de 12 nieuwe Lidstaten, als de Europese onderdanen buiten de EU) hebben in grote mate bijgedragen tot de daling in het aantal administratieve aanhoudingen van vreemdelingen tussen 2003 en 2008. Voor onderdanen uit Azië en Afrika zien we een stijgende beweging in het aantal administratieve aanhoudingen in 2008, hetgeen we niet hebben kunnen waarnemen voor de twee voormelde Europese groepen, noch voor personen komende uit Latijns-Amerika.

Figuur 7.8. Evolutie van het aantal administratieve aanhoudingen van vreemdelingen volgens grote nationaliteitengroepen, 2001-2009

Bron: Dienst Vreemdelingenzaken

Tabel 7.3. Vreemdelingen in onwettig verblijf gerepatrieerd in 2008 en 2009, volgens hun nationaliteit

Nationaliteit	Aantal 2008	Aantal 2009	Groei (in %)
Algerije	2.424	3.691	52,3%
Marokko	2.036	2.838	39,4%
India	1.616	1.325	-18,0%
Irak	866	569	-34,3%
Roemenië	819	987	20,5%
Brazilië	570	586	2,8%
Polen	565	343	-39,3%
Palestina	560	820	46,4%
Bulgarije	463	397	-14,3%
Afghanistan	438	563	28,5%
Tunesië	338	580	71,6%
Servië	326	265	-18,7%
Rusland	317	188	-40,7%
Iran	301	202	-32,9%
China	264	283	7,2%
Turkije	222	204	-8,1%
Pakistan	180	218	21,1%
Totaal	16.070	17.938	11,6%

Bron: Dienst Vreemdelingenzaken

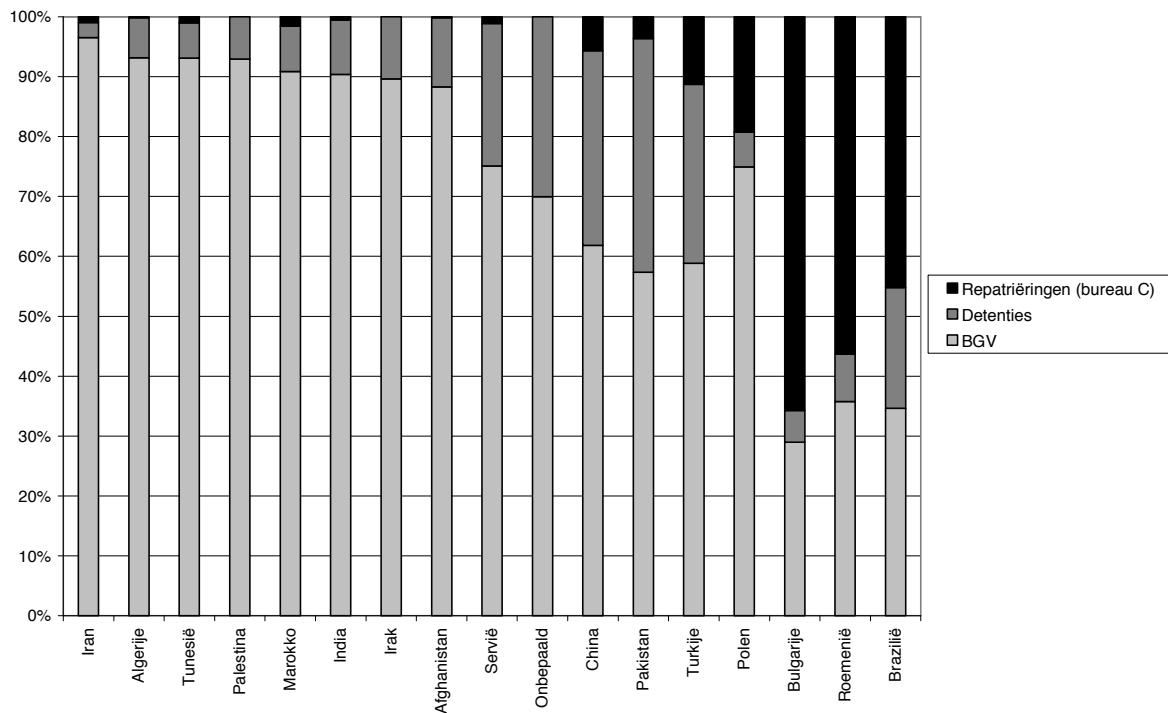
Het lijkt er op dat bepaalde nationaliteitengroepen een aantal evoluties in de aanpak van de administratieve aanhoudingen lijken te verklaren. De kruising van deze twee variabelen laat toe om een diepgaandere analyse uit te voeren.

Bij de belangrijkste nationaliteiten die in 2009 werden aangehouden (3/4 van de intercepties), onderscheiden we drie min of meer duidelijke groepen. Een eerste groep is die waarbij 90% van de aanhoudingen leidt tot een bevel om het grondgebied te verlaten. Het gaat om burgers uit Noord-Afrika, Iraniërs, Palestijnen, Indiërs, Irakezen of ook Afghanen. Een tweede groep, waarvan ongeveer 30% na interceptie wordt opgesloten, bestaat uit de volgende nationaliteiten: Chinezen, Pakistani, Turken en onbepaald. De derde groep ten slotte bestaat uit burgers die voornamelijk meteen na hun interceptie in onwettig verblijf wordt gerepatrieerd. Het gaat om Roemenen, Bulgaren en Brazilianen. We merken op dat in 2009 20% van de aangehouden Polen meteen werd gerepatrieerd, terwijl dit in 2008 bijna voor 50% het geval was. Deze groep, waarvoor overgangsmaatregelen voor een beperkte toegang tot de arbeidsmarkt tot mei 2009 van kracht waren, duikt steeds minder vaak op onder de personen in onwettig verblijf die worden aangehouden en onmiddellijk gerepatrieerd.

Deze cijfers tonen aan dat de waarschijnlijkheid om te worden gerepatrieerd heel erg verschilt naar gelang de nationaliteit. Het lage peil van de onmiddellijke repatriëringen (door Bureau C) van de laatste jaren, kan verklaard worden door de evolutie in de administratieve situatie van de nieuwe Europese burgers, maar ook door mogelijke problemen bij de verwijderingen. Om te beginnen moet aan een aantal voorwaarden voldaan zijn om, praktisch gezien, een repatriëring te organiseren. Bovendien vergemakkelijkt het bestaan van samenwerking- en overnameovereenkomsten de procedure met het oog op een verwijdering aanzienlijk, terwijl het gebrek aan dergelijke overeenkomsten (of het gebrek aan samenwerking vanwege de overheden van het land van bestemming) een grote rem kan zetten op de mogelijkheden om tot repatriëring over te gaan. Tot slot is de medewerking van

de geïntercepteerde vreemdeling voor een deel bepalend voor de mogelijkheid om de betrokkene onmiddellijk te repatriëren, of voor de noodzaak om hem op te sluiten en voor de mogelijkheid om de beslissing tot verwijdering ook echt uit te voeren (een ingezetene van een land in de nabijheid of een land waarvan de burgers niet aan een visumplicht zijn onderworpen, kan gemakkelijker aanvaarden om te vertrekken, wetende dat hij gemakkelijk zal kunnen terugkomen).

Figuur 7.9. Verdeling volgens de belangrijkste nationaliteiten en het gevolg dat wordt gegeven aan de interceptie van vreemdelingen in onwettig verblijf, in 2009

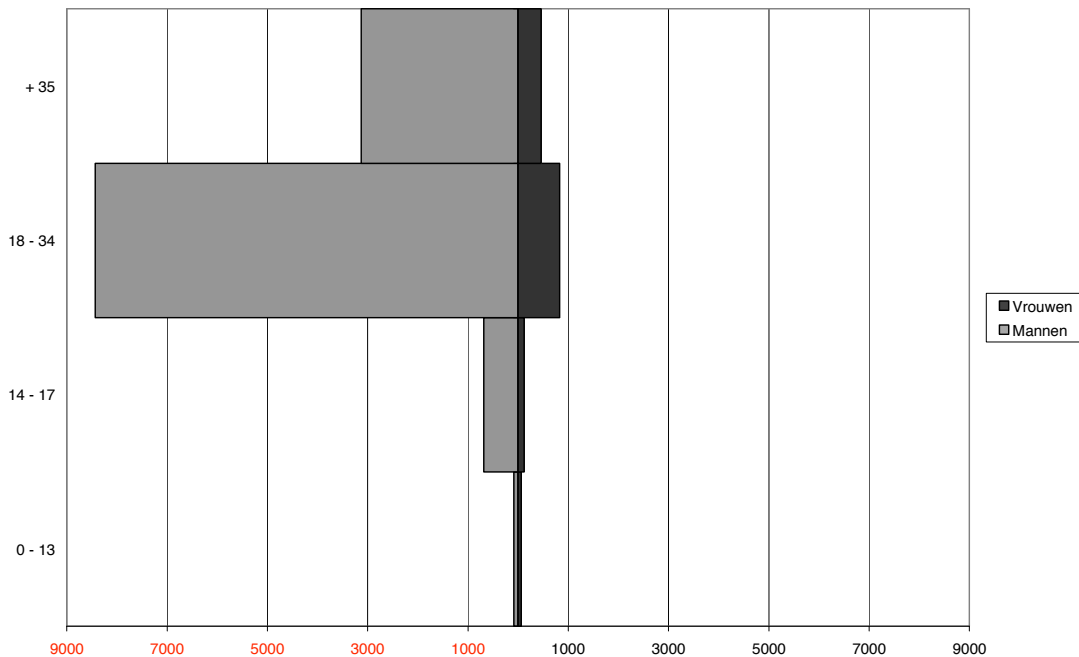

Bron: Dienst Vreemdelingenzaken

Vanaf 2008 worden de gegevens over intercepties van vreemdelingen in onwettig verblijf opgesplitst per leeftijd en per geslacht, waardoor wij meer informatie krijgen over de demografische kenmerken van deze specifieke populatie. Bepaalde categorieën personen blijken op basis van hun kenmerken en hun gedrag of door politionele praktijken meer kans te lopen om te worden opgepakt.

In 89% van de gevallen gaat het om mannen die worden aangehouden. Los van het geslacht werden in 2008 vooral 18- tot 24-jarigen opgepakt: in 61% van de intercepties gaat het om mannen van die leeftijd en in 6% van de gevallen om vrouwen uit die leeftijdscategorie. Daarnaast lopen personen ouder dan 35 jaar en vervolgens jongeren tussen 14 en 17 jaar het meeste kans om te worden geïntercepteerd. Los van het feit dat leeftijd en geslacht de kans op interceptie kunnen beïnvloeden, stellen wij vast dat deze geïntercepteerde populatie, vooral uit mannen van de jongere lagen van de actieve bevolking bestaat. Dit sterkt ons vermoeden dat de kenmerken van de populatie die niet of niet langer over een verblijfstitel beschikt, vergelijkbaar zijn met de demografische kenmerken van de populatie in onwettig verblijf die door de politie wordt geïntercepteerd.

Figuur 7.10. Leeftijds- en geslachtspiramide van de personen die in 2008 werden geïntercepteerd

Bron: Dienst Vreemdelingenzaken

Deze diepgaande analyse van de intercepties van vreemdelingen in onwettig verblijf brengt bepaalde ontwikkelingen aan het licht. Allereerst is er het verband tussen de herkomst van de vreemdeling en het gevolg dat er aan de interceptie wordt gegeven. Als voorbeeld kunnen we de daling aanhalen in het aantal aanhoudingen van burgers uit de nieuwe lidstaten van de Europese Unie als gevolg van de toetreding van deze landen tot de Unie. Dit heeft met name tot gevolg dat het aantal onmiddellijke repatriëringen is gedaald. Intuïtief weten we dat de administratieve situatie van de vreemdeling bepaalt welk gevolg aan de interceptie wordt gegeven en dat de herkomst van het individu verband houdt met zijn administratieve situatie.

Het is evenwel moeilijk om na te gaan of de stijging in intercepties verband houdt met stijging van het aantal ingezetenen in onwettig verblijf, of de politie actiever naar deze mensen zoekt of dat deze groepen meer in beeld komen. Bovendien kunnen bepaalde vreemdelingen meermaals worden aangehouden zonder te worden opgesloten omdat ze moeilijk kunnen worden verwijderd of omdat er geen plaats is in de gesloten centra op het ogenblik van hun aanhouding, zoals de Dienst Vreemdelingenzaken ook aangeeft.

7.2.2.4. Detentie van vreemdelingen in gesloten centra

Elk van de zes gesloten centra stelt zijn eigen cijfers op: het INAD-centrum, het transitcentrum 127, het repatriëringcentrum 127bis, het centrum voor illegalen van Brugge, het centrum voor illegalen van Merksplas en het centrum voor illegalen van Vottem. De statistieken van de centra staan niet helemaal los van de cijfers die we hierboven hebben geanalyseerd. Toch vragen bepaalde gegevens over de gedetailleerde concepten in de statistieken van de centra nadere precisering omdat ze niet precies dezelfde terminologie gebruiken als de Dienst Vreemdelingenzaken in zijn cijfers.

De cijfers van de gesloten centra onderscheiden ook verschillende vormen van verwijdering die vaag zijn gedefinieerd, maar een vergelijking met de bovenstaande statistieken kunnen deze concepten verduidelijken:

- de repatriëringen: intuïtief zou men denken dat het alleen over repatriëringen door het Bureau CR gaat (vanuit een gesloten centrum of een gevangenis). Toch is het aantal door de centra geregistreerde repatriëringen groter dan het aantal repatriëringen door het Bureau CR. De hypothese is dat maar een deel van de mensen die meteen na hun arrestatie worden gerepatriëerd (door Bureau C) via een gesloten centrum passeert.
- de teruggrijpingen: vreemdelingen worden teruggestuurd naar het land waar ze vandaan komen omdat ze niet aan de toegangsvoorwaarden voldoen of omdat hun asielerzoek bij de grens werd afgewezen. Het aantal teruggrijpingen in de statistieken van de gesloten centra ligt lager dan die in de statistieken van de Dienst Vreemdelingenzaken. We mogen dus logischerwijze besluiten dat niet alle teruggrijpingen vanuit een van de zes centra plaatsvinden⁸⁰. Dit verschil laat ons toe zich vragen te stellen bij de betrouwbaarheid van de statistieken, maar ook over het feit dat bepaalde mensen zo snel worden teruggedreven zonder via een gesloten centrum te passeren.
- *Vrijwillig vertrek*: vreemdelingen in een gesloten centrum kunnen dit ook aanvragen. Toch ligt het aantal vrijwillige vertrekken vanuit de gesloten centra duidelijk lager dan het aantal aanvragen van vreemdelingen die op vrije voeten zijn.
- *Terugleiding naar de grens*: het aantal terugleidingen per jaar vanuit de gesloten centra ligt hoger dan het aantal terugleidingen over land geregistreerd in de cijfers van de Dienst Vreemdelingenzaken. Onze hypothese is dat de centra geen onderscheid maken in de wijze van terugleiding (over land of per vliegtuig) en dat het zowel gaat om de personen die onder de Dublin-Verordening vallen als om de personen die onderworpen zijn aan een bilaterale overeenkomst.

Een laatste categorie in de statistieken van de gesloten centra is de vrijlating. Hier kunnen verschillende redenen voor zijn: de betrokkene verkreeg het statuut van vluchteling of geniet subsidiaire bescherming, betrokkene wordt vrijgelaten omdat intussen gegevens bekend zijn die bij de opsluiting nog niet bekend waren, betrokkene wordt vrijgelaten omdat de Dienst Vreemdelingenzaken de vereiste reisdocumenten niet heeft kunnen bekomen, betrokkene wordt vrijgelaten omdat de maximale opsluitingsduur is verstreken, of er is een gerechtelijke beslissing gevallen, enz.

De analyse van de gevolgen van intercepties van vreemdelingen in onwettig verblijf leert dat het aantal gevallen dat leidt tot een opsluiting in een gesloten centrum, stabiel is gebleven. Maar de detenties in een gesloten centrum zijn niet beperkt tot de categorie van de personen die geïntercepteerd worden op het grondgebied. Naast de personen in onwettig verblijf, worden ook personen die de toegang tot het grondgebied wordt ontzegd, de personen die asiel aanvragen aan de grens en bepaalde categorieën van personen die asiel aanvragen op het grondgebied, vastgehouden (FOD Binnenlandse Zaken, 2009). De detentie in een gesloten

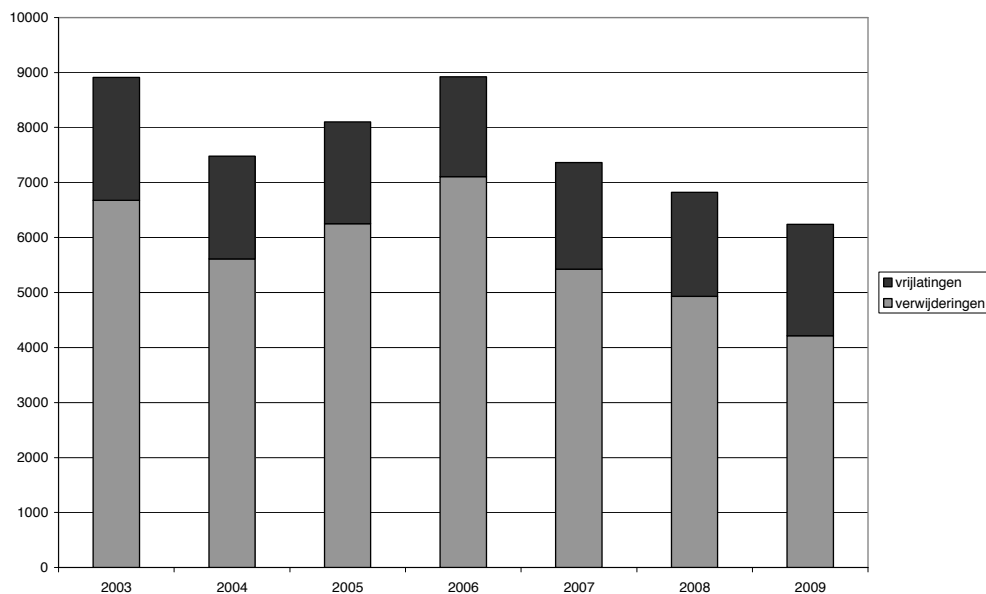
⁸⁰ Teruggrijpingen kunnen plaatsvinden vanuit een regionaal INAD-centrum (Gosselies, Bierset enz.) of over zee of over land (voor 2005). Toch kunnen die het verschil niet verklaren tussen het aantal gevallen dat door de gesloten centra worden geregistreerd en het totaal aantal dat door de Dienst Vreemdelingenzaken wordt geregistreerd.

centrum vormt dus niet enkel een instrument om de aanwezigheid van vreemdelingen in onwettig verblijf en de illegale immigraties te beheren, maar ook als toezicht en controle instrument van bepaalde categorieën van asielzoekers.

Het koninklijk besluit dat de werking van gesloten centra regelt⁸¹, verplicht elk centrum om een aantal cijfergegevens bij te houden. Toch stellen wij vast dat het ontbreekt aan precieze informatie om tussen deze verschillende categorieën een onderscheid te maken (onregelmatig verblijf, asielzoeker, enz.). Het ontbreken van documentatie over de statistische categorieën noopt tot omzichtigheid bij de interpretatie van de gepubliceerde gegevens.

Een detentie in een gesloten centrum leidt ofwel tot verwijdering⁸², tot vrijlating, of in mindere mate tot ontsnapping. Met uitzondering van de piek van 2.235 geregistreerde vrijlatingen in 2003, blijft het aantal vrijlatingen met 1800 tot 1900 personen per jaar vrij stabiel. Veel grotere schommelingen zijn er bij het aantal verwijderingen: van bijna 6.700 verwijderingen in 2003 gaat het naar goed 1.000 verwijderingen minder in 2004. In 2005 en 2006 neemt het aantal verwijderingen opnieuw lichtjes toe tot iets meer dan 7000 in 2006. Sedert 2007 daalt het aantal verwijderingen vanuit een gesloten centrum opnieuw naar 5.000 verwijderingen in 2008 en ongeveer 4.200 in 2009.

Figuur 7.11. Evolutie van het aantal personen dat een gesloten centrum verlaat, 2003-2009

Bron: Dienst Vreemdelingenzaken

⁸¹ Koninklijk besluit van 2 augustus 2002 houdende vaststelling van het regime en de werkingsmaatregelen, toepasbaar op de plaatsen gelegen op het Belgische grondgebied, beheerd door de Dienst vreemdelingenzaken, waar een vreemdeling wordt opgesloten, ter beschikking gesteld van de regering of vastgehouden, overeenkomstig de bepalingen vermeld in artikel 74/8, §1, van de wet van 15 december 1980 betreffende de toegang tot het grondgebied, het verblijf, de vestiging en de verwijdering van vreemdelingen, in het bijzonder artikel 135. Zie ook artikel 84 van het koninklijk besluit van 8 juni 2009 houdende vaststelling van het regime en de werkingsmaatregelen, toepasbaar op welbepaalde plaatsen, gesitueerd in het grensgebied, voorzien in artikel 74/5, §1, van de wet van 15 december 1980 betreffende de toegang tot het grondgebied, het verblijf, de vestiging en de verwijdering van vreemdelingen, dat specifiek handelt over de INAD-centra.

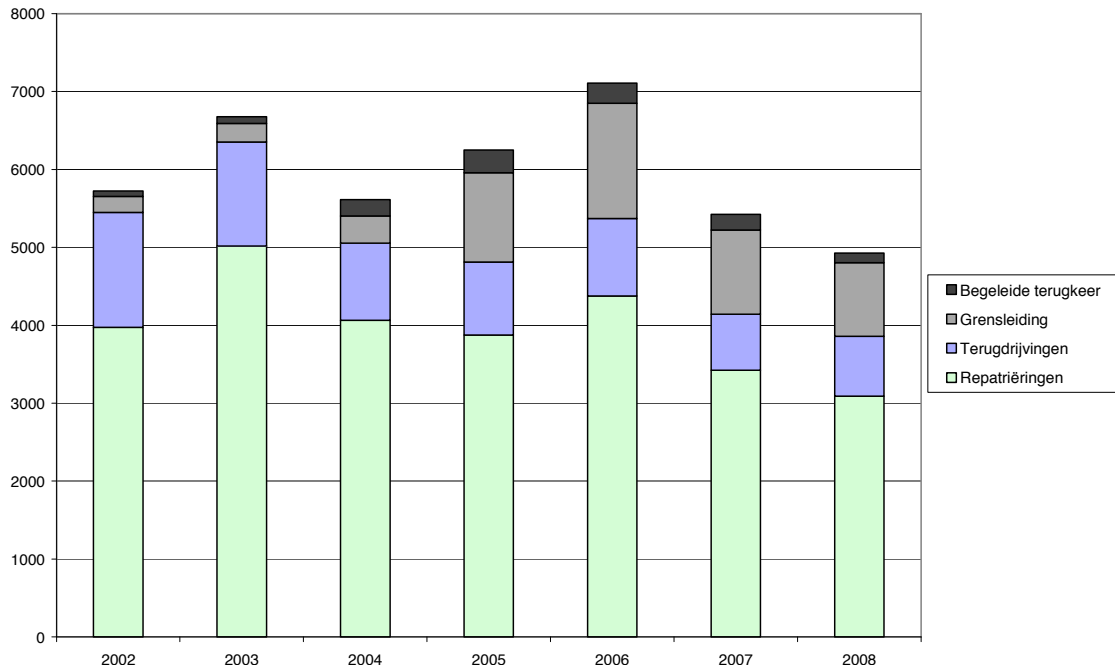
⁸² In de vorm van teruggedrijving, verwijdering of repatriëring.

Het lijkt ons relevant om de organisatie van stromen in gesloten centra opnieuw te kaderen in een globaal beleid van illegale immigratie en onwettig verblijf in België. Als we de verwijderingmethodes voor mensen in de gesloten centra bekijken, dan stellen we vast dat repatriëring de belangrijkste methode tot verwijdering is vanuit de gesloten centra (fig. 7.12). Dat aantal ligt iets lager dan het aantal repatriëringen dat de Dienst Vreemdelingenzaken heeft geregistreerd terwijl zij een gelijkaardige evolutie presenteren (zie fig. 7.3 en 7.12).

De teruggrijpingen, die tot in 2004 nog de op een na belangrijkste vorm van verwijdering waren, nemen lichtjes in aantal af en werden in 2005 ingehaald door de terugleidingen naar de grens voor asielzoekers onderworpen aan de Dublin-Verordening. Tot slot is er nog het begeleide vrijwillige vertrek. Die vorm komt het minste voor in de gesloten centra met een recordaantal van 294 vertrekken voor 2005.

Hoe kunnen we de ontwikkeling van deze verschillende vormen van verwijdering verklaren? Om te beginnen moeten we vaststellen dat ze niet helemaal losstaan van de ontwikkelingen van de verschillende vormen van verwijdering zoals deze door de Dienst Vreemdelingenzaken worden geregistreerd (zie 7.2.2). Het spreekt vanzelf dat de manier van verwijderen in belangrijke mate wordt bepaald door de administratieve situatie van de vreemdelingen in de gesloten centra. Zo ligt het voor de hand dat een daling van het aantal repatriëringen van nieuwe burgers van de Europese Unie zijn weerslag heeft op het aantal repatriëringen vanuit de gesloten centra. Het zou daarom interessant zijn om de vormen van verwijdering te analyseren op basis van de administratieve situatie of de afkomst van de individuen die niet volledig los staat van hun administratieve parcours.

Figuur 7.12. Vorm van verwijdering uit de gesloten centra, 2003-2008

Bron: Dienst Vreemdelingenzaken

Zoals we net hebben gezien, verloopt het beheer van de immigratie en het onwettig verblijf voor een deel via de zes gesloten centra: het INAD-centrum, het transitcentrum 127, het repatriëringcentrum 127bis, het centrum voor illegalen van Brugge, het centrum voor illegalen van Merksplas en het centrum voor illegalen van Vottem. Is het op basis van de

cijfers van de verschillende centra mogelijk om bepaalde kenmerken te onderscheiden die typisch zijn voor elk van deze instellingen?

Om het beginnen kunnen we een vergelijkende mobiliteitsindex opstellen voor de mensen die via de gesloten centra passeren. Daarbij is het wel belangrijk dat we rekening houden met de capaciteit van de verschillende centra. Als we alleen maar het aantal binnenkomende en vertrekkende personen vergelijken, botsen we op cijfers die verwijzen naar de verschillende opvangcapaciteit. Als het ene centrum bijvoorbeeld een capaciteit van 50 personen heeft en het tweede een capaciteit van 100 personen en er elke week gemiddeld 10 personen in deze centra aankomen, zal het eerste centrum zijn bevolking met 20% zien vernieuwen terwijl het tweede maar 10% van zijn bevolking ziet vernieuwen.

Op basis van dit principe stellen we vast dat de wekelijkse mobiliteit in het INAD-centrum dubbel zo hoog ligt als in het centrum 127bis. In 2008 werd gemiddeld bijna 70% van de capaciteit van het INAD wekelijks vernieuwd, terwijl dit maar ongeveer 35% was voor het centrum 127. 20% van de capaciteit van de centra van Brugge, Vottem en Merksplas wordt elke week vernieuwd.

De jaarlijkse personenstroom die via de centra loopt, heeft ook invloed op de mobiliteit. Het is duidelijk dat de jaren met meer aankomsten en vertrekken (bijvoorbeeld 2003 en 2006) een nog grotere vernieuwing van de bevolking van de centra tot gevolg hebben.

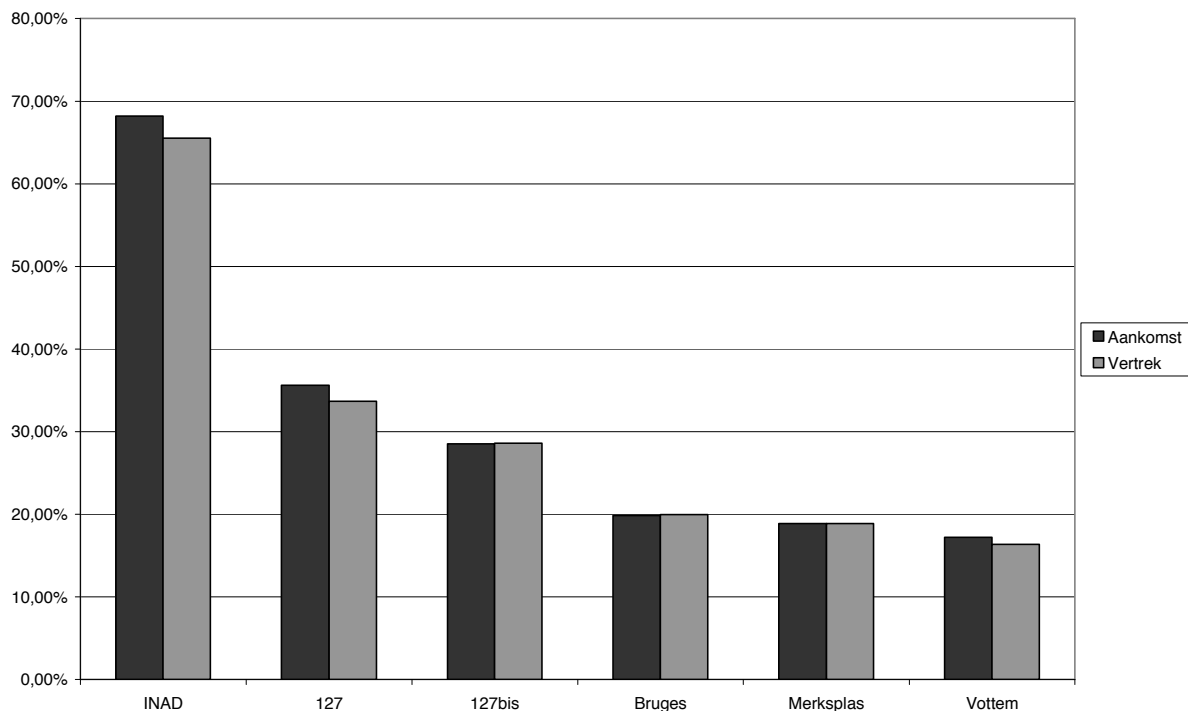
Tabel 7.4. Capaciteit van de gesloten centra in 2008⁸³

INAD	30
127	60
127bis*	120
Vottem	160
Brugge	112
Merksplas	146

Bron: Dienst Vreemdelingenzaken

⁸³ Van september tot oktober 2008 werd de capaciteit van centrum 127bis teruggebracht tot 90 personen omdat een vleugel van het centrum toen is gesloten.

Figuur 7.13. Percentages van het aantal aankomsten en vertrekken per week (in %) van de bevolking in de gesloten centra op basis van hun opvangcapaciteit voor 2008⁸⁴.

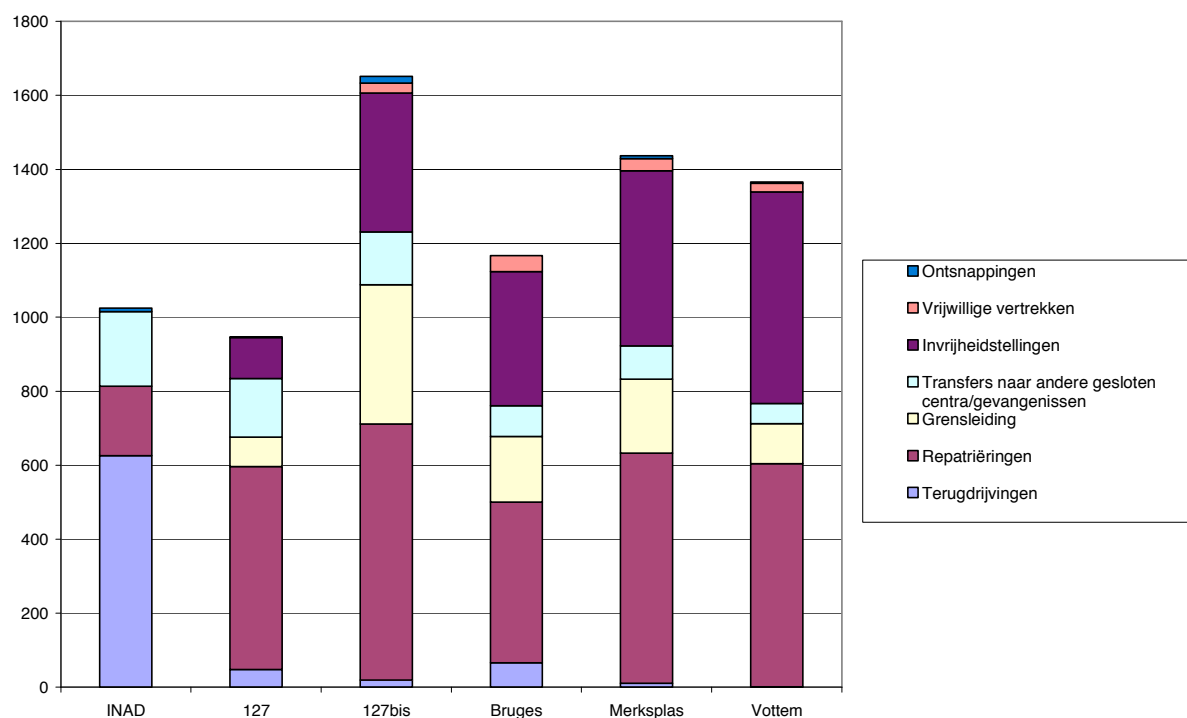
Bronnen: statistieken van de gesloten centra (berekening: Quentin Schoonvaere)

Als we het vertrek van naderbij bestuderen, zien we dat de centra waarvan de bevolking minder snel vernieuwt, ook meer mensen vrijlaten. In een rapport over de werking van de gesloten centra heeft de federale ombudsman voor 2008 berekend dat de gemiddelde verblijfsduur in 2007 58,28 dagen bedroeg voor vrijgelaten bewoners en 37,13 dagen voor verwijderde bewoners (de federale ombudsman, 2009).

Deze vormen van vertrek weerspiegelen eigenlijk grotendeels de doelstellingen van de verschillende centra. Zo ligt het INAD-centrum in de luchthaven van Brussel-Nationaal en vangt het een groot deel van de populatie op die een teruggedrijvingsbesluit kregen. Dat verklaart waarom de populatie in dit gesloten centrum zo snel roteert. De centra van Brugge, Merksplas en Vottem daarentegen, die een veel lagere mobiliteit hebben dan de andere centra, vangen vooral mensen op die worden gedetineerd met het oog op hun repatriëring (identificatie, contacten met de autoriteiten van het land van herkomst om de nodige reisdocumenten te bekomen, enz.). In de cijfers kan dat leiden tot een groot aantal repatriëringen en een groter aantal vrijlatingen.

⁸⁴ Bij de berekening van deze indicator hebben we rekening gehouden met de sluiting van een vleugel van het centrum 127bis eind augustus 2008.

Figuur 7.14. Indeling volgens vorm van vertrek in elk van de gesloten centra in 2008

Bronnen: statistieken van de gesloten centra

7.2.3. Voor een ontwikkelen van meer en meer betrouwbare indicatoren inzake irreguliere migraties en vreemdelingen in onwettig verblijf

Voor alles wat de irregulariteit betreft, is het bepalen van de ontbrekende gegevens ongetwijfeld de belangrijkste taak van de analist, aangezien het fenomeen niet in zijn totaliteit wordt belicht en het niet in beeld kan worden gebracht via de courante statistieken. We moeten dus de nadruk leggen op het gedeeltelijke karakter van de beschikbare informatie en op een nauwgezet gebruik van deze informatie. Bij schattingen over dit onderwerp ontbreekt het vaak aan een wetenschappelijke basis en zijn deze dikwijls uit de lucht gegrepen.

Toch zijn bepaalde gegevens over de repressie van de immigratie potentieel beschikbaar. Deze gegevens zijn talrijker dan wat het lage aantal publicaties laten vermoeden (Perrin, 2005c) en ze zouden kunnen worden gebruikt om relevante schattingen te maken over de aanwezigheid van vreemdelingen die hier in onwettig verblijven (Jandl, 2004). Betere systemen voor het verzamelen van informatie en een bredere verspreiding van die informatie worden dus sterk aanbevolen. Op die manier kan men, ook al is het op een onvolledige manier, de grote lijnen van het fenomeen en van de betrokken populaties in kaart brengen: de oorsprong, de leeftijd, het geslacht, het gewest waar ze worden gearresteerd, het aantal afgewezen asielzoekers, de gevolgen op korte en lange termijn van administratieve aanhouding, enz.

Eens er een duidelijk inzicht is in de gegevens die onrechtstreeks met het fenomeen te maken hebben, moet er een wetenschappelijk onderbouwde schatting worden gemaakt, wat een aanzienlijke methodologische investering vereist.

Via de statistiek kan men ook in het heikele thema van het verwijderingbeleid een beter inzicht verwerven. Allereerst lijkt het ons belangrijk om de statistische categorieën te herdefiniëren en daarbij rekening te houden met de administratieve situatie van bepaalde groepen vreemdelingen. Bovendien is het aantal verwijderingen slechts beperkt in vergelijking met het aantal administratieve aanhoudingen van vreemdelingen in onwettig verblijf, dat op zijn beurt slechts een deel van de populatie in onwettig verblijf treft. Anderzijds blijft het aantal gevallen van begeleide terugkeer beperkt en stagneert het de laatste jaren.

Tot slot zou de opsluiting van vreemdelingen in een gesloten centrum ook beter statistisch verwerkt moeten worden. Hoewel de statistische gegevens van de gesloten centra onvoldoende en onvolledig zijn, is de opsluiting een niet te verwaarlozen instrument om de illegale immigratie en de irreguliere aanwezigheid van personen in België te beheersen. Wij stellen voornamelijk de volgende verbeteringen voor: het uitwerken van nauwkeurige definities, waardoor meer coherentie bestaat tussen de statistieken van de gesloten centra en de statistieken gepubliceerd door de Dienst Vreemdelingenzaken over het beheer van de migratie en de irreguliere aanwezigheid. Met deze verbeteringen zouden we de impact van de detentie in het beheer van de migratie en de irreguliere aanwezigheid in België efficiënter moeten kunnen evalueren.

Conclusie

Door de complexiteit van de internationale migratieproblematiek kan de statistiek een uitstekend middel zijn om een beter inzicht in de huidige migratierealiteiten te krijgen. Ook al ontbreekt het soms aan statistische publicaties, toch zijn er talrijke administratieve databanken. Een verwittigd gebruiker kan er heel wat cijferelementen uit halen die veel dichterbij de realiteit liggen dan bepaalde vastgeroeste ideeën. Dit veronderstelt tegelijk dat men de beperkingen van de gebruikte gegevens begrijpt en terdege rekening houdt met de omvang van de ontbrekende elementen. Daarom wordt een methodologische gids bij de statistieken voorgesteld. De gids is onvolledig en lijkt soms weinig soepel. Over zo'n controversieel thema is het evenwel essentieel dat de lezer over de middelen beschikt om zich zelf een beeld te vormen, o.m. van de broosheid van de migratiestatistieken.

De migratieconjunctuur is de laatste twee decennia grondig geëvolueerd. Sinds halverwege de jaren 1980 is de toestroom van vreemdelingen constant gestegen, ondanks een beleid dat veel restrictiever is. Het aantal geregistreerde immigraties kent in de loop van de geschiedenis zijn gelijke niet en is veel omvangrijker dan de tijdens de 30 jaar na de oorlog georganiseerde migratiestromen. Voor deze migratiegroei zijn zowel communautaire onderdanen, nietcommunautaire onderdanen uit de traditionele emigratielanden richting België zoals Marokko en Turkije maar in diverse verhoudingen ook migranten afkomstig uit nieuwe landen van herkomst verantwoordelijk. Het profiel van deze immigratie is volledig omgegooid waardoor we nu o.m. meer vrouwen tellen en ook enkele oudere personen. Het Brussels Gewest en Vlaanderen, de belangrijkste steden van het land en de grensgebieden in het noorden, zuiden en oosten zijn de voornaamste migratiebestemmingen. Daarnaast mogen we ook de sterke stijgende lijn van de immigratie vanuit de Centraal- en Oost-Europese landen, recentelijk toegetreten tot de Europese Unie, niet vergeten aangezien deze immigratie zich karakteriseert door een hoge mannelijke binnenkomst. We benadrukken dat de vertraging die AD-SEI oploopt met de publicatie van gegevens verhindert dat er een analyse gebeurt van de recente evoluties van de migratiestromen.

Tot het jaar 2000 ongeveer was asiel de voornaamste immigratiereden, sindsdien is het aantal asielaanvragen sterk teruggelopen waardoor België niet langer in de kopgroep van landen staat die het hoogste aantal asielzoekers opvangt. De verhoging van het aantal aanvragen heeft in het verleden geleid tot een verlenging van de procedures en een daling van het erkenningpercentage. De daling van het aantal aanvragen heeft intussen voor een verkorting van procedure gezorgd en voor een nieuwe verhoging van het erkenningpercentage.

Toch lijkt dit erkenningpercentage niet hoger te liggen dan dat wat we in het verleden hebben gekend. Het aantal erkende vluchtelingen blijft redelijk beperkt omwille van de omvang van de verkrijgingen van de Belgische nationaliteit, het aantal vluchtelingen dat terugkeert en het matige aantal erkenningen.

Het migratiesaldo van vreemdelingen stijgt sinds 20 jaar, de buitenlandse populatie daarentegen stagneert. Deze scheefte trekking tussen de migratieconjunctuur en de evolutie van de buitenlandse populatie is het gevolg van de ongeziene stijging van het aantal vreemdelingen dat na de talloze hervormingen van het nationaliteitsrecht de Belgische nationaliteit verkrijgt. De kenmerken van de buitenlandse populatie moeten dus worden beoordeeld in het licht van deze aanzienlijke verschuiving inzake nationaliteitswijzigingen. De buitenlandse populatie bestaat op vandaag vooral uit communautaire onderdanen. De niet communautaire populaties zijn de laatste 2 decennia sterk gedaald.

De nationaliteitswijzigingen zijn op vandaag een van de voornaamste demografische drijfveren (wat wordt daarmee bedoeld?) van de buitenlandse populatie. Dit betekent daarom niet dat de statistieken over deze buitenlandse populatie in rechte niet langer hoeven te worden geanalyseerd. Wel integendeel, de vreemdelingen die niet over dezelfde rechten als de Belgen beschikken en rond wie het migratiebeleid draait, blijven een bijzonder relevante populatie om te bestuderen. Met de stijging van het aantal nationaliteitswijzigingen, wordt het verschil tussen de buitenlandse populatie en de populatie van buitenlandse afkomst, of als dusdanig beschouwd, steeds flagranter. Om een inzicht te krijgen in de situatie van alle populaties die het gevolg zijn van migraties (al dan niet Belg), is het daarom niet langer mogelijk de gegevens die enkel op vreemdelingen betrekking hebben te gebruiken.

Op basis van het Rijksregister is het mogelijk de als Belg geboren populaties te bepalen, ook al worden die gegevens gewoonlijk niet gepubliceerd. Door rekening te houden met de personen die Belg zijn geworden (op basis van hun nationaliteit bij de geboorte) kunnen we begrijpen dat in tegenstelling tot de vreemde populatie, de migrantenpopulatie stijgt. Op vandaag tellen we 971.448 vreemdelingen in België in 2008, daarnaast zijn er meer dan 780.000 Belgen door verkrijging, in totaal dus goed voor meer dan 1.75.000 die als buitenlander zijn geboren. Het verschil tussen statistieken volgens de huidige nationaliteit en de nationaliteit bij de geboorte is bijzonder flagrant voor de niet-communautairen zoals de Marokkanen en de Turken, die onder de vreemdelingen sterk in aantal dalen terwijl ze bij de als buitenlander geboren personen in hoog tempo stijgen. Talrijke studies tonen bovendien aan dat ondanks de Belgische nationaliteit, Belgen bij verkrijging een heel wat minder gunstige plaats op de arbeidsmarkt innemen (Vertommen et al., 2006).

Via de nationaliteit bij de geboorte is het mogelijk de als buitenlander geboren populatie te bepalen, het is evenwel helemaal niet mogelijk via die weg inzicht te krijgen in de personen die als Belg geboren zijn uit ouders van buitenlandse afkomst. Zo tellen we zelf onder de als buitenlander geboren personen heel weinig jongeren, terwijl we maar al te goed weten dat het grote aantal jongeren net een van de typische kenmerken van de buitenlandse populaties is. Er worden initiatieven bestudeerd om deze populatie van vreemde afkomst in de brede betekenis van het woord beter te begrijpen (Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding, 2007).

In de marge van al deze vragen is er het probleem van de vreemdelingen die hier onwettig verblijven. In dit verband beschikken we enkel over indirecte aanwijzingen maar over geen gefundeerde schattingen. Op basis van de maatregelen ter bestraffing van de onregelmatige immigratie en de verwijdering van de vreemdelingen die hier onwettig verblijven, krijgen we indirect een beter, maar heel onvolledig inzicht in de illegale immigratie.

Ondanks de talrijke informatie in dit verslag, moeten we over het algemeen vaststellen dat er nog steeds een groot tekort aan informatie over bepaalde facetten van de migratie is. Van alle thema's die we hebben behandeld, zijn er twee die bijzonder schrijnend zijn. We beschikken enkel over uiterst verspreide en beperkte informatie inzake populaties die hier onwettig verblijven en de maatregelen die tegen die mensen worden genomen en tenslotte is er een gebrek aan gedetailleerde gegevens over de Belgen die het gevolg zijn van migratie en de discriminatie ervan, o.m. op de arbeidsmarkt. We onderlijnen de verbetering die we vaststellen op vlak van de productie van statistieken over de motieven voor wettelijke migratie (gezinshereniging, studies, werk ...).

Bibliografie

- Adam, Ilke, Nadia Ben Mohammed, Bonaventure Kagne, Marco Martiniello et Andrea Rea, 2002, *Histoires sans papiers*, Bruxelles, Editions VISTA, Collection Vista Citoyenne, 227 p.
- Bauböck, Rainer, Eva Ersbøll, Kees Groenendijk et Harald Waldrauch (eds.), 2006, *Acquisition and Loss of Nationality. Policies and Trends in 15 European States. Summary and Recommendations*, Results of the EU-project: The Acquisition of Nationality in EU Member States: Rules, Practices and Quantitative Developments (NATAC), Institute for European Integration Research, Austrian Academy of Sciences, Vienne, January 2006, 52 p.
- Caestecker, Frank, 2005, *Belgisch immigratiebeheer: veranderende doelstellingen, resultaten en statistische presentaties (1861-2000)*, communication à la Chaire Quetelet 2005 « Histoire de la population de la Belgique et de ses territoires », Louvain-la-Neuve, 25-28 octobre 2005, www.demo.ucl.ac.be/cq05/Textes/Caestecker.pdf (à paraître dans les actes du colloque).
- Cassarino, Jean-Pierre, 2004. Theorising Return Migration: A Revisited Conceptual Approach to Returnees, *International Journal on Multicultural Societies*, vol. 6, n. 2.
- Het centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding, 2006, *Migratiestromen uit de nieuwe lidstaten van de Europese Unie naar België; Trends en vooruitzichten*, www.antiracisme.be, 99 p.
- Het centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding, 2007, *socio-economische monitoring op basis van nationale herkomst om discriminatie op de arbeidsmarkt beter te kunnen bestrijden*, Nota voor de Interministeriële Conferentie Werkgelegenheid van 15 februari 2007, 27 p.
- Commissariaat-generaal voor de vluchtelingen en staatlozen, 2004, *Jaarverslag. Zestiende Jaarverslag. Jaar 2003*, <http://www.belgium.be/cgra>, 81 p.
- Commissariaat-generaal voor de vluchtelingen en staatlozen, 2005, *Jaarverslag. Zestiende Jaarverslag. Jaar 2004*, <http://www.belgium.be/cgra>, 46 p.
- Commissariaat-generaal voor de vluchtelingen en staatlozen, 2006, *Jaarverslag. Zestiende Jaarverslag. Jaar 2005*, <http://www.belgium.be/cgra>, 58 p.
- Debuisson, Marc et Michel Poulain, 1992. *Des étrangers, des immigrés... Combien sont-ils en Belgique ?* Louvain-la-Neuve : Academia, Collection Migrations et Espaces, n°2, 21 p.
- Debuisson, Marc et Nicolas Perrin, 2004, *Essai de typologie concernant les populations étrangères et proposition de tableaux*, Note remise au groupe de travail « Révision des statistiques démographiques » - Sous-groupe thématique « Population Etrangère et Migrations » du Conseil Supérieur de Statistique, www.uclouvain.be/gedap, 19 p.
- Delaunay, Daniel et Georges Tapinos, 1998, *La mesure de la migration clandestine en Europe*, Luxembourg : Eurostat, 2 volumes.
- De Witte, Jozef, Nicolas Perrin, Michel Poulain, Dirk Jacobs, Andrea Rea, Marco Martiniello, Albert Martens et Marie-Claire Foblets, 2007, *Migrations : Il faut des chiffres fiables!*, *Le Soir*, 2 juin 2007
- Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie, 2004a, *Mouvement de la population et migrations en 2003*, Bruxelles, Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie, reeks Bevoking en gezinnen, www.statbel.fgov.be, 298 p.

Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie, 2004b, *Population étrangère au 1 January 2004*, Bruxelles, Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie, reeks Bevoking en gezinnen, www.statbel.fgov.be, 298 p.

Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie, 2007, *Plan d'action de la DG SIE en matière de révision des statistiques démographiques*, 12 p.

Dufasne, A., 1943, *Démographie de la Belgique, de 1921 à 1939*, I.N.S. : Bruxelles.

Eggerickx, Thierry, Christian Kesteloot, Michel Poulain et al., 1999, *La population allochtone en Belgique*, Monographie n°3 du recensement du 1er mars 1991, Institut National de Statistique : Bruxelles, 260 p.

Eggerickx Thierry et Nicolas Perrin, 2004, Les comportements de fécondité des populations de nationalité étrangère en Belgique (1992-1996), in Brunet, G., M. Oris et A. Bideau, *Les minorités. Une démographie culturelle et politique, XVIIIe-XXe siècles*, Bern, Peter Lang, pp. 287-322 (Population, Famille et Société, vol 2).

GéDAP et BIVS (éd.), 2007, *Migration and Asylum in Europe 2003*, rapport produit pour la Commission Européenne par le GéDAP et le BIVS, http://ec.europa.eu/justice_home/doc_centre/asylum/statistics/doc_annual_report_2003_en.htm.

Jacobs, Dirk et Andrea Rea, 2005, Construction et importation des classements ethniques. Allochtones et immigrés aux Pays-Bas et en Belgique, *Revue Européenne des Migrations Internationales*, vol. 21, n°2, <http://remi.revues.org/document2487.html>, pp. 35-59.

Jandl, Michael, 2004, The Estimation of Illegal Migration in Europe, *Studi Emigrazione/Migration Studies*, vol. XLI, No. 153, March 2004, pp. 141-155.

Jandl, Michael et Albert Kraler, 2006, Links between legal and illegal migration, in Poulain Michel, Nicolas Perrin et Ann Singleton, *Towards Harmonised European Statistics on International Migration*, Louvain-la-Neuve, Presses universitaires de Louvain, www.uclouvain.be/gedap, pp. 337-371.

Kaizen, Julie et Walter Nonneman, 2007, Irregular Migration in Belgium and Organized Crime: An Overview, *International Migration*, Volume 45, Issue 2, pp. 121-146.

Krekels, Barbara et Michel Poulain, 1998, *Stocks de migrants et population d'origine étrangère – Comparaison des concepts dans les pays de l'Union Européenne*, Luxembourg, Office de Publication des Communautés Européennes, Eurostat Working Papers, Coll. "Population et conditions sociales", 3/1998/E/N°4, 86 p.

Kuzma, Elzbieta, 2003, *Les immigrés polonais à Bruxelles. Analyse et description du phénomène*, rapport rédigé dans le cadre du programme "Research in Brussels" de la Région de Bruxelles-Capitale, Bruxelles, 2002-2003.

Legoux, Luc, 1995, *La crise de l'asile politique en France*, Paris : Centre Français sur la Population et le Développement, Les Etudes du CEPED N°8, 344 p.

Legoux, Luc and Nicolas Perrin, 1999, Registres de population, migrations internationales et populations étrangères, *Migrations Etudes*, n°87, 12 p, <http://www.adri.fr/me/annees/me1999.html>.

Morelli, Anne (dir.), 1998, *Les émigrants belges*, Evo-Histoire, Bruxelles, 344 p.

Óstby, Lars, 2002, *The demographic characteristics of immigrant population in Norway*, Statistics Norway: Oslo, 58 p.

Pang, Ching Lin, 2005, *L'immigration chinoise en Belgique. Evolutions et perspectives*, Verslag van het centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding, www.antiracisme.be, 49 p.

Pauwels Fernando, Petra Heyse, Johan Wets et Christiane Timmerman, 2007, *Gezinshereniging: Kwantitatieve en Kwalitatieve Analyse van Tendensen en Praktijken*, Rapport in opdracht van het Centrum voor Gelijkheid van Kansen en Racismebestrijding, gefinancierd door het Federale Wetenschapsbeleid, 283 p.

Pauwels, Fernando, Nicolas Perrin et Johan Wets, 2006, *Exploratie van de visa gegevens : Gezinsvorming en gezinshereniging*, onderzoeksnota in het kader van het project « Gezinshereniging: Kwantitatieve en Kwalitatieve Analyse van Tendensen en Praktijken », 17 p.

Perrin, Nathalie, 2004, *Les rides de l'immigration : le troisième âge immigré en Wallonie*, Eindverslag voor de Minister van Sociale Aangelegenheden van het Waals Gewest, Namur, Mai 2004, 117 p.

Perrin, Nicolas, 2001, *From Refugees to Belgian Citizens : Naturalization and integration of refugees in Belgium in the 90's*, communication à la Conférence EUROFOR, Maratea di Aquafredda, 24-27 Mai 2001, 18 p.

Perrin, Nicolas, 2005a, *Categorisation of "immigrant populations" and results in demography*, communication au séminaire sur "variation of results and categories", Consortium inter-universitaire sur l'immigration et l'intégration, Bruxelles, KUB 10/10/2005.

Perrin, Nicolas, 2005b, *Disponibilité des statistiques migratoires concernant les visas, les titres de séjour, les permis de travail et l'immigration irrégulière*, Note sur les statistiques migratoires pour la troisième réunion du groupe de travail CSS Révision des statistiques démographiques– sous-groupe thématique Statistiques sur les migrations –du 26 avril 2005, 8 p.

Perrin, Nicolas, 2005c, *Nouvelles sources statistiques sur les migrations*, présentation au séminaire sur l'amélioration des statistiques migratoires du point de contact belge du Réseau European des Migrations, Bruxelles, 6 septembre 2005.

Perrin, Nicolas, 2006a, *Annual Statistical Report on migration and asylum in Belgium (Reference year 2003)*, contribution du point de contact belge au rapport du Réseau Européen des Migrations "Migration and Asylum in Europe in 2003", www.dofi.fgov.be ou http://ec.europa.eu/justice_home/doc_centre/asylum/statistics/docs/2003/country_reports/belgium.pdf, 34p.

Perrin, Nicolas, 2006b, *Conjoncture en matières de migrations internationales en Belgique*, journée d'étude de la CGEE « Les enjeux actuels de l'immigration en Europe », Louvain-la-Neuve, 2 mai 2006, 16 p.

Perrin, Nicolas, 2006c, *How can we measure migration in Europe?*, communication au séminaire « Concepts and Methods in Migration Research », Volkswagen Foundation "Migration and Integration" programme, Berlin, 10 Novembre 2006 (à paraître dans les actes de la journée).

Perrin, Nicolas, 2006d, *La disponibilité de données démographiques sur les migrations internationales et les populations d'origine étrangère en Belgique*, onderzoeksnota voor het centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding, 23 p.

Perrin, 2006e, *Les demandeurs d'asile*, Werknota voor de Internationale dag van de migrant georganiseerd door het centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding en support van de site internet www.migrantdujour.be, 24 p.

Perrin, Nicolas, 2006f, *Les migrations européennes vers la Belgique: un aperçu statistique et démographique*, communication à la journée d'étude organisée par la plate forme des services sociaux du CRIPEL « Les européens : Quelle Migration ? Quels Droits ? Quelle Réalité ? », 23 Octobre 2006, Liège, 26 p.

Perrin, 2006g, *Les motifs de séjour et les regroupements familiaux*, Werknota voor de Internationale dag van de migrant georganiseerd door het centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding en support van de site internet www.migrantdujour.be, 24 p.

Perrin, 2006h, *L'évolution du nombre d'étrangers en Belgique*, Werknota voor de Internationale dag van de migrant georganiseerd door het centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding en support van de site internet www.migrantdujour.be, 7 p.

Perrin, Nicolas, 2007a, *Aperçu des données statistiques disponibles sur la délivrance et le refus des visas*, *Revue du droit des étrangers*, n°143, pp. 138-146.

Perrin, Nicolas, 2007b, *Les déterminants individuels du retour ou de la pérennisation de l'immigration : une analyse du cheminement des immigrants dans les années 1990 en Belgique*, in *Les migrations internationales: observation, analyse et perspectives*, Actes du colloque international de Budapest (Hongrie, 20-24 septembre 2004), Paris : PUF – Association internationale des démographes de langue française, 297-311.

Perrin, Nicolas, Luc Dal et Michel Poulain, 2006, *Appréhender statistiquement les populations d'origine étrangère en Belgique : les implications d'une typologie alternative qui dépasse la nationalité actuelle comme seule critère de définition de l'individu, note de travail*, onderzoeksnota voor het centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding, 23 p.

Perrin, Nicolas and Michel Poulain, 2001, *Migrations et immigrations en Belgique*, in Belgique, centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding, *Un combat pour les Droits*, Jaarverslag 2000 van het centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding, pp. 121-214, http://www.antiracisme.be/fr/rapports/centre/2001/2000_intro.htm.

Perrin, Nicolas et Michel Poulain, 2002, *Italiens de Belgique*, Academia-Bruylant : Louvain-la-Neuve, Sybidi Papers, n°28, 114 p.

Perrin Nicolas et Michel Poulain, 2005, *Les caractéristiques socio-démographiques de la population d'origine italienne de Bruxelles*, *Studi Emigrazione*, n°160, Décembre 2005, numéro spécial « La collettività di origine italiana in Europa occidentale dagli anni 1970 ai giorni nostri ».

Perrin, Nicolas et Michel Poulain, 2006a, *Country report : Belgium*, in Poulain Michel, Nicolas Perrin and Ann Singleton, *Towards Harmonised European Statistics on International Migration*, Louvain-la-Neuve, Presses universitaires de Louvain, www.uclouvain.be/gedap, pp. 381-390.

Perrin, Nicolas et Michel Poulain, 2006b, *Les sources permettant d'appréhender la demande d'asile et le devenir des demandeurs d'asile en Belgique*, communication à la Chaire Quételet 2006 « Les systèmes d'information en démographie et en sciences sociales. Nouvelles questions, nouveaux outils ? », www.uclouvain.be/demo, 24 p.

Perrin, Nicolas et Héléna Rajabaly, 2005, *Polish women in Belgium: from immigrant strategies to migration statistics*, in Slany, K., *International migration: A Multidimensional Analysis*, AGH University of science and technology press, Cracow, pp. 93-113.

Poulain, Michel, 1996, *Réfugiés et demandeurs d'asile. Analyse démographique*, communication au Séminaire International de Sienne, avril 1996, 38 p.

Poulain, Michel et Nicolas Perrin, 2002, The demographic characteristics of immigrant populations in Belgium, in Haug, Werner, Youssef Courbage et Paul Compton (ed.), *The demographic characteristics of immigrant populations*, Council of Europe Publishing : Strasbourg, Population studies n°38, pp. 57-130.

Poulain Michel, Nicolas Perrin et Ann Singleton, 2006, *Towards Harmonised European Statistics on International Migration*, Louvain-la-Neuve, Presses universitaires de Louvain, www.uclouvain.be/gedap, 744 p.

Poulain, Michel et Nicolas Perrin, 2007, *Measuring International Migration: a Challenge for Demographers*, communication au colloque international 'Demographic challenges for the 21st century – A state of the art in Demography', Bruxelles, 15-16 février 2007, 25 p. (à paraître dans le Liber Amicorum Ron Lesthaeghe).

Torstensson, Torsten, Krister Isaksson, Stéphane Cotter et Marcel Heiniger (1998), *Swiss-Swedish Joint Study on Cohort-Based Asylum Statistics*, Luxembourg, Eurostat (WP 3/1998/E/n° 2).

United Nations. Department of Economic and Social Affairs. Statistics Division, 1998, *Recommendations on Statistics of International Migration*, Revision 1, United Nations. Department of Economic and Social Affairs. Statistics Division, No ST/ESA/STAT/SER.M/58/REV.1 Pub. Order No 98.XVII.14, 104p.

United Nations Economic Commission for Europe, 2006, *Conference of European Statisticians Recommendations for the 2010 Censuses of Population and Housing*, New York and Geneva, UNITED NATIONS PUBLICATION, ISSN 0069-8458, ECE/CES/STAT/NONE/2006/4, 213 p.

UNHCR, 2006, *Statistical Yearbook*, www.unhcr.org.

van der Erf, Rob, 1998, *Draft Manual on Statistics of Asylum-seekers and Refugees*, Luxembourg, Eurostat (Working Paper 3/1998/E/n° 18).

van der Erf, Rob, Liesbeth Heering et Ernst Spaan, 2006a, A Cohort Approach to Measuring the Asylum Procedure, in Poulain Michel, Nicolas Perrin and Ann Singleton, *Towards Harmonised European Statistics on International Migration*, Louvain-la-Neuve, Presses universitaires de Louvain, www.uclouvain.be/gedap, pp. 289-320.

van der Erf, Rob, Liesbeth Heering et Ernst Spaan, 2006b, Statistics on Asylum Applications, in Poulain Michel, Nicolas Perrin and Ann Singleton, *Towards Harmonised European Statistics on International Migration*, Louvain-la-Neuve, Presses universitaires de Louvain, www.uclouvain.be/gedap, pp. 249-260.

van der Erf, Rob, Liesbeth Heering et Ernst Spaan, 2006c, Registration of Asylum Seekers, in Poulain Michel, Nicolas Perrin and Ann Singleton, *Towards Harmonised European Statistics on International Migration*, Louvain-la-Neuve, Presses universitaires de Louvain, www.uclouvain.be/gedap, pp. 151-166.

Van der Haegen, Herman, 1990, L'influence d'une loi récente sur le profil démographique des étrangers en Belgique, *Espace, Populations, Sociétés*, n°2, pp. 310-15.

Vertommen, Sara et Albert Martens, 2005, *Allochtone werknemers op lokale arbeidsmarkten*, Seminar on categories and language policy: the variation of results according the categories used, Inter-university consortium on immigration and integration, Bruxelles, KUB 10/10/2005, 21 p.

Vertommen, Sara, Albert Martens et Nouria Ouali, 2006, *Topography of Belgian Labour Market. Employment: gender, age and origin*, http://www.kbs-frb.be/code/page.cfm?id_page=153&id=420

Vulsteke, Benedikt, 2005, *Illegally Resident Third Country Nationals in Belgium: State approaches towards them and their profile and social situation*, Belgian Contact Point of the European Migration Network, www.dofi.fgov.be, 137 p.

Wattelar, Christine, 1988, L'émigration des Belges, *La Gazette Démographique*, n°12, mars 1988, pp. 1-4.

Lijst met afkortingen

KSZ	Kruispuntbank van de Sociale Zekerheid
BIVS	Berliner Institut für Vergleichende Sozialforschung (Berlin Institute for Comparative Social Research)
CGKR	Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding
CGVS	Commissariaat-generaal voor de vluchtelingen en de staatlozen
CIBGGI	Centrum voor informatie, beraad en gegevensuitwisseling inzake grensoverschrijding en immigratie
AD SEI	Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie (voorheen Nationaal Instituut voor Statistiek)
Eurostat	Het Bureau voor statistiek van de EU
Fedasil	Federaal Agentschap voor de opvang van asielzoekers
GéDAP	Groupe d'étude de Démographie Appliquée
INASTI	Rijksinstituut voor de sociale verzekeringen der zelfstandigen
KUL	Katholieke Universiteit Leuven
OESO	Organisatie voor economische samenwerking en ontwikkeling
DV	Dienst Vreemdelingenzaken
BGV	Bevel om het grondgebied te verlaten
NAVO	Noord-Atlantische Verdragsorganisatie
DRK	Democratische Republiek Kongo
RR	Rijksregister
FOD	Federale Overheidsdienst
UCL	Université catholique de Louvain
EU	Europese Unie
UNECE	United Nations Economic Commission for Europe
UNHCR	Hoog Commissariaat voor de Vluchtelingen van de Verenigde Naties (Agentschap van de Verenigde Naties voor de vluchtelingen)